

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM
A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY

SROVNÁVACÍ STUDIE LEGISLATIVNÍ ÚPRAVY SYSTÉMU TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Kolektiv autorů CSVŠ, v.v.i.

Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i.
Praha, srpen 2009

Obsah:

I. Úvod	3
II. Shrnutí cílů a výsledků komparativní studie	5
III. Komparativní část	11
1. Celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání	11
2. Struktura systémů terciárního vzdělávání	13
3. Přístupy ke klasifikaci a dalšímu členění institucí terciárního vzdělávání	13
4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání	13
5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání	20
6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce	41
7. Otázky kariérního postavení akademických pracovníků	42
8. Řešení práv a povinností studentů	45
9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích terciárního vzdělávání	46
10. Řešení sociálních podmínek pro studenty	48
11. Role vnějších aktérů v systému terciárního vzdělávání	50
12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání	51
13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání	60
14. Řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání	60
15. Úprava nakládání instituce s majetkem	62
IV. Národní případové studie	64
1. Dánsko	64
2. Irsko	77
3. Německo	87
4. Nizozemí	98
5. Norsko	109
6. Polsko	121
7. Rakousko	131
8. Slovenská republika	143
9. Švédsko	153
10. Švýcarsko	159
11. Velká Británie	174
V. Příloha: Finsko	183
VI. Závěr	198
VI. Hlavní použitá literatura a zdroje	202

I. Úvod

Legislativa systémů terciárního vzdělávání představuje základní nástroj jejich fungování. Studium legislativních norem (zejména zákonů) systémů terciárního vzdělávání v signatářských zemích Boloňského procesu pak v kontextu ČR nabývá na důležitosti v souvislosti s přípravami na provedení systémové reformy jejího terciárního vzdělávání. Z tohoto důvodu iniciovalo MŠMT v rámci projektu „Reforma terciárního vzdělávání“ zakázku na zpracování srovnávací studie legislativní úpravy systémů terciárního vzdělávání ve vybraných zemích.

1. Cíle studie

Cílem předkládané studie je, v souladu s textem zakázky, komparace legislativy terciárního vzdělávání v 12-ti zemích (Rakousko, Nizozemsko, Velká Británie, Irsko, Norsko, Švédsko, Dánsko, Polsko, Německo, Švýcarsko, Slovensko, Česká republika) dle stanovených 15-ti aspektů/kritérií. Těmito kritérii jsou: 1) celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání, 2) struktura systému terciárního vzdělávání, 3) přístupy ke klasifikaci a dalšímu členění institucí terciárního vzdělávání, 4) modely řízení systému terciárního vzdělávání z úrovně státu příp. regionů, 5) modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání, 6) způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce, 7) otázky kariérního postavení akademických pracovníků zejména otázky jmenování a postavení profesora příp. docenta, 8) řešení práv a povinností studentů, 9) úprava otázek zajišťování kvality v institucích terciárního vzdělávání, 10) řešení sociálních podmínek pro studenty, 11) role vnějších aktérů, 12) modely financování institucí terciárního vzdělávání, 13) přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání, 14) řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání (např. oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti), 15) způsoby upravující nakládání instituce s majetkem. Jako prioritní pak byla pro komparaci stanovena kritéria 1, 4, 5, 6, 7, 11. Provedená komparace následně může napomoci formulaci návrhů základních cílů reformy terciárního vzdělávání v ČR a způsobů jejich realizace v jednotlivých oblastech. V tomto ohledu provedená komparace může přispět k nalezení dalších argumentů k prosazování navrhovaných cílů reformy a způsobů jejich kodifikace (formulace legislativního znění). Je však nutné zdůraznit, že by v žádném případě nemělo dojít k převzetí příslušných legislativních ustanovení bez reflexe specifík systému terciárního vzdělávání ČR.

2. Způsob využití dostupných pramenů a literatury

Hlavními prameny komparace legislativy jsou zákony o vysokých školách a jejich novelizace. V případě že se tyto svým obsahem konkrétně nevztahují k některým ze srovnávacích kritérií, byly pro analýzu využity podkladové zprávy zpracované v rámci projektu „OECD Thematic

Review of Tertiary Education“¹ a další dostupné studie. K analýzám některých klíčových témat komparace, zejména vnějšího i vnitřního řízení vysokých škol, byla též využita publikace *Higher Education Governance in Europe. Policies, Structures, Funding and Academic staff* (EURYDICE, 2008). Předností této publikace jsou její zdroje – byla vypracována za podpory Rady Evropy – na základě dat podrobného dotazníku, který vyplnili představitelé všech zúčastněných států. Neobsahuje tedy jen údaje o zákonech, i když tyto údaje přímo i zprostředkovaně představují podstatnou část její faktografie. Tento široký záběr publikace umožňuje fakta ze zákonů a o zákonech lépe pochopit a zařadit do potřebných souvislostí.

¹ Jde o podkladové zprávy z Velké Británie, Nizozemí, Norska, Švédska, Finska, Polska.

II. Shrnutí cílů a výsledků komparativní studie

Hlavním cílem předkládané studie bylo zmapování zákonů o terciárním vzdělávání ve vybraných dvanácti zemích (stanovených v souladu se smlouvou k zakázce), analýza jejich ustanovení týkající se patnácti tématických okruhů (stanovených v souladu se smlouvou) a provedení komparace příslušných částí zákonů, které se zabývají vybranými tématickými okruhy.

V návaznosti na tento hlavní cíl se autoři studie v rámci stanovených tematik dále zaměřili na identifikaci obecných zákonitostí (pokud existují), vytipování příkladů, které mohou být využity v pokračující reformě českého terciárního vzdělávání, a formulování námětů/doporučení k reformě terciárního vzdělávání a pro přípravu zákona o terciárním vzdělávání. Zvláštní pozornost byla věnována též způsobům řízení systémů terciárního vzdělávání prostřednictvím analýzy mechanismů financování (systémová úroveň) resp. způsobu ustavení, složení a pravomocí řídicích orgánů (institucionální úroveň).

1. Národní úroveň

• ***Legislativní úprava***

Ve všech zemích jsou systémy terciárního vzdělávání tvořeny řadou různých institucí, a to jak v případě systémů binárních tak systémů, které se neskládají z výrazně oddělených sektorů. Z pohledu konstrukce právní úpravy lze země rozdělit v zásadě do dvou skupin, z nichž v jedné skupině existuje pro různé typy institucí společný (společné) zákon (zákony), druhá skupina zemí upravuje fungování institucí jednotlivých sektorů dvěma (nebo více) různými zákony (s výjimkou Německa, které jako spolková země má právní úpravu složitější). Některé významné reformy, které v těchto zemích proběhly nebo probíhají, se týkaly úpravy statutu institucí terciárního vzdělávání (například v Nizozemí nebo ve Velké Británii, kde se v současné době formálně nerozlišují dříve existující dva sektory terciárního vzdělávání), nedotkly se však počtu zákonů – v Nizozemí je využíván jeden zákon a ve Velké Británii vzájemně navazující zákony platící společně pro různé typy institucí.

Námět/doporučení (1):

Návrh upravit celý sektor terciárního vzdělávání v ČR (vysoké školy a vyšší odborné školy) jedním zákonem se nebude nijak výrazně odlišovat od typů legislativních úprav ve sledovaných zemích.

Námět/doporučení (2):

Instituce terciárního vzdělávání poskytující kratší cykly studia existují i ve sledovaných zemích (například v Norsku) a tyto cykly jsou zařazeny i do třístupňové struktury Boloňského procesu a kvalifikačního rámce. Formální zařazení (pod společný zákon) vyšších odborných

škol do terciárního sektoru vzdělávání přispěje k průhlednosti systému, k prestiži těchto škol a k dostatečně diversifikované nabídce studia.

- Klasifikace institucí terciárního vzdělávání

Struktura institucí terciárního vzdělávání (termín terciární vzdělávání žádný ze zákonů sledovaných zemí neužívá, nejčastější zastřešující termín pro všechny instituce na terciární úrovni je „vysoká škola“) je ve sledovaných zemích pestrá, i když jejich klasifikace je relativně jednoduchá – vesměs podle stupně nabízených studijních programů v souladu s úrovní ISCED. Základní členění institucí se odvíjí od úrovně ISCED 5A ISCED 5B, které využívají především binární systémy. Pro označení institucí se užívá různé terminologie, především univerzitní – neuniverzitní (odborné, profesní apod.). Žádná jiná klasifikace v zákonech sledovaných zemí nebyla nalezena.

Na evropské úrovni je řešen projekt zabývající se tematikou klasifikace institucí terciárního vzdělávání (řešitel Center for Higher Education Policy Studies, University of Twente, Nizozemí), který financuje Evropská komise. Vícerozměrnou klasifikaci institucí charakterizuje různý počet (cca 3-5) indikátorů; výsledky první fáze projektu jsou k dispozici, současně probíhající druhá fáze projektu počítá s odzkoušením klasifikace na cca 80 pilotních vysokých školách.

Námět/doporučení:

Ve všech zemích se setkáváme pouze se základním členěním institucí na univerzitní a neuniverzitní. Instituce ovšem mají prostor se dále profilovat ve smyslu klasifikace, kterou popisuje výše uvedený projekt. Tato profilace se může v souvislosti s vývojem instituce a vnějších okolností v průběhu doby měnit. Zákon by neměl tuto profilaci předem fixovat.

- **Financování jako nástroj řízení na národní úrovni**

Z komparace zákonů vyplývá, že není možné najít společný model financování terciárního vzdělávání, i když lze vytipovat některé společné znaky používaných modelů. Stát si vesměs ponechává různé možnosti vlivu na řízení institucí terciárního vzdělávání, které podporuje z veřejných zdrojů. V modelech financování je možné najít odlišné způsoby financování vzdělávací činnosti a výzkumu a vývoje a modely institucionálního financování (blokově přidělené finanční prostředky), které vyjadřují autonomii institucí ve smyslu využití přidělených prostředků. Vliv státu, který je v některých zemích zprostředkován dalšími institucemi, které o přidělení finančních prostředků a/nebo jejich výši rozhodují (například v Irsku nebo Velké Británii), je možné uplatnit především na základě účelového financování.

Námět/doporučení:

Model financování používaný v ČR dává možnost vysoké škole získat různými způsobem přidělené finanční prostředky jak na vzdělávací činnost (formule, rozvojové projekty), tak na výzkum a vývoj (výzkumné záměry, specifický výzkum, výzkumné projekty) a profilovat

tudíž svojí činnost ve směru svých silných stránek. Účelové financování umožňuje státu směřovat rozvoj vzdělávací činnosti i výzkumu a vývoje podle jeho strategických záměrů a zásadní změny v tomto smyslu proto nejsou nutné. Důležité je diskutovat o vhodném vyvážení jednotlivých složek veřejných finančních prostředků, o podrobnostech mechanismů jejich rozdělování, o hodnocení výsledků daných činností apod. v souvislosti s užitými mechanismy financování. Mechanismy financování, které slouží jako nepřímý nástroj financování, modifikovat tak, aby bylo možné realizovat příslušnou státní politiku.

- ***Zajišťování kvality***

V zemích, které jsou předmětem komparace, je kromě Německa zajišťováním kvality na národní úrovni legislativním opatřením pověřena příslušná agentura (v některých zemích se jedná o více agentur – Rakousko, Nizozemí). V posledních letech se v souladu s vývojem Boloňského procesu všechny agentury (s výjimkou dánské EVA) věnují kromě hodnocení kvality pro zdokonalování též akreditaci, která je zaměřena na studijní programy nebo/a na instituce. Potud je možné mluvit o společném charakteru vnějšího zajišťování kvality, v dalších ustanoveních a podrobnostech se systémy liší. Odlišnost se týká i složení agentur pro zajišťování kvality, které může být jako v případě ČR nebo SR upraveno zákonem, v některých jiných zemích se zákon o vysokých školách složením agentur pro hodnocení kvality nezabývá, může však do něho zasahovat jiná národní autorita, jako například v Irsku (Higher Education Authority). Z národní úrovně, tj. legislativní úpravou, je v případě všech komparovaných zemí uložena povinnost dbát o zajišťování kvality na institucionální úrovni.

Námět/doporučení

Složení české Akreditační komise bylo předmětem diskusí týmu odborníků OECD a je potřeba též věnovat pozornost naplňování Standardů a návodů vypracovaných ENQA a jejími partnery. Pouze z komparace zákonů žádné doporučení pro další rozvoj vnějšího zajišťování kvality nevyplývá. Při podrobnějším sledování dalších dostupných materiálů, které navazují na mezinárodní vývoj (mnohonárodní projekt OECD, jehož se některé ze sledovaných zemí účastnily, Boloňský proces), vyplývá, že v přípravě reformy terciárního vzdělávání a případně i v další práci na návrhu zákona o terciárním vzdělávání je potřeba se věnovat jak složení Akreditační komise (vyvážené zastoupení akademiků a externích odborníků) tak i zaměření její práce (hodnocení pro zdokonalování, akreditace programů vs. akreditace institucí).

Povinnost českých vysokých škol provádět vnitřní hodnocení ošetřené zákonem opatřením je v obecné rovině v souladu se situací ve sledovaných zemích a neměla by se v novém zákoně výrazně měnit (včetně autonomie vysokých škol provádět vnitřní hodnocení podle vlastních principů a metodik).

2. Institucionální úroveň

- ***Vnitřní řízení institucí terciárního vzdělávání***

Z komparace zákonů sledovaných zemí lze najít několik obecných charakteristik (viz bod 5, Část II), konkrétní způsoby vnitřního řízení institucí se však velmi liší. Pro přípravu nového

zákonu o terciárním vzdělávání jsou důležitá zjištění, že ve většině zemí existuje řídicí orgán, vesměs se zákonem definovanými pravomocemi, v němž jsou zastoupeni (v případě některých zemí převážně) externí odborníci. S výjimkou ČR, SR a Polska má akademický senát (pokud je zřízen) pravomoci týkající se především studijních záležitostí. Ve většině zemí je vnitřní řízení jednodušší (z pohledu vzájemné návaznosti pravomocí a odpovědnosti), než tomu je v ČR. V řadě zemí zákon neřeší (podrobně neřeší) vnitřní uspořádání instituce a vnitřní řízení na nižších úrovních (fakultní a nižší).

Námět/doporučení

Při diskusích o změně (přesunu) kompetencí mezi řídicími orgány českých vysokých škol, zejména při návrhu posílení kompetence správní rady, je možné se inspirovat v řadě sledovaných zemí, zejména v Dánsku. Inspiraci/motivaci ve smyslu složení správní rady a zároveň velké autonomie ve způsobu výběru členů lze najít v irském zákoně. Obdobně je inspirativní též norská právní úprava, která dává správní radě velké pravomoci v řízení instituce i výraznou volnost týkající se jejího ustavení (související i s ustavením rektora). Žádný z uvedených modelů však není možné mechanicky převzít a aplikovat do historicky, politicky, ekonomicky, apod. odlišných podmínek v ČR, mohou však pomoci při rozhodování o nové úpravě vnitřního řízení vysoké školy. Posílit autonomii vysoké školy ve smyslu volnosti upravit vnitřní řízení podle potřeby, aniž by bylo podrobně specifikováno zákonem, je doporučení, které vyplývá nejen z komparace zákonů sledovaných zemí, ale je v souladu i s doporučeními odborníků OECD.

• *Ustavení rektora a dalších funkcionářů vysoké školy*

Také o způsobech ustanovení rektora (nejvyššího funkcionáře vysoké školy) je možné konstatovat, že jsou ve sledovaných zemích hodně různé, a to i když jsou ve všech zemích (kromě Velké Británie) ošetřeny zákonem. V některých případech se blíží našemu modelu, například ve Švédsku je rektor jmenován vládním rozhodnutím (avšak na základě návrhu rady, která obsahuje externí členy jmenované vládou) nebo v Rakousku, kde jsou kandidáti na rektora navrženi senátem (ale do funkce je z nominovaných kandidátů rektor zvolen univerzitní radou) apod. V řadě zemí (zejména v zemích severských), je rektor ustaven do funkce řídicím orgánem, jehož členové jsou zčásti nebo většinou externisté. Zajímavé je ustanovení dánského zákona, deklarující požadavky na osobu rektora: rektor by měl být uznávaným odborníkem v některém z oborů univerzity, mít znalosti o vzdělávacím sektoru, být zkušeným manažerem a mít dobré vztahy se „společností“.

Z komparace zákonů vyplývá, že v řadě zemí není nutné, aby byl rektor akademický pracovník nebo aby musel být volen/ustaven z pracovníků příslušné vysoké školy.

Příkladem výrazné pravomoci v rukou Rady instituce ve způsobu ustavení rektora je Norsko, kde zákon dává Radě právo rozhodnout o způsobu ustavení rektora i o jeho dalším postavení.

Zajímavým a motivujícím příkladem je ustavení dalších/nížších funkcionářů v Dánsku, kde zákon dává pravomoc rektorovi zaměstnat děkana (a uvolnit ze zaměstnání) a obdobně poskytuje děkanovi pravomoci zaměstnávat další řídicí pracovníky na nižších úrovních. Řada analyzovaných zákonů se ustavením funkcionářů na nižších úrovních vůbec nezabývá.

Námět/doporučení

Pro přípravu nového zákona o terciárním vzdělávání by měly být inspirující především vztahy rektora a akademických funkcionářů na nižších úrovních, pokud je bude zákon upravovat.

V případě ustavení rektora je možné zvažovat především vliv externích odborníků na jeho výběr, který je v řadě sledovaných zemí běžný. Dalším námětem na zvážení je výběr/volba rektora z řad externích odborníků, což současný zákon připouští, i když dikce příslušného paragrafu by mohla být v tomto smyslu přesnější.

- ***Řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání***

Tato oblast velmi souvisí se dvěma předchozími, a sice s vnitřním řízením institucí a s ustavováním jejich vedoucích funkcionářů na různých úrovních. Řada v jiných oblastech poměrně podrobných zákonů (jmenujme na tomto místě opět severské země), dávají vysokým školám v oblasti vnitřního uspořádání velké pravomoci a tuto záležitost legislativně neupravují (nebo jen velmi rámcově).

Námět/doporučení

Při přípravě nového zákona o terciárním vzdělávání je potřeba v maximální míře podpořit diverzitu studijní nabídky a v souvislosti s tím i diverzitu institucí, mezi něž budou zahrnuty i vyšší odborné školy. Příklady zákonů řady sledovaných zemí a v souladu s tím i doporučení odborníků OECD ukazují, že vnitřní uspořádání různých institucí by mělo vyhovět jejich různým úkolům a cílům a že by jim proto měla být v tomto ohledu dána dostatečná volnost. Řešením by proto bylo nechat vnitřní uspořádání na vnitřních předpisech institucí, případně zákonem stanovit jenom rámcová pravidla.

- ***Akademická kariéra***

Česká republika má v této oblasti mezi sledovanými zeměmi výjimečné postavení (titul profesor je v konečné fázi udělován prezidentem republiky). V řadě zemí je jmenování profesorů a docentů (asistent profesor apod.) v kompetenci příslušné vysoké školy a podrobnosti jsou upraveny jejími vnitřními předpisy. Místa profesorů, případně i nižších akademických postů, jsou ve všech sledovaných zemích obsazována na základě výběrového řízení, konečné rozhodnutí může být na úrovni součásti vysoké školy nebo vysoké školy (což je případ většiny sledovaných zemí), ale také až na úrovni ministerstva, jako je tomu v Německu a Švýcarsku. Zákony v řadě zemí řeší další záležitosti spojené s akademickou kariérou, jako například typ pracovní smlouvy, způsob kariérního růstu, nárok na tvůrčí dovolenou apod.

Námět/doporučení

Vzhledem k výjimečnosti postavení ČR mezi sledovanými zeměmi v náročnosti a komplikovanosti procedury ke jmenování profesorů by bylo vhodné zvážit možnost využívanou ve většině sledovaných zemí, a sice přesunout rozhodování o jmenování profesorů na úroveň příslušné vysoké školy. Velmi důležité je řešit postavení externích odborníků na vysokých školách a zvážit v této oblasti příklad ze Slovenska, kde je zákonem upravena možnost kromě získání akademického titulu také označení profesora jako pracovní pozice.

III. Komparativní část

1. Celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání

Terminologická poznámka: Pod pojem terciární vzdělávání zahrnujeme vzdělávání na úrovních ISCED 5B, 5A a 6, bez ohledu na to, zda se v dané zemi termín terciární vzdělávání používá či nikoli. V řadě zemí se tento termín kryje s termínem „vysokoškolské vzdělávání“ (higher education).

Záležitosti týkající se terciárního vzdělávání jsou ve všech sledovaných zemích upraveny jedním nebo více zvláštními zákony. Ve Švýcarsku jsou některá základní ustanovení obsažena přímo v ústavě Švýcarské konfederace. Ve všech sledovaných zemích poskytují terciární vzdělávání instituce různého typu, různých názvů, s různými zřizovateli (podrobněji o tom v části 2). Celková konstrukce právní úpravy je rovněž rozmanitá a s časem se mění.

Přehled poskytuje následující tabulka:

Země	Typy terciárních institucí	Zákony
Spojené království	vysokoškolské instituce,	The Further and Higher Education Act 1992, Education Act 1994,
	instituce dalšího vzdělávání	Teaching and Higher Education Act 1998, Higher Education Act 2004
Irsko	univerzity	Universities Act 1997
	technologické instituty	Institutes of Technology Bill 2006
Nizozemsko	univerzity	Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, WHOO (Higher Education and Research Act) 2007
	vysoké odborné školy	
Dánsko	univerzity	Bekendtgørelse af lov om universiteter (Universities Act) 2003
	univerzitní koleje	Lov om mellemlange videregående uddannelser (Act on Medium-cycle Non-university Education) 2000
	profesní vysokoškolské akademie	Lov om korte videregående uddannelser (erhvervsakademiuddannelser) (Act on Short-Cycle Education) 1997
Norsko	univerzity	Act on Universities and University Colleges 2005
	univerzitní koleje	
Švédsko	univerzity	Högskolelagen (Higher Education Act) 1992

	univerzitní koleje	
Německo	vysoké školy	Hochschulrahmengesetz 1999, 20 Hochschulgesetze, 3 Kunsthochschulgesetze, 1 Fachhochschulgesetz der Länder
	vysoké odborné školy	
Rakousko	univerzity	Bundesgesetz über die Organisation der Universitäten und ihre Studien (Universitätsgesetz 2002)
	univerzity aplikovaných věd	Bundesgesetz für Fachhochschulstudiengänge, (FHStG) 1993, 2002
	pedagogické vysoké školy	Bundesgesetz über die Organisation der Pädagogischen Hochschulen und ihre Studien (Hochschulgesetz 2005)
Švýcarsko	univerzitní vysoké školy	Bundesgesetz über die Förderung der Universitäten und über die Zusammenarbeit im Hochschulbereich (Universitätsförderungsgesetz, UFG) 1999 (Fachhochschulgesetz, FHSG) 1995
	vysoké odborné školy	Bundesgesetz über die Fachhochschulen
	vyšší odborné školy	Bundesgesetz über die Berufsbildung (Berufsbildungsgesetz, BBG) 2002
Polsko	vysoké školy	The Law on Higher Education 2005
	koleje (<i>kolegia</i>)	The Act on the Education System 1991
Slovensko	vysoké školy	Zákon o vysokých školách 2002, několik novel (poslední v roce 2008)
Česká republika	vysoké školy	Zákon č. 111/1998 Sb. ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších předpisů
	vyšší odborné školy	Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

V zásadě můžeme sledované země rozdělit do dvou skupin.

V první skupině jsou ty, které mají jeden zákon pro různé typy institucí. Do této skupiny patří Nizozemsko, Norsko, Švédsko a Slovensko. V jistém smyslu sem můžeme zařadit i Spojené království, kde pro různé typy institucí platí společná série 4 vzájemně navazujících zákonů.

Do druhé skupiny se řadí země, které mají pro každý typ institucí samostatný zákon. Jsou to tyto země (v závorce je uveden počet zákonů): Irsko (2), Dánsko (3), Rakousko (3), Švýcarsko (3), Polsko (2) a Česká republika (2).

Zvláštní postavení zaujímá Německo: na federální úrovni jeden zákon (ale ne pro všechny instituce), na úrovni spolkových zemí různý počet zákonů pro různý počet institucí (vzájemně jednoznačné přiřazení zákonů a institucí není možné).

2. Struktura systémů terciárního vzdělávání

Úvodem je třeba znovu připomenout, že pojem terciární vzdělávání se v právních předpisech sledovaných zemí nevyskytuje. Vyskytuje se však tendence převádět instituce, které byly na úrovni ISCED 5B, do skupiny vysokých škol, tj. škol, které nabízejí alespoň bakalářské programy a tedy patří na úroveň ISCED 5A. Děje se tak zejména v oblasti vzdělávání učitelů (nedávno v Rakousku). V terminologii se to odráží ve stále častějším používání zastřešujícího termínu „vysoká škola“, který ovšem zahrnuje instituce jak univerzitního, tak neuniverzitního typu.

Struktura systémů zůstává v podstatě i nadále pestrá a každá země má více typů vysokoškolských institucí podle své tradice i současných potřeb.

3. Přístupy ke klasifikaci a dalšímu členění institucí terciárního vzdělávání

Většina zemí v souvislosti s transformací vysokoškolského studia na tři stupně (Boloňský proces) zařadila své instituce na úroveň ISCED 5A a tomu přizpůsobila příslušné zákony. Instituce ISCED 5B v některých zemích i nadále existují, ale podléhají velmi různorodé právní úpravě.

Zákony týkající se institucí úrovně ISCED 5A, tj. vysokých škol v převládající terminologii, tyto instituce ovšem člení a různě pojmenovávají. Rozdělení probíhá především na úrovni univerzitní - neuniverzitní, uvnitř těchto kategorií pak často podle odborného zaměření (technické, lékařské, pedagogické, umělecké apod.).

Jiný typ klasifikace nebyl zaznamenán.

4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání z úrovně státu a příp. regionu

Na konci 80. a v průběhu 90. let minulého století jasně začalo docházet ke změně vztahů mezi státem a vysokými školami a povaha intervencí státu do činností vysokých škol se změnila. Toto období je označováno jako období rozvoje hodnotícího státu (evaluative state), charakteristické přerozdělením funkcí mezi vládami a vysokými školami tak, že stát si ponechává ve své kompetenci celkové strategické řízení a kontrolu na této úrovni. „Evaluative State“ je spojován s rozvojem přidělování nepoložkovaných finančních prostředků /lump sum budgeting, s kontraktovým financováním, narůstající důležitostí produktivity akademických

pracovníků, s přesunutím odpovědnosti za strategický rozvoj institucí na jejich vedení, vybavené profesními znalostmi z oblasti řízení vysokých škol. Zamýšlené, ale i nezamýšlené změny vedou k posunu od státní kontroly ke státnímu dozoru nad terciárními vzdělávacími systémy (File, Goodegebuure: Real-time Systems, 2003).

Ve většině sledovaných zemí došlo v posledních několika desetiletích k reformám terciárního vzdělávání a následným změnám zákonů. Charakteristické bylo, že zatímco ve vyspělých zemích původní EU se jednalo o změny probíhající v relativně dlouhém období, v zemích střední a východní Evropy, byly provedeny zásadní změny velmi rychle. Tato skutečnost rozlišila často způsob práce na zákonech: stabilní situace umožňovala připravovat zákony na základě v praxi vyzkoušených změn, které pak zákony kodifikovaly, zatímco v nestabilní, rychle se měnící situaci převažovaly snahy zamýšlené změny zákonem nařídit (modifikační způsob tvorby zákonů). Příkladem může být zákon o vysokých školách z roku 1990 v ČR, kterým byly zásadní změny realizovány. Patrně se dá konstatovat, že z toho vyplývá i to, že jsou zákony těchto zemí (ČR, SR, Polsko) velmi podrobné, se snahou řešit většinu záležitostí, které se fungování vysokých škol dotýkají. Modifikační způsob tvorby zákona však není jediným vlivem, který ovlivňuje obsah zákona. Obdobně jako u výše uvedených zemí jsou i zákony Rakouska a Německa velmi podrobné.

Vliv státu, který nakonec prostřednictvím parlamentu konečné znění zákona schválí, se tak na fungování vysokých škol/terciárního vzdělávání uplatní. Zároveň je ve většině zemí role státu v řízení terciárního systému vzdělávání upravena, stejně jako vliv státu na vnitřní řízení institucí tohoto vzdělávacího sektoru.

4.1 Národní ministerstva

Celkově se prosazuje tendence spojovat v zaměření příslušných ministerstev s terciárním vzděláváním výzkum, což se projevuje i v názvech ministerstev. Například nově působí ve *Spojeném království* a *Polsku* ministerstva pro výzkum a vysoké školství, v *Dánsku* Department of Education and Science (ve *Spojeném království* a v *Irsku* se vládní ministerstva nazývají spíše „departmenty“; tím se ovšem jejich postavení a funkce nikterak nemění). V *Dánsku* se na odpovědnosti za jednotlivé typy vysokých škol podílejí tři ministerstva. Nejvyšší – univerzitní – typ vysokých škol je spojován s vědou a výzkumem, a to až do té míry, že vysoké školství z názvu tohoto ministerstva mizí: existuje totiž na této úrovni pouze Ministerstvo pro vědu, výzkum a inovace. Jinak se většinou vyskytují „ministerstva pro školství a výzkum“ nebo také jen „ministerstva školství“.

4.2 Strategické a koncepční dokumenty

Strategické a koncepční dokumenty zabývající se rozvojem systému terciárního vzdělávání jsou nepochybně zpracovávány na národní úrovni v každé zemi. Odpovědnost za jejich zpracování však není vždy jen v rukou příslušného ministerstva, například ve Velké Británii je rozvoj politiky terciárního sektoru zodpovědností několika institucí: the Higher Education

Funding Council for England (HEFCE); the Funding Council for Wales (HEFCW); the Northern Ireland Education Council (NIEC); the Scottish Higher Education Funding Council (SHEFC). Tyto instituce zpravují vládu o aktuálních potřebách svého sektoru, rozdělují finance mezi jednotlivé VŠ instituce, které jsou v jejich kompetenci, a zajišťují pro jednotlivé instituce finanční prostředky a zároveň kontrolují kvalitu jejich akademických programů.

V některých případech, zejména v ČR a SR, je odpovědnost ministerstva za rozvoj vysokého školství ve smyslu zpracovávat koncepční dokumenty stanovena zákonem, který ukládá, aby příslušná ministerstva zpracovávala dlouhodobé záměry rozvoje vysokého školství, diskutovala je s vysokými školami a tyto dokumenty zveřejnila. Další celostátní orgány a organizace (včetně organizací, které zprostředkovávají vliv státu na VŠ), mezinárodní instituce situaci ovlivňují.

Důležité instituce na této úrovni byly již zmíněny v předešlém odstavci na příkladu Velké Británie, včetně jejich důležitých funkcí. Řadu takových institucí zřizuje ze zákona také Irsko viz. Higher Education Authority zřízena zvláštním zákonem v roce 1971 s odpovědností za rozvoj vysokého školství a podobně jako ve VB také za jeho financování a další dvě instituce, které mají ve své kompetenci rozhodování o titulech a kvalifikacích (Higher Education and Training Awards Council) a z pohledu současné priority Boloňského procesu relativně novou odpovědnost za vytváření a udržování národního kvalifikačního rámce (National Qualifications Authority of Ireland). Je potřeba dodat, že rozhodování o titulech a kvalifikacích svěřené mimo instituce terciárního vzdělávání se netýká irských univerzit. Vyplývá z toho, že podobně jako v dalších zemích, kde se vyvinuly jasně rozlišené dva sektory (binární systémy), mají university větší autonomii v rozhodování než instituce neuniverzitního sektoru (označovaného i jiným způsobem – sektor colleges, sektor profesních vysokých škol apod.)

Přesun rozhodování o rozdělení financování na „zprostředkující organizace“ je obvykle spojován s cílem zabránit přímé politické kontrole této oblasti. Na celostátní úrovni se v řadě zemí vyskytují také různé poradní sbory, rady a výbory, vesměs však nejsou zřízeny zákony o vysokém/terciárním vzdělávání.

Výjimku v tomto případě tvoří Konference Rektorů, které jsou v některých zemích zřízeny zákonem (ČR, SR, Švýcarsko (Konference univerzit), Polsko). Je potřeba je uvést v části pojednávající o vnějším řízení vysokých škol, protože i když nejsou zřízeny zákonem, jsou to organizace prestižní a uznávané a vnější řízení systému ovlivňují. Opět výjimku tvoří demokratické reprezentace vysokých škol v ČR a SR (Rady vysokých škol), které se alespoň podle zkušeností z ČR na vnějším řízení systému podílejí (jsou partnerem ministerstva při projednávání závažných záležitostí, které se vysokých škol dotýkají).

Změny, které v řízení terciárních systémů vzdělávání probíhají a jsou charakterizovány posunem od vládnutí k „dozoru“ ze strany státu, jsou doprovázeny i posunem některých agend na supranárodní úroveň. Můžeme jmenovat například vliv EUA, která v sobě sdružuje i výše zmíněné národní konference rektorů a na mezinárodní scéně hraje velmi aktivní roli. Dále jde o samotnou Evropskou komisi, která i přes deklaraci principu subsidiarity ovlivňuje řízení systémů řadou koncepčních dokumentů, které následně řízení systémů vysokých škol ovlivňují. Zejména však jde o Boloňský proces, který principem harmonizace a vytvářením společného evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání výrazně motivuje jednotlivé země procesu (jejich vlády) přijímat řadu opatření na národní úrovni. Některé z těchto opatření nejsou už jen částí koncepčních dokumentů, ale stávají se součástí zákonů. Příkladem může být struktura studia, která je součástí většiny zákonů sledovaných zemí, nebo užívání ECTS, kde už je ČR jednou z výjimek, která nemá tuto povinnost uloženu zákonem.

Na doplnění této části lze poukázat na existenci několika *mezinárodních rektorských konferencí*, které mohou ovlivňovat a ovlivňují řízení vysokého školství v rámci vymezené oblasti či regionu. Jde například o Danube Rectors' Conference / Konference rektorů Podunají (Rakousko, Německo, Maďarsko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Česká republika, Polsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko, Slovinsko a Ukrajina) nebo Network of Universities from the Capitals of Europe / Síť univerzit z evropských hlavních měst (Albánie, Rakousko, Belgie, Bulharsko, Chorvatsko, Kypr, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Maďarsko, Irsko, Itálie, Lotyšsko, Litva, Makedonie, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Rusko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko a Spojené království).

4.3 Financování jako nástroj vnějšího řízení

Ve většině zemí si ministerstva udržují svoji řídicí/kontrolní roli prostřednictvím poskytování veřejných prostředků vysokým školám. Jako dva rozdílné příklady můžeme uvést Českou republiku a Irsko (v obou případech je rozhodnutí o celkové částce veřejných prostředků pro terciárního vzdělávání záležitostí parlamentu). V ČR je poskytování veřejných finančních prostředků vysokým školám (veřejným) poskytováno přímo ministerstvem, avšak na základě mechanismu, který je předem znám a je diskutován s vysokými školami prostřednictvím jejich reprezentací. Zatímco formulové financování umožňuje státu do určité míry zasahovat do nárůstu počtu studentů a v poslední době pomocí výstupních parametrů i do efektivity studia vyjádřené počtem absolventů, kontraktové financování (rozvojové programy) dává ministerstvu příležitost uplatňovat svůj vliv na rozvoj vysokého školství podle svého dlouhodobého záměru. V Irsku je základní odpovědnost za rozdělování finančních prostředků svěřena instituci, která stojí mezi ministerstvem a vysokými školami – Higher Education Authority (HEA) a vliv státu je z tohoto pohledu nepřímý. Je uplatňován konzultacemi a výrazným podílem na rozhodování o konečné finanční částce přidělené jednotlivým univerzitám (ministerstvo jedná se souhlasem ministerstva financí) a dále výrazným vlivem ministerstva na složení HEA.

Financování vysokých škol je upraveno zákonem ve většině sledovaných zemí a kompetence v této oblasti je svěřena ministerstvu. Ekonomické záležitosti a kompetence ministra jsou zákonem upraveny v Dánsku, Rakouské univerzity jsou financovány Spolkovou vládou na základě dohody, která je specifikována zákonem. Norský zákon pravidla o financování poskytované vysokým školám státem neuvádí, ale stanoví, že veřejnou podporu mohou dostat i soukromé vysoké školy, jsou-li jejich studijní programy akreditovány NOKUT (norská hodnotící a akreditační agentura). Podobně jako český zákon dává kompetence v poskytování finančních zdrojů ministerstvu i zákon slovenský a polský, který též uvádí pravidla, podle nichž může být poskytnuta podpora i soukromé vysoké škole.

Financování jako nástroj vnějšího řízení v rukou státu nemůže být uplatňován v případě, kdy vysoké školy nejsou státem podporovány, což platí v radě zemí u soukromých vysokých škol (s využitím výše uvedených příkladů platí tato skutečnost jak v Irsku, tak v ČR, neplatí však například v Norsku nebo Polsku).

4.4 Vliv vnějšího řízení na vnitřní řízení institucí.

Podle zákonů většiny sledovaných zemí jsou vysoké školy nezávislé instituce s vysokou mírou autonomie (která je rozdílná u jednotlivých sektorů v případě binárního uspořádání) a jejich vnitřní řízení je upraveno zákonem (viz část o vnitřním řízení). Přesto se ve většině zemí uplatňuje i vnější vliv na vnitřní řízení, jak lze ukázat na řadě následujících příkladů:

Irsko. Zákon o univerzitách se v části „Governance“ nesmírně podrobně věnuje „metodice“ vytvoření a složení řídicího orgánu tak, aby v něm byly zastoupeny všechny skupiny osob, které by mohly (měly) chod vysoké školy ovlivňovat a dává možnost i ministerstvu, aby uplatnilo svůj vliv. Velká autonomie univerzit je do jisté míry korigována funkcí „visitora“, na jehož ustavení má ministerstvo zásadní vliv, i jeho pravomocí navrhnout ministerstvu v případě závažných a opakujících se problémů odvolání (zastavení činnosti) řídicího orgánu, o kterém musí v konečné fázi rozhodnout vláda.

ČR, SR. Stát si ponechává konečné rozhodnutí o jmenování rektora (prezident republiky), které je ze zkušeností v ČR možné označit především za akt slavnostní a do jisté míry formální (jen výjimečně zatím došlo k tomu, že nebyl akceptován navržený kandidát). Kromě zajištění situace, kdy vysoká škola není schopná ustavit svoje řídicí orgány, uplatňuje české ministerstvo svůj vliv na vysoké školy jmenováním členů správní rady, i když je jejich nominace pečlivě s nejvyšším představitelem školy projednána a v praxi funguje tak, že je vesměs na názor vysoké školy brán zřetel. Obdobným způsobem zasahuje do volby rektora prezident Slovenské republiky a opět obdobně slovenský ministr jmenuje členy správní rady veřejné vysoké školy s tím, že šest z nich vybírá po vyjádření rektora. Český i slovenský zákon dále přesně upravují působnost ministerstva v různých záležitostech týkajících se

vysokých škol, aniž by však závažně tyto působnosti omezovaly jejich vysokou autonomii, včetně jejich vnitřního řízení.

Rakouský zákon o organizaci univerzit (Organisational Act, 2002) změnil jejich status ze státních institucí na instituce s plnou právní subjektivitou, kterou potvrzuje též zákon o univerzitách (*The universities are legal entities under public law*, University Act, 2002), který též potvrdil přechod od přímé kontroly státem ke státnímu dozoru ustanovením „*The universities shall be subject to supervision by the Federal Government*“ (University Act, 2002). Ve srovnání s ČR nezasahuje rakouský stát nijak do volby jejich nejvyššího představitele – rektora, kterého ze tří kandidátů vybírá univerzitní rada. Vliv státu je však uplatněn v konstrukci univerzitní rady, do níž určitý počet členů (2-4) jmenuje vláda na návrh ministra.

Dánský zákon uvádí, že univerzity jsou nezávislé instituce, které spadají pod dozor ministra (Ministr vědy, technologie a inovací). Ministr má však poměrně velké možnosti zasahovat do jejich vnitřního řízení. Studijní programy podléhají schválení ministrem, který též může podle zákona iniciovat jejich hodnocení a který stanovuje pravidla pro uskutečňování doktorských studijních programů. Rada univerzity, která je jejím nejvyšší řídicí autoritou, je odpovědná za svou činnost ministroví; ministr má právo Radu odvolat v případech přesně specifikovaných zákonem. Ministr schvaluje statut, který je zpracován Radou a v souladu zákonem může stanovit/upravit pravidla o zaměstnávání akademických pracovníků a učitelů.

Také v Norsku zákon dává možnosti ministrovi zasahovat do vnitřních záležitostí univerzity – nejzávažnější je jmenování jednoho z externích členů Rady, která je nejvyšším řídicím orgánem instituce, jejím předsedou, a to v případě, že je rektor jmenován Radou (rektor může být též volen). Ministr má také právo ve speciálních případech (vyjmenovaných zákonem) rozhodnout o odlišném složení Rady než jak ho specifikuje zákon. Odvolání rady v případě, že ohrožuje vykonávání činností univerzity, je svěřeno Králi. Dalším vlivem státu lze označit odpovědnost ředitele za celkovou správu financí a majetku ministroví i pravomoc ministra rozhodnout o řešení problémů, nejsou-li si Rady, rektor a ředitel jisti, zda Rada rozhodla správně.

4.5 Zajišťování kvality

Určitým společným „jmenovatelem“ vlivu státu na řízení vysokých škol je uplatňování státní moci v hodnocení kvality. Společný jmenovatel je však velmi rámcový, protože vnější hodnotící mechanismy a případné důsledky z výsledků hodnocení kvality se v jednotlivých zemích výrazně liší. Přestože se vesměs deklaruje, že hodnotící/akreditační mechanismy jsou nezávislé, určitou závislost na státu vytváří jejich financování z veřejných zdrojů: například Centrum pro akreditaci a zajišťování kvality švýcarských univerzit (OAQ) je financováno z poloviny z rozpočtu kantonů, v nichž univerzity sídlí, polovinu hradí federální vláda; činnost akreditačních komisí v ČR i SR je financovaná ze státních prostředků, dánská

hodnotící agentura EVA i norská agentura NOKUT jsou rovněž financovány prostřednictvím státu. Zajímavým příkladem je Irsko, jehož Irish Universities' Quality Board je zčásti financován přímo všemi sedmi irskými univerzitami.

Ve většině zemí se na zřízení agentur pro zajišťování kvality stát jistým způsobem podílí, protože tak lze nejspíše zajistit (deklarovat) nezávislost jejích členů.

Obecně lze konstatovat, že akreditace, (kromě Dánska, které zatím nehodlá k akreditaci přistoupit, avšak mechanismy zajišťování kvality mohou plnit obdobnou funkci jako akreditace v jiných zemích), ať už na institucionální či programové úrovni, je zárukou kvality poskytovaného terciárního vzdělávání.

4.6 Poskytování informací

I když jsou vysoké školy autonomní, jsou poskytovateli veřejných služeb a ve velké míře příjemci veřejných prostředků. Odpovědnost vůči veřejnosti mohou prokazovat poskytováním zpráv o své činnosti. Ve většině zemí se od jednotlivých institucí terciárního vzdělávání požaduje, aby zprávy o své činnosti pravidelně zveřejňovaly, v některých zemích je tato povinnost dána zákonem, jinde dalšími předpisy nebo nařízeními.

Dalšími veřejnými dokumenty jsou strategické plány nebo jiné koncepční materiály, veřejná statistická data, případně vlastní hodnotící zprávy (v této souvislosti je vhodné doplnit, že o zveřejňování vlastních hodnotících zpráv se stále vede velmi živá diskuse, která zatím nenašla v této záležitosti obecnou shodu).

Vesměs bez výrazné regulace (případně dokonce zákonného ustanovení) poskytují vysoké školy o sobě informace na webových stránkách.

Následující tabulka předkládá údaje, které byly získány ze zákonů, ale především i z dalších analytických materiálů, které jsou o terciárním vzdělávání k dispozici. Z nich vyplývá, že je situace obdobná i v dalších evropských zemích.

Institucionálního plánování a zveřejňování informací

Země	Strategický plán	Výroční zpráva	Národní databáze	Sebehodnocení
Velká Británie	●	●	●	○
Irsko (a)	●	●	●	●
Irsko (b)	●	●	○	●
Nizozemsko	●	●	●	●

Dánsko	●	●	○	○
Norsko	●	●	●	○
Švédsko	●	●	●	○
Německo	●	○	○	○
Rakousko	●	●	○	○
Švýcarsko				
Polsko	○	●	●	●
Slovensko	●	○	●	○
Česká republika (a)	●	●	●	●
Česká republika (b)	●	●	●	●

● Úředně požadované ○ Nepožadované nebo bez regulace

4.7 Závěrem lze konstatovat, že:

Hlavním nástroje pro vnější řízení v rukou státu jsou především veřejné finanční zdroje, jejichž rozdělování institucím terciárního vzdělávání mají vesměs v pravomoci příslušná ministerstva. Rámcová pravidla pro jejich rozdělování často ukládá zákon, ale přesto jsou velké pravomoci v této oblasti svěřené ministrům (na rozdíl od ČR a SR, kde zákon hovoří o ministerstvu). Ve Velké Británii a Irsku jsou tyto pravomoci delegovány na tzv. zprostředkující instituce.

Dalším nástrojem vnějšího řízení je zajišťování kvality, které opět ve většině zemí do určité míry stát ovlivňuje, i když třeba jen velmi nepřímo, jako například v Irsku prostřednictvím nominování členů do *Irish Universities' Quality Board* irskou zprostředkující institucí Higher Education Authority, kterou může do jisté míry ovlivňovat ministerstvo.

Nástrojem jsou též různé typy koncepčních materiálů a dokumentů, které stát zpracovává v rámci odpovědnosti za rozvoj veřejné služby, kterou je vzdělávání, i když tato pravomoc nemusí být deklarována v zákoně a může být delegována na jinou autoritu.

Z uvedených příkladů je vidět, že i když vysoké školy mají vesměs zaručenu vysokou míru autonomie, může stát různým, zákonem určeným způsobem ovlivňovat jejich činnost a zasahovat do jejich vnitřního řízení.

5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání

Vnitřní řízení vysokoškolských institucí má některé charakteristické znaky, i když v detailním pohledu na jednotlivé země velmi rozlišné:

- ve všech sledovaných zemích je vnitřní řízení institucí alespoň do určité míry dáno zákonem;
- ve všech sledovaných zemích se na vnitřním řízení podílí orgán, který je zcela nebo zčásti složen z externích pracovníků. Velmi rozdílná jsou pak práva a povinnosti těchto orgánů;
- na řízení institucí se většinou podílí několik orgánů, opět velmi rozlišného složení a s rozlišnými pravomocemi;
- ve všech zemích stojí v čele instituce prestižní a uznávaná osobnost, vesměs s velkou pravomocí. Způsob jejího jmenování je vesměs dán alespoň rámcově zákonem a v jednotlivých zemích je velmi odlišný. Práva a povinnosti jsou také alespoň rámcově dána zákonem, v řadě aspektů se v jednotlivých zemích liší;
- akademická samospráva ve smyslu akademického senátu na vysokých školách v ČR existuje ze sledovaných zemí pouze na Slovensku a v Polsku.

Reálná podoba vnitřního řízení vysokých škol v jednotlivých zemích je natolik různá, že je velmi obtížné udělat jakékoliv třídění, resp. nalézt aspekty, podle nichž by se daly země utřídít.

Diskuse v ČR se vede o různých záležitostech vnitřního řízení a z toho pohledu o případné potřebě navrhnout změny. Vnitřní řízení českých vysokých škol je velmi složité ve smyslu počtu řídicích orgánů a jejich kompetencí, které na sebe nejrozumnějším způsobem navazují a proces rozhodování je tudíž rovněž složitý. Podobné vnitřní řízení lze přirozeně najít na Slovensku.

Tři řídicí/rozhodovací orgány mají také rakouské univerzity, jejich kompetence jsou však jednoznačněji rozděleny a tudíž pro jednotlivá rozhodnutí není nutná návaznost názorů všech řídicích orgánů. Podstatné je, že akademický senát v Rakousku má práva a povinnosti směřovaná do akademických záležitostí, nikoliv do strategického řízení univerzity.

Existenci senátu nebo akademického senátu lze najít ve velké skupině ze sledovaných zemí (Irsko, Dánsko, Norsko, Holandsko, Rakousko, Švýcarsko, Polsko, Česká a Slovenská republika, Švédsko má fakultní rady, které mohou být ve věcech akademických do jisté míry k senátu přirovnány). Pouze v ČR, SR a Polsku mají senáty nejvyšší rozhodovací postavení, v ČR a SR navíc komplikované tím, že jejich rozhodování je v řadě případů vázáno na názor vědeckých rad, případně správních rad). V ostatních zemích jsou senáty akademická sdružení, která mají kompetence především v záležitostech vzdělávacích a případně výzkumných. Z tohoto pohledu by byly senáty jiných zemí spíše obdobou českých vědeckých rad než akademických senátů. Na rozdíl od naší vědecké rady jsou však tyto orgány složeny vesměs pouze z akademických pracovníků a určitým podílem zastoupení studentů.

Obecně však lze konstatovat, že je vidět velký posun od čistě kolegiálního akademického řízení vysokých škol k řízení různými typy orgánů. Způsob jejich ustavení je velice různorodý, od volby až po jmenování státem, často s různým typem ustavení do funkce pro členy reprezentující různé skupiny (zájmové) skupiny, někdy i s různou délkou funkčního období) a jejich složení obsahuje externí členy (opět s jejich různým procentním zastoupením). Jde tedy o příklon k manažerskému řízení instituce, kde se manažerské schopnosti a dovednosti očekávají především od externích členů řídicích orgánů. Některé zákony jdou až tak daleko, že určují požadovanou kvalifikaci rektora, jako například zákon dánský: rektor by měl být uznávaným odborníkem v některém z oborů university, měl by mít znalosti o vzdělávacím sektoru, měl by být zkušený manažer a organizátor a měl by mít dobré vztahy s vnějším prostředím.

Na příkladech složení řídicích orgánů a v souladu s jejich právy a povinnostmi můžeme posoudit vliv externích pracovníků (vnějšího prostředí) na řízení příslušné instituce. Kromě Velké Británie, která je z pohledu řízení vysokých škol velmi zajímavá, ale možná ne zcela motivující pro české poměry, mohou velmi zajímavé příklady k zamyšlení přinášet především severské země.

Dánsko: Nejvyšší autoritou univerzity je její Rada, jejíž složení je velice pestré a toto složení přesným a podrobným způsobem zajišťuje zákon. Na druhé straně dává Radě veškeré pravomoci v tom, aby rozhodla, jakým způsobem (volbou, výběrem, jmenováním, apod.) zařídí, aby dostala požadavku zákona na složení Rady. Vzhledem k tomu, že i přes existenci akademického výboru, který má především základní funkce směřované do vzdělávací činnosti, má Rada základní rozhodovací pravomoci, podílejí se externí členové na řízení instituce významným způsobem.

Norsko: Složení Rady instituce je opět upraveno zákonem, který však dává Radě velké kompetence rozhodovat o jeho podrobnostech ve statutu, který schvaluje. Jak je též konstatováno v části 6, dává zákon Radě možnost rozhodnout o dvou výrazně odlišných alternativách ustavení rektora do funkce. Norská univerzita může, ale nemusí mít senát, Rada proto může vedle rektora být jediným řídicím orgánem. Její kompetence jsou značné a stejně tak tudíž i kompetence jejích externích členů.

Irsko: Požadavek na složení irského řídicího orgánu je podrobně popsán v zákoně, ale na reálné obsazení funkcí má vliv především tento orgán sám, protože způsob jejich výběru stanoví ve statutu, který schvaluje. Obdobně jako v předcházejících případech můžeme říci, že externí členové řídicího orgánu přejímají práva a povinnosti stejně jako jeho ostatní členové a tudíž se na řízení instituce mohou výrazně podílet.

Německo: Téměř ve všech spolkových zemích jsou zřízeny vysokoškolské rady nebo kuratoria (Hochschulrat, Kuratorium) složené z osobností ekonomiky a podnikatelů jiných

oblastí. Tato grémia mají podle právních předpisů jednotlivých zemí právo veta nebo právo na spolurozhodování v základních otázkách rozpočtu a při schvalování plánu rozvoje vysoké školy.

Nizozemí: Zvláštní část zákona se týká dění na Otevřené univerzitě (Open University). Při obsazování jejího vedení (královským výnosem) tj. Řídící rady, se klade důraz na vyrovnané zastoupení zástupců holandské společnosti (par. 11.8).

Z uvedených příkladů vyplývá, že je potřeba vnitřní řízení instituce vnímat pokud možno z komplexního pohledu, který ukáže nejen řídicí orgány, ale vliv jejich složení na funkci instituce. Názor na souvislosti týkající se řídicích orgánů, ustavení rektora, případně dalších funkcionářů a legislativní zásahy do vnitřního řízení institucí lze dobře sledovat na textu, který souhrnně popisuje tyto tři tématicky.

5.1 Přehled

VELKÁ BRITÁNIE

Řídící orgány

Každá instituce má řídicí orgán sestávající z 15-35 členů. Zhruba polovina členů nejsou zaměstnanci instituce. Z členů řídicího orgánu je volen předseda. Část externích členů je vybrána z oblasti obchodu a průmyslu, další členové jsou zkušení na poli vysokoškolské politiky. Dalšími členy jsou zástupci zaměstnanců instituce, zástupci studentů, místní autority, rektor a finanční ředitel instituce. Maximální doba působení každého člena je 8 let, externích členů 9 let. Řídící orgány institucí jsou odpovědné za zajišťování efektivního chodu instituce, za plánování jejího budoucího rozvoje, fungování administrativy i najímání personálu.

Rektor je nejvyšším akademickým i administrativním funkcionářem, úzce spolupracuje se členy správní rady. Jmenovaní vedoucí pracovníci (nominated Chief Executives) a rektor jsou odpovědní parlamentu za výdaje příslušné instituce.

Vnitřní řízení instituce závisí na tom, zda byla založena před rokem 1992 nebo později. Pokud byla založena před rokem 1992, řídicím orgánem je rada (council), která má zodpovědnost za spravování veškerých záležitostí instituce. Členové rady jsou funkcionáři instituce, volení zaměstnanci, zástupci studentů a členové jmenovaní lokálními autoritami nebo sesterskými institucemi. Jestliže byla instituce založena po roce 1992, řídicím orgánem je tzv. Board of Governors, který má zodpovědnost za spravování veškerých záležitostí instituce. Board of Governors se skládá z nezávislých členů, vybraných (co-opted) členů, zaměstnanců instituce, studentského orgánu a lokálních autorit.

Ustavení rektora/dalších funkcionářů

Tato otázka není upravována na nejvyšší legislativní úrovni.

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání

V zákoně jen volně pojednáno: Příbuzné ústavy/katedry jsou obvykle sloučeny do fakult, hlavou fakulty je děkan. Fakulty rozhodují o schválení nových kurzů, o formálním uznávání nových akademických titulů (degrees). Přesná funkce fakulty a její pravomoci se odlišují na jednotlivých univerzitách. V rámci fakult existují výbory (committees), jejich počty se též liší dle jednotlivých univerzit.

IRSKO

Řídící orgány

Složení řídicího orgánu je velmi pestré a zákon přesně uvádí, kolik (nejméně a nejvíce) jeho členů musí reprezentovat akademické pracovníky, zaměstnance, studenty (nejméně dva, nejvíce tři), absolventy, různé organizace (zaměstnavatelské svazy, odbory, profesní organizace, obchodní a průmyslové podniky apod.), které řídicí orgán považuje za vhodné a z nichž alespoň jeden člen řídicího orgánu je vybrán z nominovaných osobností těmito organizacemi, zástupce regionu, v němž univerzita sídlí. Zákon stanoví, že do řídicího orgánu musí být jmenováni členové (nejméně jeden a nejvíce čtyři) na základě nominace ministrem po konzultaci s předsedou řídicího orgánu. Dále zákon stanoví pro každou irskou univerzitu specificky požadavek na dalších několik členů řídicí autority jmenovaných podle nominace či výběru jiných universit. Zákon stanovuje ještě řadu dalších podrobností, například pro případy, kdy je s universitou propojena instituce vzdělávající učitele (viz část 1), dává právo ministrovi ujistit se, že členové nominovaní obchodem a průmyslem jsou skutečně reprezentanti těchto sektorů, požaduje, aby složení řídicího orgánu respektovalo rovné příležitosti mužů a žen a opět dává právo ministrovi, aby tuto skutečnost mohl potvrdit. Podstatné je, že řídicí orgán má ze zákona právo vytvořit pravidla pro výběr, volbu, nominaci a/nebo jmenování členů řídicího orgánu, které považuje za vhodné a pak tyto úkony provádí v souladu s těmito pravidly.

Zákon ukládá, že řídicí orgán zvolí svého předsedu (většinou hlasů z minimálně dvoutřetinového počtu členů řídicí rady), který je nazýván President nebo Provost, případně jinak, když tak řídicí orgán určí.

Zákon přesně specifikuje, jakým způsobem je zřízen první řídicí orgán (tzv. commission); tato aktivita (jmenování komise) je v odpovědnosti ministra.

Akademický výbor

Univerzita musí mít akademický výbor, který řídí akademické záležitosti. Funkce akademického výboru jsou specifikovány zákonem: tvorba studijních programů, způsob jejich

implementace, doporučení jak v rámci programů rozvíjet výzkum, doporučení k přijímacímu řízení, návrh a obsah statutu vztahujícího se k akademickým záležitostem univerzity, doporučení ke stipendiím (cenám, odměnám,..), obecná organizace vzdělávacího a dalšího poradenství, další funkce, které nejsou v rozporu s právními předpisy, implementace předpisů vytvořených řídicí radou.

Složení akademického výboru předepisuje obecně zákon – většina členů výboru jsou akademičtí pracovníci; počet členů, složení, výběr, jmenování, funkční období jsou určeny statutem akademického výboru. Zákon také v obecné rovině upravuje způsob práce akademického výboru.

Charter a statut (supplementary charter)

Zákon stanovuje, že univerzita může mít základní listinu (charter), která není v rozporu se zákonem a která obsahuje všechny nebo některé části uvedené v zákoně (mezi nimi například složení řídicího orgánu, práva a povinnosti zaměstnanců a studentů, různé záměry politiky univerzity apod.). Při její přípravě musí řídicí orgán způsobem, který považuje za vhodný, konzultovat s akademickými pracovníky, odbory, studentskými svazy a dalšími osobnostmi a skupinami uvnitř i vně univerzity. Zákon specifikuje proceduru, podle níž vláda základní listinu uzná. Řídicí orgán může vypracovat statut/statuty nebo jiné předpisy, pokud tak uzná za vhodné.

Visitor

Zákon zřizuje funkci visitora (ve smyslu inspektora), kterého, pokud univerzita visitora nemá, jmenuje vláda z řad soudců Nejvyššího soudu (visitorem může být bývalý soudce Nejvyššího soudu nebo soudce v penzi). Visitor je oprávněn provést inspekci instituce, která se může týkat její činnosti i nakládání s majetkem, a může tak učinit v případě, je-li podle jeho mínění inspekce vhodná či na žádost ministra, který před tím konzultuje inspekci s vládou a řídicím orgánem.

Zjistí-li ministr, že funkce univerzity jsou v rozporu se zákonem nebo jinými právními předpisy, informuje o tom předsedu řídicího orgánu a poskytne mu zprávu z inspekce. Je-li ministr i po výše uvedeném upozornění přesvědčen o problémech, může navrhnout vládě, aby řídicí orgán odvolala. Zákon dále přesně stanovuje, jakým způsobem universita funguje po odvolání řídicího orgánu a jakým způsobem je ustaven nový řídicí orgán (zákon dává odpovědnost za ustavení nového řídicího orgánu visitorovi, který po jeho ustavení informuje o situaci ministra).

Ustavení rektora/dalších funkcionářů

President/Provost (chairperson) je zvolen řídicím orgánem. Zákon stanovuje, že volba je platná pouze při účasti minimálně dvou třetin členů řídicího orgánu. President/Provost je zvolen na

základě prosté většiny hlasů. Řídící orgán má podle zákona též hlavního vedoucího úředníka (chief officer), který může být zároveň chairperson. Řídící orgán může zřizovat svoje komise (složené zcela nebo částečně z členů řídicího orgánu) v takovém počtu a rozsahu, jak to považuje za vhodné. O ustavení dalších funkcionářů zákon nehovoří.

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání

Vnitřní uspořádání univerzit zákon o univerzitách neřeší.

NIZOZEMÍ

Řídící orgány

Zákon o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu určuje následující základní struktury řízení a samosprávy:

Nejvyšší vedoucí pracovník: Rector magnificus

Akademický a rozhodovací orgán: Výkonná rada

- odpovídá za řízení instituce, schvaluje strategický plán, je odpovědná za vnitřní zajišťování kvality, jmenuje děkany;
- skládá se nejvýše ze tří členů včetně rektora univerzity.

Dozorčí/poradní orgán: Dozorčí rada

- kontroluje vedení instituce, dodržování zákonů a předpisů ze strany výkonné rady; je odpovědná ministroví, vybírá a jmenuje členy a předsedu výkonné rady;
- dozorčí rada se skládá z 3-5 členů, jmenovaných ministrem. Předtím, než ministr jmenuje člena dozorčí rady, konzultuje svůj výběr s představiteli univerzity.

Poradní orgán: Univerzitní rada

- hlavní poradní orgán, jehož členy jsou zástupci zaměstnanců a studentů (v poměru 50:50 v případě jednokomorového uspořádání; možné je však i dvoukomorové);
- neschvaluje rozpočet, některá rozhodnutí a předpisy však vyžadují její souhlas, například strategický plán a mechanismy zajišťování kvality instituce.

Poradní orgán: Rada děkanů

- skládá se z rektora a děkanů fakult;
- sekundární poradní orgán; na požádání či z vlastní iniciativy radí výkonné radě univerzity ve věcech vzdělávání či výzkumu;
- uděluje doktorské diplomy a čestné doktoráty.

Na fakultní úrovni struktura řízení zahrnuje děkana a fakultní radu. Podobně jako univerzitní rada má též fakultní rada zejména konzultační a nikoliv exekutivní pravomoci.

V případě Hogeschoolen struktura řízení kromě rektora zahrnuje výkonnou a dozorčí radu; namísto univerzitní rady je zřizována tzv. „participační rada“ s obdobným složením a pravomocemi jako rada univerzitní.

Ustavení rektora/dalších funkcionářů

Jmenování rektora upravuje Zákon o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu v paragrafu 9.20. Zde výslovně určuje, že rektor je jmenován a uvolňován královským výnosem. Výběr rektora je ustaven ze seznamu alespoň dvou profesorů vypracovaného radou děkanů po slyšení v univerzitní radě a výkonné radě. Rektor může být zvolen opakovaně. Rektor může být uvolněn před koncem svého funkčního období, ovšem pouze v případě, že ministr vyslechl stanovisko univerzitní rady, výkonné rady a rady děkanů. Univerzitní rada může po návrhu nejméně 5 svých členů vyslovit rektorovi nedůvěru.

Ustavení děkana je v zákoně upraveno v paragrafu 9.24. Děkan je volen z profesorů fakulty fakultní radou. Fakultní rada může děkana rovněž předčasně uvolnit, pokud přestane požívat její důvěry. Tento proces je regulován správními předpisy. Děkana jmenuje a uvolňuje výkonná rada univerzity.

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání

Zákon o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu v paragrafu 9.22 určuje, že se výuka a výzkum konají na fakultách, jejichž konkrétní složení určují správní předpisy. K fakultě podle tohoto paragrafu patří akademický sbor zaměstnaný na fakultě, administrativní personál fakulty a studenti zapsaní do studijních programů poskytovaných fakultou. Soukromé univerzity zřízené radou asociace s právní kompetencí nebo neziskovými nadacemi stanovují předpisy týkající se organizace své instituce, tj. především z jaké fakulty nebo fakult se univerzita bude skládat.

Podmínky pro zřízení kateder (departmentů) upravuje paragraf 9.40. Katedry zřizuje rada fakulty, po veřejné konzultaci s příbuznými fakultami, zřízení je zakotveno ve fakultních předpisech. Podoba řídicího orgánu katedry – rady katedry, musí být dle zákona stanovena ve fakultních předpisech. Rada katedry rozděluje povinnosti v rámci katedry (par. 9.42) a vypracovává výzkumný program (par. 9.43).

Nizozemské správní předpisy dovolují také zřízení výzkumného ústavu v rámci fakulty (par. 9.49). Jeho personální obsazení určuje fakultní rada v součinnosti s radami jednotlivých kateder. Výzkumný ústav může být také zřízen dvěma nebo více fakultami jedné nebo více univerzit (par. 9.54). Univerzity mohou také za účelem výzkumu zřídit jednu nebo více výzkumných škol samy nebo ve spolupráci s jinými univerzitami či akademickými výzkumnými ústavy (par. 9.55).

DÁNSKO

Řídící orgán

Nejvyšší autoritou univerzity je *Rada* (Board). Zákon specifikuje jeho úkoly, mezi něž patří zejména:

- jedná v maximální míře otevřeně;
- spravuje finančních záležitostí tak, aby bylo zajištěno, že co nejlépe slouží k dosažení cílů univerzity;
- schvaluje rozpočet, jehož složení doporučí rektor, včetně jeho rozdělení a principů využití a schválení účetnictví;
- uzavírá výkonový kontrakt s ministrem;
- zpracovává univerzitní statut (včetně změn), který schvaluje ministr;
- zaměstnává (a uvolňuje ze zaměstnání rektora) a zaměstnává (a uvolňuje ze zaměstnání) univerzitní management na základě doporučení rektora.

Předseda Rady je odpovědný za využití finančních prostředků takovým způsobem, aby sloužily naplnění cílů univerzity, odpovídá za nakládání s majetkem. Rada nemá rozhodující kompetence v záležitostech zaměstnávání pracovníků ani v záležitostech studentů. Rada odpovídá ministrovi za činnosti univerzity včetně správy jejích financí. Ministr má právo Radu odvolat v zákonem specifikovaných případech (nedodržování zákona, ohrožování činnosti univerzity).

Složení Rady:

Rada je složena z externích členů a interních členů university, kteří reprezentují akademické pracovníky včetně doktorských studentů, technické a administrativní pracovníky a studenty. Zákon požaduje, aby v Radě byla většina externích členů. Předsedu volí Rada ze svých externích členů.

Externí členové musí být vybíráni především podle kvalifikace (management, organizace a ekonomika, finanční a účetní záležitosti) na dobu 4-5 let. Ostatní členové Rady jsou voleni, studenti musí být reprezentováni alespoň dvěma členy. Další podrobnosti určuje statut. Univerzita může ustavit reprezentativní shromáždění složené z externích členů. Reprezentativní shromáždění vede všeobecné diskuse o výzkumu, vzdělávacích aktivitách a jiných aktivitách univerzity a vyjadřuje stanoviska o diskutovaných problémech Radě. Statut stanoví další podrobnosti týkající se reprezentativního shromáždění. Statut může také stanovit, aby reprezentativní shromáždění jmenovalo některé nebo všechny externí členy Rady.

Rektora zaměstnává a odvolává ze zaměstnání Rada. Rektor je exekutivním řídicím pracovníkem univerzity (odpovědný za její každodenní činnost). Ostatní vedoucí pracovníci univerzity, mezi které zákon řadí děkany, ředitele ústavů a ředitele studií, jsou povinni vykonávat svoje povinnosti podle požadavků rektora. Zákon vyžaduje, aby rektor byl

vědeckým uznávaným odborníkem v některém z oborů university, měl znalosti o vzdělávacím sektoru, byl zkušený manažer a organizátor a měl dobré vztahy se „společností“.

Zákon specifikuje práva a povinnosti rektora, zejména:

- jednat jménem univerzity ve všech případech s výjimkou nakládání s majetkem a několika dalšími záležitostmi, které stanoví zákon;
- zaměstnat děkany a propustit je ve specifickém případě zásadní změny univerzity;
- doporučit Radě složení rozpočtu;
- zpracovat pravidla pro řízení disciplinárních procesů;
- potvrdit vnější spolupráci, pokud z ní pro univerzitu vyplývají závazky;
- rozpustit Akademický výbor v zákonem stanovených případech.

Další podrobnosti týkající se práv a povinností rektora stanoví statut.

Akademický výbor (Academic Council)

Univerzita musí ustavit akademický výbor pro celou univerzitu nebo pro jednotlivé akademické oblasti. Zákon specifikuje práva a povinnosti akademického výboru takto:

- podat rektorovi zprávu o vnitřním rozdělení finančních prostředků;
- podat rektorovi zprávu o základních strategických otázkách výzkumu a vzdělávání;
- doporučit rektorovi složení akademických výborů k hodnocení žádostí o vědecké pozice;
- udělovat doktorské tituly;
- podávat zprávy o všech problémech týkajících se činností univerzity a diskutovat je s rektorem.

Složení akademického výboru:

Členem výboru je rektor a z titulu své funkce je jeho předseda. Členové výboru jsou voleni a jsou jimi reprezentanti akademických pracovníků (včetně doktorských studentů) a studenti. V případě více výborů jsou jejich předsedové děkani v příslušných akademických oblastech. Další podrobnosti o výborech stanoví statut.

Ustavení rektora/dalších funkcionářů

Rektor je zaměstnán Radou univerzity.

Děkan je zaměstnán (a uvolněn ze zaměstnání) rektorem.

Děkan má podobné kompetence k ustavení dalších řídicích pracovníků (ředitelů ústavů a ředitelů studií) jako rektor k děkanovi.

Zákon dále uvádí podrobnosti týkající se práv a odpovědnosti děkanů, ředitelů ústavů a ředitelů studií. Děkan má vůči dalším vedoucím pracovníkům obdobná práva a povinnosti jako rektor k děkanům.

Děkan:

- Zaměstnává a uvolňuje ze zaměstnání ředitele ústavů
- Zřizuje studijní výbory a schvaluje jejich předsedy a místopředsedy,
- Jmenuje a odvolává ředitele studií na základě doporučení studijního výboru
- Ve speciálních případech (stanovených zákonem) může rozpustit studijní výbor
- Pokud není děkan zaměstnán (ve funkci), plní jeho úkoly rektor
- Další podrobnosti stanoví statut

Zákon dále obdobně upravuje též vedení ústavů a studijních výborů a ředitelů studia.

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání

Zákon upravuje ustavení do funkcí děkana a ředitelů ústavů a studií, jako dalších nižších funkcionářů univerzity (viz také část vnitřní řízení) a specifikuje jejich práva a povinnosti. Nezabývá se však ani organizací příslušných součástí univerzity, které uvedení funkcionáři řídí, ani nespecifikuje obsah jejich činnosti. Například v případě děkana se uvádí, že tento funkcionář je odpovědný za řízení akademické oblasti, za zajištění vzájemné souvislosti výzkumu a vzdělávací činnosti i za interdisciplinární rozvoj kvality vzdělávání a výzkumu dané akademické oblasti.

Zákonem se posiluje struktura univerzitního managementu, zvyšuje se schopnost univerzit čelit přílišným nárokům státu, příliš detailním státním předpisům a nařízením, a zároveň roste svoboda univerzit, což je patrné zejména při stanovení jejich vnitřní organizace a její zafixování v univerzitní chartě. Reforma struktury univerzitního managementu stanovená zákonem má tedy za účel posílit management a dále zvýšit schopnost univerzity jednat a dělat rozhodnutí. Zákon kombinuje reformu managementu s rozšířením svobody univerzity stanovit si svou organizační strukturu ve Statutu.

NORSKO

Řídící orgán

Podle zákona (paragrafu 1-5) se univerzity a univerzitní koleje těší akademické a umělecké svobodě.

Podle paragrafů 9.-1 a 9.-2 zákona je nejvyšším řídicím orgánem vysokoškolské instituce *Rada*, ta zajišťuje standardy akademických aktivit, jejich legalitu a efektivitu; stanoví strategii, provádí rozpočtové plánování, má všeobecnou odpovědnost za akademické a administrativní záležitosti. Rada rovněž dohlíží na každodenní management instituce a vydává příslušné instrukce. Rozhoduje o interní organizaci aktivit, která musí zajistit, aby byly na všech úrovních slyšeny názory studentů a zaměstnanců.

Podle paragrafu 9.-3, má Rada 11 členů a skládá se z předsedy, tří členů volených z akademických pracovníků, jednoho člena voleného z technických a administrativních pracovníků, dvou členů volenými ze studentů a čtyř externích členů. Rada však může ustavit své odlišné složení, pokud tento postup podporuje alespoň dvě třetiny jejích členů. Všechny výše uvedené skupiny v ní pak musí být vhodným způsobem zastoupeny a žádná ze skupin nemůže sama tvořit většinu. Rada též může s podporou nejméně dvou třetin svých členů rozhodnout, že externí členové budou tvořit její většinu.

Zákon specifikuje rámcová pravidla volby a délku volebního období (čtyři roky u akademických a ostatních pracovníků, jeden rok v případě studenta). Zákon dále upravuje způsob jednání Rady.

Jedná-li Rada tak, že ohrožuje vykonávání činnosti instituce, může jí odvolat Král.

Vysoký post v soustavě řízení instituce zaujímá rektor, který může být jmenován Radou nebo volen senátem, případně přímo akademickými pracovníky. Rada a rektor mají nárok na přiměřené finanční ohodnocení. Ministr může upravit pravidla pro mzdu členů rady a jejího předsedy. Ministr má ve speciálních případech rozhodnout o odlišném složení Rady. Zákon upravuje funkční období rektora (4 roky) a nejdelší možné období bez přerušení funkce na 8 let. Dále přesně upravuje váhu hlasů jednotlivých voličů v případě volby rektora.

Pokud Rada nerozhodne jinak, instituce musí mít ředitele, který se stává hlavním řídicím článkem administrativy instituce. Ředitel rovněž působí jako tajemník Rady. V konzultaci s rektorem připravuje a dělá doporučení k záležitostem, které přicházejí Radě. Ředitel je také, osobně nebo v zastoupení, tajemníkem jiných řídicích orgánů instituce.

Kromě Rady může ve vysokoškolských institucích působit senát – jako akademický orgán. V Norsku tedy není akademický orgán povinnou součástí struktury institucionálního řízení; některé vysokoškolské instituce senát mají, jiné nikoli.

Podle paragrafů 8.-1 a 8.-2 jsou soukromé univerzity a univerzitní koleje řízeny Radou jako nejvyšším řídicím orgánem. Rada je složena nejméně z pěti členů a má představitele studentů a zaměstnanců. Stupeň transparentnosti týkající se práce Rady musí být co možná nejvyšší. Všechna rozhodnutí učiněná v soukromých univerzitách a univerzitních kolejích osobami nebo orgány jinými než je Rada nebo členové Rady, musí být učiněna na základě pravomocí delegovaných Radou a na zodpovědnost Rady.

Ustavení rektora/dalších funkcionářů

Vysoký post v soustavě řízení instituce zaujímá rektor, který může být jmenován Radou nebo volen senátem, případně přímo akademickými pracovníky. V případě, že je rektor jmenován

Radou, stává se jejím sekretářem se zodpovědností za každodenní management akademických a administrativních aktivit. Za předsedu Rady pak jmenuje ministr jednoho z jejích externích členů. V případě, že rektor je volen (senátem, akademickými pracovníky), stává se automaticky také předsedou Rady - jako jeden ze čtyř reprezentantů akademických pracovníků.

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání

Vzhledem k tomu, že zákon například stanovuje, že Rada jmenuje děkany fakult, je možné odvodit, že fakulty jsou běžnou/častou součástí univerzit. Jinak se zákon o vnitřním uspořádání zmiňuje jen okrajově, zejména v souvislosti se studenty: Například v Section 4-1 nacházíme: studenti navštěvující univerzity a univerzitní koleje mohou zřizovat studentský orgán k hájení zájmů studentů a prezentaci jejich názorů v Radě instituce. Studenti na jednotlivých fakultách nebo departmentech tam mohou obdobně zřizovat studentské orgány.

ŠVÉDSKO

Řídící orgány

Dle Vysokoškolského zákona (kap. 2, 1992) mezi akademické funkcionáře a řídicí orgány patří:

řídící rada – odpovídá za veškeré dění uvnitř instituce; rozhoduje o celkovém zaměření její činnosti a o její organizaci, odpovídá za výroční zprávy, za informování o hospodaření, za plánování auditů a informování o jejich výsledcích, za vnitřní alokaci finančních prostředků, za ukončení pracovních poměrů, kázeňská řízení, přijímací řízení, systém jmenování do funkce. Předsedu Řídící rady jmenuje vláda (kap. 2, č. 4).

Většinu členů řídící rady volí vláda, zákon nicméně stanovuje, že zde musí být zastoupeni učitelé a studenti (kap.2, č. 5). Učitelé jsou jmenováni na základě voleb a studenti si sami volí své reprezentanty. Vláda určuje proces jejich výběru (kap. 5, č. 1). Obvykle má Rada 15 členů: je to předseda, vicekancléř, sedm členů jmenovaných vládou, tři členové reprezentující učitele a tři členové reprezentující studenty.

Univerzity a univerzitní koleje samy rozhodují o své vnitřní organizaci. To zahrnuje též určování pravidel týkajících se fakultních rad, rad pro činnost v oblasti umění a speciálních orgánů pro vzdělávání a výzkum. Více je vnitřní struktura (složení řídící rady, fakultní rady i speciálních orgánů) regulována pouze u Švédské zemědělské univerzity (Swedish University of Agricultural Sciences), jak určuje část 7, kapitoly 2.

Každá univerzita má nejméně jednu fakultní radu. Počet těchto rad a jejich kompetence určuje sama vysokoškolská instituce. Fakultní rada je zodpovědná především za výzkum a výuku na vyšších stupních terciárního vzdělávání (kap. 2, č. 5a). Uplatňuje se dále ve struktuře řízení instituce jako poradní sbor v otázkách týkajících se výuky a výzkumu. Zákon stanovuje, že

většinu fakultní rady tvoří akademicky kompetentní osoby (kap. 2, č. 6), především učitelé, zastoupeni by však měli být i studenti.

Mezi akademické funkcionře patří rovněž vicekancléř, který řídí všechny záležitosti instituce. Je členem Řídící rady (kap. 2, č. 3).

Ustavení rektora/dalších funkcionářů

Rektor je jmenován vládním rozhodnutím (Government decision) na základě návrhu rady příslušné vysokoškolské instituce maximálně na šest let. Rada svůj návrh na post rektora konzultuje s akademickými i dalšími pracovníky a se studenty. Rada při rozhodování zohledňuje ženské i mužské kandidáty. Rada podá vládě zprávu o krocích, které uskutečnila, aby do své práce zahrnula i genderové hledisko.

Prorektor je rektorovým zástupcem. Prorektor je jmenován radou instituce maximálně na šest let. Rada svůj návrh na post prorektora konzultuje s akademickými i dalšími pracovníky a se studenty. Rada při rozhodování zohledňuje ženské i mužské kandidáty. Když je jmenováno více prorektorů, jeden z nich se stane rektorovým zástupcem.

Rektorem nebo prorektorem se může stát profesor nebo docent (professor, senior lecturer). Při rozhodování o rektorovi a prorektorovi se zohledňují také administrativní schopnosti.

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání

Podrobnější informace o této otázce nebyly ve švédském vysokoškolském zákoně nalezeny (Högskolelagen (Vysokoškolský zákon, Higher Education Act), SFS 1992:1434, Amendments).

NĚMECKO

Řídící orgán

Vysoké školy řídí *rektor/rektorát* nebo *president/kolegium prezidenta*. Vysoké školy jsou zpravidla právnickým subjektem a zároveň státním zařízením. Mohou být zřizovány také jinou právní formou. Mají právo na autonomii v rámci zákona. Vysoké školy jsou podřízeny systému a souhlasu jednotlivých spolkových zemí. Předpoklady k odmítnutí souhlasu jsou řešeny právními předpisy.

Obvyklé orgány na německých univerzitách:

- Rada (Hochschulrat);
- Rektor/Rektorát;
- Kancléř;
- Parlament (Konzil, Konvent, Grosser Senat, Versammlung);
- Senát;
- Fakultní konference (Fakultätkonferenz).

nebo

- Presidium – President a vicepresident;
- Kancléř;
- Hochschulrat;
- Hochschulkuratorium;
- Senát.

Člen vysoké školy může být jak přechodně činný nebo hostující zaměstnanec, tak také zapsaný student. Zákony jednotlivých spolkových zemí určují postavení ostatních, jako např. čestní občané nebo senátoři. Účast na řízení vysoké školy je právem a povinností všech členů. Způsob a rozsah působení jednotlivých skupin je určováno podle kvalifikace, funkce, odpovědnosti nebo angažovanosti. Zastoupení skupin v grémiích je tvořeno tak, že po jednom zástupci mají vysokoškolští učitelé, akademičtí spolupracovníci, studující a ostatní zaměstnanci. Všichni mají hlasovací právo a všechny skupiny musí být zastoupeny při rozhodování. Zákony spolkových zemí určují členský podíl na rozhodování u ostatních na škole působících osob. Vysokoškolští pedagogové mají v rozhodujících procedurách týkajících se vyučovacího procesu (s výjimkou hodnocení) nadpoloviční většinu hlasů, v záležitostech týkajících se výzkumu, uměleckého rozvoje nebo jmenování pedagogů prostou většinu. Studenti mají možnost vytvářet studentské spolky.

Ustavení rektora/dalších funkcionářů

Výběr, volbu i jmenování rektora provádí instituce resp. senát nebo školská rada (Hochschulrat). Rektor je volen z okruhu profesorů školy akademickým sborem ten, kdo má ukončené vysokoškolské vzdělání, odpovídající odbornou praxi. Mimo Rektora/Prezidenta je stanovena funkce kancléře, který je řídícím pracovníkem odpovědným za rozpočet.

Role senátu

Senát kromě toho, že schvaluje volbu rektora akademickým sborem, rozhoduje o rozpočtu instituce, počtu přijímaných studentů, zřizování základních jednotek, o klíčových otázkách výzkumu, o mladých akademických pracovnících, o zkušebních předpisech a návrzích fakult na jmenování profesorů.

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání

Rámcový vysokoškolský zákon vnitřní uspořádání institucí neupravuje. Zákony spolkových zemí řeší tuto otázku podle typu instituce: pro univerzity jsou předpisy velmi rámcové a ponechávají univerzitám v této věci značnou autonomii. Pro Fachhochschulen jsou tyto zákony mnohem podrobnější. Ani zde však nepanuje jednotný přístup.

RAKOUSKO

Řídící orgány

Univerzitní zákon předepisuje formu managementu univerzity: mezi její řídicí orgány patří univerzitní rada, rektorát a senát.

Univerzitní rada plní strategické funkce. Do její zodpovědnosti spadá: volba a uvolňování rektora a prorektorů, funkce dohledu, schvalování rozvojových plánů, organizačních plánů, dohody o výkonech univerzity (uzavírané v tříletých cyklech s Ministerstvem školství, vědy a kultury), alokace financí rozpočtu. Univerzitní rada má pět, sedm nebo devět členů, přičemž 2 (3 nebo 4) členové jsou jmenováni federální vládou, 2 (3 nebo 4) členové jsou voleni univerzitním senátem a jeden člen je určen dodatečně. Takto vybraní členové rady mohou volit další její členy.

Rektoráty (tvořené rektorem a prorektory zodpovědnými za stanovené oblasti) řídí univerzitu. Do jejich zodpovědnosti spadá: reprezentace univerzity, jmenování vedoucích organizačních jednotek, alokace financí, příprava návrhů rozvojového plánu, organizačního plánu a výkonové smlouvy univerzity. Rektor řídí univerzitu, je jejím zaměstnancem a zároveň ji reprezentuje v její funkci zaměstnavatele. Do zodpovědnosti rektora spadá: vedení rektorátu, jednání o výkonové smlouvě univerzity s ministerstvem, reprezentace univerzity v její funkci zaměstnavatele v jednání se členy univerzity.

Senát je zodpovědný za akademické záležitosti, jako jsou univerzitní statuty, kurikula, užší výběry členů za účelem jmenování (především stanovení tříčlenného výboru ke jmenování rektora) a habilitace – které nadále již nemají automatické konsekvence ve smyslu práva na zaměstnání nebo akademických kariér. Senát může mít 12 až 24 členů. Profesori v něm mají absolutní většinu (jsou zastoupeni v počtu 7-13), studenti reprezentují čtvrtinu členů, asistenti, neakademičtí zaměstnanci disponují 2-5 členy.

Ustavení rektora/dalších funkcionářů

Rektor je volen Univerzitní radou ze seznamu tří kandidátů nominovaných senátem. Prorektoři jsou voleni Univerzitní radou na základě nominací provedených rektorem po obdržení návrhů ze senátu. Rektor a prorektoři mohou být také Univerzitní radou uvolněni. Univerzitní rada (kromě jiného také) jmenuje auditora pro audit finančního stavu univerzity. Rektorát jmenuje vedoucí organizačních jednotek. Senát navrhuje seznam tří kandidátů na funkci rektora pro jeho výběr univerzitní radou, vyjadřuje na doporučení rektora mínění o prorektorech (počet, povinnosti a seznam kandidátů), účastní se procedur uvolňování členů univerzitní rady, rektora nebo prorektorů.

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání

Univerzitní zákon nehovoří explicitně o fakultách, i když je samozřejmě nevylučuje (předchozí organizační zákon měl speciální oddíl o fakultách, jejich povinnostech a pravomocích). O své vnitřní organizaci rozhoduje škola na základě svých statutů schvalovaných senátem. Zákon rovněž nepředepisuje formu managementu univerzity.

ŠVÝCARSKO

Řídící orgán

Ve Švýcarsku je vybudována autonomie vysokoškolského prostředí, zejména univerzitních vysokých škol (UH). Řídící struktury a kompetence řídicího aparátu jsou odlišné podle typu vysoké školy nebo instituce. Univerzitní vysoké školy (UH) jsou veřejno-právní instituce a právním subjektem. Řídí a spravují své záležitosti samostatně a mají právo na autonomii. Velmi rozšířeným typem organizační struktury na UH je rozdělení na strategickou a operativní složku:

Strategická složka

Vysokoškolská rada (Univerzitní rada na UH nebo rada ETH) přejímá strategické vedení. Tyto rady jsou pojítkem ke zřizovatelům. Jsou složeny z politických a veřejně činných osobností státní správy jakož i zástupců mimo státní sféru. Tyto rady mají poměrně velkou pravomoc, ale i výkonné kompetence v oblasti samořízení jako např.: ustanovení univerzitních stanov, definici všeobecné institucionální politiky, udělují souhlas dlouhodobého plánu, dělení financí na jednotlivé orgány a oblasti univerzitní vysoké školy, tvorba a rušení studijních oborů, volba rektora nebo jmenování profesorů. Tyto rady zauímají střední pozici mezi správní radou vysoké školy a státní dohlížecí komisí. Přejímají přímý dohled nad vysokou školou.

Operativní složka

Operativní vedení na univerzitní vysoké škole (UH) přejímá vedení univerzity/rektorát v částečné spolupráci se senátem (profesoři, vědečtí spolupracovníci, studující). Vedení univerzity má více členů volených na určité funkční období. Reprezentují univerzitní školu navenek. Rektor/rektorka předsedá vedení univerzity. K úkolům univerzitního vedení patří na různých vysokých školách např. koordinace výzkumu, učení a poskytovaných služeb, vypracování standardů kvality, administrativa, rozvoj vysoké školy, rozpočet, personalistika atd. Vedení školy (prezident a viceprezident) na Švýcarských technických vysokých školách (ETH) a Ecole Polytechnique Fédérale de Lausanne (EPFL) jsou nejvyššími orgány těchto institucí. Jsou zde odpovědní za oblast, výuky, výzkumu a poskytování služeb. Zde působí další orgány jako např. senát, děkanát, zástupce univerzitních institucí nebo oddělení jako i různé valné hromady/sbory. Zástupci všech kantonálních UH a ETH tvoří konferenci rektorů *Rektorenkonferenz der Schweizer Universitäten (CRUS)*.

Konferenci rektorů KFH – (Rektorenkonferenz der Fachhochschulen der Schweiz (KFH) tvoří vedoucí nebo rektori veřejných vysokých odborných škol.

Pedagogické vysoké školy (Pädagogischen Hochschulen) jsou veřejno-právní subjekty s/nebo bez vlastní právní subjektivity. Rektorát nebo ředitelství je, podle situace v kantonu, buďto právnickou osobou nebo jsou jimi representační grémia. Konference rektorů pedagogických vysokých škol (COHEP <http://www.cohep.ch>)

Ředitelé vysokých odborných škol (FH) jsou sdruženi v různých výborech jako např.: Konferenz der Höheren Fachschulen der Schweiz (Konferenz HF <http://www.konferenz-hf.ch/>).

Ustavení rektora/dalších funkcionářů

Prezidenty federálních technických vysokých škol volí spolková rada. Vysokoškolská rada (Univerzitní rada na UH nebo rada ETH) přejímá strategické vedení. Tyto rady jsou pojítkem ke zřizovatelům. Jsou složeny z politických a veřejně činných osobností státní správy, jakož i zástupců mimo státní sféru. Tyto rady mají poměrně velkou pravomoc i výkonné kompetence v oblasti samořízení jako např.: ustanovení univerzitních stanov, definici všeobecné institucionální politiky, udělují souhlas dlouhodobého plánu, dělení financí na jednotlivé orgány a oblasti univerzitní vysoké školy, tvorba a rušení studijních oborů, volba rektora nebo jmenování profesorů.

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání

Zdroje v právní úpravě nejsou dostupné.

POLSKO

Řídící orgán

Vysoké školy se řídí statutem přijímaným senátem nebo jiným samosprávným útvarem indikovaným ve statutu v závislosti na typu vysoké školy (veřejné/neveřejné). V některých případech (podle typu vysokoškolské instituce) je pro jeho uznání potřeba rozhodnutí ministra. Kolektivním orgánem podílejícím se na řízení školy je na veřejné škole senát a rady základních organizačních jednotek. Vedle senátu může na veřejné vysoké škole působit i Rada veřejné vysoké školy, je-li to dáno statutem. Na neveřejné škole je kolektivní orgán specifikován statutem. Představiteli vysokoškolské instituce jsou rektor a vedoucí základních organizačních jednotek, děkan je vedoucím fakulty. Složení senátu je dáno statutem. Veřejná vysoká škola určuje proceduru voleb a procentní složení z jednotlivých skupin pracovníků a studentů školy. Rektor je prezidentem senátu.

Senát vysoké školy mj. přijímá: statut, studijní řád a další. Senát vysoké školy dále schvaluje: výroční zprávu rektora a další záležitosti dané zákonem.

Senát veřejné vysoké školy dále:

- přijímá plán aktivit a finanční plán instituce;
- schvaluje finanční zprávu instituce;
- stanovuje pravidla a dává svolení k některým majetkovým záležitostem.

Rada může být veřejnou vysokou školou ustavena jako další kolektivní orgán, pokud je tak stanoveno ve statutu školy. V Radě veřejné vysoké školy mohou působit:

- representanti státu a další representanti místní správy a samosprávy, akademici, zástupci zaměstnavatelských svazů, podniků a finančních institucí. Složení a jmenování je dáno statutem.

Kompetence Rady jsou dány statutem, statut rovněž může definovat společné kompetence Senátu a Rady.

Rektor řídí vysokou školu a reprezentuje ji vůči veřejnosti. Rektor veřejné vysoké školy přijímá rozhodnutí ve všech záležitostech instituce, pokud zákonem nebo Statutem není kompetence svěřena někomu jinému.

Rada základních organizačních jednotek je definována ve statutu včetně způsobu volby, složení a kompetencí. Rada kromě jiného

- přijímá studijní plány bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů;
- přijímá studijní plány postgraduálních programů, rekvalifikačních kurzů a další.

Zákon stanovuje pravidla, podle kterých může rektor odmítnout návrhy jednotlivých kolektivních orgánů.

Ustavení rektora/dalších funkcionářů

Rektor veřejné vysoké školy se volí z akademických pracovníků, kteří mají akademický titul profesor nebo akademickou hodnost „doktor habilitowany“. Rektorem univerzitní veřejné vysoké školy může být osoba, která je na dané instituci v hlavním pracovním poměru. Rektor neveřejné vysoké školy musí mít akademickou hodnost nejméně doktor a být na instituci v hlavním pracovním poměru. Předseda volební komise potvrdí písemně volbu rektora a informuje o výsledku příslušného ministra. Určitá dílčí specifika platí pro námořní, vojenské vysoké školy a školy poskytující vzdělání ve státních službách. Statut určí kvalifikační předpoklady pro prorektory, které by neměly přesahovat požadavky na rektory. Počty prorektorů jsou specifikovány ve statutu. Prorektoři jsou voleni tělesem volitelů na návrh rektora, obsahujícím kandidáty z akademických pracovníků instituce. Rektor i prorektoři mohou být odvoláni orgány, které je volily.

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání vysoké školy jsou v kompetenci vysokých škol. Zákon zmiňuje termín základní organizační jednotka (basic organisational unit), kterou blíže nespecifikuje. Tyto jednotky včetně jejich kompetencí v rámci školy, orgány těchto jednotek jsou věcí statutu školy. Základní organizační jednotka veřejné vysoké školy může být zřízena, transformována nebo zrušena senátem, nebo v určitých zákonem daných případech ministrem na žádost senátu. Na vysokých školách vojenských, námořních, uměleckých a lékařských spolupracuje ministr školství s příslušnými rezortními ministry.

Veřejná vysoká škola může zřídit jiné organizační jednotky (other organisational units), jejichž typ a podmínky a procedury pro zřízení, transformaci a zrušení jsou dány statutem. Neveřejná vysoká škola má typ organizačních jednotek a podmínky a procedury zřízení, transformace a zrušení dané statutem.

Vysoká škola může zřídit organizační jednotky i mimo své sídlo. Vysoká škola může provozovat akademické business inkubátory a centra technologického transferu. Vysoká škola musí mít knihovnu a informační centra, jejichž organizace je popsána ve Statutu.

Školní nemocnice, které realizují praktickou výuku lékařských škol fungují také podle zákona o zdravotnických zařízeních.

SLOVENSKO

Řídící orgány

Orgány akademické samosprávy veřejné vysoké školy jsou:

- akademický senát;
- rektor;
- vědecká rada, umělecká rada.

Akademický senát veřejné vysoké školy má široké spektrum pravomocí: schvaluje na návrh rektora název a sídlo školy, popř. jejich změny; schvaluje vnitřní předpisy školy; volí kandidáta na rektora a navrhuje jeho odvolání; dále jmenuje a odvolává prorektory, členy vědecké rady; schvaluje návrh rektora na rozpočet školy, dlouhodobý záměr, podmínky přijetí ke studiu a další (viz §9 zákona o vysokých školách).

Rektor je statutárním orgánem veřejné vysoké školy, kterou řídí, jedná jejím jménem a zastupuje ji navenek. Za svoji činnost je odpovědný akademickému senátu veřejné vysoké školy, ve věcech vymezených zákonem je odpovědný i ministru školství. Rektora jmenuje a odvolává prezident Slovenské republiky (na návrh akademického senátu). Rektor je oprávněn k podání řady návrhů akademickému senátu ke schválení (např. ohledně zřízení, zrušení a změn veřejné školy, ohledně rozpočtu školy), rektor uděluje vědecko-pedagogický nebo

umělecko-pedagogický titul „docent“ a předkládá ministrovi návrh na jmenování profesorů (viz §10 zákona o vysokých školách).

Představitelem fakulty je děkan, který ji řídí a jedná jejím jménem. Za svou činnost odpovídá akademickému senátu fakulty a za vymezené oblasti činnosti rektorovi. Rektora zastupují prorektori a děkana pak proděkani. Děkana volí akademický senát fakulty a jmenuje ho rektor. Prorektora jmenuje se souhlasem akademického senátu veřejné vysoké školy rektor. Proděkana jmenuje děkan se souhlasem akademického senátu fakulty. Rektor také jmenuje a odvolává po schválení akademického senátu veřejné vysoké školy členy vědecké rady. Rektor je zároveň jejím předsedou. Vědecká rada má rovněž celou řadu pravomocí, např. hodnotí úroveň vysoké školy, schvaluje návrh studijních programů, kritéria pro získání titulu docent a profesor atd. (viz § 11 zákona o vysokých školách).

Funkční období rektora, prorektora, děkana, proděkana a členů vědecké rady je čtyřleté. Akademickou funkci rektora a děkana je možno vykonávat nejvíce dvě po sobě jdoucí funkční období. Na základě výběrového řízení jsou vybíráni vedoucí zaměstnanci – kvestoři a jednotliví vedoucí součástí veřejné vysoké školy. Kvestor zabezpečuje a odpovídá za hospodářský a administrativní chod školy a přímo podřízený rektorovi (§ 14 zákona o vysokých školách).

Ustavení rektora/dalších funkcionářů

Rektor je statutárním orgánem veřejné vysoké školy, kterou řídí, jedná jejím jménem a zastupuje ji navenek. Za svoji činnost je odpovědný akademickému senátu veřejné vysoké školy, ve věcech vymezených zákonem je odpovědný i ministru školství. Rektora jmenuje a odvolává prezident Slovenské republiky na návrh akademického senátu.

Představitelem fakulty je děkan, je volen akademickým senátem fakulty a jmenován rektorem.

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání

Členění součástí veřejné vysoké školy je součástí druhé hlavy zákona o vysokých školách.

Veřejná vysoká škola se může členit na:

- fakulty;
- jiné pedagogické, výzkumné, vývojové, umělecké, hospodářsko-správní a informační pracoviště;
- účelové zařízení.

Fakulty zřizuje, slučuje, rozděluje nebo zrušuje rektor po souhlase akademického senátu veřejné školy a také po předcházejícím vyjádření Akreditační komise. Rozsah samosprávného působení fakulty a její práva jsou předmětem § 23 zákona o vysokých školách.

Orgány akademické samosprávy fakulty jsou: akademický senát fakulty; děkan; vědecká rada fakulty, umělecká rada fakulty; disciplinární komise fakulty pro studenty.

6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce

Mezi vybranými porovnávanými zeměmi pouze Velká Británie nemá volbu (jmenování) rektora ošetřenu ve svých zákonech (viz tabulka). Ve většině států rektora volí nebo jmenuje řídicí orgán příslušné vysokoškolské instituce (volební komise – Polsko; řídicí orgán – Irsko; rada – Dánsko, Německo, Norsko, Rakousko, Švýcarsko). Ve Švédsku rektora vybírá rada, jmenován je vládním rozhodnutím, na Slovensku jsou rektori jmenováni prezidentem republiky na návrhy akademického senátu a v Nizozemsku jsou jmenováni královským dekretem.

Ne vždy je v zákoně podrobněji popsán průběh volby, její podmínky či proces nominace uchazečů o rektorský post. Jednotlivé státy uvádějí pro volbu nebo jmenování rektorů podrobnosti různého typu – kdo vybírá kandidáty (Nizozemsko, Rakousko, Švédsko, Slovensko), jaké vybrané podmínky musí kandidáti splňovat (Polsko, Norsko, Švédsko), počet hlasů nutný pro platné rozhodnutí (Irsko, Norsko). Švédský zákon požaduje rovnoprávný přístup k rektorským kandidátům i kandidátkám (genderové hledisko).

Stát	Ošetřeno zákonem
Rakousko	Ano
Nizozemsko	Ano
Dánsko	Ano
Švédsko	Ano
Norsko	Ano
Velká Británie	Ne
Česká republika	Ano
Slovensko	Ano
Irsko	Ano
Polsko	Ano
Německo	Ano
Švýcarsko	Ano

Způsob ustavení rektora i dalších klíčových funkcionářů se v jednotlivých zemích velmi liší, a to už proto, že i klíčové posty vrcholového vedení vysoké školy se výrazně liší. Otázka ustavení dalších funkcionářů souvisí s tím, zda a do jaké míry upravuje zákon vnitřní organizaci vysoké školy.

Uveďme některé příklady:

Velmi zajímavým příkladem je Norsko, jehož rektor může být ustaven Radou instituce nebo volen akademickou komunitou. O alternativě, která bude v dané instituci platit, rozhoduje Rada. Od způsobu ustavení rektora se odvíjí i jeho další postavení. V prvním případě se stává předsedou Rady, ve druhém případě jejím členem (obvykle sekretářem), zatímco předsedu

Rady vybírá a ustavuje do funkce ministr z jejích externích členů. Dále jev Norsku zákonem upravena existence ředitele, který je odpovědný za fungování veškeré administrativy a finančních záležitostí, který je zároveň tajemníkem Rady.

Švédský zákon upravuje způsob ustavení prorektorů – jsou jmenováni Radou poté, co byl návrh konzultován s akademickými a dalšími pracovníky a se studenty. V Rakousku jsou rektor i prorektoři voleni univerzitní radou, rektor na základě tří kandidátů nominovaných senátem, prorektoři na základě nominací provedených rektorem poté, co obdrží návrh ze senátu. Fakulty nejsou explicitní součástí zákona, tudíž nejsou zákonem určena ani pravidla pro ustavování dalších funkcionářů. Švýcarský rektor je ustaven spolkovou radou. Protože je ve většině zemí dána vysokým školám poměrně velká volnost v jejich vnitřním uspořádání, řada zákonů neupravuje, nebo upravuje jen velmi volně ustavení do funkce pracovníků na nižších postech (na součástech vysokých škol).

7. Otázky kariérního postavení akademických pracovníků, zejména otázky postavení profesora a případně docenta

V následující tabulce jsou uvedeny některé základní údaje o postavení zaměstnanců – profesorů, případně docentů (či srovnatelných kategorií).

Pozn.: du – pracovní poměr na dobu určitou, ndu – pracovní poměr na dobu neurčitou.

Informace jsou k dispozici, (zmíněno)	země	Kariérní růst ošetřen zákonem o VŠ, (rozsah textu)	Nomenklatura v zákoně	Výběrové řízení	Věková hranice	Prac.pom. prof.		Pracovní úvazek	Sabatical	Vliv státu na počty a strukturu zaměst. a na platy	Státní zaměstnanec (v urč. sektoru, obdobně)
						Jmenn.	Kontrakt				
0	Velká Británie,	Není upravováno zákonem									
Ano	Irsko	Není upravováno zákonem									
Ano	Nizozemsko	Ano		Ano						Ano	
Ano	Dánsko	Ne, stručný text (7 řádek)	Ne	Ano						Ano	
Ano	Norsko	Ano	Ano	Ano						Ano	
Ano	Švédsko	Ano	Ano	Ano		dn		Ano		Ano	
Ano	Německo	Ano	Ano	Ano		dn, du	du	Ano	0,5 roku za urč. dobu	Ano	
Ano	Rakousko	Ano	Ano	Ano						Ano	
Ano	Švýcarsko	Ano	Ano	Ano						Ano	Ano
Ano	Polsko	Ano, (10str.)	Ano	Ano	Ano	dn, du	dn, du	Ano	Až 1rok za 7 let		
Ano	Slovensko	Ano	Ano	Ano	Ano	du	du		Ano, časově nespecifikováno v zákoně		
Ano	Česká republika	Ano	Ano	Ano	Ne	dn, du	du		0.5 roku za 7 let	Ne	

Komentář k údajům uváděným u jednotlivých zemí:

Problematika postavení akademických pracovníků je v jednotlivých zemích popsána co do podrobnosti velmi rozdílně. Velmi podrobně jsou formulována pravidla struktury pracovníků (vnitřní nomenklatura), možnosti forem pracovních poměrů i s řadou specifik (vliv funkce na škole, další pracovní poměry, dovršení určité věkové hranice apod.) v polském zákoně (10 stran textu z celkem 95 stran). Oproti tomu je v dánském zákoně v celkem 14 ti stránkovém textu problematice zaměstnanců věnováno 7 řádek. Je však třeba dodat, že na zaměstnance vysokých škol se vztahují i jiné zákony, Zákoníky práce a případně Zákon o státních zaměstnancích, nebo jeho obdoba, tak zvláště, jsou-li některé kategorie akademických pracovníků státními zaměstnanci, mohou být texty v zákoně o vysokých školách velmi stručné.

V případě označení zaměstnance vysoké školy jako profesor, docent (nebo jiný název pro nižší profesorskou kvalifikaci) je třeba rozlišovat:

- pracovní pozici;
- vědecko–pedagogický titul a kdo jej uděluje.

Jmenování profesorů a docentů (nižší profesorské kvalifikace) je v řadě zemí v kompetenci vysoké školy (právo dáno zákonem), případně se na získání tohoto práva uplatňuje vliv typu školy (veřejná/neveřejná, univerzitní/ neuniverzitní); podrobnosti mechanismu ustanovení profesorů a docentů jsou popsány ve statutu, či jiných vnitřních předpisech vysoké školy. Rozhodnutí o počtu pracovních míst je rovněž v kompetenci školy.

Ve všech sledovaných zemích s výjimkou Slovenska a České republiky je postavení profesora pracovní pozicí, která se obsazuje vysokou školou, dle jejích potřeb. V některých zemích jsou ze strany státu činěna regulující opatření – jsou stanoveny počty míst určitých kategorií a stát případně dává konečný souhlas s uzavřením pracovního poměru.

Na Slovensku je označení profesor jak pracovní pozicí na vysoké škole, tak vědecko-pedagogickým titulem, který uděluje vysoká škola, obdobně je tomu v případě označení docent. To znamená, že je možné zastávat pracovní pozici profesora či docenta a nemít příslušný titul, anebo mít titul, ale není vytvořeno příslušné pracovní místo a zaměstnanec se spokojí s místem níže postaveným.

Česká republika má mezi sledovanými zeměmi zcela výjimečné postavení. Pozice profesor je titulem v konečné fázi udělovaným prezidentem republiky, který není vázán na obsazení pracovní pozice.

Profesoři a případně i některé nižší kategorie akademických pracovníků mají nárok po určité době strávené na vysoké škole na studijní volno v určité délce (Německo, Polsko, Česká republika, Slovensko).

V některých státech je v zákoně definována hranice pro ukončení pracovního poměru s dovršením určité věkové hranice. Řada států se snaží, aby se v profesorských pozicích uplatnili muži i ženy početně stejně (Norsko). Místa profesorů ve všech sledovaných zemích, ale v řadě zemí i některých níže postavených pracovníků jsou obsazována na základě výběrového řízení s konečným rozhodnutím na úrovni fakulty, školy (většina sledovaných zemí), nebo až ministerstva (Německo, Švýcarsko).

8. Řešení práv a povinností studentů

Stručný přehled, jakým způsobem jsou legislativně ošetřena práva a povinnosti studentů je uveden v následující tabulce.

Země	Řešeno v zákoně	Poznámky
ČR	Ano	zástupci studentů v akademických orgánech, práva a povinnosti
Polsko	Ano	práva a povinnosti studentů, studentská samospráva
Slovensko	Ano	definice disciplinárních přestupků a povinností studentů respektovat studijní řád
Rakousko	Ano	podrobné povinnosti a práva §59, reprezentace studentů v orgánech školy
Německo	ne na spolkové úrovni	povinnosti a práva studentů zakotvena ve studijních řádech
Švýcarsko	ne	řešeno na jiné legislativní úrovni, studentské povinnosti regulovány formou zkouškových, studijních a promočních řádů
Norsko	ano	4 kapitola zákona řeší studijní orgány, studijní kontrakty, reprezentace studentů v orgánech instituce
Irsko	Ne	

Velká Británie	Ne	
Švédsko	Ne	
Dánsko	Ne	
Nizozemí	Ano	řeší se práva ne povinnosti

Komentář k údajům uváděným u jednotlivých zemí:

Skupina zemí jako jsou Irsko, Velká Británie, Švédsko, Dánsko práva a povinnosti studentů neřeší zákonnými úpravami. Například Velké Británii existují na školách často studentští zástupci, většinou ale nemají volební hlas.

Druhou skupinou zemí tvoří Německo a Švýcarsko. Práva povinnosti studentů zde také nejsou řešeny na úrovni celostátních zákonů. V těchto zemích existují silné celostátní nebo celozemské studentské organizace, které zastřešují zájmy jednotlivých studentských organizací na jednotlivých vysokých školách. Ve Švýcarsku se student stává automaticky zápisem členem studentské organizace. V Německu jsou práva a povinnosti studenta ukotvena ve studijních řádech, ve Švýcarsku navíc i v řádech zkouškových a promočních.

Třetí skupina zemí řeší povinnosti a práva studentů v zákoně. Patří sem Česká republika, Polsko, Slovensko, Norsko, Rakousko. Podrobné povinnosti a práva studentů řeší zákonem Rakousko. Podobně je tomu i v České republice. Obě země také řeší zákonem studentské reprezentanty v akademických orgánech. Slovensko se vymyká uzákoněnou povinností studentů respektovat studijní řád. Polsko pak navíc má uzákoněnou povinnost pro studenty vytvářet vlastní samosprávné organizace. Speciálním případem je Nizozemsko, které má zákonem zakotvená pouze práva studentů a neřeší touto cestou studentské povinnosti.

9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích terciárního vzdělávání

V zemích, které jsou předmětem komparace, je, s výjimkou Německa, zajišťováním kvality institucí terciárního vzdělávání na systémové/národní úrovni legislativně pověřena příslušná agentura resp. agentury². Tato agentura realizuje národní politiku zajišťování kvality (zejména formativní vnější hodnocení, vnější hodnocení za účelem akreditace, audit) vč. koordinace příslušných aktivit při reflexi mezinárodního vývoje (relevantních priorit Boloňského procesu, k nimž patří zejména implementace Standardů ENQA). Na tomto principu je založena činnost agentur, jakými jsou např. EVA (Dánsko), SNAHE (Švédsko), NOKUT (Norsko), FINHEEC (Finsko), QAA (Velká Británie), IUQB (Irsko), OAQ (Švýcarsko), SAC (Polsko), AK (Slovensko).

Pokud jde o institucionální úroveň zajišťování kvality, v případě všech komparovaných zemí je příslušnou legislativou institucím uložena odpovědnost za zajišťování kvality, a to zejména

² V případě Rakouska (AQA, AC, FC), Nizozemí (NVAO, QANU, NQA).

formou mandatorního zavedení mechanismu vnitřního hodnocení a jeho realizace. V tomto smyslu jsou tedy např. finské vysoké školy povinny pravidelně hodnotit jimi prováděné aktivity, účastnit se procesů vnějšího hodnocení a zveřejňovat výsledky realizovaných hodnocení (vnitřního/vnějšího). Podobně v Rakousku univerzitní zákon obsahuje ustanovení nařizující každé vysoké škole vytvořit a realizovat vnitřní systém zajišťování kvality, provádět pravidelné vnitřní hodnocení institucionálních aktivit vycházející ze zavedených mezinárodních standardů a spolupracovat při iniciaci vnějšího hodnocení. Z uvedeného vyplývá, že formulace příslušných legislativních ustanovení o realizaci mechanismů institucionálního zajišťování kvality je z důvodu zachování potřebné institucionální volnosti a flexibility při jejich naplňování obecného charakteru, podobně jako je tomu v případě českého zákona o vysokých školách. Institucionální volnost při zajišťování kvality (uskutečňování vnitřního hodnocení kvality) je však limitována nároky, jež vyplývají z (ne)realizace hodnocení iniciovaného externí agenturou. Např. v Rakousku je programová akreditace uplatňována jen v případě soukromých vysokých škol, resp. Fachhochschulen, nikoliv ve veřejném sektoru vysokého školství. Mechanismus institucionálního zajišťování kvality je dále do určité míry též limitován množstvím a typem dat vyžadovaných externí agenturou pro zpracování vlastní hodnotící zprávy. Kromě vnějšího hodnocení za účelem akreditace, prováděného např. v Nizozemí či ve Slovenské republice, jsou požadavky externí hodnotící agentury významným způsobem reflektovány též v případě britského rámce zajišťování kvality, jehož součástí je sběr a publikace dat vypovídajících o kvalitě výuky na hodnocených institucích (TQI).

V některých případech, jako např. v Norsku, jsou národní agenturou (NOKUT) do jisté míry též konkretizována kritéria, jež musí institucionální mechanismus zajišťování kvality splňovat. V uvedeném případě se jedná se zejména o následující: stanovení cílů institucionálního zajišťování kvality a jejich provázanost s rozvojovými cíli instituce, pravidelné hodnocení naplňování cílů institucionálního zajišťování kvality, specifikace jak institucionální systém zajišťování kvality přispívá k optimalizaci finančních/lidských/materiálových zdrojů, provázanost institucionálního systému zajišťování kvality a systému řízení, průkaznost institucionálního zajišťování kvality jakožto systematicky opakované aktivity zahrnující aktivní participaci akademických pracovníků a studentů. V Dánsku pak univerzitní zákon explicitně ustanovuje odpovědnost managementu vysoké školy za kontinuální realizaci institucionálního mechanismu zajišťování kvality.

V souvislosti s realizací institucionálního zajišťování kvality je též vhodné zmínit polský systém akreditace oblastí studia. Tento systém je od roku 1994³ uskutečňován akreditačními výbory sdruženými pod polskou konferencí rektorů. Ačkoliv je systém akreditace oblastí studia nemandatorní a náklady na realizaci akreditačních řízení jsou plně hrazeny participující institucemi, z důvodu jeho nezanedbatelné prestiže (takto akreditované oblasti studia často

³ Tedy 8 let před iniciací mandatorní programové akreditace prováděné národní agenturou (PKA).

vykazují nárůst počtu studentů v jednotlivých programech) a zvyšující se konkurenci mezi poskytovateli terciárního vzdělávání se těší poměrně značnému zájmu a to zejména institucí s orientací na právní/ekonomické programy.

10. Řešení sociálních podmínek pro studenty (řešení v zákoně o terciárním vzdělávání nebo v jiných zákonech, povinnosti instituce terciárního vzdělávání, typy stipendií)

Otázka sociálních podmínek pro studenty terciárního vzdělávání je ve většině sledovaných zemích řešena právní formou. Výjimkou je Irsko a Dánsko. V těchto zemích se zákon o univerzitách zabývá jen otázkou poplatků. Otázka další studentské podpory není v zákoně diskutována* (viz tabulka).

Stát	Řešení sociálních podmínek v zákoně	Školné	Půjčky
Dánsko	ne *	ano	ano
Irsko	ne *	ne **	ne
Německo	Ano	ano	ano
Nizozemí	Ano	ano	ano
Norsko	Ano	ne	ano
Polsko	Ano	ne	ano
Rakousko	Ano	ano	ne
Slovensko	Ano	ne	ano
Švédsko	Ano	ne	ano
Švýcarsko	Ano	ano	ano
Velká Británie	Ano	ano	ano

* odkaz dále v textu u dané země

Problematiku sociálních podmínek pro studenty je možno rozdělit do dvou základních oblastí:

- registrační poplatky a školné,
- finanční podpora studentů.

10.1 Registrační poplatky a školné

Sledované země je možné rozdělit do dvou hlavních skupin, dle toho, zda jsou studenti povinni platit školné či nikoliv.

Poplatky za studium se vybírají v následujících zemích: Dánsko, Německo, Nizozemí, Rakousko, Švýcarsko a Velká Británie. Povinnost placení školného se však neuplatňuje stejným způsobem a výše školného se pochopitelně různí. Například v Německu mohou

spolkové země samy rozhodovat o zavedení školného. Podobně je tomu ve Velké Británii, školné je variabilní a státem je stanovené rozpětí, v kterém se může pohybovat.

Studenti nejsou povinni platit školného v Irsku, Norsku, Polsku, Slovensku a Švédsku s tím, že v Irsku je bezplatné pregraduální vzdělávání**.

Norsko a Švédsko jsou zástupci skandinávských zemí, které si zakládají na tom, že je vzdělání na vysokých školách osvobozeno od školného, a je tudíž přístupné pro všechny. Tímto je omezena ekonomická bariéra, která tak nebrání přístupu ke studiu. Jak v Norsku, tak ve Švédsku musejí studenti platit nepatrný poplatek studentským uniím.

Polsko a Slovensko je možno chápat jako reprezentanty zemí bývalého socialistického bloku, kde bylo a stále je vzdělání bezplatné. Otázka školného je však velice diskutované a aktuální téma.

Určitou výjimkou ze sledovaných zemí je Rakousko a Švýcarsko, kde jsou za pokrytí nákladů za studium zásadně odpovědni rodiče studentů. Je pravděpodobné, že právě proto je není systém půjček dostatečně vytvořen. V Rakousku nejsou půjčky zavedeny. I z tohoto důvodu je v Rakousku jednou z nejdůležitějších studentských podpor systém grantů, a to z důvodu podpory lidí ze sociálně slabších rodin. Ve Švýcarsku je možné půjčku získat, avšak jen při omezených finančních prostředcích.

10.2 Finanční podpora studentů

Pomoc studentům terciárního vzdělávání je ve všech státech nastavena a lze ji rozdělit do několika oblastí podle toho, jakou finanční pomoc mohou studenti získat.

Finanční podpora studentů je ve většině zemí založena na systému půjček a stipendií, resp. vratné a nevratné finanční podpoře a dále na nepřímé formě podpory, která spočívá v úlevách na daních, přídavicích na děti, slevách na dopravu, ubytování apod.

Půjčky a stipendia je dále možno rozdělit podle toho, zda jde finanční pomoc studentů na pokrytí jejich životních nákladů nebo na splacení různých poplatků a školného. Obecně lze konstatovat, že zavedení školného nebo bezplatného terciární vzdělávání je důležitým kritériem pro poskytování finanční pomoci.

Systém půjček na splacení školného a dalších poplatků byl vytvořen ve většině sledovaných zemí, až na Irsko a Rakousko. V Irsku není zavedeno školné pro studenty pregraduálního terciárního vzdělávání. V Irsku je proto poskytována pomoc jen studentům ze sociálně slabších rodin. V Rakousku existuje (viz výše) velice dobře propracovaný systém stipendií, (systém přímých, nepřímých a speciálních dávek), což může být důvodem pro neposkytování studentských půjček.

V některých zemích je propojen systém půjček a stipendií, jedná se o čtyři země: Dánsko, Norsko, Švédsko a Německo. Například v Německu a Norsku jsou studenti povinni přijmout část pomoci ve formě půjčky. V Norsku se půjčka může změnit v grant za dobré studijní výsledky. Celá půjčka nebo její části mohou být anulovány, jestliže práci v zaměstnání brání trvalá nemoc nebo také, když se pracuje v nejsevernější části Norska.

V mnoha zemích, kde studenti platí školné, existuje možnost, jak výši částky snížit nebo zcela zrušit. Ve většině zemí existují určité typy sociální podpory, na které mají nárok studenti ze sociálně slabších rodin. Například na Slovensku se jedná o sociální stipendium, kritériem pro jeho získání je příjem studenta, resp. odvození od životního minima. V dalších zemích, například ve Velké Británii je studentům ze znevýhodněných rodin sníženo nebo zcela odpuštěno placení poplatků. Kritériem je opět rodinný příjem. V případě mimořádných okolností (těhotenství, tělesné a duševní zdraví, apod.) mohou o poskytnutí finanční podpory žádat i nizozemští a němečtí studenti.

Ve všech zemích jsou podporováni studenti se zdravotním handicapem.

Závěrem lze konstatovat, že ve všech zemích je velice podrobně propracován systém sociální podpory studentům na vysokých školách. Téměř ve všech zemích existuje nebo se pomalu přechází na systém školného. Většinou je však zavedení školného ošetřeno státem vytvořeným systémem zvýhodněných půjček, grantů, stipendií. Výjimku stále tvoří skandinávské země, které jsou často charakterizovány jako země, které usilují o zajištění „welfare“ blahobytu. Často je používán termín „sociální stát“. V těchto zemích není zavedeno školné, přístup ke vzdělání je bezplatný. Školné není zavedeno také v Polsku a Slovensku, což je stále důsledek minulého vývoje.

11. Role vnějších aktérů v systému terciárního vzdělávání

Spolupráce s vnějším prostředím a aktéry z tohoto prostředí je jednou ze základních „misí“ vysoké školy, zejména v plnění její „třetí role“. Aniž by zákony nutně tuto deklaraci musely uvádět, význam této spolupráce by měly ukazovat všechny koncepční dokumenty jak na národní úrovni, tak úrovni vysokých škol.

Roli vnější aktérů v systému terciárního vzdělávání je ze zákonů možno posoudit především podle jejich zastoupení v řídicích orgánech těchto institucí a v souvislosti se znalostí kompetencí těchto orgánů. Rozsáhlé řídicí kompetence rad (jak lze vesměs přeložit název řídicího orgánu, který má rozsáhlé pravomoci a v jehož složení hrají významnou roli externí partneři) umožňují externistům se na řízení výrazně podílet a nést za ně i příslušnou odpovědnost. Tato záležitost proto souvisí s vnitřním řízením institucí a je podrobněji pojednána v části 5.

Role vnějších partnerů se uplatňuje také v mechanismech vnějšího hodnocení kvality a zákony v řadě sledovaných zemí různým způsobem složení národních hodnotících agentur upravují. Přestože v hodnotících agenturách většiny zemí je výrazné zastoupení akademické komunity, externí partneři a stále více studenti se začínají uplatňovat především v souvislosti s naplňováním *Směrnice a návodů ENQA*, které je na národních agenturách požadováno pro vstup do Evropského Registru. Lze tedy předpokládat, že aniž by bylo nutné zákonem předepisovat složení národních orgánů pro zajišťování kvality, bude se jejich složení směrem k zastoupení externistů postupně měnit.

Rolí vnějších aktérů můžeme také rozumět roli státu/ministerstva, které má v různých zemích různé možnosti dané zákonem. Především jde v tom případě o možnosti tak či onak zasáhnout do vnitřního řízení instituce, které jsou probrány v části 5.

12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání

Podle očekávání neexistuje jednotný model financování terciárního vzdělávání, nicméně lze říci, že modely financování využívané v komparovaných zemích vykazují několik společných znaků. Prvním je financování vzdělávací a výzkumné činnosti predominantně z veřejných zdrojů (částečně s výjimkou Velké Británie, kde rozdíl v podílu veřejných/soukromých zdrojů není tak výrazný). V řadě zemí (např. Polsko, Slovensko, Velká Británie, skandinávské země) je financování vzdělávací činnosti realizováno nezávisle na vědecké činnosti, ačkoliv je v některých z těchto zemí (Dánsko, Švédsko, Slovensko) využíván principiálně shodný mechanismus – institucionální dotace/blokový grant, jejíž výše je stanovena s využitím formule a parametrů v ní obsažených. V zemích jako je Nizozemí, Rakousko, Německo je institucionální dotace poskytována jak na vzdělávací, tak výzkumnou činnost. S výjimkou Polska a některých německých spolkových zemí, kde stále převažuje přírůstkové financování, je pro stanovení dotace na vzdělávací činnost využívána formule (též v případě Švýcarska, Velké Británie). V případě Rakouska je dotace vysokým školám na jejich vzdělávací a výzkumnou činnost poskytována na základě tříletého kontraktu. Míra s jakou je pro realizaci výzkumné činnosti využíváno účelově alokovaných finančních prostředků je vysoká např. v Polsku; ve většině porovnávaných zemí (např. Nizozemí, Norsko, Švédsko, Dánsko, Slovensko) je využívána kombinace institucionálního a účelového financování.

Téměř všechny evropské země s výjimkou **Německa** (některých spolkových zemí), **Irska** (technologické instituty) používají k určení výše veřejné dotace na vzdělávání a/nebo na provozní výdaje (někdy i na výzkum) alokační formule. V **Irsku** se až do roku 2007 výše rozpočtu technologických institutů určovala vyjednáváním mezi institucí a Ministerstvem školství a vědy. Poté, co v únoru 2007 vstoupil v platnost zákon o technologických institutech z roku 2006, připadla odpovědnost za přímé financování těchto škol Úřadu pro vysoké školství HEA, který v tomto sektoru hodlá zavést podobný model financování, jaký se v

současné době už postupně zavádí v univerzitním sektoru. Použití alokačních formulí pro výpočet množství veřejných finančních prostředků určených vysoké škole je v Evropě značně rozšířeno, relativní váha tohoto nástroje ve srovnání s jinými mechanismy rozdělování veřejných peněz se přitom v jednotlivých zemích liší. V **Irsku** se podle formule určuje téměř veškerá každoroční dotace pro univerzity. Ve **Spojeném království (Anglii)** se výše celkové dotace většinou vypočítává podle formule. V několika zemích se vedle alokačních formulí používají i jiné metody výpočtu výše veřejné dotace, jejichž parametry jsou odlišné od parametrů zahrnovaných do formulí. Patří k nim například zachování stabilní výše dotace z roku na rok (**Nizozemsko**), ohled na minulé výdaje (**Dánsko, Polsko, Norsko**), případně respektování individuálních finančních potíží, v nichž se některé školy ocitly. Cílem rozdělovacích mechanismů tohoto druhu může být například zajištění stability zdrojů nebo nezávislosti výzkumu (**Dánsko, Norsko**). V některých zemích se veřejné prostředky přidělují podle alokačních formulí, ale vedle toho i na základě výkonových smluv které jsou

výsledkem vyjednávacího procesu a opírají se spíše o kvalitativní a obecnější cíle než o kvantitativní kritéria používaná v alokačních vzorcích. Dotace získané na základě těchto smluv někdy (například v **Rakousku**) značně vyrovnávají případné finanční újmy vzniklé aplikací formulí.

Mechanismus financování vysokých/terciárních škol z veřejných zdrojů je významným nástrojem státu v „nepřímém“ řízení příslušných škol. Ačkoli většina porovnávaných států rozděluje podstatnou část veřejných prostředků podle alokační formule, tak výběr kritérií a jejich případná vážená kombinace může zásadním způsobem ovlivnit výběr cílů realizace státní politiky. Různý výklad používané terminologie může vést i k chybným závěrům. Proto jsme využili možnost převzetí některých komparací z publikace Higher Education Governance in Europe. Policies, structures, funding and academic staff, Eurydice 2008. Z údajů v tabulkách uvedených v publikaci jsme vybrali informace jen o zemích, které byly předmětem zájmu této studie (viz. níže).

Hlavní mechanismy přímého veřejného financování, veřejné a státem dotované soukromé vysoké školy, 2006/07

	Velká Británie - Anglie	Velká Británie – Severní Irsko a Wales	Velká Británie - Skotsko	Irsko	Nizozemsko	Dánsko	Norsko	Švédsko	Německo	Švýcarsko	Rakousko	Polsko	Slovensko	Česká republika
Vyjednávání s financujícím orgánem o rozpočtu na podkladě návrhu předloženého institucí				●					Mechanismy se liší podle regionů Mechanismy se liší podle regionů					
Rozpočet stanovený financujícím orgánem na základě výdajů v předcházejícím období						●	●					●		

Alokační vzorec/formule	●	●	●	●	●	●	●	●			●	●	●	●
Výkonová smlouva založená na strategických cílech						●					●		●	●
Smlouva založená na předem určeném počtu absolventů jednotlivých oborů														
Financování jednotlivých výzkumných projektů podle výsledků výběrového řízení	●	●	●	●	●	●	●	●			●	●	●	●

Poznámky:

Spojené království (ENG): Velká část dotací na vzdělávací činnost se přiděluje na základě formule zahrnující vstupní výkonové údaje, finanční prostředky se ale přidělují i na základě dohody stanovující předepsaný objem vzdělávací činnosti. Ten je vymezen sumárně vyjma obory, pro něž jsou stanoveny kvóty, jako je lékařství a pedagogika a vyjma financování dodatečných studijních míst. V těchto případech je v dohodě o financování uveden cílový počet studentů.

Irsko: Podle alokační formule jsou financovány univerzity, zatímco financování technologických institutů probíhá prostřednictvím vyjednávání o rozpočtu. Na podporu činností souvisejících s realizací národních strategických cílů mohou být univerzitám přiděleny prostředky na základě výběrového řízení.

Dánsko: V akademickém roce 2006/07 uzavíraly výkonové smlouvy pouze univerzity; počínaje rokem 2008 budou podle výkonových smluv financovány i neuniverzitní vysoké školy, jejich počet se slučováním zredukuje z 22 na 8.

Německo: Metodu přímého financování z veřejných zdrojů si volí každá spolková země sama.

Rakousko: Výkonové smlouvy se u vysokých škol praktického zaměření (Fachhochschulen) nepoužívají.

Česká republika: Výkonové ukazatele a vyjednávání s nimi spojená jsou nástrojem financování pouze pro veřejné vysoké školy. Veřejné vyšší odborné školy jsou financovány podle krajských normativů. Veřejným i státem dotovaným soukromým vyšším odborným školám může ministerstvo školství přidělit prostředky k realizaci národních vzdělávacích cílů.

Pramen: Higher Education Governance in Europe.Policies,structures, funding and academic staff, Eurydice 2008; (figure3.2)

Vysvětlující poznámky (z části převzaté z výše uvedeného pramenu, zčásti doplněné na základě výkladu analyzovaných zákonů):

Alokační formule slouží k výpočtu výše veřejných dotací určených ke krytí výdajů na vzdělávání a/nebo provozních výdajů, v některých případech i na výzkum. Kritéria používaná k rozdělování prostředků zahrnují vstupní a/nebo výstupní veličiny kvalitativního nebo výkonového charakteru, často různé kombinace těchto ukazatelů.

Výkonové smlouvy uzavírané mezi institucemi a veřejnými orgány vycházejí ze strategických cílů, které byly instituci stanoveny. Stupeň jejich plnění se hodnotí nástroji různého druhu.

Smlouvy založené na počtu absolventů v jednotlivých oborech nebo skupinách oborů se uzavírají mezi vysokými školami a veřejnými orgány na stanovené období.

Údaje o mechanismech, jakými jsou vyjednávání o rozpočtu podle návrhu předloženého institucí, rozpočet stanovený na základě výdajů v předcházejícím období, výkonová smlouva nebo financování výzkumných projektů, byly do tabulky zařazeny pouze v případech, kdy se používají nezávisle na alokační formuli.

Kritéria orientovaná na vstupy používaná v alokačních formulích pro výpočet výše dotací na vzdělávání a provoz, veřejné a státem dotované soukromé vysoké školy, 2006/07

	Velká Británie - Anglie	Velká Británie - Severní Irsko a Wales	Velká Británie - Skotsko	Irsko	Nizozemsko	Dánsko	Norsko	Švédsko	Německo	Švýcarsko	Rakousko	Polsko	Slovensko	Česká republika
Počet studentů zapsaných v předchozím nebo běžném roce	●	●	●	●	●	●	●	●	na regioná	na regioná	●	●	●	●

Počet státem financovaných studijních míst, která jsou v instituci k dispozici nebo jsou instituci předepsána							●							
Jiné ukazatele rozsahu činnosti instituce	●	●										●	●	

Poznámky:

Spojené království (ENG/NIR): Přihlíží se pouze k počtu studentů na konci roku. **(WLS):** Na počtu zapsaných studentů závisí pouze nepatrná část dotací souvisejících s jejich počtem. Valná část dotace závisí na počtu splněných studijních kreditů.

Irsko (technické instituty): Vzorce se při financování nepoužívají.

Nizozemsko: Počet studentů uváděný v alokačním vzorci odpovídá u univerzit počtu zapsaných prvním rokem.

Dánsko: Alokační vzorec nezahrnuje vstupní kritéria.

Švédsko: U počtu studentů se přihlíží ke studentům s plnou či přepočtenou studijní zátěží.

Německo: Každá spolková země používá pro vysoké školy vlastní metodu přímého rozdělování veřejných prostředků.

Rakousku: K počtu zapsaných studentů se přihlíží pouze při financování vysokých škol profesního zaměření (Fachhochschulen). V alokačních vzorcích používaných pro financování univerzit jde vesměs o výkonové ukazatele.

Polsko: U počtu studentů se přihlíží ke studentům s plnou či přepočtenou studijní zátěží.

Česká republika: Údaj se týká vysokých škol. Do výpočtu se zahrnují pouze studenti, jejichž délka studia nepřesahuje standardní délku o více než jeden rok.

Pramen: Higher Education Governance in Europe.Policies,structures, funding and academic staff, Eurydice 2008; (figure3.3)

Výkonová kritéria zahrnutá do alokačních vzorců pro financování vzdělávání a provozu, veřejné a státem dotované soukromé vysoké školy, 2006/07

	Velká Británie - Anglie	Velká Británie – Severní Irsko a Wales	Velká Británie - Skotsko	Irsko	Nizozemsko	Dánsko	Norsko	Švédsko	Německo	Švýcarsko	Rakousko	Polsko	Slovensko	Česká republika
Ukazatele vázané na úspěšnost studentů	●	●			●	●	●	●	Použití závisí na regionálním orgánu	Použití závisí na regionálním orgánu	●		●	●
Snížení personálních nákladů														
Úroveň kvalifikace pedagogických pracovníků												●		
Výsledky hodnocení instituce														
Kvalita infrastruktury, řízení a služeb poskytovaných akademické obci														

Poznámky:

Irsko (technické instituty) a **Skotsko**: Vzorce se nepoužívají.

Německo: Každá spolková země si sama volí metodu rozdělování přímých veřejných dotací.

Rakousko: Údaj se týká pouze univerzit.

Česká republika: Údaj se týká vysokých škol.

Pramen: Higher Education Governance in Europe.Policies,structures, funding and academic staff, Eurydice 2008; (figure3.4)

Vysvětlující poznámka:

Vzorec, který se používá k výpočtu výše každoroční státní dotace poskytované vysokým školám. V **Polsku** se v současnosti používaná výkonová kritéria nezaměřují na studentskou úspěšnost, nýbrž na kvalitu pracovníků a/nebo na řízení školy. Jednotlivé země se liší relativním významem, jaký se při určování výše dotací připisuje výstupovým či 'výsledkovým' ukazatelům. Ve **Spojeném království – Anglii** je výkon hlavním ukazatelem použitým v alokačním vzorci. Ve **Švédsku** závisí na ročních výsledcích studia s plnou zátěží 45 % částky celkové dotace. V **Nizozemsku** závisí na výkonu 50 % 'vzdělávací' složky celkové dotace. V **Norsku** závisí na výkonu vysokých škol přibližně jedna třetina celkové výše dotace. Počínaje rokem 2006 byla v **Norsku** zvýšena úloha výkonových ukazatelů u části celkové dotace, která je určena pro výzkum. V **Irsku** (univerzity) činí tento podíl 5 % nebo méně. V **Dánsku** a v **Rakousku** (univerzity) obsahuje vzorec financování pouze výkonové ukazatele, v Rakousku však tento vzorec určuje výši celkové dotace jen zčásti.

Sociální a akademická kritéria

Některé vlády zařadily do vzorce k výpočtu výše veřejné dotace pro vysoké školy kritéria sloužící k podpoře úsilí o dosažení různých národních sociálních či akademických cílů, případně působící jako pobídky v tomto směru. V **Rakousku** zahrnuje vzorec i údaje o podílu žen mezi profesory a o jejich podílu mezi absolventy doktorských studijních programů. Ve **Spojeném království (Anglii)** se v alokačním vzorci zohledňují zvýšené náklady institucí přijímajících studenty ze znevýhodněného nebo netradičního prostředí, případně studenty jinak znevýhodněné. Obdobným způsobem se ve vzorci přihlíží ke znevýhodněným studentům v **Irsku**

Zdroje soukromých finančních prostředků dosažitelných pro veřejné vysoké školy a omezení jejich použití, 2006/07

	Velká Británie	Irsko	Nizozemsko	Dánsko	Norsko	Švédsko	Německo	Švýcarsko	Rakousko	Polsko	Slovensko	Česká republika
--	----------------	-------	------------	--------	--------	---------	---------	-----------	----------	--------	-----------	-----------------

Dary/odkazy	●	●	●	●	○	●	●	✦	●	●	●	●
Půjčky	○	○	○	●	☒	☒	○	✦	●	●	☒	○
Nájemné/příjmy z nemovitostí	●	●	○	●	○	○	○	✦	●	●	●	○
Sponzorovaná funkční místa	●	●	○	●	●	●	○	✦	●	●	○	◇
Využití výsledků výzkumu/ smluvní výzkum	●	●	●	●	●	●	●	✦	●	●	●	●
Poplatky za poskytované služby	●	●	○	●	●	○	●	✦	●	●	●	●
Úroky z investic	●	●	○	●	☒	○	○	✦	●	○	☒	○
Zakládání vlastních obchodních společností	●	●	●	○	○	○	☒	✦	●	○	○	○

● Povolen bez omezení ○ Povolen s omezením nebo s podmínkami ☒ není dovoleno ✦ informace nebyly k dispozici

Pramen: Higher Education Governance in Europe.Policies,structures, fading and academic staf, Eurydice 2008; (figure4.3)

13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí jsou opět velmi diversifikované. V případě univerzit se jimi zákony zabývají spíše rámcově, avšak ne ve všech sledovaných zemích. Ve Velké Británii není vnitřní uspořádání zákonem upraveno. Rakouský zákon o univerzitách na rozdíl od předcházejícího zákona neřeší vnitřní uspořádání instituce, která o něm rozhoduje sama. V Dánsku je zákonem řešeno ustavení do funkce děkanů a ředitelů a jsou specifikovány jejich práva a povinnosti. Zákon se však nezabývá organizací těchto součástí ani jejich pracovní činností, z dikce zákona je však možné usoudit, že součásti univerzity jsou vytvářeny především s ohledem na oblasti studia (a výzkumu a vývoje), formální členění patrně nehraje velkou roli. Norský zákon stanoví, že děkany fakult jmenuje Rada, jinak je vnitřní organizace v zákoně zmiňována jen nepřímo, především v souvislosti se studenty, kteří například mohou na fakultách a ústavech zřizovat svoje studentské orgány. Naopak Nizozemsko řeší vnitřní uspořádání vysoké školy poměrně podrobně a zabývá se nejen fakultami, ale stanovuje i podmínky pro zřízení kateder a výzkumných ústavů. Vnitřní organizace polských univerzit je v kompetenci vysokých škol, základní organizační jednotky zřizuje senátu v souladu se statutem vysoké školy. Zákon umožňuje, aby v zákonem specifikovaných případech a na žádost senátu rozhodl o organizační jednotce ministr. Obdobně jako v České republice pojednává slovenský zákon podrobně o fakultách a dále i o jiných součástech vysoké školy a řeší tudíž její vnitřní uspořádání.

Z uvedených příkladů je zřejmé, že by bylo obtížné snažit se najít modely, které by platily například pro skupinu zemí. Velmi obecně lze však konstatovat, že ve většině zemí dávají zákony velkou volnost ve vnitřním uspořádání institucí. Ve skutečnosti je vnitřní uspořádání vysokých škol zákonem upraveno podrobně, tj. z hlediska vedení, organizace, činností a ustavení řídicích orgánů součástí, pouze v ČR a SR.

14. Řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání, např. oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti

Situace ohledně řešení legislativní řešení výzkumných a vývojových aktivit institucí terciárního vzdělávání v porovnávaných zemích je uvedena v následující tabulce a komentáři.

Země	Řešeno v zákoně	Poznámky
ČR	Ano	
Polsko	Ano	řeší se problematika mezinárodní výzkumné spolupráce
Slovensko	Ano	
Rakousko	Ano	
Německo	Ano	krom výzkumu zákon deklaruje podporu

		rovnoprávnosti žen ve výzkumu, školy mají společně s dalšími aktéry odpovědnost za další vzdělávání
Švýcarsko	Ano	
Norsko	Ano	krom výzkumu se university mají podílet na formování veřejného diskurzu a hodnot společnosti, dále mají pomáhat tvořit inovace
Irsko	Ano	stát zákonem zřizuje <i>Higher Education Authority</i> , tento orgán řídí financování výzkumu univerzit
Velká Británie	Ano	zákon řeší zřízení rad financují vš. výzkum pomocí grantů
Švédsko	Ano	výzkum má rozvíjet trvale udržitelný rozvoj
Dánsko	ano	krom výzkumu a vývoje, je úkolem univerzit podporovat rozvoj dánské identity v souladu s evropskou kulturou
Nizozemí	ano	celoživotní vzdělávání

Komentář:

Výzkum vysokých škol je ať již přímo či nepřímo tématem zákonů ve všech zkoumaných zemích. Často je zákonem deklarováno, že jedním z úkolů vysokých škol je provádět vědecko-výzkumnou činnost, aniž je podrobněji řešeno, jak má být tato činnost naplňována. Příkladem tohoto přístupu je Česká republika a Slovensko. V případě Slovenska se píše pouze obecně o přesunu poznatků z výzkumu do výuky. Podobně je na tom Polsko, které zákonem definuje pravidla pro mezinárodní spolupráci ve výzkumu.

Konkrétnější je zákon v Nizozemí, kde určuje rámcová pravidla výzkumného záměru. Nizozemské zákony také deklarují celoživotní vzdělávání jako jednu z rolí vysokých škol. Další skupinou jsou germánské země. Zdejší zákony řeší financování výzkumu vysokých škol. V případě Švýcarska to je řešeno na konfederální úrovni jak u Fachhochschulen tak i univerzit. Přičemž na investice může pocházet maximálně 30% celkových prostředků z federálních prostředků. V případě Německa se při financování výzkumu na spolkové úrovni

bere v potaz výkonnost škol ve výzkumu a výuce, podpora nové generace a rovnoprávnost žen. Podmínky financování jsou řešeny Rámcovým spolkovým zákonem. Jednotlivé státy mají svá podrobnější legislativní pravidla. Spolu s dalšími aktéry mají vysoké školy ze zákona také odpovědnost za další vzdělávání. Rakouský zákon umožňuje uzavírat výzkumné kontrakty jednotlivým akademickým nebo uměleckým pracovníkům univerzit výzkumné smlouvy mimo rámec univerzitního rozpočtu a považuje i činnost v nich vykonanou za univerzitní výzkum.

Anglosaské země řeší zákonem zřízení institucí, které financují vysokoškolský výzkum. V případě Velké Británie jsou to výzkumné rady financující výzkum. V případě Irska se jedná o *Higher Education Authority* instituci, která nejen podporuje vysokoškolský výzkum, ale také se zasazuje o dosažení rovnocenných příležitostí ve vysokoškolském vzdělávání.

Poslední skupinou jsou skandinávské země. Krom výzkumu a výuky, přisuzují zdejší zákony vysokým školám další role. V případě Švédska je to podpora trvale udržitelného rozvoje, genderové a etnické rovnosti. Výzkum má být rozvíjen v rovnocenném vztahu s výukou. V případě Dánska je onou další hodnotou rozvoj dánské identity v souladu s evropskou kulturou. Dánské vysoké školy mají povinnost aktivně kooperovat s dalšími veřejnými i soukromými aktéry při rozvíjení inovačních poznatků. Norský zákon deklaruje, že vysoké školy se podílí na výzkumu a vývoji, pomáhají aktivní diskusí formovat veřejný diskurz a hodnoty společnosti, pomáhají zajišťovat, aby se norské školství podílelo na špičkovém mezinárodním výzkumu. Je též deklarováno, že vysoké školy se podílejí na kontinuálním, tedy celoživotním vzdělávání. Zákonem je také stanoveno, že ministerstvo může určit jednotlivým institucím zvláštní národní odpovědnost za výzkum nebo výuku ve specifických oblastech může také určit jednotlivým institucím zvláštní národní odpovědnost za vytváření, řízení a udržování výzkumných knihoven, bank znalostí a databází a také muzeí s vědeckými sbírkami a veřejnými výstavami ve specifických oblastech.

Dílčí závěr: Skandinávský model se jeví jako velmi inspirativní a bylo by vhodné zvážit, které jeho prvky by bylo vhodné zařadit do ministerské vysokoškolské politiky.

15. Úprava nakládání instituce s majetkem

V některých komparovaných zemích (Velká Británie, Švédsko) není otázka majetku institucí terciárního vzdělávání a nakládání s ním implicitně řešena legislativou. Ve většině komparovaných zemí je však problematika majetku institucí upravena v příslušných zákonech dané země (Nizozemsko, Norsko, Irsko, Polsko, Slovensko, Česká republika, Německo). Pokud majetek instituce získaly ze státních prostředků, pak je vždy legislativou určeno, za jakých okolností a jak mohou s takto nabytým majetkem instituce nakládat. Stejně tak jsou zákonem ošetřeny situace, kdy např. instituce zaniká nebo dochází k jejímu slučování či rozdělování. Při disponování s majetkem, získaného od státu, musí instituce většinou

respektovat rozhodnutí či souhlas příslušného státního úřadu. Obecně platí, že nakládání s majetkem, který je získaný ze státních prostředků, řídí a kontroluje stát a pravidla jsou zakotvena v příslušné legislativě.

IV. Národní případové studie

DÁNSKO

1. Celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání

Uskutečňování studijních programů na univerzitách upravuje univerzitní zákon Bekendtgørelse af lov om universiteter (Act of Universities) z r. 2003, který je uváděn významnými oficiálními Explanatory Notes. Zákon zmocňuje Ministerstvo vědy, technologií a inovací stanovit všeobecné směrnice k uskutečňování univerzitních programů, například k otázkám přijímání ke studiu nebo udělování titulů. Stanoví také všeobecnou strukturu programů, například bakalářského, magisterského a doktorského (Ph.D.) programu. Zákon byl novelizován, nejnověji v r. 2007 – jako Ministerial Order concerning the Act on Universities (the University Act) Consolidation Act no. 1368 of 7 December 2007.

Univerzitní zákon je doplňován ministerskými výnosy, jako například Ministerial Order on University Admission z r. 2005 (BEK nr. 362 af 20/05/2005), který stanoví všeobecné podmínky k přijímání uchazečů do bakalářských a magisterských programů či Ministerial order on Bachelor and Master's programmes (candidates) at universities z r. 2005 (Uddannelsesbekendtgørelsen - BEK nr. 338 af 06/05/2004), který určuje všeobecné cíle rozličných bakalářských a magisterských univerzitních programů a The Ministerial Order on University Examinations z r. 2004 (Eksamensbekendtgørelsen - BEK nr. 867 af 19/08/2004), který stanoví všeobecné podmínky univerzitních testů a zkoušek na bakalářské a magisterské úrovni.

Legislativní bázi neuniverzitních vzdělávacích programů krátkého cyklu (programů profesních akademií) je Lov om korte videregående uddannelser (Act on Short-Cycle Education) z r. 1997, který zmocňuje Ministerstvo školství stanovit směrnice pro tyto programy. Legislativní bázi neuniverzitních vzdělávacích programů středně dlouhého cyklu v institucích spadajících pod Ministerstvo školství je nový Lov om mellemlange videregående uddannelser 31/05/2000 (Act on Medium-Cycle Non-University Education) z r. 2000, který opět zmocňuje Ministerstvo školství stanovit směrnice pro tyto programy.

Dalšími důležitými právními normami jsou:

- 12 September 2000 Act on the Danish Institute of Evaluation (Consolidated Act No. 905);
- 19 February 2001 Ministerial Order on Professional Bachelor's Education (Ministerial Order No. 113);
- March 2002 Ministerial Order no. 114 on the Ph.D Course of Study and on the Ph.D Degrees;

- 6 May 2004 Ministry of Science, Technology and Innovation Order on university Bachelor' s and Master' s programmes (Ministerial Order No. 338);
- 21 March 2006 Ministerial Order on universities (Ministerial Order No. 280).

2. Struktura systému terciárního vzdělávání

Bakalářsko/magisterská struktura titulů, založená na dvou hlavních cyklech, byla v Dánsku zavedena koncem 80. let. Novou legislativou byla ustavena struktura 3+2 (nebo v jednotlivých případech 3+2,5 nebo 3+3) ve všech univerzitních disciplínách.

Podle části 2. Univerzitního zákona pojednávající o „programech vedoucích k titulu“:

3.-(1) Univerzita má svobodu v rozhodování, jaké oblasti vzdělávání, založené na výzkumu, chce nabízet v rámci svého akademického zaměření. Podle článku 4 a článku 5 tohoto zákona, programy vedoucí k titulu nabízené univerzitou podléhají schválení ministra pro vědu, technologii a inovace. ...

(3) Ve zvláštních případech může ministr iniciovat hodnocení jednoho nebo více programů.

4.-(1) Univerzita může nabízet následující programy řádného studia s plnou prezencí (full-time)...:

- 1) Bakalářské programy vedoucí k titulu bakalář o hodnotě 180 ECTS kreditů.
- 2) Magisterské programy vedoucí k titulu kandidat o hodnotě 120 bodů ECTS.
- 3) Programy Ph.D. o hodnotě 180 bodů ECTS.

4.-(2) 60 bodů ECTS je ekvivalentem 1 roku programu s plnou prezencí.

5.-(1) Univerzita může nabízet následující vzdělávací aktivity založené na výzkumu jako programy s částečnou prezencí:

- 1) magisterské programy,
- 2) jiné kontinuální nebo další vzdělávání,
- 3) doplňující vzdělávací aktivity, které by uspokojily požadavky na přijetí do magisterského programu.

Programy s částečnou prezencí poskytované univerzitou mohou zahrnovat všechny kurzy, které byly schváleny k nabídce jako programy s plnou prezencí, jednotlivé kurzy z těchto programů a programy specifických oborů.

Další změny ve vysokoškolském vzdělávání spojené s Boloňským procesem byly zakotveny výnosem z prosince 2007 vydaném Ministerstvem vědy, technologií a inovací.

V souladu s Boloňským procesem byl od r. 2001 zaveden - podle zákona z r. 2000 o neuniverzitním vzdělávání - profesní bakalářský titul pro neuniverzitní program.

Užití kreditů ECTS se stalo povinným ve všech vysokoškolských studijních programech od 1. září 2001. Soustava ECTS je užívána nejen pro přenos kreditů, ale i pro jejich shromažďování vzhledem ke konečnému titulu. Užití Dodatku k diplomu se stalo povinným od 1. září 2002. Všechny vysokoškolské instituce musí od této doby vydávat Dodatek k diplomu všem absolventům automaticky, v angličtině a bez poplatků.

3. Přístupy ke klasifikaci institucí

Vysokoškolské instituce v Dánsku lze rozdělit do tří hlavních kategorií:

- Univerzity nebo instituce na univerzitní úrovni, které nabízejí pregraduální a postgraduální programy založené na výzkumu (bakalářské, magisterské a doktorské programy)
- Univerzitní koleje (Professionshøjskoler) nabízející pregraduální programy v délce 3-4½ roku (profesní bakalářské programy)
- Profesní vysokoškolské akademie (Erhvervsakademier) nabízející profesní akademické programy v délce 2 - 2½ roku a spojené (joint) bakalářské programy ve spolupráci s univerzitami.

V Dánsku působí v současné době 8 univerzit, 11 institucí na univerzitní úrovni v různých oblastech umění a architektury, 10 univerzitních kolejí, 17 profesních vysokoškolských akademií. Dále existuje ještě 9 akademií a kolejí v oblasti umění, které nabízejí bakalářské a magisterské programy.

4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání z úrovně státu a příp. regionů

Jedním z hlavních cílů vládní univerzitní politiky je zajištění rozsáhlé samosprávy univerzit a zjednodušení pravidel, která regulují spojení univerzit s vládními institucemi. Zákonem se posiluje struktura univerzitního managementu, zvyšuje se schopnost univerzit čelit přílišným nárokům státu, příliš detailním státním předpisům a nařízením, a zároveň roste svoboda univerzit.

Univerzity měly již před vydáním nového zákona značný stupeň autonomie ve vztahu k ekonomice, protože od státu dostávaly jednorázové subvence na výzkum, vzdělávání a jiné účely, se kterými pak již hospodařily samostatně. Nový univerzitní zákon nestanoví další pravidla kromě toho, které říká, že instituce musí dodržovat předpoklady, na jejichž základě byly přiděleny granty a pravidla nakládání s nimi, a plní úkoly, pro jejichž provádění byla vyhrazená částka určena.

Zjednodušena jsou však i pravidla uplatňovaná vůči vzdělávací funkci univerzit. Změněna je zejména procedura povolování nových studijních programů. Pět dosavadních vzdělávacích rad se ruší. Záměrem zákona je i v této oblasti redukovat ústřední řízení a zvýšit akademickou samosprávu. Ministerský souhlas s otevřením nových vzdělávacích programů se omezuje na vyhodnocování jejich ekonomických aspektů. Univerzity již zcela samostatně zajišťují obsah a relevanci nových vzdělávacích programů.

Většina ustanovení nového zákona vychází i v dalších oblastech ze změny postavení univerzit na autonomní, samosprávné postavení. Záměrem také je redukovat současný počet asi sto padesáti ministerských nařízení přibližně na dvacet.

Podle nového zákona univerzity uzavírají výkonové kontrakty s ministerstvem. Výkonové kontrakty stanoví jasné cíle a kritéria úspěchu univerzity a zviditelňují stanovené cíle v kontextu čtyř hlavních úkolů univerzit, tj. vzdělávání, výzkum, šíření znalostí a výměnu znalostí s jinými společenskými institucemi. Za naplňování cílů stanovených v nových rozvojových kontraktech nesou odpovědnost Rady univerzity a rektori.

V oblasti zajišťování kvality zřídil Dánský evaluační institut (EVA) jako nezávislou národní agenturu pod záštitou ministerstva školství. EVA začlenila do své struktury Dánské centrum evaluace, které provádělo externí hodnocení vysokého školství v letech od r. 1993 do r. 1999. EVA je zodpovědná za externí hodnocení kvality na všech úrovních vzdělávání v Dánsku včetně vysokého školství.

5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání

Nejvyšší autoritou univerzity je Rada (Board). Zákon specifikuje jeho úkoly, mezi něž patří zejména:

- jedná v maximální míře otevřeně,
- spravuje finančních záležitostí tak, aby bylo zajištěno, že co nejlépe slouží k dosažení cílů univerzity,
- schvaluje rozpočet, jehož složení doporučí rektor, včetně jeho rozdělení a principů využití a schválení účetnictví,
- uzavírá výkonový kontrakt s ministrem,
- zpracovává univerzitní statut (včetně změn), který schvaluje ministr,
- zaměstnává (a uvolňuje ze zaměstnání rektora) a zaměstnává (a uvolňuje ze zaměstnání) univerzitní management na základě doporučení rektora.

Předseda Rady je odpovědný za využití finančních prostředků takovým způsobem, aby sloužily naplnění cílů univerzity, odpovídá za nakládání s majetkem.

Rada nemá rozhodující kompetence v záležitostech zaměstnávání pracovníků ani v záležitostech studentů.

Rada odpovídá ministrovi za činnosti univerzity včetně správy jejích financí.

Ministr má právo Radu odvolat v zákonem specifikovaných případech (nedodržování zákona, ohrožování činnosti univerzity).

Složení Rady:

Rada je složena z externích členů a interních členů university, kteří reprezentují akademické pracovníky včetně doktorských studentů, technické a administrativní pracovníky a studenty. Zákon požaduje, aby v Radě byla většina externích členů. Předsedu volí Rada ze svých externích členů. Externí členové musí být vybíráni především podle kvalifikace (management, organizace a ekonomika, finanční a účetní záležitosti) na dobu 4-5 let. Ostatní členové Rady jsou voleni, studenti musí být reprezentováni alespoň dvěma členy. Další podrobnosti určuje statut.

Univerzita může ustavit reprezentativní shromáždění složené z externích členů. Reprezentativní shromáždění vede všeobecné diskuse o výzkumu, vzdělávacích aktivitách a jiných aktivitách univerzity a vyjadřuje stanoviska o diskutovaných problémech Radě. Statut stanoví další podrobnosti týkající se reprezentativního shromáždění. Statut může také stanovit, aby reprezentativní shromáždění jmenovalo některé nebo všechny externí členy Rady.

Rektora zaměstnává a propouští ze zaměstnání Rada. Rektor je exekutivním řídicím pracovníkem univerzity (odpovědný za její každodenní činnost). Ostatní vedoucí pracovníci univerzity, mezi které zákon řadí děkany, ředitele ústavů a ředitele studií, jsou povinni vykonávat svoje povinnosti podle požadavků rektora. Zákon vyžaduje, aby rektor byl vědeckým uznávaným odborníkem v některém z oborů university, měl znalosti o vzdělávacím sektoru, byl zkušený manažer a organizátor a měl dobré vztahy se „společností“.

Zákon specifikuje práva a povinnosti rektora, zejména:

- jednat jménem univerzity ve všech případech s výjimkou nakládání s majetkem a několika dalšími záležitostmi, které stanoví zákon;
- zaměstnat děkany a propustit je ve specifickém případě zásadní změny univerzity;
- doporučit Radě složení rozpočtu;
- zpracovat pravidla pro řízení disciplinárních procesů;
- potvrdit vnější spolupráci, pokud z ní pro univerzitu vyplývají závazky;
- rozpustit Akademický výbor v zákonem stanovených případech.

Další podrobnosti týkající se práv a povinností rektora stanoví statut.

Akademický výbor (Academic Council). Universita musí ustavit akademický výbor pro celou univerzitu nebo pro jednotlivé akademické oblasti. Zákon specifikuje práva a povinnosti akademického výboru takto:

- podat rektorovi zprávu o vnitřním rozdělení finančních prostředků;
- podat rektorovi zprávu o základních strategických otázkách výzkumu a vzdělávání;
- doporučit rektorovi složení akademických výborů k hodnocení žádostí o vědecké pozice;
- udělovat doktorské tituly;
- podávat zprávy o všech problémech týkajících se činnosti univerzity a diskutovat je s rektorem.

Složení akademického výboru:

Členem výboru je rektor a z titulu své funkce je jeho předseda. Členové výboru jsou voleni a jsou jimi reprezentanti akademických pracovníků (včetně doktorských studentů) a studenti. V případě více výborů jsou jejich předsedové děkani v příslušných akademických oblastech. Další podrobnosti o výborech stanoví statut.

Zákon dále uvádí podrobnosti týkající se práv a odpovědnosti děkanů, ředitelů ústavů a ředitelů studií. Děkan má vůči dalším vedoucím pracovníků obdobná práva a povinnosti jako rektor k děkanům. Podrobněji:

Děkan:

- zaměstnává a uvolňuje ze zaměstnání ředitele ústavů;
- zřizuje studijní výbory a schvaluje jejich předsedy a místopředsedy;
- jmenuje a odvolává ředitele studií na základě doporučení studijního výboru;
- ve speciálních případech (stanovených zákonem) může rozpustit studijní výbor;
- pokud není děkan zaměstnán (ve funkci), plní jeho úkoly rektor;
- další podrobnosti stanoví statut.

Zákon dále obdobně upravuje též vedení ústavů a studijních výborů a ředitelů studia.

6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce

Rektor je zaměstnán Radou univerzity. Děkan je zaměstnán (a uvolněn ze zaměstnání) rektorem. Děkan má podobné kompetence k ustavení dalších řídicích pracovníků (ředitelů ústavů a ředitelů studií) jako rektor k děkanovi (podrobněji viz část 5 o vnitřním řízení).

7. Otázky kariérního postavení akademických pracovníků, zejména otázky jmenování a postavení profesora, příp. docenta

Dánský zákon nestanovuje řádný kariérní řád. Zákon uvádí, že odměňování zaměstnanců univerzity se řídí pravidly stanovenými ministrem financí. Uvádí též, že ministr může stanovit pravidla o zaměstnávání akademických pracovníků a učitelů.

8. Řešení práv a povinností studentů

Dánský zákon neobsahuje speciální ustanovení, která by se zabývala právy a povinnostmi studentů. Mezi povinnosti rektora patří zpracovat pravidla týkající se řešení disciplinárních problémů.

9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích

Univerzitní zákon charakterizuje závazek univerzit systematicky rozvíjet kvalitu vzdělávacích kurzů a stanoví striktnější požadavky, které jsou také aplikovány k doktorskému studiu. Univerzity také mají povinnost vtáhnout studenty do snah o zvyšování kvality a pokračujícího hodnocení kvality. Povinnost hodnocení kvality je zákonem stanovena spíše implicitně, v souvislosti s požadavkem kvality všech jejích činností. Další informace jsou získány z dokumentů uvedených níže.

Specifikována je povinnost univerzit iniciovat hodnocení kvality výuky, vzdělávání a rotace vedoucích pracovníků. Od vysokých škol je požadováno, aby zřídily své vlastní interní procedury zajišťování kvality. Univerzitní zákon specifikuje roli děkanů, vedoucích departmentů a studijních rad v zajišťování a rozvíjení kvality vzdělávání a výuky. Vlastní hodnocení, na němž obvykle participují studenti, je integrální povinnou součástí jakéhokoli hodnocení.

Zákon specifikuje odpovědnost univerzitního managementu za vedení a pokračování v iniciativách zajištění kvality a jejím zlepšování. Děkaní fakult a zvláště vedoucí departmentů jsou odpovědní za systematické pokračování hodnocení kvality vzdělávání a výuky. Studijní rady a ředitelé studijních programů jsou vtahováni do prací provozovaných při hodnocení kvality a přispívají k systematickému pokračování hodnocení kvality řídicími pracovníky (mezi něž patří rektor, děkaní a vedoucí departmentů).

Univerzity jsou také povinny stanovit celostátní útvary externích examinátorů, aby působili v mechanismu zajišťování kvality.

Hodnocení kvality má provádět nezávislá externí instituce a používat přitom mezinárodně uznávané principy, metody a procedury. Je na univerzitách, aby vybraly instituci vhodnou k provádění hodnocení. Relevantními institucemi mohou být existující hodnotící instituce v Dánsku nebo například i v Norsku, v Nizozemsku, Německu nebo v UK.

Hodnocení kvality a plány na jeho pokračování mají být specifikovány v univerzitních rozvojových kontraktech a mají být schvalovány ministrem. Pokračování hodnocení kvality má být popsáno v univerzitních zprávách o dosaženém pokroku, které jsou připravovány v souladu s rozvojovými kontrakty. V nich univerzity specifikují své metody hodnocení a jejich frekvenci. Univerzity mají také v rozvojových kontraktech stanovit jasné a závazné pokyny pro výběr hodnotící organizace.

10. Řešení sociálních podmínek pro studenty

Zákon o univerzitách se nezabývá řešením sociálních podmínek studentů. Konkrétně řeší otázku poplatků, jak je uvedeno v části 12. o modelech financování.

Z dalších pramenů je možné získat následující informace.

10.1 Registrační poplatky a školné

Přístup ke vzdělávání ve veřejném sektoru je v zásadě volný. Výjimku představuje vzdělávací systém pro dospělé, kde studenti platí školné, které pokrývá část nákladů na vzdělávání.

Vládní systém financování vzdělávání a odborné přípravy je téměř výlučně založen na tzv. taximetrickém systému, což je souborný finanční systém založený na „per capita grantech“, tj. na grantech poskytovaných institucím podle počtu jejich studentů. Granty jsou převážně kalkulovány na základě vykazované aktivity studentů, měřené podle jejich účasti v kurzech a zkouškách. Poměry taximetru se různí podle oborů a vzdělávacích úrovní.

Studenti nemusí odvádět žádné povinné finanční příspěvky do studentských organizací nebo na zdravotní péči.

10.2 Finanční podpora studentů

Dánský státní úřad programů vzdělávacích grantů a půjček distribuuje půjčky a granty studentům. Každý ve věku 18 let a výše má přístup k této formě finanční podpory. Existuje také možnost získání studentské půjčky, která bude splácena v době, kdy student ukončí své vzdělávání.

Ve vysokém školství jsou studentské granty poskytovány prostřednictvím systému voucherů. Každý student zapsaný ke studiu dostane 70 voucherů, přičemž 1 voucher odpovídá jednomu měsíci studia. Když je student přijat do vysokoškolského vzdělávacího programu, dostane vouchery odpovídající oficiálně stanovené době studia + 12 měsícům - z výše uvedených 70 voucherů.

11. Role vnějších aktérů v systému terciárního vzdělávání

Role vnějších partnerů ve vnitřním řízení je pojednána v části. 5. Základní roli sehrávají vnější partneři v Radě, kde jsou zastoupeni většinou částí mezi jejími členy. Vzhledem k tomu, že Rada je nejvyšší řídicí orgán univerzity, je role vnějších partnerů v jejím řízení významná. Ustanovení zákona o externích členech Rady univerzity a dalších orgánů jsou následující:

- Rada je složena z externích členů a členů reprezentujících akademické pracovníky univerzity, k nimž patří studenti PhD s univerzitními smlouvami, technické a administrativní pracovníky a studenty. V Radě mají většinu externí členové. Rada volí předsedu z externích členů;
- členové Rady společně užívají své zkušenosti a znalosti týkající se vzdělávání, výzkumu a šíření a výměny poznatků k tomu, aby přispívali k podpoře strategického zaměření činností univerzity;
- externí členové jsou vybíráni podle jejich osobní kvalifikace a jmenováni na období čtyř let. Mohou být opětovně jmenováni na další čtyřleté období. Externí členové musí být zkušený v managementu, organizaci a ekonomice, včetně hodnocení rozpočtů a účtů;
- další členové jsou voleni z řad akademických pracovníků univerzity, k nimž patří studenti PhD s univerzitními smlouvami, i technických a administrativních pracovníků a studentů. Studenti jsou reprezentováni minimálně dvěma členy;
- další podrobnosti týkající se ustavení Rady podle odstavců (1-4) stanoví statut;
- univerzita může ustavit reprezentativní shromáždění složené z externích členů;
- reprezentativní shromáždění vede všeobecné diskuse o výzkumu, vzdělávacích aktivitách a jiných aktivitách univerzity a vyjadřuje stanoviska o diskutovaných problémech Radě;
- statut stanoví další podrobnosti týkající se reprezentativního shromáždění podle odstavců 1 a 2. Statut může také stanovit, aby reprezentativní shromáždění jmenovalo některé nebo všechny externí členy Rady.

11.1 Externí partnerství v rámci „šíření a výměny znalostí“

Univerzity jsou také povinny stanovit celostátní útvary externích examinátorů, aby působili jako mechanismus zajišťování kvality.

Hodnocení kvality má provádět nezávislá externí instituce a používat přitom mezinárodně uznávané principy, metody a procedury. Je na univerzitách, aby vybraly instituci vhodnou k provádění hodnocení. Relevantními institucemi mohou být existující hodnotící instituce v Dánsku nebo například i v Norsku, v Nizozemsku, Německu nebo v UK

11.2 Externí instituce (členové) v mechanismu zajišťování a hodnocení kvality

Rostoucí národní a internacionální konkurenceschopnost dánského podnikatelského sektoru spočívá na koherentních a konkurenceschopných znalostech a inovační struktuře, kde veřejní

a soukromí aktéři vyjadřují své vzájemné partnerství. Zákon zajišťuje univerzitám nové a lepší příležitosti, aby byly rovnými a kompetentními aktéry v celkovém systému znalostí a inovací v Dánsku.

Zákon dále navrhuje, aby následkem chystaného posouzení dánského zákona o vynálezech ve veřejných výzkumných institucích, k nimž patří i univerzity, byl stanoven kompletní soubor pravidel pro rozličné typy externích aktivit plněných univerzitami, které zahrnují aktivity vědeckých parků, inovační prostředí, patenty atd. Tato pravidla mají podrobně popisovat veškeré nové příležitosti, které se před univerzitami otevírají.

V důsledku toho budou univerzity aktivně a ke prospěchu obou stran vyměňovat znalosti a kompetence s množstvím aktérů, orgánů a organizací, veřejných a soukromých podniků.

Univerzity jsou přirozeným partnerem pro podniky a veřejné organizace v národním a mezinárodní měřítku.

Univerzity se mohou na základě nového zákon častěji zaměřovat na externí partnerství.

12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání

Zákon věnuje jednu část ekonomickým záležitostem a v tomto ohledu stanoví, že:

- ministr poskytuje universitě podporu na její činnosti – vzdělávání, výzkum a další úkoly. Podpora je udělena na základě ročního rozpočtu, počtu přepočtených studentů (na full-time ekvivalent) a ukončených studií. Finanční podpora pokrývá i prostředky na nepřímé výdaje, kterými je řízení, administrativa, zajištění budov apod;
- dohodě s ministrem financí podléhají pravidla, jak podporu využívat, jakým způsobem bude univerzitě poskytována;
- ministr může stanovit pravidla týkající se výše podpora na studenta a přepočítání na full-time ekvivalent, může žádat universitu o údaje pro statistické účely a stanovit požadavky na administrativní systém;
- universita může dostávat podporou od jiných ministrů;
- zákon specifikuje některé podrobnosti, jak může univerzita nakládat s rozpočtem (hospodařit); mezi jiným stanovuje, že univerzita je oprávněna nakládat volně s rozpočtem jako s celkem (podpora, příjem a investice) a že může podle svých potřeb přesunout prostředky z podpory k využití v následujícím finančním roce, že ve vhodné výši poskytuje prostředky na aktivity studentského svazu a může v omezené míře poskytnout i prostředky na další aktivity studentů. Zákon upravuje též podrobnosti týkající se daně z přidané hodnoty;
- ministr může pozastavit nebo neposkytnout celou podporu nebo její část, případně si vyžádat vrácení prostředků v případě, kdy univerzita nejedná v souladu s podmínkami

jejího využívání a jejího spravování. Totéž může ministr udělat v případě bankrotu univerzity nebo zásadních problémů (specifikovaných v zákoně). Dále může ministr vyžádat vrácení prostředků v případě nesprávného účtování;

- ministr může poskytnout půjčku na různé potřeby instituce včetně nákupu zařízení a specifikovat podmínky, které se půjčky budou týkat.

Poplatky studentů

Zákon přesně specifikuje, kterých studentů se poplatky týkají. Část nákladů za vzdělávání platí studenti studující v part-time formě studia. Náklady za studium platí studenti ve full-time i part-time formě studia v případě, že daný studijní program není podpořen ze státní prostředků. Univerzita může žádat o plné zaplacení nákladů za studium externí studenty. Univerzita stanoví základ, z něhož jsou vypočítávány poplatky. Ministr k tomu může stanovit další podrobnosti. Univerzita může požadovat poplatky též od doktorských studentů, jejichž studium je placeno z externích zdrojů.

13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání

Zákon upravuje ustavení do funkcí děkana a ředitelů ústavů a studií, jako dalších nižších funkcionářů univerzity (viz také část vnitřní řízení) a specifikuje jejich práva a povinnosti. Nezabývá se však ani organizací příslušných součástí univerzity, které uvedení funkcionáři řídí, ani nespecifikuje obsah jejich činnosti. Například v případě děkana se uvádí, že tento funkcionář je odpovědný za řízení akademické oblasti, za zajištění vzájemné souvislosti výzkumu a vzdělávací činnosti i za interdisciplinární rozvoj kvality vzdělávání a výzkumu dané akademické oblasti.

Zákonem se posiluje struktura univerzitního managementu, zvyšuje se schopnost univerzit čelit přílišným nárokům státu, příliš detailním státním předpisům a nařízením, a zároveň roste svoboda univerzit, což je patrné zejména při stanovení jejich vnitřní organizace a její zafixování v univerzitní chartě.

Reforma struktury univerzitního managementu stanovená zákonem má tedy za účel posílit management a dále zvýšit schopnost univerzity jednat a rozhodovat. Zákon kombinuje reformu managementu s rozšířením svobody univerzity stanovit si svou organizační strukturu ve statutu.

14. Řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání, např. oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti

Univerzitní zákon stanoví, že univerzity jsou nezávislé instituce, které provádějí výzkum a poskytují vzdělávání s výzkumem propojené. Mají závazek chránit svobodu výzkumu

prováděného na univerzitách. Všechny akademické disciplíny - od humanitních věd, sociálních věd a věd o zdraví k zemědělským vědám, přírodním vědám a technologii - obsahují významné znalosti, které musí být udržovány a rozvíjeny.

Zákonem se specifikuje povinnost univerzit šířit ve společnosti znalosti. Univerzity se opírají o svůj výzkum a vzdělávací aktivity a poskytují společnosti znalosti a výsledky výzkumu se záměrem podporovat růst, blahobyt a rozvoj společnosti. V této souvislosti univerzity spolupracují s jinými univerzitami, vzdělávacími a výzkumnými institucemi včetně vládních výzkumných institucí.

Rostoucí národní a mezinárodní konkurenceschopnost dánského podnikatelského sektoru spočívá na koherentních znalostech a inovační struktuře, v níž se uplatňuje partnerství veřejných a soukromých aktérů. Zákon zajišťuje univerzitám nové příležitosti, aby byly rovnými a kompetentními aktéry v celkovém systému znalostí a inovací v Dánsku.

Zákon vytváří podmínky pro stanovení kompletního souboru pravidel pro rozličné typy externích aktivit plněných univerzitami, které zahrnují aktivity vědeckých parků, inovační prostředí, tvorbu patentů atd. Tato pravidla mají podrobně popisovat veškeré nové příležitosti, které se před univerzitami otevírají. V důsledku toho budou univerzity aktivně a ke prospěchu obou stran vyměňovat znalosti a kompetence s množstvím aktérů, orgánů a organizací, veřejných a soukromých podniků.

Zákon stanoví, aby všechny univerzity přispívaly k vytváření nejnovějších poznatků dostupných terciárnímu vzdělávání nezakládanému na výzkumu, včetně profesních programů vedoucích k titulu bakaláře a dalších krátkých programů terciárního vzdělávání. Na jedné straně se spolupráce opírá o univerzitní výzkum, výzkumné profily a výzkumné programy, na druhé straně o profesní vzdělávací programy a praktické úkoly stojící před průmyslem.

Vedle toho, že univerzity jsou přirozeným partnerem pro podniky a veřejné organizace v národním a mezinárodním měřítku, měly by pokračovat v tom, že představují centrální spojení mezi kulturní identitou Dánska a evropskou a internacionální kulturou.

15. Úprava nakládání instituce s majetkem

Zákon stanoví, že za nakládání s majetkem univerzity je odpovědný předseda výboru. Zákon dále stanoví, že ministr je oprávněn převést do majetku nezávislých (podle současně platného zákona) univerzit budovy, které jsou v majetku státu a dále nábytek a další movitý majetek na základě jejich požadavku. Podmínky převodu musí být schváleny autoritami, které jsou

oprávněny převody provádět (zákon neuvádí, o které autority jde, což je patrně upraveno jinými zákony). Ministr může stanovit pravidla týkající se stavebních aktivit a dalších záležitostí spojených s budovami, které univerzity vlastní po dohodě s ministrem financí a ministrem hospodářství a obchodu. University mohou uzavřít obecná pojištění zahrnující budovy, které univerzity vlastní nebo převzaly.

IRSKO

Poznámka na úvod:

Irský systém terciárního vzdělávání je binární a jeho fungování je upraveno dvěma základními odlišnými zákony. Zákon o současně existujících technologických institutech v podstatě neexistuje v platné verzi. K dispozici je totiž zákon Regional Technical Colleges Act z roku 1992, který se týkal tehdejší regionálních technických kolejí. Ty byly transformovány na současné technologické instituty, jejichž fungování je upraveno prostřednictvím Institutes of Technology Bill z roku 2006, což je ve skutečnosti nesmírně obsáhlý souhrn změn výše uvedeného původního zákona. Oba dokumenty jsou k dispozici na výše uvedených webových adresách a je možné z nich informace o technologických institutech čerpat, avšak pouze s možností věnovat se této problematice s dostatečnou pracovní i časovou kapacitou. V dalším textu jsou proto pojednány především irské univerzity, technologické instituty jsou zmíněny pouze okrajově.

1. Celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání

Základní právní úpravu tvoří tři zákony: Universities Act, 1997, Qualifications (Education and Training) Act, 1999 a Institutes of Technology Act, 2006. Irsko má binární systém terciárního vzdělávání, zákon o universitách se vztahuje na všech sedm irských univerzit, zákon o technologických institutech upravuje fungování současně existujících 14 vysokých škol tohoto typu (neuniversitní sektor terciárního vzdělávání).

Zákon o kvalifikacích (Qualifications (Education and Training) Act) zřídil několik důležitých institucí na národní úrovni: National Qualification Authority of Ireland (NQAI), Higher Education and Training Awards Council (HETAC) a Further Education and Training Awards Council (FETAC). Tento zákon dále obsahuje ustanovení týkající se některých technologických institutů a plně soukromých kolejí (colleges).

Výše uvedené zřízené instituce, které výrazným způsobem změnily obdobné, avšak v jiné struktuře a s jiným rozdělením kompetencí fungující instituce (určitá forma reformy vnějšího řízení terciárního sektoru vzdělávání) jsou podrobněji probrány v části 4.

2. Struktura systému terciárního vzdělávání

Terciární systém má výrazně binární strukturu, jejíž hlavní části tvoří university a technologické instituty.

Specifickou část sektoru terciárního vzdělávání tvoří Colleges of Education, které jsou zaměřeny především na vzdělávání učitelů primárního a post-primárního školství. Tyto

institute mají soukromé majitele, jsou však financovány státem. Všechny jsou úzce propojeny s universitami, kde mají status Recognised Colleges nebo Associated Colleges. Za kvalitu vzdělávání a následně i za udělování titulů odpovídají příslušné university.

Další specifickou součástí terciárního vzdělávání jsou soukromé vzdělávací instituce, jejichž způsob zřízení, vlastník, status ve smyslu řízení, počet studentů i „validace“ poskytovaných kurzů je velmi rozdílná (podrobnosti: www.eurydice.org, Eurybase – Ireland (2005/2006)). Soukromé školství nemělo příliš silnou historickou tradici, rozvíjí se až v současné době, kdy poskytuje vzdělání 4% ze všech studentů terciárního vzdělávání.

3. Přístupy ke klasifikaci a dalšímu členění institucí terciárního vzdělávání

Dostupné dokumenty neuvádějí žádné zvláštní přístupy ke klasifikaci jednotlivých součástí či jednotlivých institucí terciárního vzdělávání. Univerzity byly postupně zřizovány zákonem, technologické instituty byly zřízeny z původních regionálních technických kolejí (Regional Technical Colleges) v roce 1998. Z údajů ve výše uvedené publikaci Eurydice lze zjistit, že technologické instituty jsou výrazně profesně zaměřeny a pokrývají rozsáhlou oblast aplikovaných oborů. Přesto z informací o terciárním sektoru vzdělávání (Eurybase) vyplývá, že tyto instituce poskytují i studijní programy úrovně IESCE 5A. Zpráva hodnotitelů OECD z roku 2004 (OECD Review of Higher Education) doporučuje zachovat diversifikovanou roli univerzit a technologických institutů jako důležité části dynamicky se rozvíjejícího terciárního sektoru vzdělávání.

4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání z úrovně státu a příp. regionů

Vnější řízení systému je v případě univerzit upraveno především zákonem, který přesně specifikuje kompetence ministerstva v některých záležitostech. Jedná se o:

- a) pravomoc ministra nominovat některé členy řídicího orgánu (viz 2.5), jmenovat první řídicí orgán (komisi), viz 2.5, uznat základní listinu univerzity (statut, viz 2.05), jmenovat vizitora a navrhnout vládě případné odvolání řídicího orgánu (viz 2.5);
- b) pravomoc vlády zřídit po konzultaci s oběma komorami parlamentu novou univerzitu.

Irské Ministerstvo školství a vědy má na www stránce dostupnou strategii „Statement on Strategy 2005-2007“. Strategie je hodně obecná, ale dá se z ní usoudit, že aplikuje svoje pravomoci/vnější řízení prostřednictvím zákonů a jimi zřízených institucí, které jsou uvedeny v části 2.01: Higher Education Authority (HEA) je statutární orgán, odpovědný za financování univerzit a dalších uznaných institucí terciárního vzdělávání. Jeho fungování je upraveno zákonem (Higher Education Authority Act, 1971) a zahrnuje především starost o rozvoj terciárního vzdělávání tak, aby odpovídalo očekáváním a potřebám společnosti. Dalším úkolem tohoto orgánu je poradenská činnost v oblasti terciárního vzdělávání.

Zákon o HEA podrobně specifikuje úkoly tohoto orgánu, které kromě jiného zahrnují radit ministrovi a konzultovat s ním situaci a potřeby vysokého školství (podrobnosti viz. <http://acts.oireachtas.ie/zza22y1971.1.html>).

Higher Education and Training Awards Council (HETAC) je orgán odpovědný za udělování titulů/kvalifikací v sektoru terciárního vzdělávání s výjimkou univerzit. Hlavní činnosti tohoto orgánu lze shrnout následovně:

- stanovení standardů pro udělování kvalifikací/titulů;
- hodnocení vzdělávacích programů;
- monitorování procesů zajišťování kvality v institucích terciárního vzdělávání;
- delegování kompetence udělovat kvalifikace/tituly uznaným institucím;
- zajištění, aby hodnocení studentů bylo seriózní a konzistentní;
- ochrana vzdělávaných v případě, když programy původně hodnocené tímto orgánem nemohou být nadále poskytovány.

National Qualifications Authority of Ireland (NQAI) je orgán zřízený v roce 2001 a má plnit tři hlavní úkoly:

- zřízení kvalifikačního rámce pro rozvoj, uznávání a udělování kvalifikací založených na znalostech, dovednostech a kompetencích, které vzdělávané osoby získají;
- zřízení, podporování, udržování a zdokonalování standardů kvalifikací dalšího a vysokoškolského vzdělávání mimo univerzity;
- podpora a usnadnění přístupu a prostupnosti (a vývoje) ve vzdělávacím prostředí.

Hodnocení kvality

V roce 2003 byl zřízen Irish Universities' Quality Board (IUQB), který je odpovědný za vnější hodnocení kvality irských univerzit. Kromě toho deklaruje, že jeho cílem je zvyšovat kulturu kvality na těchto institucích (mission statement).

IUQB je financován zčásti přímo všemi sedmi irskými univerzitami, další potřeby IUQB pokrývá každoroční grant udílený HEA na základě národního plánu rozvoje (2007-2013). Od roku 2006 je IUQB neziskovou organizací.

Řídícím orgánem IUQB je 18 členný výbor direktorů, kteří jsou do výboru nominováni především irskými univerzitami, Irskou Asociací Univerzit (IAU), HEA a dalšími organizacemi sektoru vysokého školství a organizacemi dalšími. Složení irského IUQB může být zajímavé pro srovnání se složením s českou Akreditační komisí, proto uveďme podrobnosti: Předseda IUQB je nominován společně IUA a HEA, je prezidentem Komise pro reformu legislativy a současně penzionovaným soudcem Nejvyššího soudu. V současném složení výboru IUQB je 7 členů nominovaných IAU a všichni jsou buď prezidenty či tajemníky (nebo současně prezidenty a tajemníky, což je na irské univerzitě možné) irských univerzit. Jeden z

členů je členem kooptovaným a je exekutivním pracovníkem HEA. Další tři členové jsou nominováni HEA, jeden z nich je prezident technologického institutu, druhý ředitelem Irish Research Council for Science, Engineering and Technology a poslední z nich vedoucí exekutivní pracovník z Institute of Bankers in Ireland. Další členové jsou pak: President CHEA (Council for Higher Education Accreditation, nominován North American university system; vedoucí řídicí pracovník National Qualifications Authority of Ireland (NQAI), nominován touto organizací; člen Union Services Officer – Education and Training, Irish Congress of Trade Unions (ICTU), nominován touto institucí; bývalý rektor Roskilde University, Dánsko, nominován EUA; další dvě místa jsou v současné době neobsazená. Vzhledem k relativně velkému vlivu na obsazení výboru ze strany HEA je možné předpokládat, že stát (ministerstvo) může uplatňovat na IUQB určitý vliv.

IUQB zpracovává Corporate Plan (2009-2011), který je veřejně dostupný na její www stránce. Dalším veřejným dokumentem je Quality Policy, který velmi praktickou formou informuje o všech činnostech IUQB; součástí tohoto dokumentu je též Quality Mechanism, který IUQB užívá v Institutional Review of Irish Universities. Už z názvu je vidět, že IUQB se nezabývá akreditacemi, nýbrž hodnocením za účelem zdokonalování a užívá mechanismus, který je běžně známý a používáný, s menšími modifikacemi vhodnými pro irský univerzitní systém. Zprávy z vnějšího hodnocení kvality jsou veřejné, vlastní hodnotící zprávy jednotlivých univerzit se nezveřejňují.

5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání

Univerzity:

Účel a funkce univerzity jsou podrobně stanoveny v základních ustanoveních zákona, další základní ustanovení je věnováno akademické svobodě.

5.1 Řídicí orgán

Univerzita musí v souladu se zákonem ustavit řídicí orgán (governing authority), složený ze 20 až 40 členů, v jehož čele stojí předseda (chairperson). Řídicí orgán odpovídá za činnost univerzity. Složení řídicího orgánu je velmi pestré a zákon přesně uvádí, kolik (nejméně a nejvíce) jeho členů musí reprezentovat akademické pracovníky, zaměstnance, studenty (nejméně dva, nejvíce tři), absolventy, různé organizace (zaměstnavatelské svazy, odbory, profesní organizace, obchodní a průmyslové podniky apod.), které řídicí orgán považuje za vhodné a z nichž alespoň jeden člen řídicího orgánu je vybrán z nominovaných osobností těchto organizací, zástupce regionu, v němž univerzita sídlí. Zákon stanoví, že do řídicího orgánu musí být jmenováni členové (nejméně jeden a nejvíce čtyři) na základě nominace ministrem po konzultaci s předsedou řídicího orgánu. Dále zákon stanoví pro každou irskou univerzitu specificky požadavek na dalších několik členů řídicí autority jmenovaných podle nominace či výběru jiných universit. Zákon stanovuje ještě řadu dalších podrobností,

například pro případy, kdy je s universitou propojena instituce vzdělávající učitele (viz část 1), dává právo ministrovi ujistit se, že členové nominovaní obchodem a průmyslem jsou skutečně reprezentanti těchto sektorů, požaduje, aby složení řídicího orgánu respektovalo rovné příležitosti mužů a žen a opět dává právo ministrovi, aby tuto skutečnost mohl potvrdit. Podstatné je, že řídicí orgán má ze zákona právo vytvořit pravidla pro výběr, volbu, nominaci a/nebo jmenování členů řídicího orgánu, které považuje za vhodné a pak tyto úkony provádí v souladu s těmito pravidly.

Zákon ukládá, že řídicí orgán zvolí svého předsedu (většinou hlasů z minimálně dvoutřetinového počtu členů řídicí rady), který je nazýván President nebo Provost, případně jinak, když tak řídicí orgán určí.

Zákon přesně specifikuje, jakým způsobem je zřízen první řídicí orgán (tzv. commission); tato aktivita (jmenování komise) je v odpovědnosti ministra.

5.2 Akademický výbor

Univerzita musí mít akademický výbor, který řídí akademické záležitosti. Funkce akademického výboru jsou specifikovány zákonem: tvorba studijních programů, způsob jejich implementace, doporučení jak v rámci programů rozvíjet výzkum, doporučení k přijímacímu řízení, návrh a obsah statutu vztahujícího se k akademickým záležitostem univerzity, doporučení ke stipendiím (cenám, odměnám,..), obecná organizace vzdělávacího a dalšího poradenství, další funkce, které nejsou v rozporu s právními předpisy, implementace předpisů vytvořených řídicí radou.

Složení akademického výboru předepisuje obecně zákon – většina členů výboru jsou akademičtí pracovníci; počet členů, složení, výběr, jmenování, funkční období jsou určeny statutem akademického výboru. Zákon také v obecné rovině upravuje způsob práce akademického výboru.

5.3 Základní listina a statut

Zákon stanovuje, že univerzita může mít základní listinu (charter), která není v rozporu se zákonem a která obsahuje všechny nebo některé části uvedené v zákoně (mezi nimi například složení řídicího orgánu, práva a povinnosti zaměstnanců a studentů, různé záměry politiky univerzity apod.). Při její přípravě musí řídicí orgán způsobem, který považuje za vhodný, konzultovat s akademickými pracovníky, odbory, studentskými svazy a dalšími osobnostmi a skupinami uvnitř i vně univerzity. Zákon specifikuje proceduru, podle níž vláda základní listinu uzná. Řídicí orgán může vypracovat statut/statuty nebo jiné předpisy, pokud tak uzná za vhodné.

5.4 Visitor

Zákon zřizuje funkci visitora (ve smyslu inspektora), kterého, pokud univerzita visitora nemá, jmenuje vláda z řad soudců Nejvyššího soudu (visitem může být bývalý soudce Nejvyššího soudu nebo soudce v penzi). Visitor je oprávněn provést inspekci instituce, která se může týkat její činnosti i nakládání s majetkem, a může tak učinit v případě, je-li podle jeho mínění inspekce vhodná či na žádost ministra, který před tím konzultuje inspekci s vládou a řídicím orgánem.

Zjistí-li ministr, že funkce univerzity jsou v rozporu se zákonem nebo jinými právními předpisy, informuje o tom předsedu řídicího orgánu a poskytne mu zprávu z inspekce. Je-li ministr i po výše uvedeném upozornění přesvědčen o problémech, může navrhnout vládě, aby řídicí orgán odvolala. Zákon dále přesně stanovuje, jakým způsobem universita funguje po odvolání řídicího orgánu a jakým způsobem je ustaven nový řídicí orgán (zákon dává odpovědnost za ustavení nového řídicího orgánu visitorovi, který po jeho ustavení informuje o situaci ministra).

6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce

President/Provost (chairperson) je zvolen řídicím orgánem většinou hlasů z minimálně dvoutřetinového počtu členů řídicího orgánu (ustanovení zákona). Řídicí orgán má podle zákona též hlavního vedoucího úředníka (chief officer), který může být zároveň chairperson. Řídicí orgán může zřizovat svoje komise (složené zcela nebo částečně z členů řídicího orgánu) v takovém počtu a rozsahu, jak to považuje za vhodné. O ustavení dalších funkcionářů zákon nehovoří.

7. Otázky kariérního postavení akademických pracovníků

Zákon říká, že univerzita může, v souladu se svým statutem a dalšími předpisy přijmout takové pracovníky a takový počet pracovníků, jaký považuje za vhodný. Má přitom dbát efektivního využití dostupných zdrojů a odpovědnosti za jejich využití, vlivu na přijetí pracovníků na rozpočet univerzity. Zákon dále uvádí, že univerzita může vyplácet svým pracovníkům platy, poplatky, dávky a diety, které mohou být čas od času potvrzeny ministrem ve shodě s ministrem financí.

Zákon se nezabývá akademickou kariérou.

8. Řešení práv a povinností studentů

Zákon o univerzitách se řešením práv a povinností studentů nezabývá.

9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích

Zajišťování kvality v neuniverzitním sektoru (technologické instituty) je v pravomoci HETAC (viz část 4). Zajišťování kvality na univerzitách je upraveno zákonem (Universities Act, 1997), základní odpovědnost za vytvoření vnitřního systému zajišťování kvality má řídicí orgán, jmenovitě jeho hlavní vedoucí úředník (chief officer). Zákon stanoví povinnosti univerzity pouze rámcově:

- každá univerzita musí vytvořit procedury pro zajišťování kvality;
- účelem zajišťování kvality je zdokonalování vzdělávací činnosti a všech souvisejících služeb, které univerzita poskytuje;
- do procedury zajišťování kvality musí být zahrnuti akademičtí pracovníci, studenti (i absolventi), další zaměstnanci univerzity a vnější i vnitřní experti v této oblasti;
- hodnocení kvality musí být prováděno pravidelně, nejméně jednou za 10 let;
- univerzita musí implementovat výsledky hodnocení do své činnosti;
- Higher Education Authority může po konzultaci s univerzitou posoudit procedury zajišťování kvality a zveřejnit o nich zprávu.

Při vytváření systémů zajišťování kvality využívají univerzity v plné míře svoji autonomii, rozsah i obsah hodnocení kvality může být velmi různý. Každá univerzita by měla vnitřní hodnocení kvality institucionalizovat, tj. mít vybudován útvar, který tuto činnost zajišťuje. Veřejně dostupné jsou používané návody pro provádění vlastního hodnocení kvality, vlastní hodnotící zprávy nejsou veřejné.

Na vnější úrovni je za hodnocení kvality odpovědný Irish Universities' Quality Board (IUQB), zřízený v roce 2003 (podrobnosti viz www.iuqb.ie).

10. Řešení sociálních podmínek pro studenty

Irsko v zákoně neřeší sociální podmínky studentů, nalezneme tu však informaci o poplatcích za studium. (Universities Act 1997, kapitola 7 „Finance, Property and Reporting“. V zákoně je uvedeno, že si univerzity mohou určit a vybírat poplatky týkající se studentské registrace, seminářů, zkoušek, výstav, služeb poskytovaných univerzitou atd.

Eurybase Ireland (2005/06) uvádí: V roce 1996 bylo zrušeno školné na úrovni pregraduálního terciárního vzdělávání. Studenti platí poplatky za zápis a další služby (zařízení, sport, apod.), které nejsou považovány za vyučování, jak je uvedeno též v části 12. Poplatky za zápis by měly být využity jako pomoc studentům ze špatně ekonomicky situovaných rodin. Výše těchto poplatků v posledních letech hodně narostly a studenti vyjadřují s nimi nespokojenost.

Školné je možné požadovat v postgraduálním studiu a instituce může stanovit jejich výšku. Také toto školné, i když v mezinárodním srovnání nepříliš vysoké, v poslední době narůstá. Školné platí studenti ze zemí mimo EU.

Eurybase dále uvádí, že na podporu studentů bylo v roce 2002 vynaloženo 27 % celkových veřejných prostředků pro terciární vzdělávání. S těmito prostředky je nakládáno jako s účelovými granty, které mají pomoci studentům pokrýt životní náklady při studiu apod., a slouží tedy studentům pocházejícím z různě znevýhodněných skupin obyvatelstva.

V Irsku není vytvořen státem dotovaný systém studentských půjček, existuje však řada jiných možností, které jsou zaměřeny především na podporu studentů se zdravotním handicapem.

11. Role vnějších aktérů v systému terciárního vzdělávání

Role vnější aktérů na činnost univerzit je teoreticky poměrně výrazná, což vyplývá ze složení řídicího orgánu univerzity a jeho pravomocí. Důležité je, že jsou vnější aktéři členy orgánu, který má rozhodovací kompetence.

Jiná oficiální cesta pro ovlivnění činnosti univerzit není, ale i například i zajišťování kvality (vnější procedura) počítá s uplatněním odborníků z prostředí mimo akademickou komunitu.

12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání

Zákon stanovuje, že řídicí orgán univerzity každoročně (ke stanovenému datu) předloží HEA ve formě, kterou HEA stanoví, stanovisko obsahující předpokládané výdaje a předpokládané příjmy. HEA po konzultaci s řídicím orgánem určí částku, která bude univerzitě přidělena. Takto určená částka spolu s očekávanými příjmy tvoří rozpočet univerzity na finanční rok. HEA má právo kdykoliv na žádost řídicího orgánu univerzity přidělenou částku zvýšit.

Základní odpovědnost v oblasti financování univerzit je tady v rukou HEA. Zákon o HEA řeší způsob zaměstnávání (případně odvolání z funkce nebo propuštění ze zaměstnání), odměňování zaměstnanců HEA, neslučitelnost jejich zaměstnání s některými jinými státními funkcemi apod. Rozhodující je v těchto záležitostech ministr. Zákon neřeší kvalifikaci a ani předchozí praxi, kterou by zaměstnanci HEA měli mít.

HEA může každoročně, případně v časovém intervalu, který sama určí, požádat jednotlivé univerzity o zaslání stanoviska k jejich finanční situaci. Povinností každé instituce je přizpůsobit se požadavkům HEA.

Požadavek na státní podporu předkládají instituce HEA ve formě, kterou pro tento účel určí. HEA požadavky posoudí ve vztahu k finančnímu plánu a posoudí celkovou částku požadovanou (investiční i neinvestiční), kterou doporučí pro vysoké školství. Při posuzování žádostí jednotlivých institucí musí HEA brát v úvahu počty jejich studentů a zároveň dbát na udržování vhodné distribuce počtu studentů mezi jednotlivými institucemi. Každá instituce

poskytne HEA pro účely financování požadované podklady, týkající se její činnosti. Jednotlivým institucím jsou poskytovány takové částky, které schválí ministr se souhlasem ministra financí. HEA si k posouzení činnosti/výkonu institucí může vyžádat zpracování různých (výzkumných) studií.

Z dikce zákona lze usoudit, že rozdělování neinvestičních i investičních prostředků provádí HEA na základě posouzení kapacity každé instituce (počtu studentů) a tudíž jejich výkonu a na základě dalších kvalitativních údajů, které si může různým způsobem opatřit - přímo vyžádat od institucí nebo ze studií zpracovaných na objednávku a/nebo patrně i z jiných dalších zdrojů. Dále je možné usoudit, že mechanismus rozdělování finančních prostředků (pokud existuje), není s představiteli vysokých škol diskutován.

Zákon o univerzitách stanoví, že univerzita může mít půjčku od banky a že může garantovat nebo se zaručit za půjčku osoby nebo několika osob. Tyto aktivity mohou být vykonávány v rámci, který čas od času schválí ministr se souhlasem ministra financí. Univerzita musí vést účetnictví (zápisy o výdajích a příjmech) schválené HEA. Zákon dále obsahuje ustanovení týkající se auditu.

Zákon stanoví, že univerzita může určit a vybírat poplatky za zápis, kurzy, lekce, zkoušky, výstavy, služby nebo publikace, které poskytuje. HEA může spolu s univerzitou posoudit navrhované poplatky a na základě konzultace s ministrem doporučit univerzitě, jaké poplatky by podle jejího mínění měly být vybírány.

12.1 Zprávy o činnosti

Hlavní vedoucí řídicího orgánu (chief officer) je odpovědný za zpracování zprávy o činnosti univerzity za období, které řídicí orgán považuje za vhodné (ne delší než tři roky). Zprávu řídicí orgán zveřejní ve formě, kterou považuje za vhodnou a kopii poskytne ministroví (ministr poskytuje kopie parlamentu).

13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání

Vnitřní uspořádání univerzit zákon o univerzitách neřeší.

14. Řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání, např. oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti

Důležitou institucí, která se uplatňuje rozvoji všech aktivit uskutečňovaných univerzitami, je HEA, která podle zákona o HEA:

- podporuje rozvoj vysokoškolského vzdělávání;
- asistuje při koordinaci státních prostředků do vysokoškolského vzdělávání a připravuje návrhy, jaké prostředky by měly být do tohoto sektoru vzdělávání investovány;

- posiluje uznávání hodnoty vysokoškolského vzdělávání a výzkumu a vývoje;
- přispívá k docílení rovných příležitostí ve vysokoškolském vzdělávání;
- posiluje demokratizaci ve struktuře vysokoškolského vzdělávání.

15. Úprava nakládání instituce s majetkem

Univerzita může prodat nebo libovolně jinak disponovat s půdou a dalším majetkem. Pokud jde o nakládání s půdou a dalším majetkem univerzity získaným plně nebo zčásti z prostředků poskytovaných parlamentem po datu přijetí zákona o univerzitách (1997), pak jeho prodej podléhá zaplacení poplatku ministrovi jako kompenzace vložených peněz a tento akt je předmětem dohody mezi ministrem a řídícím orgánem. Pokud nedojde k dohodě o podmínkách platby, rozhodne o záležitosti arbitr jmenovaný Prezidentem Nejvyššího soudu v souladu s Arbitrážním zákonem.

Obecně nakládání s půdou a dalším majetkem univerzity řídí a kontroluje řídící orgán.

NĚMECKO

1. Celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání

V Německu platí Rámcový vysokoškolský zákon (Hochschulrahmengesetz) ve znění z 19. ledna 1999 (BGBl I S 18), naposled změněný článkem 1 zákona ze dne 27. prosince 2004 (BGBl I S 3835) a s přihlédnutím na rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 26. ledna 2005 (2BvF 1/03). Tento zákon se vztahuje na univerzity, pedagogické vysoké školy, odborné vysoké školy (Fachhochschulen), umělecké vysoké školy a na školy a zvláštní vzdělávací zařízení, které jsou podle zemského práva státními vysokými školami. Jak již název zákona naznačuje, řeší jen zásadní otázky týkající se akademických svobod, obecných práv institucí, učitelů a studentů, organizace studia, výzkumu, státního uznávání nestátních vzdělávacích institucí. U většiny záležitostí je přesně uvedeno, co všechno se přenechává právu jednotlivých spolkových zemí. Za zmínku stojí skutečnost, že vysokým školám, na které se zákon vztahuje, se přiznává postavení veřejnoprávních korporací a zároveň státních institucí.

Každá spolková země má několik zákonů, které se týkají vysokoškolské oblasti, často rozdílné pro různé typy škol. Spolkové země do značné míry odpovídají za svůj vzdělávací systém, který je však koordinován na centrální spolkové úrovni společným orgánem všech šestnácti zemských ministrů školství (Kultusministerkonferenz).

2. Struktura systému terciárního vzdělávání

Ve Spolkové republice Německo existují následující typy terciárních institucí:

- Univerzity (Universitäten);
- Technické vysoké školy/univerzity (Technische Hochschulen/Technische Universitäten);
- Pedagogické vysoké školy (Pädagogische Hochschulen);
- Teologické vysoké školy (Theologische Hochschulen);
- Umělecké a hudební vysoké školy (Kunst und Musikhochschulen);
- Odborné vysoké školy (Fachhochschulen).

Tyto instituce jsou většinou státní, existuje i řada institucí soukromých. V Německu je celkem 383 vysokoškolských institucí, z toho 103 univerzit a 176 odborných vysokých škol (Fachhochschulen). Řada z nich vznikla v době vysokoškolské expanze v 60. a 70. letech minulého století. Státní vysoké školy jsou v kompetenci jednotlivých 16 spolkových zemí. Většina studujících je na státních školách, které fungují pod dozorem a řízením státních orgánů a školy nabízejí (dosud ve velké většině zemí) bezplatné akademické vzdělání. Na soukromých vysokých školách v Německu studují zhruba 3 % studujících. Tyto školy musí mít státní souhlas a v současnosti jich je kolem stovky. Většinou jde o vysoké školy s malým počtem studentů (European Business School Oestrich-Winkel nebo Private Universität

Witten/Herdecke); výjimkou z pravidla jsou teologické vysoké školy (z nich je největší Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt s 4800 studenty).

Mimo výše jmenované vysoké školy existují v Německu zvláštní formy vysokoškolského vzdělávání jako např. armádní vysoké školy (Hochschulen der Bundeswehr) nebo odborné vysoké školy státní správy (Verwaltungsfachhochschule).

Jako alternativa k vysokoškolskému studiu byly ustaveny v některých zemích obchodní akademie – Berufsakademien uznávané jako vysoké školy. Na těchto státních a státem uznávaných akademiích je zprostředkováváno vzdělávání zaměřené na vědecké disciplíny a praxi.

Odborné vysoké školy (Fachhochschulen), odborné akademie (Fachakademien) v Bavorsku, jakož i dvou nebo tříleté zdravotní školy náleží podle standardů ISCED k terciární sféře vzdělávání.

Strukturované studium ve třech hlavních cyklech je zavedeno od roku 1998 na univerzitách a odborných vysokých školách (Fachhochschulen) a to Rámcovým vysokoškolským zákonem. Řádná doba studií do získání prvního profesně kvalifikačního titulu je určena následovně:

- odborných vysokých škol nejvýše čtyři roky;
- u ostatních institucí čtyři a půl roku;

v případě jednotlivých programů pak následovně:

- bakalářské studijní programy: řádná studijní doba minimálně tři, maximálně čtyři roky;
- magisterské studijní programy: řádná studijní doba minimálně jeden, maximálně dva roky;
- dlouhé magisterské programy (v medicíně, veterinárním lékařství a stomatologii): nejvýše pět let.

Studium je ukončeno vysokoškolskou, státní nebo církevní zkouškou. Kreditní systém je v platnosti. Studium na zahraničních vysokých školách je plně uznáváno.

Uznávání dvojích diplomů Double Degree a Joint Degrees je uskutečňováno již řadu let. V rámci nového studijního systému byl zaveden také Master-plus-Program, který umožňuje ulehčuje zahraničním studentům s ukončením bakalářského studia přístup do německého vysokoškolského systému a integruje dvojí studijní programy. Konference rektorů (Hochschulrektorkonferenz-HRK), konference ministrů školství (Kultusministerkonferenz) a Spolkové ministerstvo pro vzdělávání a výzkum (Bundesministerium für Bildung und Forschung) schválilo 21 dubna 2005 „Národní kvalifikační rámce“.

ECTS byl zaveden v roce 2000 a poslední změny následovaly v roce 2004. Jejich zavedení ve všech třech stupních studia je povinné. Vydávání Diploma Supplement bylo doporučeno k zavedení od roku 1999. Od 1. ledna 2005 je Diploma Supplement vydáván v anglickém jazyce automaticky a bezplatně na všech školách všem absolventům.

Německo má díky svému velmi komplikovanému systému vzdělávání potřebu sledovat požadavek větší průchodnosti mezi odborným vzděláváním a univerzitním vzděláváním na vysokých školách a univerzitách. Uskutečňuje se stále řada jednání na nejrozličnějších úrovních, např. mezi zástupci Sněmu německých hospodářských a obchodních komor a německou Konferencí rektorů vysokých škol.

Německo má mezinárodně vysoce hodnocený systém odborného vzdělávání a dalšího vzdělávání. Společně s univerzitním vzděláváním přispívají oba tyto systémy ke vzniku znalostní společnosti Německa. Ve spolupráci s kvalifikační iniciativou spolkové vlády začali zástupci vysokých škol a zástupci praxe vytvářet strategie a opatření ke větší prostupnosti mezi odborným a vysokoškolským vzděláváním. Cílem je dosažení co nejobsáhlejší kvalifikace odborníků hospodářské praxe a vědy. Přechody od odborného vzdělání k vysokoškolskému studiu jsou dnes v podstatě možné, ale pravidla a procesy jsou málo přehledné a příliš málo známé, proto jsou tyto možnosti využívány ve velmi malé míře. Dnes existuje mnoho různých cest, jak přijmout odborně vzdělané ke studiu, a mimo to Existují však rozdíly i uvnitř jednotlivých spolkových zemí.

Připravované inovace mají v Německu přinést zásadní změnu akademického prostředí. Týkají se různých stupňů zakončení studia (bakalář nebo master, magistr na univerzitě, vysoké škole nebo Fachhochschule, apod.), nebo zavedení školního a výběrových testů, vzniku soukromého akademického vzdělání a také vyššího počtu strategických partnerství vysokých škol a neuniverzitních ústavů, případně i podniků. Asi žádná jiná oblast společnosti neprochází nyní tak velkými změnami jako vzdělávací systém. Cílem reformy je posílit výzkum a výuku ve stále ostřejší mezinárodní konkurenci a znovu získat vedoucí pozici.

3. Přístupy ke klasifikaci a dalšímu členění institucí terciárního vzdělávání

Klasifikace německých institucí vyplývající z tamních právních předpisů je uvedena v části 2. Žádná další oficiální klasifikace se nepoužívá.

4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání z úrovně státu a příp. regionů

Struktura vysokoškolských institucí je řízena od roku 1998 Rámcovým vysokoškolským zákonem (Hochschulrahmengesetz). Detaily implementace ECTS a Dodatku k diplomu (Diploma Supplement) je definováno v resoluci Konference ministrů školství spolkových zemí (Kultusministerkonferenz) a zavedeno od roku 1999. Třístupňový studijní systém, na který se

přešlo, nevyžadoval žádná speciální opatření pro jeho implementaci. Přechod, jakož i akreditace studijního cyklu byla pod dozorem organizace Stiftung zur Akkreditierung von Studiengängen in Deutschland. Nebyla realizována žádná speciální a kontrolní opatření. Na základě podnětu rektorské konference byl vytvořen kompatibilní program pro vydávání Dodatku k diplomu (Diploma Supplement Deutschland, DSD). Mimo to bylo zřízeno informační centrum Boloňského procesu (Service-Stelle Bologna).

Zajištění kvality ve výzkumu a vzdělávání na německých vysokých školách je většinou zajištěno zavedenou metodou externího a interního hodnocení od roku 1995 a bylo změněno od roku 1998 za akreditaci studijních programů. Zákonem z roku 2005 byla zřízena nadace pro akreditaci studijních programů (Stiftung zur Akkreditierung von Studiengängen in Deutschland/Akkreditierungsrat). Úkolem akreditace je zjištění technických standardů ve vztahu k obsahu studia, nabídky a vhodnosti nabídky studia, jakož i kvality vyučování a podpora rovnoprávnosti žen. Akreditace je proces externího hodnocení kvality. Je založeno na principu peer-review. Na procesu hodnocení se podílejí akademici, studenti i zástupci sociálních partnerů a mezinárodní experti.

Akreditační systém je zajišťován jak decentralizovanými agenturami, tak centrální akreditační radou (Akkreditierungsrat), která zajišťuje jak výběr agentur tak transparentnost prováděcích standardů. Stát nezasahuje do tohoto akreditačního postupu. Akreditační rada se skládá ze čtyř zástupců vysokých škol, čtyř zástupců spolkových zemí, pěti zástupců různých profesí, dvou zástupců studentů a dvou zahraničních odborníků. Agentury, které byly certifikovány akreditační radou, mají „pečeť oprávněnosti“. Akreditace jsou dvojí: buď akreditace programová nebo systémová. Celý proces probíhá standardně podle zásad daných akreditační radou. U programové akreditace se zkoumá, zda daný obor může dosáhnout vytyčených cílů.

Proces akreditace má obvykle tento průběh: vysoké školy připraví nejprve sebehodnotící zprávu o oboru, který má být akreditován. Agentura pak určí oponenty, kteří nejprve zhodnotí materiál, který vypracovala příslušná škola o oboru, který má být akreditován. Stanoví, zda obor dosahuje minimálních standardů, potřebných k udělení akreditace a podají o tom zprávu. Pokud jsou standardy splněny, obdrží obor pečeť kvality akreditační rady. V případě systémové akreditace se zajištění kvality a akreditace vztahují na systém managementu kvality v oblastech studium a výuka.. Ohodnocení tohoto systému je doplněno hlubší analýzou tvorby některých studijních programů a namátkově se kontroluje, zda jejich průběh odpovídá skutečnosti. Také se hodnotí zajištění systému kvality, který na dané vysoké škole funguje. Vedle akreditace studijních oborů a systémové akreditace existuje také institucionální akreditace realizovaná akreditační radou. Tato akreditace se však týká pouze soukromých vysokých škol.

Pro studium na vysoké škole se všeobecně vyžaduje „vysokoškolská zralost (Hochschulreife) – maturita“ nebo „odborně zaměřená vysokoškolská zralost (fachgebundene

Hochschulreife“), pro studium na Fachhochschulen tzv. „odborná vysokoškolská zralost (Fachhochschulreife)“. Také mistři, technici a absolventi s obchodní kvalifikací (Fachwirt) mají právo studovat vysokou školu, aniž by byli vázáni na znalostní test, zkušební dobu nebo určitý obor. Zaměstnaní, kteří absolvovali minimálně dvouleté vzdělání a tříletou odbornou praxi, mají také přístup k vysokoškolskému vzdělání. To umožňuje absolvovat studium na vysoké škole těm, kterým nebyla umožněna maturita.

U některých oborů existují omezení přijetí, numerus clausus. U oborů, ve kterých je na spolkové úrovni omezení, je zavedeno omezení počtu přijatých podle nařízení centrálního úřadu pro přidělování studijních míst (Zentralstelle für die Vergabe von Studienplätzen se sídlem v Dortmundu). V zimním semestru 2009/10 toto omezení platí pro obory – medicína, farmacie, psychologie, zubní a veterinární lékařství. V tomto případě je přijato 20 % s nejlepším maturitním průměrem, 20 % z čekací listiny a 60 % na základě výběrového řízení. Trendem je, že o jednotlivé školy rozhodují samy o způsobu přijetí. Mimo to existují i místní omezení v jednotlivých oborech na univerzitách a vyšších odborných školách. Zájemcům o studium jsou nápomocny studijní poradny (Studienberatung). V poslední době je trendem nabídka řady vysokých škol realizace testů před přijímacími zkouškami.

5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání

Vysoké školy řídí rektor/rektorát nebo president/kolegium prezidenta. Rektor je volen z okruhu profesorů školy a jeho funkční období je minimálně 2 roky. Prezidentem je volen ten, kdo má ukončené vysokoškolské vzdělání a odpovídající odbornou praxi. Jeho funkční období trvá maximálně 4 roky. Mimo rektora/prezidenta je stanovena funkce kancléře, který je řídicím pracovníkem odpovědným za rozpočet.

Vysoké školy jsou zpravidla právnickým subjektem a zároveň státním zařízením. Mohou být zřizovány také jinou právní formou. Mají právo na autonomii v rámci zákona. Vysoké školy jsou podřízeny systému a souhlasu jednotlivých spolkových zemí. Předpoklady k odmítnutí souhlasu jsou řešeny právními předpisy.

Obvyklé orgány na německých univerzitách:

- Rada (Hochschulrat);
- Rektor/Rektorát;
- Kancléř;
- Parlament (Konzil, Konvent, Grosser Senat, Versammlung);
- Senát;
- Fakultní konference (Fakultätkonferenz).

nebo

- Presidium – President a vicepresident;

- Kancléř;
- Hochschulrat;
- Hochschulkuratorium;
- Senát.

Člen vysoké školy může být jak přechodně činný nebo hostující zaměstnanec, tak také zapsaný student. Zákony jednotlivých spolkových zemí určují postavení ostatních, jako např. čestní občané nebo senátoři. Účast na řízení vysoké školy je právem a povinností všech členů. Způsob a rozsah působení jednotlivých skupin je určováno podle kvalifikace, funkce, odpovědnosti nebo angažovanosti. Zastoupení skupin v grémiích je tvořeno po jednom zástupci z vysokoškolských učitelů, akademických spolupracovníků, studujících a zástupců ostatních zaměstnanců. Všichni mají hlasovací právo a všechny skupiny musí být zastoupeny při rozhodování. Zákony spolkových zemí určují členský podíl na rozhodování u ostatních na škole působících osob. Vysokoškolští pedagogové mají v rozhodujících procedurách týkajících se vyučovacího procesu (s výjimkou hodnocení) nadpoloviční většinu hlasů, v záležitostech týkajících se výzkumu, uměleckého rozvoje nebo jmenování pedagogů prostou většinu. Studenti mají možnost vytvářet studentské spolky.

6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce

Výběr, volbu i jmenování rektora provádí instituce resp. Senát nebo školská rada (Hochschulrat).

7. Otázky kariérního postavení akademických pracovníků

Vědecký a umělecký personál vysoké školy v hlavním pracovním poměru se skládá z vysokoškolských učitelů (profesorů, junior-profesorů a junior-asistentů), vědeckých a uměleckých pracovníků, jakož i učitelů pověřených zvláštními úlohami. S cílem zvýšit podíl žen ve vědě jsou ženy upřednostňovány v řadě rozhodování. Místa pro profesory jsou vypisována veřejně a běžně také mezinárodně. Předpokladem je ukončené vysokoškolské vzdělání, pedagogické vlohy, schopnost vědecké práce a dále podle nároků vypsané pozice (často vyžadující vědeckou znalost metod ověřených dlouholetou praxí). Profesori mohou být jmenováni na určitou dobu nebo na celý život. Právním předpisem se ukládá zkušební doba. Junior Professor je zaměstnán ve dvoufázovém pracovním poměru maximálně šest let. Druhá fáze následuje, pokud se učitel osvědčí. V ostatním případě může být prodloužena až do jednoho roku. Důraz se klade na další vědeckou nebo uměleckou činnost. U profesorů se v prvním funkčním období posuzuje vědecká výkonnost v rámci jeho působení ve funkci Junior Professor. U profesorů na vysokých odborných školách s bere v potaz místo vědecké činnosti uplatňování a vývoj vědeckých poznatků a metod v průběhu minimálně pětiletého působení v praxi.

Promoční a zaměstnanecká doba u asistentů nesmí přesahovat šest let (v lékařských oborech max. devět let), pokud nepůsobí jako vědecký spolupracovník. Podmínkou pro vědecké pracovníky je ukončené vysokoškolské studium. Jmenování pedagogové se speciálními vyučovacími povinnostmi nemusí splňovat podmínky vysokoškolského učitele. Profesori bývají jmenováni odpovídajícím spolkovým ministerstvem zpravidla na dobu určitou nebo celoživotně. Mohou být však také zaměstnáni v zaměstnaneckém pracovním poměru. Ostatní vyučující personál je zaměstnán zpravidla na termínovanou smlouvu. Profesori mohou obdržet v určitém časovém odstupu dovolenou (zpravidla jeden semestr) za účelem použití, vyzkoušení vědeckých poznatků a metod, jakož i získání praktických zkušeností mimo vysokou školu. Vyučovací povinnosti jsou řešeny tak, aby měl profesor dostatek času na výzkum a vývoj výuky a studia. Další vzdělávání úzce souvisí s pracovní náplní. Řada vysokých škol nabízí další vzdělávací aktivity na poli vysokoškolské didaktiky. Účast na těchto vzdělávacích kurzech je dobrovolná.

8. Řešení práv a povinností studentů

Všeobecný studentský výbor (Der Allgemeine Studierendenausschuss, AStA) plní ve většině spolkových zemích exekutivní funkci a zastupuje navenek zájmy studentů. Představuje ve skutečnosti studentskou „vládu“. AStA je volen studentským parlamentem a skládá se z jednoho nebo více předsedů a referentů. V některých spolkových zemích plní tuto funkci nezávislá studentská společenstva nebo studentská rada (Unabhängige Studierendenschaft nebo Studentenrat).

Řešení práv a povinností studentů při zkouškách je pevně zakotveno ve zkušebním řádu (Prüfungsordnung). Tento řád je závazný a popisuje následující:

- studijní cíle;
- průběh studia;
- udělované akademické tituly;
- studijní dobu;
- započtení studijní doby, výsledků, zkoušek atd.;
- průběh zkoušek;
- zkouškové termíny a lhůty přihlášek na zkoušky;
- opatření v případě zmeškání, odkladu nebo podvodu;
- hodnocení zkoušek a formy známkování;
- formy zkoušek;
- možnosti opakování zkoušek.

9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích

Hodnocení kvality na německých vysokých školách je interní a externí. Interní hodnocení je všeobecnou úlohou vysokých škol a je zakotveno zákonem. K internímu hodnocení patří kritické zhodnocení předmětů oboru ve vztahu k dosavadním výsledkům práce a budoucímu strategickému zaměření. Interní hodnocení je zakončeno zprávou, kterou vyhotovuje příslušná instituce sama a ve které shrnuje výsledky. Jedná se o SWOT – analýzu silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb, která zpřesňuje přístupy k optimalizačním změnám v profilu instituce. Při externím hodnocení jde o hodnocení oponentů pohledem zvenčí. Hodnotí ve vztahu k cílům na základě informací dodaných hodnocenou vysokou školou a její návštěvou ve formě 1 – 2 denního pobytu výuku, studium a výzkum. Doporučení a podněty hodnotitelů sdělí na konci hodnocení, které obdrží také písemnou podobu. Úspěch interního i externího hodnocení závisí na tom, zda jsou vyvozovány z interních a externích analýz přiměřená opatření a zda se objevují v příslušném dokumentu ve formě jakéhosi stanovení cílů. Tento krok bývá označován jako třetí stupeň hodnocení. Vysoké školy se seskupují do hodnotících skupin a využívají přitom synergického efektu při společných hodnoceních. Zvláštní úlohu v tomto procesu má hodnocení absolventů vysokých škol. Tento důležitý kontakt vysoké školy pěstují i po skončení studia a absolventi dávají své alma mater zprávy o svém dalším zaměstnání a povolání.

V Německu neexistují národně koordinovaná hodnotící zařízení, ale na úrovni spolkových zemí je zřízena infrastruktura agentur a na regionální úrovni soustava sítí. Hodnocení kvality odpovídá kvalitou požadavkům Boloňského procesu (vnitřní hodnocení, externí peer-review, mezinárodní účast, studentská hodnocení a zveřejnění výsledků vhodnou formou). Vysoké školy podléhají správě spolkových zemí. Ty dbají na vyváženost studia, zkouškového procesu, závěrečných zkoušek i možností změny studia.

Zavádění systému kvality a jeho postupné působení s sebou přináší celou řadu úkolů v různých sférách působení vysokých škol. Na jedné straně se těchto aktivit účastní celá řada aktérů – počínaje úrovní vedení škol, fakult, oborů, pedagogů, grémií samosprávy a správy vůbec, přes nabídky poradců, akreditačních a evaluačních agentur až po příslušné orgány odpovídajících ministerstev. Všichni tito aktéři mají určitý vliv a samozřejmě také hájí své zájmy (ve věci zajištění kvality). Problémem je, že tyto zájmy nejsou na začátku celého procesu jasné a teprve v jeho průběhu se tvoří a dynamicky mění. Díky této složité konstelaci částečně protichůdných zájmů se není možné divit, že se při zavádění systému kvality málokdy jedná o „hladký proces“. Není také překvapením, že po zavedení tohoto systému zajištění kvality nedochází k očekávanému zlepšení ve výuce a výzkumu (včetně očekávané administrativní podpory), dokonce se ukazují neočekávané efekty. Management kvality je postupně zaváděn na řadě vysokých škol a již dnes byla zaznamenána celá řada úspěchů.

10. Řešení sociálních podmínek pro studenty

Až do roku 2005 se na německých vysokoškolských institucích nevybíralo školné. Dle rozhodnutí spolkového ústavního soudu (Bundesverfassungsgericht) mohou spolkové země od zimního semestru 2006/2007 samy rozhodovat o zavedení školného. Musí se brát však ohled, aby byla zachována rovnoprávnost v zájmu skupin obyvatel s nízkými příjmy. První země zavedly školné počínaje zimním semestrem 2006/07 a zavedly poplatek 500 EUR za semestr. V některých spolkových zemích rozhodují o výši školného vysokoškolské instituce. Současně byl zaveden systém půjček. Povinnost placení školného se však neuplatňuje stejným způsobem. Například v sedmi spolkových zemích se vybírá školné ve výši přibližně 500 EUR za semestr v případě prvního studia, ale téměř všude se musí platit poplatek při překročení regulérní doby studia a za studium další vysoké školy.

Navíc studenti musí platit menší administrativní poplatky a poplatky za užívání sociálních služeb. Pokud je na škole zřízen studentský výbor (Allgemeiner Studierendenausschuss), platí se příspěvky. V řadě zemí jsou zavedeny poplatky za dlouhodobé studium a za studium v dodatkových předmětech. Ve státem uznávaných obchodních akademiích (Berufsakademien) v Badensku-Württenbersku bylo od letního semestru 2007 zavedeno školné ve výši 500 EUR. Sasko a Durýnsko zatím neplánují zavedení školného. Některé obchodní akademie (Berufsakademien) zavedly poplatky za užívání sociálních služeb.

Studenti v terciárním sektoru, kteří nemají dostatečné prostředky na financování studia a životních nákladů (na základě příjmu rodičů), mohou podle zákon (Bundesausbildungsförderungsgesetz, BaföG) obdržet finanční podporu. Délka podpory záleží na programu studia. Limity jsou dány zákonem. Podpořeno může být též studium v zahraničí pro studenty, kteří absolvovali první dva semestry studia v Německu.

Podporu při studiích také zprostředkovávají místní nadace. Pro nadané studenty existují granty řady nadací, které spolupracují s církví, politickými stranami, odbory nebo průmyslem. Přímá finanční podpora ze strany státu pro rodiny s nízkými příjmy se týká studentů do 27 let ve formě snížení daňové povinnosti. Další nepřímou formou je snížená sazba za zdravotní pojištění a skutečnost, že doba studia je započtena do doby v důchodovém pojištění. Od roku 2007 byla hranice zvýhodnění dětí snížena na 25 let. Studenti vysokých škol jsou pojištěni v případě úrazu na škole nebo cestou z domova do školy a za které nese odpovědnost spolkový stát. Od 1. dubna 2009 platí nový zákon o vzdělávacích kreditech. Provádění tohoto programu zajišťují Bundesverwaltungsamt a za půjčky je odpovědný Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW).

11. Role vnějších aktérů v systému terciárního vzdělávání

Role vnějších aktérů se uplatňuje především v oblasti dalšího vzdělávání, kde odpovědnost nesou občané společně s veřejným sektorem, národním hospodářstvím, společenskými skupinami a institucemi dalšího vzdělávání. Odpovědnost konference ministrů

(Kultusministerkonferenz) spočívá v zajišťování procesu vývoje dalšího vzdělávání, zajišťování rámcových podmínek, kvality a také ochrany. Dalším důležitým článkem je Bund-Länder-Kommission für Bildungsplanung und Forschungsförderung (BLK), která pečuje o plánování ve vzdělávání, při podpoře institucí a záměrech vědeckého výzkumu. Instituce Gemeinsame Wissenschaftskonferenz (GWK) pečuje o podporu vědy a výzkumu.

K podpoře vedení vysoké školy jsou zřízeny téměř ve všech spolkových zemích vysokoškolské rady nebo kuratoria (Hochschulrat, Kuratorium) složené s osobností ekonomiky a podnikatelů jiných oblastí. Tyto grémia mají podle právních předpisů jednotlivých zemí právo veta nebo právo na spoluúčast v základních otázkách rozpočtu a při rozhodování plánu rozvoje vysoké školy. Mimo to mají zpravidla poradní a doporučující funkci. Existuje mnoho forem spolupráce mezi institucemi poskytující další vzdělávání a partnery z oblasti sociální a komunální, z podniků, zaměstnavatelů, zástupců zaměstnanců, hospodářských komor průmyslu a obchodu a dalších.

12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání

Tvorba a realizace vysokoškolské politiky v praxi probíhá nejen na federální úrovni, ale zejména na úrovni 16 spolkových zemí. Tradičně uplatňovaný přírůstkový model financování vzdělávací a výzkumné činnosti institucí terciárního vzdělávání je stále uplatňován v majoritním měřítku ve většině spolkových zemí. Převážná část finančních prostředků na vzdělávání a výzkum je institucím poskytována spolkovými vládami formou institucionální dotace. Nicméně v současné době je pro financování institucí terciárního vzdělávání ve většině spolkových zemí jako doplňkový mechanismus zaváděno formulové financování. Podíl prostředků alokovaných institucím na základě formule k celkové dotaci v jednotlivých spolkových zemích⁴ je uveden v následující tabulce.

Země	Podíl (%)
Bádensko-Wurtenbersko	20
Bavorsko	1,5
Berlín	20
Braniborsko	95
Brémy	10
Hamburg	85
Hesensko	n/a
Meklenbursko	4
Dolní Sasko	3
Severní Porýní-Vestfálsko	20
Porýní-Falc	95

⁴ Stav v roce 2006.

Sasko	1
Šlesvicko-Holštýnsko	5
Durynsko	15

Nejběžněji užívanými kritérii využívanými pro formulové financování jsou počet studentů a absolventů (vzdělávací činnost), resp. suma finančních prostředků získaných od třetích osob, počet doktorandů a post-doc pracovníků (výzkumná činnost). Výzkumná činnost institucí je dále podporována účelovými prostředky, jež jsou alokovány buď na spolkové (vlády zemí), či federální úrovni agenturami, jakou je DFG, prostřednictvím níž budou do roku 2011 např. v rámci iniciativy Excellence rozděleny téměř 2 miliardy EUR. K nově se prosazujícím trendům patří v některých zemích (Severní Porýní-Vestfálsko, Bavorsko) přechod od přírůstkového ke kontraktovému financování. Federální vysokoškolský zákon neobsahuje ustanovení o možnosti výběru školného, toto ustanovení však bylo zrušeno výrokem federálního Ústavního soudu z roku 2005, díky čemuž je rozhodnutí o zavedení výběru školného v pravomoci vlád spolkových zemí.

13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání

Rámcový vysokoškolský zákon vnitřní uspořádání institucí neupravuje. Zákony spolkových zemí řeší tuto otázku podle typu instituce: pro univerzity jsou předpisy velmi rámcové a ponechávají univerzitám v této věci značnou autonomii. Pro Fachhochschulen jsou tyto zákony mnohem podrobnější. Ani zde však nepanuje jednotný přístup.

14. Řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání, např. oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti

Popsáno v bodě 12.

15. Úprava nakládání instituce s majetkem

Vzhledem k tomu, že vysokoškolské instituce, pokud nejsou soukromé, mají postavení státních institucí, platí pro ně automaticky obecné předpisy o nakládání s majetkem ve státních institucích. Tyto záležitosti však již nemusí být řešeny ve vysokoškolských zákonech

NIZOZEMÍ

1. Celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání

Klíčový Zákon o vysokém školství a výzkumu (Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, WHW, dále „zákon“) byl schválen v r. 1992 a novelizován byl v letech 1996, 2002, 2003 a 2004. V roce 2007 byl schválen nový Zákon o vysokém školství a výzkumu (Higher Education and Research Act, Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, WHOO), který novelizace syntetizoval.

Zákon poskytuje společný statutární rámec pro univerzitní vzdělávání (wetenschappelijk onderwijs, WO), vysokoškolské profesní (odborné) vzdělávání (hogerberoepsonderwijsand, HBO) a pro Otevřenou univerzitu (open universiteit, OU). Zákon se výslovně vztahuje také na nemocnice s výukou mediků a Královskou nizozemskou akademií věd v Amsterdamu a Královskou knihovnu v Haagu.

Do doby vydání tohoto zákona regulovaly jednotlivé oblasti a instituce zvláštní zákony: Zákon o univerzitním vzdělávání (the University Education Act, WWO), Zákon o vysokoškolském profesním (odborném) vzdělávání (the Higher Professional Education Act, WHBO) a Zákon o Otevřené univerzitě (the Open University Act, WOU).

K dalším legislativním úpravám vztahujícím se k Zákonu o vysokém školství a výzkumu patří Výnos o financování (the Funding Decree), kterým se reguluje přiznávání centrálních vládních grantů veřejným a soukromým institucím vysokoškolského profesního vzdělávání (hogescholen), univerzitám, otevřené univerzitě a nemocnicím s výukou mediků. Výnos o implementaci (Implementation Decree) pak obsahuje detailnější předpisy o fungování vysokého školství.

Zákon o vysokém školství a výzkumu obsahuje všeobecná ustanovení, která jsou uplatnitelná v celém vysokoškolském vzdělávacím sektoru. Dále zahrnuje též následující:

- opatření specificky uplatnitelná ve vysokoškolském profesním vzdělávání, na univerzitách nebo na Otevřené univerzitě. Týká se to struktury kurzů a institucí;
- parametry organizace výuky, například požadavky na vstup do vysokoškolského vzdělávání s ohledem na dřívější vzdělání a rozsah studijní zátěže;
- opatření týkající se zkoušek, studentů, účasti na rozhodování, akademických pracovníků, plánování a financování.

Na základě opatření Zákona o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu mohou vysokoškolské instituce registrovat své programy v CROHO (Central Register of Higher Education Study Programmes). Aby mohly být nové studijní programy registrovány, musí být akreditovány. Registrace je podmínkou pro:

- vládní financování jednotlivých kurzů;
- určení způsobilosti k získání studentských financí;
- udělování titulů.

2. Struktura systému terciárního vzdělávání

Bakalářsko-magisterská struktura (3+2) vstoupila v platnost v důsledku novely zákona o vysokém školství z roku 2002, která zavedla systém studia se třemi hlavními cykly. Univerzity změnilly většinu svých tradičních studijních programů s jedním dlouhým cyklem na bakalářské a magisterské programy během akademického roku 2002/03. Zbylé programy byly změněny v roce 2003/04. V oborech medicína, farmacie a veterinární lékařství stále existují studijní programy s jedním dlouhým cyklem.

Programy v institucích pro odborné vzdělávání (Hogeschoolen) byly změněny na bakalářské programy v roce 2002. V případě potřeby může ministr školství udělit těmto institucím oprávnění nabízet magisterské programy. Toto oprávnění bylo uděleno v oboru zdravotní péče. Kromě toho, studenti, kteří získali titul „bakalář“ na Hogeschool, mohou pokračovat na univerzitě ve studiu, které vede k titulu „magistr“, obvykle prostřednictvím přechodného programu, nebo přímo v závislosti na dohodě mezi Hogeschool a příslušnou univerzitou.

Doktorské programy je možno studovat po absolvování magisterského nebo ekvivalentního programu. Studenti doktorských programů provádějí vědecký výzkum vč. zpracování disertační práce (dissertatie). Délka studia v doktorských programech je alespoň 4 roky. Doktorský titul lze získat na univerzitě, ale i na Otevřené univerzitě (univerzita s distančním studiem). Výzkumné školy jsou národní a mezinárodní centra, která se věnují špičkovému výzkumu v určitých oborech nebo v multidisciplinárním kontextu. Nabízejí místa nadaným mladým výzkumníkům a zajišťují odborný dohled a vedení v doktorském studiu. Očekává se, že na konci vědecké přípravy získají uchazeči doktorát.

Novela zákona o vysokém školství z roku 2002 zavedla nizozemský kreditní systém, který je podobný ECTS (60 kreditů za rok) a nahradila předchozí systém (42 kreditů za rok). Tento systém ECTS používaný pro shromažďování a přenos kreditů byl zaveden jako povinný od akademického roku 2002/03. Novela z roku 2002 definovala, že 60 kreditů odpovídá studijní zátěži 1 680 hodin. Užívání dodatku k diplomu je povinné od 1. března 2005. Mnoho institucí již dodatek k diplomu zavedlo nebo jej zavádějí; jeho zavedení značně podporují studentské organizace, vláda a NUFFIC (holandské oddělení ENIC/NARIC). Před 1. březnem 2005 byl dodatek k diplomu vydáván na žádost, zdarma a v holandštině nebo angličtině. Po tomto datu je vydáván automaticky všem studentům.

3. Přístupy ke klasifikaci a dalšímu členění institucí terciárního vzdělávání

Vysokoškolské vzdělání je v Nizozemsku poskytováno třemi typy institucí:

- instituce financované vládou získávají finance od Ministerstva vzdělávání, kultury a vědy nebo od Ministerstva přírodních zdrojů a kvality potravin a zavazují své studenty platit vládou schválené školné, které bylo schváleno vládou. V zemi působí 14 univerzit včetně otevřené univerzity. Existuje dále 42 institucí vysokoškolského profesního vzdělávání (Hogeschoolen) financovaných vládou;
- „uznané instituce“ vyvozují svůj status ze zákona o vysokém školství a výzkumu. Nejsou financovány ministerstvem.
- instituce soukromého sektoru nejsou zahrnuty do zákona o vysokém školství a výzkumu. Týká se to zahraničních univerzit a „business schools“, vůči nimž holandská vláda neuplatňuje svá nařízení.

4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání z úrovně státu a příp. regionů

Článek 23 holandské ústavy garantuje svobodu vzdělávání, tj. svobodu zakládat školy, organizovat výuku ve školách a stanovovat základní principy výuky (Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden, 1983, Art. 23).

Pro zajišťování kvality bakalářských a magisterských programů provádí Nizozemská akreditační organizace (NAO), zřízená zákonem v roce 2002, hodnocení studijních programů na univerzitách a vysokých odborných školách. Smlouvou podepsanou v roce 2003 mezi Nizozemskem a Vlámským společenstvím v Belgii získala NAO postavení nadnárodní organizace. Smlouva byla ratifikována koncem roku 2004 a od té doby působí tato organizace jako Nizozemsko-vlámská akreditační organizace (Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie in oprichting, NVAO). Současně byl v roce 2003 přesunut dohled nad vnějším hodnocením studijních programů z inspekce (která má odpovědnost za celý vzdělávací systém) na nově zřízenou NVAO. Členy jejího řídicího výboru jmenují společně vlády Nizozemska a Vlámského společenství v Belgii. Je dobrým zvykem, že vláda jmenování předem konzultuje s představiteli akademické obce. NVAO akredituje studijní programy, jestliže vnější hodnocení proběhlo podle schválených pravidel a jestliže bylo pozitivní. Toto hodnocení je nezávislé. Akreditace se vztahuje na existující i na nové studijní programy. Pro zapsání do Centrálního rejstříku vysokoškolských programů (Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs, CROHO) se musí bakalářské a magisterské programy podrobit testu nových programů. NVAO společně s CROHO potvrdí, že program je skutečně nový a že nebyl nikdy registrován, ani mu nebyla v minulosti registrace odmítnuta.

NVAO má právo akreditovat všechny existující bakalářské a magisterské programy a schvalovat nové studijní programy jak na vysokých školách financovaných vládou, tak na institucích vládou uznaných (ale nefinancovaných). Instituce, které nejsou financovány z veřejných zdrojů, ani nemají státní uznání, mohou požádat o akreditaci magisterských

programů založenou na předběžné akreditaci. NVAO své závěry opírá o vnější hodnocení prováděná organizacemi jako je QANU (Quality Assurance Netherlands Universities), NQA (Netherlands Quality Agency) a Nizozemská rada pro hodnocení.

Inspekční komise (Visitatiecommissies) zkoumají všechny studijní a výzkumné programy na všech nizozemských univerzitách. Své závěry zveřejňují a vydávají doporučení. Všechny studijní programy jsou hodnoceny vždy jednou za šest let, výzkumné programy jednou za pět let. Hodnocení (visitatie) zahrnuje všechny nizozemské (a někdy i vlámské) studijní programy z téhož oboru. Komise je složena z několika odborníků v daném oboru, kteří hodnotí obsah programu a jeho vzdělávací aspekty; mezi členy komise je též jeden student. Od roku 2003 NVAO ověřuje, zda vnější hodnocení prováděná VBI odpovídají určitým požadavkům na kvalitu. NVAO sestavuje každoročně seznam organizací, které splňují kritéria pro provádění hodnocení. Podle zákona musí být zprávy Visitatiecommissies i akreditační zprávy zveřejňovány. Výsledky vnějšího hodnocení týmy odborníků (peer reviews) se publikují a jsou přístupné na webových stránkách. Kladné akreditační závěry publikuje NVAO a jsou též přístupné na jejích webových stránkách. QANU a NQA jsou společně s inspekcí a NVAO členy Evropské asociace pro zajišťování kvality (ENQA).

5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání

Zákon o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu určuje následující základní struktury řízení a samosprávy:

Nejvyšší vedoucí pracovník: Rector magnificus

Akademický a rozhodovací orgán: Výkonná rada

- odpovídá za řízení instituce, schvaluje strategický plán, je odpovědná za vnitřní zajišťování kvality, jmenuje děkany;
- skládá se nejvýše ze tří členů včetně rektora univerzity.

Dozorčí/poradní orgán: Dozorčí rada

- kontroluje vedení instituce, dodržování zákonů a předpisů ze strany výkonné rady; je odpovědná ministroví, vybírá a jmenuje členy a předsedu výkonné rady;
- dozorčí rada se skládá z 3-5 členů, jmenovaných ministrem. Předtím, než ministr jmenuje člena dozorčí rady, konzultuje svůj výběr s představiteli univerzity.

Poradní orgán: Univerzitní rada

- hlavní poradní orgán, jehož členy jsou zástupci zaměstnanců a studentů (v poměru 50:50 v případě jednokomorového uspořádání; možné je však i dvoukomorové);
- neschvaluje rozpočet, některá rozhodnutí a předpisy však vyžadují její souhlas, například strategický plán a mechanismy zajišťování kvality instituce.

Poradní orgán: Rada děkanů

- skládá se z rektora a děkanů fakult;
- sekundární poradní orgán; na požádání či z vlastní iniciativy radí výkonné radě univerzity ve věcech vzdělávání či výzkumu;
- uděluje doktorské diplomy a čestné doktoráty.

Na fakultní úrovni struktura řízení zahrnuje děkana a fakultní radu. Podobně jako univerzitní rada má též fakultní rada zejména konzultační a nikoliv exekutivní pravomoci.

V případě Hogeschoolen struktura řízení kromě rektora zahrnuje výkonnou a dozorčí radu; namísto univerzitní rady je zřizována tzv. „participační rada“ s obdobným složením a pravomocemi jako rada univerzitní.

6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce

Jmenování rektora upravuje Zákon o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu v paragrafu 9.20. Zde výslovně určuje, že rektor je jmenován a uvolňován královským výnosem. Výběr rektora je ustaven ze seznamu alespoň dvou profesorů vypracovaného radou děkanů po slyšení v univerzitní radě a výkonné radě. Rektor může být zvolen opakovaně. Rektor může být uvolněn před koncem svého funkčního období, ovšem pouze v případě, že ministr vyslechl stanovisko univerzitní rady, výkonné rady a rady děkanů. Univerzitní rada může po návrhu nejméně 5 svých členů vyslovit rektorovi nedůvěru.

Ustavení děkana je v zákoně upraveno v paragrafu 9.24. Děkan je volen z profesorů fakulty fakultní radou. Fakultní rada může děkana rovněž předčasně uvolnit, pokud přestane požívat její důvěry. Tento proces je regulován správními předpisy. Děkana jmenuje a uvolňuje výkonná rada univerzity.

7. Otázky kariérního postavení akademických pracovníků

Personální politiku v případě vládou financovaných univerzit a vysokých škol, Otevřené univerzity, Královské nizozemské akademie věd a Královské knihovny upravuje paragraf 4.2 Zákona o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu. Tento paragraf podobu personální politiky svěřuje do rukou správy instituce s ohledem na platné předpisy. Uvádí také možnost zásahu ministra do stanovení počtu výzkumných asistentů. Paragraf 4.3 ustavuje práva odborových svazů na konzultace svých záležitostí s ministrem.

Paragraf 9.59 stanovuje dva druhy zaměstnanců vysokoškolských institucí: akademický sbor a administrativní personál a pomocný učitelský a výzkumný personál. Paragraf 9.60 k akademickému sboru řadí: členy akademického sboru pedagogů (dále dělení na profesory, docenty a univerzitní lektory), výzkumné asistenty a další akademický sbor. Stejný paragraf

určuje povinnosti členů akademického sboru, jimiž je především provádění výuky a nezávislého výzkumu. Dále stanovuje, že výzkumní asistenti jsou jmenováni na dobu určitou.

Paragraf 9.61 určuje jako hlavní povinnost profesorů akademický vývoj oboru, který jim byl přidělen, a výuku v daném oboru. Zákon o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu dále v paragrafu 9.78 zvlášť upravuje statut církevních profesorů na kolejích řízených církví a seminářích pro vzdělávání učitelů. Oba druhy profesorů mohou i v důchodu dalších pět let vést kandidáty na doktoráty a požívat nadosmrti titulu profesor.

Zákon o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu dále ustanovuje podmínky pro ustavení, udělení a zrušení tzv. dotované profesorské stolice. Výkonná rada veřejné vysoké školy univerzitního typu může, jak stanovuje paragraf 9.79, po slyšení výboru děkanů, zmocnit právnickou osobu s plnou právní kompetencí, aby na této instituci založila dotovanou profesorskou stolicí. Rozhodnutí rady stanoví fakultu i předměty, které bude profesor učit. Paragraf 9.80 se týká podávání žádosti o zmocnění. Žádost musí dle zákona písemně podat právnická osoba s plnou právní kompetencí. Podobu žádosti a dokumenty, jež mají být přiloženy, stanovují správní předpisy. Paragraf 9.81 určuje jediné možné kandidáty na profesorskou stolicí. Jsou jimi: držitelé doktorátu z institucí stanovených v paragrafu 1.2 a) či b) či z Otevřené univerzity. Musí být potvrzení výkonným výborem na základě výše zmíněné žádosti. Zákon stanovuje také podmínky, za nichž může dojít k odnětí zmocnění založit dotovanou profesorskou stolicí (par. 9.84). Jsou jimi např. zanedbávání výuky nebo její přerušení.

8. Řešení práv a povinností studentů

Práva studenta stanovuje paragraf 7.34. Dle prvního odstavce má každý, kdo je zapsaný jako student, nárok na:

- a) základní vysokoškolské vzdělání v instituci, s výhradou, že správa univerzity nebo vysoké školy může rozhodnout jinak, pokud by platil paragraf článek 7.9, paragraf 7.30a, 7.30b, 7.53, nebo 7.56;
- b) skládání dílčích zkoušek ze studijních jednotek, z nichž se skládá studijní program a zkoušek z tohoto studijního programu;
- c) přístup k vybavení a sbírkám patřícím instituci, pokud to správa instituce považuje za nutné vzhledem k zájmům výuky nebo výzkumu;
- d) použití dalších zařízení nabízených studentům včetně poradenských služeb, s výjimkou Otevřené univerzity;
- e) konzultace, s tím, že správa instituce bude věnovat zvláštní pozornost poskytování konzultací studentům z etnických menšin, jejichž poměr účasti ve vysokoškolském studiu je podstatně nižší než holandských občanů, kteří nepatří k menšině.

Odstavec č. 2 se vztahuje na informovanost studentů o záměrech instituce. Pokud se správa

instituce rozhodne uzavřít studijní program, určí datum, kdy má toto rozhodnutí vstoupit v platnost, což umožní studentům zapsaným do tohoto studijního programu dokončit program ve stejné instituci nebo jinde během přiměřené doby. Odstavec č. 3 určuje práva studentů Otevřené univerzity. Ti mají právo obdržet potřebný materiál ke kurzu a mít možnost vykonat dostatečné množství konzultací. Výkonný výbor stanoví pravidla pro upravující tato práva pro studenty žijící mimo Nizozemí. Práv studentů se týká také Paragraf 7.14, který správě instituce nařizuje zajistit pravidelné hodnocení předpisů pro výuku a zkoušky. Tyto mají být průběžně přizpůsobovány studentům s ohledem na maximální možnou zátěž.

9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích

Inspekční a hodnotící instituce (Visiterende en Beoordelende Instanties, VBI) zajišťují vnější hodnocení, které je komplementární k vnitřnímu hodnocení kvality. Každému vnějšímu hodnocení odborným týmem předchází vnitřní hodnocení. Univerzity a profesně orientované vysoké školy (Hogeschoolen) mají velkou volnost při organizování vlastního systému zajišťování kvality. Všechny univerzity se věnují zajišťování kvality svých vzdělávacích a výzkumných činností (formou vnějších a vnitřních hodnocení). Studenti jsou povinně členy oborové komise každého studijního programu. Míra jejich zapojení do vnitřního hodnocení je ponechána na uvážení každé instituce.

10. Řešení sociálních podmínek pro studenty

Finančními okolnostmi vysokoškolského studia se zabývá Zákon o financování studentů z roku 2000 (Student Finance Act, WSF). Podpora, která je stanovena tímto zákonem, se vztahuje pouze na ty, kterým je méně než 34 let a svá studia započali dříve než ve svých 30 letech. Z této podpory studenti platí školné, cestovné či např. pomůcky. Studenti do věku 30 let platí vysoké školné poplatek za studium (školné). Výše školného je fixní a je stanovena zákonem. Studenti ve věku 30 let a starší platí taktéž školné, které je však určeno danou institucí a proto se jejich poplatky na jednotlivých vysokých školách liší (viz. též bod 12.2).

Finanční podpora může nabývat podoby základních grantů, doplňkových grantů či bezúročných půjček případně výkonnostních grantů. Nevyčerpané možnosti financování lze převést do vyšších úrovní studia. Finanční obnos se neodvíjí od příjmu studenta, ale od typu studia a bydliště studenta. Splátky grantů, které fungují jako půjčky, se přizpůsobují případné nepříznivé sociální situaci studentů.

Článek 7.51 Zákona o vysokých školách pojednává o mimořádné „finanční podpoře studentů“ (Article 7.51., Financial support of students), která je součástí státní podpory vysokoškolských institucí. Dle zmíněného článku je správa instituce zákonem vázána, aby vytvořila podmínky pro poskytnutí mimořádné finanční podpory studentům v případech, kdy:

- a) student je na instituci zapsán, ale ještě nesložil závěrečné zkoušky;
- b) student plní některé své povinnosti v jiné instituci;
- c) existují speciální okolnosti, které ztěžují plnění studijních povinností nebo vyvolávají jejich odklady.

Mimořádné okolnosti, které opodstatňují žádost o poskytnutí finanční podpory, zahrnují: nemoc nebo těhotenství, opodstatněné fyzické nebo duševní onemocnění, výjimečné rodinné důvody, výjimečná služba univerzitě, např. aktivní účast ve fakultní radě, studentské organizaci. Nárok zažádat o podporu mají i ti, jimž omezená studijní nabídka nedovoluje dokončit studium, ti, kterým skončila akreditace programu, v němž byli zapsáni nebo se obecně ocitli v situaci, která si mimořádnou finanční podporu zasluhuje. Student musí o podporu zažádat a jeho žádost musí být vyřízena co nejrychleji.

11. Role vnějších aktérů (zaměstnavatelé, regiony, neziskový sektor, absolventi apod.) v systému terciárního vzdělávání

11.1 Účast na rozhodování

V zákoně o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu nalezneme několik ustanovení, jež se týkají přístupu veřejnosti k informacím či účasti veřejnosti na rozhodování. Podle paragrafu 9.9 má veřejnost právo vyžádat si informace o vedení univerzity od výkonné rady. Druh informací, konkrétního poskytovatele jakož i výši poplatku za poskytnutá data určí správní předpisy vydávané výkonnou radou (viz. par. 9.56). Paragraf 9.13 zajišťuje přístup veřejnosti na schůze univerzitní rady, s výjimkou schůzí stanovených zvláštními správními předpisy. Podobně paragraf 9.30 zajišťuje právo veřejnosti na přístup na schůze rady fakulty, případně materiálům zde vzniklým, a to znovu s výjimkou schůzí stanovených zvláštními správními předpisy.

Univerzitní (par. 9.11) a fakultní rady (par. 9.29) vysokých škol, stejně jako rady zaměstnanců Otevřené univerzity (11.20), se skládají ze zaměstnanců instituce (akademických resp. administrativních pracovníků) a studentů. Organizační uspořádání těchto rad může být buď jednokomorové či dvoukomorové (tedy zvlášť komora studentů a komora akademických pracovníků), avšak vždy stejné v případě univerzitní a fakultní rady (tj. na jedné instituci nemůže existovat jednokomorová univerzitní rada a dvoukomorová rada fakulty). Několik křesel lze, stanoví-li tak zvláštní předpisy, lze obsadit vnějšími aktéry (spolupracovníky instituce), které v případě univerzitní rady dosazuje ministr, v případě fakultní rady pak volí výkonná rada univerzity.

Zákon v paragrafu 10.17 ukládá vysokoškolským institucím povinnost vypracovat předpisy týkající se účasti na rozhodování. V případě Hogeschoolen v těchto předpisech má být

uvedeno mimo jiné, které osoby, kromě zaměstnanců a studentů, mohou zasedat v tzv. participační radě (par. 10.18).

11.2 Studentské organizace

Paragraf 3.3. zákona ukládá ministrovi pravidelné konzultace s příslušníky studentských organizací a povinnost zasahovat v jejich prospěch při získávání financí potřebných pro jejich činnost.

11.3 Otevřená univerzita

Zvláštní část zákona se týká dění na Otevřené univerzitě (Open University). Při obsazování jejího vedení (královským výnosem) tj. Výkonné rady se klade důraz na vyrovnané zastoupení zástupců holandské společnosti (par. 11.8).

12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání

12.1 Financování ze státního rozpočtu

Vysokoškolské instituce financované vládou určuje příloha zákona o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu (par. 1.8). Nárok na financování vládou za účelem poskytování vysokoškolského vzdělávání a v případě univerzit i výzkumu mají dle paragrafu 1.9 tyto instituce, které se řídí podle ustanovení daných Zákonem o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu v oblastech:

- zajištění kvality;
- plánování a financování;
- personálu;
- nabízených studijních programů, registrace, výuky, zkoušek a udělování doktorátů;
- požadavků na přijetí ke studiu;
- studentů, mimořádných a externích posluchačů;
- právní ochrany studentů, mimořádných a externích posluchačů;
- správy a organizace.

Financování nemocnic s výukou mediků upravuje paragraf 1.14. Každá tato instituce má nárok na část dotace určené ministrem a poskytované vládou za předpokladu, že se řídí stávajícím zákonem ohledně:

- plánování a financování;
- personálu;
- správy a organizace.

Vláda se také podílí na financování akademických výzkumných institucí, tj. Královské nizozemské akademie věd a Královské knihovny. Dle paragrafu 1.17 mají tyto instituce právo

na státní finanční příspěvek za předpokladu, že se řídí zákonem o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu v oblastech:

- zajištění kvality;
- plánování a financování;
- personálu;
- správy a organizace.

Výši i splatnost dotací poskytovaných vládou určuje dle paragrafu 2.5 ministr. Financování se odvozuje od počtu studentů a jejich výsledků, další kritéria se však mohou lišit pro každý studijní program nebo skupinu studijních programů (par. 2.6), obecný vzorec je uveden v paragrafu 2.6.

V případě porušení zákona o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu může ministr rozhodnout o odnětí financování (par. 15.1).

12.2 Školné

Zákon o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu stanoví studentům povinnost platit školné. Příslušné ustanovení zákona (par. 7.43) se vztahuje jak na studenty vysokých škol tak Hogeschoolen. Výše školného pro studium v prezenční formě studia na vysoké škole/Hogeschool činí 1 329,58 EUR ročně; v případě distanční či kombinované formy jde o částku nižší (567,23 EUR v případě distanční formy, viz. par. 7.44). Školné je možno platit buď jednorázově na počátku akademického roku či v několika splátkách (nejméně pěti) v jeho průběhu. Poplatky spojené s realizací splátek nesmí přesáhnout částku 13,61 EUR (par. 7.47). Výše školného je snížena v následujících případech: souběžné studium dvou a více programů, přestup do jiného studijního programu, předčasné ukončení studia (par. 7.48). Zvláštní sazby školného jsou pak stanovovány samotnými vysokými školami a to pro studenty prezenční formy studia starší třiceti let, zdravotně postižené, občany mimo země EU a též v případě studentů Otevřené univerzity (par. 7.43, 7.50). U některých druhů studijních programů, jež určuje zvláštní vládní vyhláška, mohou být po jednotlivcích vyžadovány dodatečné poplatky (par. 7.46).

12.3 Smluvní vzdělávání

Instituce pro odborné vzdělávání získávají finance z různých zdrojů, vedle vládních grantů, školného patří k jejich finančním zdrojům i zisk ze smluvního vzdělávání.

13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání

Zákon o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu v paragrafu 9.22 určuje, že se výuka a výzkum konají na fakultách, jejichž konkrétní složení určují správní předpisy. K fakultě podle tohoto paragrafu patří akademický sbor zaměstnaný na fakultě, administrativní personál fakulty a studenti zapsaní do studijních programů poskytovaných fakultou. Soukromé

univerzity zřízené radou asociace s právní kompetencí nebo neziskovými nadacemi stanovují předpisy týkající se organizace své instituce, tj. především z jaké fakulty nebo fakult se univerzita bude skládat.

Podmínky pro zřízení kateder (departmentů) upravuje paragraf 9.40. Katedry zřizuje rada fakulty, po veřejné konzultaci s příbuznými fakultami, zřízení je zakotveno ve fakultních předpisech. Podoba řídicího orgánu katedry – rady katedry, musí být dle zákona stanovena ve fakultních předpisech. Rada katedry rozděluje povinnosti v rámci katedry (par. 9.42) a vypracovává výzkumný program (par. 9.43).

Nizozemské správní předpisy dovolují také zřízení výzkumného ústavu v rámci fakulty (par. 9.49). Jeho personální obsazení určuje fakultní rada v součinnosti s radami jednotlivých kateder. Výzkumný ústav může být také zřízen dvěma nebo více fakultami jedné nebo více univerzit (par. 9.54). Univerzity mohou také za účelem výzkumu zřídit jednu nebo více výzkumných škol samy nebo ve spolupráci s jinými univerzitami či akademickými výzkumnými ústavy (par. 9.55).

14. Řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání, např. oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti

Zákon o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu tuto tematiku explicitně neupravuje.

15. Úprava nakládání instituce s majetkem

Zákon o vysokoškolském vzdělávání a výzkumu stanovuje v paragrafu 2.8, že instituce požadující finanční podporu státu, musí předložit roční rozpočet ministerstvu, který obsahuje odhad příjmů a výdajů instituce a její pasiva a aktiva. Takto odsouhlasený rozpočet je pak správa instituce zákonem vázána splnit. Dle paragrafu 2.9 podává instituce ministerstvu každoroční zprávu s účty rozpočtu, která je hodnocena vzhledem k efektivitě využití dotace s ohledem na plán instituce. Revizi účtů provádí ministerský revizor dle paragrafu 2.10. Paragraf 2.12 určuje, že majetek či budovy, které vysokoškolská instituce nabyла z vládní dotace, jsou majetkem státu. Ty nabyté z vlastních zdrojů budou podle tohoto paragrafu proplaceny.

NORSKO

1. Celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání

Dominantní postavení v legislativě terciárního vzdělávání má Zákon č. 15 z 1. dubna 2005 o univerzitách a univerzitních kolejích, který je platný pro všechny vysokoškolské instituce, veřejné (státní) a soukromé. Jde o instituce poskytující akreditované vysokoškolské vzdělávání, které se člení do následujících základních kategorií:

- a) univerzity;
- b) specializované univerzitní instituce;
- c) univerzitní koleje.

Kromě toho se vyskytují univerzitní umělecké koleje, jiné veřejné univerzitní koleje a soukromé vysokoškolské instituce. O tom, do které kategorie patří každá jednotlivá instituce, rozhoduje král na základě posouzení Norskou agenturou pro zajišťování kvality ve vzdělávání (NOKUT).

Zákon navazuje na dřívější zákon o univerzitách a univerzitních kolejích (z r. 1995), který byl významně revidován v souvislosti s Reformou kvality z r. 2001. Hlavní reformní změny, které se staly součástí současného zákona a navazujících právních předpisů, jsou následující:

- vysokoškolské instituce nemají být nadále rozlišovány podle názvu, ale podle kategorií, k nimž patří univerzity, specializované univerzitní instituce a univerzitní koleje;
- dochází ke změnám ve struktuře řízení na institucionální úrovni, poskytujícím institucím více autonomie ve věcech týkajících se otázek organizace a managementu;
- posiluje se větší institucionální autonomie týkající se například zavádění kurzů a studijních programů;
- zavádí se nová struktura programů a titulů podle Boloňského procesu zavádějící bakalářský, magisterský a doktorský (PhD.) systém a také nový systém ohodnocování studentů založený na ECTS;
- vytváří se nový systém vedení, hodnocení a oceňování studentů zaměřený na podporu jejich pokroků ve studiu, na redukci případů studijních neúspěchů a přerušování studia a na stimulaci studentů k tomu, aby končili svá studia v mladém věku;
- vytváří se nové schéma finanční podpory studentů směřující k stimulování studentů k tomu, aby sledovali formální studijní progresi a dokončovali svá studia ve stanoveném čase;
- vzniká nová formule pro financování vysokoškolských institucí, více zohledňující dosahování výsledků a institucionálních výstupů;
- soukromé instituce se mohou ucházet o status „akreditované instituce“ v některé z výše jmenovaných kategorií;
- instituce musí mít uspokojivé systémy vnitřního zajišťování kvality;

- radě instituce se přiznává zodpovědnost za fyzické a psychologické studijní prostředí zajišťující zdraví, bezpečnost a příznivé životní podmínky studentů;
- plná studijní doba v jednom akademickém roce je obvykle ohodnocena 60 kredity (založenými na ECTS);
- studenti přijati do studijních programů ohodnocených více než 60 kredity ročně budou moci uzavřít vzájemnou formální dohodu s institucí, v níž budou určeny povinnosti a zodpovědnost obou stran;
- vydání Dodatku k diplomu je povinné.

2. Struktura systému terciárního vzdělávání

Základními typy norských vysokoškolských institucí jsou univerzity a univerzitní koleje (viz též část 3).

Většina požadavků Boloňské deklarace byla zahrnuta do obecné reformy vysokého školství označované jako Reforma kvality (Kvalitetsreformen), která byla plně zaváděna od podzimu 2003. Od akademického roku 2003/04 byly všechny vysoké školy povinny zavést strukturu studia založenou na dvou hlavních cyklech. Vysokoškolské instituce tedy nabízejí 3-leté bakalářské programy a 2-leté magisterské programy. Několik studijních programů je kratších než 3 roky. V přechodném období do roku 2007 mohla stará i nová struktura existovat současně. Na omezený počet studijních programů (medicína, teologie, psychologie a veterinární lékařství) se boloňský model nevztahuje. Existují také některé souvislé 5-leté magisterské studijní programy. Kromě toho jsou některé profesní studijní programy, které trvají 6 let.

Spolu s přijetím Reformy kvality byla zavedena jednotná organizace tříletých doktorských programů, které vedou k titulu Ph.D. Existuje též individuální doktorský program založený na poměrně dlouhém výzkumu a publikační činnosti, který vede k titulu doctor philosophiae. Součástí doktorského programu jsou teoretické kurzy. Doba věnovaná těmto kurzům se v jednotlivých institucích liší, většinou jde o jeden semestr. Žádný norský zákon ani nařízení nebrání dvěma nebo více norským či evropským institucím, aby udělovaly společný doktorský titul.

V roce 2001 byl zaveden ve všech studijních programech nový kreditní systém, v němž úplnému akademickému roku odpovídá 60 kreditů. Tento systém nahradil předešlý, kdy jednomu roku odpovídalo 20 kreditů. Nový systém byl spojen s novou stupnicí pro hodnocení (stupně klesající od A do E, stupeň F pro neúspěch). Oba systémy odpovídají pravidlům ECTS a byly plně zavedeny v roce 2003. ECTS se používá pro přenos i pro shromažďování kreditů. Dodatek k diplomu byl zaveden v roce 2002 a vysoké školy mají povinnost vydávat ho všem studentům automaticky. Je k dispozici zdarma a pouze v angličtině.

3. Přístupy ke klasifikaci institucí

Vysokoškolský zákon z r. 2005 rozlišuje vysokoškolské instituce veřejné (státní) a soukromé. (Více než 85 % studentů navštěvuje veřejné instituce, jichž je v Norsku 38; soukromých institucí je 33).

Pro bližší určení institucí není podle zákona rozhodující jejich název, ale zařazení do kategorií (nebo také „typů“) institucí. Instituce mohou své zařazení do systému kategorií měnit, jestliže se změní podmínky jejich fungování; univerzitní kolej se může například přeměnit na univerzitu. Rozlišují se následující kategorie: univerzity (veřejné), specializované univerzitní instituce (veřejné a soukromé), univerzitní koleje (veřejné a soukromé), univerzitní umělecké koleje (veřejné), jiné univerzitní koleje (veřejné, ale nespravované Ministerstvem školství a výzkumu), vysokoškolské instituce poskytující akreditované studijní programy (soukromé).

Rozdíly mezi typy vysokoškolských institucí se projevují hlavně ve vztazích k jejich právům vlastní akreditace. Univerzity mohou zřizovat studijní programy na všech úrovních, aniž by se ucházely o externí akreditaci. Univerzitní koleje se musí ucházet o externí akreditaci ze strany Norské agentury pro zajišťování kvality ve vzdělávání (NOKUT) pro studijní programy na magisterské a doktorské (Ph.D.) úrovni. Existuje také velká řada soukromých vysokoškolských institucí bez jakýchkoli vlastních akreditačních práv, a všechny jejich studijní programy musí být akreditovány agenturou NOKUT.

Univerzitní sektor se skládá z univerzit a specializovaných univerzitních institucí.

Neuniverzitní sektor se skládá z univerzitních kolejí, univerzitních uměleckých kolejí a soukromých vysokoškolských institucí, které poskytují akreditované studijní programy. (Norsko patří mezi země s nejvyšším podílem studentů v neuniverzitním sektoru: přibližně jde o 60 % z celkového počtu vysokoškolských studentů.)

4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání z úrovně státu a příp. regionů

Všeobecnou zodpovědnost za vysoké školství má ministerstvo školství a výzkumu.

Orgán vedoucích představitelů vysokoškolské exekutivy, který poskytuje ministerstvu návrhy na rozvoj vysokoškolského sektoru včetně návrhů na legislativní úpravy a změny, se v Norsku nazývá „Vysokoškolské instituce“. Na mezinárodní úrovni působí odpovídající Síť univerzit hlavních měst Evropy (Network of Universities from the Capitals of Europe), v níž je Norsko zastoupeno.

Důležitou součástí řízení systému vysokého školství externího řízení vysokoškolských institucí jsou také národní orgány zajišťování kvality.

Norská agentura pro zajišťování kvality ve vzdělávání (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, NOKUT) byla zřízena v roce 2002. Je považována za nezávislý vládní orgán a svoji činnost zahájila v lednu 2003. Její úlohou je sledovat a rozvíjet kvalitu vysokého školství na národní úrovni, a to prostřednictvím hodnocení, akreditace a uznávání institucí a studijních programů. NOKUT má řídicí výbor, který obecně odpovídá za činnost a rozhodnutí agentury. Výbor je jmenován na období čtyř let a má sedm členů včetně jednoho studenta. Ve výboru má být vždy zahraniční člen. Ve všech hodnotících týmech je vždy zástupce studentů. Alespoň jeden z odborníků v těchto týmech je ze zahraničí; z jazykových důvodů obvykle bývá z některé skandinávské země. Agentura hodnotí systémy vnitřního zajišťování kvality na jednotlivých institucích a vydává o tom zprávy. Za tím účelem provádí na všech akreditovaných institucích periodicky audit kvality. Kromě kontrolní funkce by audity měly vést ke zlepšování kvality. Dalším úkolem agentury je vydávat všechna rozhodnutí o akreditaci týkající se vysokého školství, která překračují rozhodovací práva institucí založená na vlastním hodnocení. Tato rozhodnutí nemůže žádný jiný úřad změnit. Agentura rovněž provádí hodnocení při přezkoumávání některých speciálních akreditací. Každé instituci může být v případě negativního výsledku tohoto typu hodnocení akreditace zrušena nebo pozastavena – buď celé instituci nebo jednotlivému programu. Hodnocení a akreditace provádějí odborníci, které jmenuje NOKUT. Agentura konečně provádí i další typy hodnocení pro obecnější účely sledování, hodnocení a rozvoje kvality vysokého školství v Norsku. Ministerstvo může uložit agentuře NOKUT, aby tato hodnocení provedlo. Všechny materiály týkající se hodnocení a akreditací, jako jsou jmenování odborníků, žádosti institucí, zprávy odborníků a rozhodnutí NOKUT, se zveřejňují.

NOKUT je členem Evropské asociace pro zajišťování kvality ve vysokém školství (ENQA), Skandinávské sítě pro zajišťování kvality vysokého školství (NOQA), Evropského konsorcia pro akreditace (ECA) a Mezinárodní sítě agentur pro zajišťování kvality ve vysokém školství (INQAAHE).

5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání

Podle zákona (paragrafu 1-5) se univerzity a univerzitní koleje těší akademické a umělecké svobodě:

Podle paragrafů 9.-1 a 9.-2 zákona je nejvyšším řídicím orgánem vysokoškolské instituce Rada, ta zajišťuje standardy akademických aktivit, jejich legalitu a efektivitu; stanoví strategii, provádí rozpočtové plánování, má všeobecnou odpovědnost za akademické a administrativní záležitosti.

Rada rovněž dohlíží na každodenní management instituce a vydává příslušné instrukce. Rozhoduje o interní organizaci aktivit, která musí zajistit, aby byly na všech úrovních slyšeny názory studentů a zaměstnanců.

Podle paragrafu 9.-3, má Rada 11 členů a skládá se z předsedy, tří členů volených z akademických pracovníků, jednoho člena voleného z technických a administrativních pracovníků, dvou členů volenými ze studentů a čtyř externích členů. Rada však může ustavit své odlišné složení, pokud tento postup podporuje alespoň dvě třetiny jejích členů. Všechny výše uvedené skupiny v ní pak musí být vhodným způsobem zastoupen a žádná ze skupin nemůže sama tvořit většinu. Rada též může s podporou nejméně dvou třetin svých členů rozhodnout, že externí členové budou tvořit její většinu.

Zákon specifikuje rámcová pravidla volby a délku volebního období (čtyři roky u akademických a ostatních pracovníků, jeden rok v případě studenta). Zákon dále upravuje způsob jednání Rady.

Jedná-li Rada tak, že ohrožuje vykonávání činnosti instituce, může jí odvolat Král.

Vysoký post v soustavě řízení instituce zaujímá rektor, který může být jmenován Radou nebo volen senátem, případně přímo akademickými pracovníky. V případě, že je rektor jmenován Radou, stává se jejím sekretářem se zodpovědností za každodenní management akademických a administrativních aktivit. Za předsedu Rady pak jmenuje ministr jednoho z jejích externích členů. V případě, že rektor je volen (senátem, akademickými pracovníky), stává se automaticky také předsedou Rady - jako jeden ze čtyř reprezentantů akademických pracovníků.

Rada a rektor mají nárok na přiměřené finanční ohodnocení. Ministr může upravit pravidla pro mzdu členů rady a jejího předsedy.

Ministr má ve speciálních případech rozhodnout o odlišném složení Rady.

Zákon upravuje funkční období rektora (4 roky) a nejdelší možné období bez přerušení funkce na 8 let. Dále přesně upravuje váhu hlasů jednotlivých voličů v případě volby rektora.

Pokud Rada nerozhodne jinak, instituce musí mít ředitele, který se stává hlavním řídicím článkem administrativy instituce. Ředitel rovněž působí jako tajemník Rady. V konzultaci s rektorem připravuje a dělá doporučení k záležitostem, které přicházejí Radě. Ředitel je také, osobně nebo v zastoupení, tajemníkem jiných řídicích orgánů instituce.

Kromě Rady může ve vysokoškolských institucích působit senát – jako akademický orgán. V Norsku tedy není akademický orgán povinnou součástí struktury institucionálního řízení; některé vysokoškolské instituce senát mají, jiné nikoli.

Podle paragrafů 8.-1 a 8.-2 jsou soukromé univerzity a univerzitní koleje řízeny Radou jako nejvyšším řídicím orgánem. Rada je složena nejméně z pěti členů a má představitele studentů a zaměstnanců. Stupeň transparentnosti týkající se práce Rady musí být co možná nejvyšší. Všechna rozhodnutí učiněná v soukromých univerzitách a univerzitních kolejích osobami nebo orgány jinými než je Rada nebo členové Rady, musí být učiněna na základě pravomocí delegovaných Radou a na zodpovědnost Rady.

6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce

Viz. část 5.

7. Otázky kariérního postavení akademických pracovníků, zejména otázky jmenování a postavení profesora, příp. docenta

Oznámení o volných místech a procedury jmenování uchazečů na akademické posty jsou regulovány v Zákoně o univerzitách a univerzitních kolejích z 1. dubna 2005 a v oběžníku pojednávajícím o obecných rysech struktury jmenování. Tyto dokumenty poskytují vodítka pro kvalifikační a hodnotící kritéria používaná při jmenování uchazečů o akademické pozice. Jmenování jsou vždy prováděna na základě expertního hodnocení a ve světle požadavků popsanych v oznámení o volném místě a v pracovních charakteristikách tohoto místa. Při výběru akademických pracovníků jsou zásadně brány v úvahu takové specifické požadavky jako jsou publikace, profesní zkušenosti, výsledky výzkumné práce a pedagogická kvalifikace.

Všechny vysokoškolské instituce jmenují své vlastní učitele a výzkumné pracovníky a od r. 1996 mají právo dojednávat výši důchodů. Výsledky tohoto „místního“ dojednávání však musí být v souladu s centrálně projednanými rámcovými dohodami o mzdách rozličných kategorií zaměstnanců.

Mzdy akademických pracovníků se rozlišují podle profesní pozice a kompetencí. Na univerzitách nejčastější pozice reprezentují (podle anglické terminologie) associate profesor a profesor. V univerzitních kolejích je také pozice označovaná jako asistent profesor.

Kromě toho působí na vysokých školách kategorie pracovníků, označovaných (anglickou terminologií jako College reader, Senior lecturer, Lecturer, Adjunct profesor, Research fellow, Researcher, Post doc, Research asistent a další.

Velmi významným politickým cílem je v Norsku zabezpečení rovnosti pohlaví mezi akademiky. Od všech vysokoškolských institucí je požadováno, aby vytvářely akční plány dosahování rovnováhy mezi pohlavími tím, že se bude posilovat rekrutace žen do akademických pozic. Ministerstvo na podporu této politiky jmenovalo již na léta 2004–2007 a opakovně pak i na další tříleté období výbor „The Women in Research“.

8. Řešení práv a povinností studentů

Práva a povinnosti studentů jsou předmětem 4. kapitoly zákona. Kapitola nejdříve specifikuje podmínky činnosti, působení a složení studentských orgánů. Konstatuje se v ní, že:

- studenti navštěvující univerzity a univerzitní koleje mohou zřizovat studentský orgán k hájení zájmů studentů a prezentaci jejich názorů v Radě instituce; studenti na jednotlivých fakultách nebo departmentech mohou tam obdobně zřizovat studentské orgány;
- volby do orgánů budou prováděny tajným hlasováním mezi studenty, pokud nebude všemi hlasy rozhodnuto jinak na plenární schůzi;
- instituce zabezpečí podmínky, za kterých budou studentské orgány schopny plnit uspokojivým způsobem své funkce; rozsah tohoto uspořádání bude specifikován ve smlouvě mezi institucí a nejvyšším studentským orgánem;
- studentské orgány budou slyšeny ve všech otázkách týkající se studentů na příslušné úrovni.

Kapitola rovněž charakterizuje pravidla uzavírání studijního kontraktu. Stanoví, že:

- mezi institucí a studenty navštěvujícími kurzy o rozsahu 60 kreditů nebo více se uzavírá studijní kontrakt;
- studijní kontrakt bude obsahovat ustanovení týkající se odpovědnosti a povinností instituce ke studentům a povinnosti studentů k instituci a k sobě navzájem;
- ministerstvo může vydat předpisy týkající se obsahu studijního kontraktu.

Důležité je rovněž ustanovení o reprezentaci studentů v orgánech instituce. Podle tohoto ustanovení mají studenti nejméně 20 procent reprezentantů ve všech kolegiálních orgánech s rozhodovací pravomocí. V případech, které se týkají ne více než jednoho člena, mají studenti právo na dodatečného reprezentanta studentů s právem vystoupit a předkládat návrhy.

Další ustanovení se týkají povinnosti instituce zabezpečit vhodné studijní prostředí, ochránit práva studentek a studentů na uvolnění ze studijních povinností v důsledku těhotenství a péče

o dítě, povinnosti studentů dodržovat tajemství ve stanovených případech, ale také možnosti anulování zkoušek nebo testů v důsledku podvodného jednání studentů, možnosti jejich vyloučení, a to i v důsledku kriminálního jednání studentů nebo v důsledku jejich ohodnocení jakožto nezpůsobilých k výkonu povolání, k nimž je připravují univerzitní kurzy.

Navazující kapitola (5.) je věnována možnostem odvolání studentů proti rozhodnutí univerzitních orgánů, přičemž se podrobně specifikují případy projednávání stížností (a) na procedurální chyby v souvislosti se zkouškami, (b) na udělené známky, přičemž se umožňuje využití práva studentů na vysvětlení důvodů, proč jim byla ta která známka udělena.

9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích

Vnějšímu hodnocení kvality předchází vždy vnitřní (vlastní) hodnocení.

Všechny státní instituce měly povinnost zavést od ledna 2004 systém zajišťování kvality. Instituce byly požádány, aby dokumentovaly svoji činnost v oblasti zajišťování kvality a aby doložily, že jejich systém je schopen odhalit případy, kde kvalita je nedostatečná. Systém musel zahrnovat systematické hodnocení výuky studenty, vlastní hodnocení instituce a následné hodnocení, dokumentaci týkající se rozvoje vzdělávacího prostředí instituce a činnosti zajišťující trvalé zlepšování kvality.

10. Řešení sociálních podmínek pro studenty

Studenti v Norsku neplatí žádné poplatky za studium na veřejných (státních) vysokých školách. Za každý semestr musejí studenti zaplatit nízký poplatek studentské organizaci (student welfare organisation).

Počátky legislativy o sociálních podmínkách studia souvisejí se zřízením Státního fondu půjček na vzdělávání (The Norwegian State Educational Loan Fund, NSELF) v r. 1947, který od té doby poskytuje finanční podporu studentům ve formě půjček a grantů.

V současnosti může každý student obdržet finanční podporu až do výše 80 000 NOK v každém akademickém roce (trvajícím 10 měsíců). Celková částka je vždy nejdříve pojímána jako půjčka. Až do výše 40% může být tato částka změněna na grant studentům, kteří nebydlí doma se svými rodiči. Studenti mohou každoročně získat dodatečnou půjčku v maximální výši 50 000 NOK k pokrytí školného v soukromých vysokoškolských institucích. Splácení půjček začíná sedm měsíců po absolvování vysoké školy. V případech získání příliš nízkých důchodů, nezaměstnanosti, nemoci, narození dítěte nebo péče o malé děti může být splácení posunuto. Celá půjčka nebo její části mohou být anulovány, jestliže práci v zaměstnání brání trvalá nemoc nebo také, když se pracuje v nejsevernější části Norska.

V současnosti otázky studentských půjček a grantů studentům ošetřuje Zákon č. 37 ze dne 3. června 2005. Celková organizace sociální péče o studenty (otázky ubytování, stravování a dalších sociálních podmínek studia) je určována Zákonem č. 116 z 14. prosince 2007, který vstoupil v platnost 1. srpna 2008.

11. Role vnějších aktérů (zaměstnavatelé, regiony, neziskový sektor, absolventi apod.) v systému terciárního vzdělávání

Role vnějších partnerů je dána především jejich zastoupením v Radě, která je nejvyšším řídicím orgánem univerzity.

12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání

Důraz na efektivitu ve využívání veřejných finančních zdrojů a na potřebu získávat externí zdroje proklamovala sekce (1.-3) věnovaná aktivitám instituce v bodě označeném písmenem e). Podle tohoto bodu univerzity a univerzitní koleje podporují účel zákona tím, že efektivně využívají poskytované zdroje a aktivně vyhledávají finanční přínosy z externích zdrojů.

Institucionální finanční řízení státních (veřejných) univerzit a univerzitních kolejí má ve svých rukou Rada. Podle sekce 9.-2 pojednávající o zodpovědnosti Rady, je to Rada, která:

- stanoví požadavky týkající se cílů a výsledků a má zodpovědnost za zajištění, že finanční zdroje a vlastnictví instituce budou užity v souladu s relevantními opatřeními stanovenými vyšším orgánem a s podmínkami týkajícími se alokace financí nebo jiných souvisejících rozhodnutí;
- podle specifických pravidel stanovených Ministerstvem, Rada každoročně předkládá výroční finanční výkaz a zprávu o výsledcích svých aktivit a návrh rozpočtu pro příští rok;
- práci Rady musí charakterizovat nejvyšší možný stupeň transparentnosti.

K financování soukromých vysokoškolských institucí se vyjadřuje zvláštní sekce (8.-3), pojednávající o státní podpoře. Podle této sekce:

- soukromé univerzity a univerzitní koleje, které uspokojují požadavky stanovené zákonem, mohou se souhlasem krále získat právo na státní podporu ke krytí provozních nákladů kurzů akreditovaných komisí NOKUT;
- Rada soukromých univerzit a univerzitních kolejí musí každoročně předkládat výroční finanční výkaz a zprávu o výsledcích svých aktivit a navrhnout rozpočet pro příští rok;
- ministerstvo dohlíží na soukromé univerzity a univerzitní koleje, které získávají státní podporu;

- ministerstvo může ve svých výnosech stanovit další opatření týkající se výročních účtů a dohledu.

Otázky školného, jako jednoho z finančních zdrojů, rozebírá zvláštní sekce (7.-1) kapitoly 7.

Podle této sekce:

- státní univerzity a univerzitní koleje nesmí požadovat školné od studentů řádných kurzů vedoucích k titulu nebo profesních odborných kurzů; Ministerstvo může ve speciálních případech na požádání povolit výjimky z tohoto ustanovení;
- soukromé univerzity a univerzitní koleje zajistí, aby státní provozní grant a školné od studentů byly užívány ke prospěchu studentů; instituce, které obdrží státní podporu, nesmí dávat finanční dividendy nebo jakýmkoli jiným způsobem převádět zisk vlastníkovi nebo blízkému společníkovi vlastníka;
- Ministerstvo může vydat výnos týkající se práva univerzit a univerzitních kolejí požadovat školné od studentů a požadovat jiné výdaje spojené s kurzy.

13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání

V různých sekcích zákona jsou údaje svědčící o možné existenci fakult a departmentů (kateder). Například v Section 4-1 lze nacházíme: studenti navštěvující univerzity a univerzitní koleje mohou zřizovat studentský orgán k hájení zájmů studentů a prezentaci jejich názorů v Radě instituce. Studenti na jednotlivých fakultách nebo departmentech tam mohou obdobně zřizovat studentské orgány.

14. Řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání, např. oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti

O „aktivitách instituce“ pojednává zvláštní paragraf (1-3) univerzitního zákona. Podle něj univerzity a univerzitní koleje podporují účel zákona zejména tím, že:

- poskytují vysokoškolské vzdělání na základě převážně výzkumné, akademické a umělecké tvůrčí činnosti a empirických znalostí;
- provádějí výzkumnou a akademickou a uměleckou tvůrčí činnost;
- pomáhají šířit výsledky výzkumné, akademické a umělecké tvůrčí práce;
- přispívají k inovacím a tvorbě hodnot na základě výsledků výzkumu a akademické a umělecké tvůrčí činnosti;
- dělají opatření k účasti zaměstnanců a studentů instituce ve veřejných diskusích, pomáhají zajišťovat, aby se norské vysokoškolské vzdělávání podílelo na špičkovém mezinárodním výzkumu a vývoji prováděném vysokým školstvím;
- poskytují kontinuální a další vzdělávání v poli působnosti instituce.

V navazujícím paragrafu se dále charakterizuje zvláštní odpovědnost jednotlivých institucí:

- univerzity a univerzitní koleje mají zvláštní odpovědnost za základní výzkum a vědeckou výchovu v oborech, ve kterých udělují doktoráty;
- ministerstvo může určit jednotlivým institucím zvláštní národní odpovědnost za výzkum nebo výuku ve specifických oblastech. Může také určit jednotlivým institucím zvláštní národní odpovědnost za vytváření, řízení a udržování výzkumných knihoven, bank znalostí a databází a také muzeí s vědeckými sbírkami a veřejnými výstavami ve specifických oblastech.

Norsko nemá zvláštní otevřenou univerzitu, všechny univerzity a univerzitní koleje však nabízejí účast na kontinuálním vzdělávání (celoživotním vzdělávání, vzdělávání dospělých), a to jak v krátkých aktualizacích kurzů bez kreditního ohodnocení, tak i v delších modulárních programech vedoucích k získání kreditů. Všeobecně se v rozvoji tohoto flexibilního vzdělávání využívá kombinace prezenčních a distančních forem, založených na užití moderní informační a komunikační technologie (ICT).

Na podporu těchto snah byla v r. 1999 zřízena národní agentura pro spolupráci a síťování v této oblasti s názvem Norway Opening Universities (NOU). NOU na svých webových stránkách provozuje soubornou databázi s vyhledávacím nástrojem pro kontinuální vzdělávací kurzy organizovanými na všech univerzitách a univerzitních kolejích.

Většina účastníků kontinuálního vzdělávání je zaměstnána. Pro dospělé je alternativou účast na řádných programech prezenčního studia; v nich je jedna třetina studentů starších 30 let.

15. Úprava nakládání instituce s majetkem

Paragraf 12.3 zákona se zabývá správou majetku státních (veřejných) univerzit a univerzitních kolejí. Konstatuje se v něm, že Rada instituce, která spravuje (státní) majetek instituce, může disponovat nemovitým majetkem, který instituce vlastní - se souhlasem Ministerstva nebo podle všeobecných ustanovení vydaných Ministerstvem.

Kapitola 8 pojednává o soukromých institucích.

Soukromé vysokoškolské instituce mohou podle kapitoly 8 zákona jednotlivě získávat státní finanční prostředky pro uznané studijní programy, nemají však automaticky nárok na tuto podporu. V r. 2007 existovalo 33 soukromých vysokoškolských institucí s uznanými studijními programy, z nichž 24 institucí získalo státní finanční prostředky pro (část) svých aktivit. Všechny musely poslat ministerstvu návrhy rozpočtu, roční vyúčtování, zprávy o průběhu zkoušek, o počtech registrovaných studentů, absolventů atd.

Soukromé vysokoškolské instituce jsou v Norsku relativně malé. V r. 2006/07 je navštěvovalo pouze 14 % studentů.

POLSKO

1. Celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání

Právní úprava je s ohledem na dvě hlavní části terciárního vzdělávání – vysoké školství a vzdělávání v „kolejích (colleges)“ ošetřena dvěma zákony tj. Zákonem o vysokém školství a Zákonem o vzdělávacím systému. Zákon o vysokém školství (27.7.2005) (The Law on Higher Education, dále „zákon“) nahradil vysokoškolský zákon z r. 1990, Zákon o vysokém odborném vzdělávání (Act on Schools of Higher Vocational Education of 26 June 1997) a Zákon o vojenském vysokém školství (1965) (Act on Military, Higher Education. Ošetřuje veřejné (public) a neveřejné (non-public) vysokoškolské instituce se specifiky pro církevní školy.

Zákon definuje:

- a) Základní termíny užívané ve vysokém školství včetně institucí, veřejnou a neveřejnou vysokou školu, univerzitního a neuniverzitního typu, jednotlivé typy studijních programů včetně titulů, postgraduální programy, full-time a part-time studium, obory studia, interdisciplinární programy atd.;
- b) požadavky, které musí splnit vysoká škola, aby se mohla používat v názvu termín univerzita, technická univerzita a jiné další specifikace v názvu instituce;
- c) Základní problematiku činností vysokých škol. Specifikuje reprezentace na národní úrovni, tj. Generální radu pro vysoké školy (General Council for Higher Education), Státní akreditační komisi (State Accreditation Committee) a Konferenci rektorů (Rectors' Conference) spolu s jejich hlavními kompetencemi, dále určuje organizační opatření týkající se zřízení a zrušení veřejné a neveřejné vysoké školy, pravidla mezinárodní spolupráce vysokých škol v oblasti vzdělávání a výzkumu, systémy řízení vysokých škol, vnitřní strukturu, jejich majetek a financování, zaměstnance, organizaci studijních programů včetně doktorských, práva a povinnosti studentů včetně doktorských, základní pravidla finanční podpory studentů, organizace studentské (včetně doktorských studentů) samosprávy a další organizační opatření.

Realizace zákonných opatření ve vysokoškolské oblasti vzdělávání je podmíněna řadou vyhlášek, které se týkají:

- a) názvu oboru studia (Regulation by the Ministry of Science and Higher Education (2006) on the names of the fields of study);
- b) požadavků a procedur přenosu výsledků studia (Regulation on the requirements and procedures for the transfer of Students achievements (2006);

a řady dalších opatření pro ošetření:

- požadavků na studijní programy v jednotlivých oborech;
- doktorských studijních programů realizovaných součástmi vysoké školy;

- požadavků na organizační jednotku školy, aby mohla realizovat studijní programy (ISCED 5A);
- diplomů a titulů vydávaných vysokými školami.

Další část terciárního vzdělávání tvoří programy učitelství, učitelství cizích jazyků a sociální práce, které realizují instituce typu „college“. Jsou primárně v kompetenci Ministerstva školství (Ministry of National Education), a řídí se Zákonem o vzdělávacím systému (1991) (The Act on the Education System), který obsahuje obecné uspořádání pro učitelské vzdělávání a pro vzdělávání v oblasti sociální práce. Některé jejich činnosti jsou ošetřeny Zákonem o vysokém školství. Programy učitelství a učitelství cizích jazyků jsou ošetřeny vyhláškou ministra školství definující profil učitele vzdělávaného v „kolejích“ a procedury zřizování a rušení „kolejí“. Instituce zajišťující programy sociální práce fungují podle vyhlášky ministra pro sociální politiku.

Instituce, které se podílejí na řízení vysokého/terciárního školství.

- A/ 1/ Ministerstvo pro vědu a vysoké školství (Ministry of Science and Higher Education)
 2/ Ministerstvo školství (Ministry of National Education)
 V některých záležitostech i jiná ministerstva
- B/ 1/ Generální rada pro vysoké školství (General Council of Higher Education)
 2/ Státní akreditační komise (The State Accreditation Committee)
 3/ Konference rektorů (Conference of Rectors of Academic Schools in Poland, Conference of Rectors of Non-University Higher Education Institutions in Poland)
 4/ Státní komise pro akademické tituly (State Commission for Accademic Degres)

2. Struktura systému terciárního vzdělávání

Struktura systému terciárního vzdělávání je odvozena od struktury studijních programů, které realizují. Terciární vzdělávání obsahuje následující typy studijních programů.

- první cyklus (bakalářský studijní program), (ISCED 5A), trvá 3-4 roky, vede k titulu licencjator – (3,5-4) roky a titulu ingenier v závislosti na oboru;
- druhý cyklus (magisterský studijní program), (ISCED 5A), trvá (1,5-2) roky, vede k titulu magister, nebo rovnocenným titulům v závislosti na studijním oboru;
- dlouhý cyklus (dlouhý magisterský program), (ISCED 5A), s dobou trvání 4,5 až 6 let vede ke stejnému titulu magister anebo podle oboru ekvivalentnímu jako je tomu u druhého cyklu strukturovaného studia;
- „Kolejní programy“ (College programmes) – (ISCED 5B) uskutečňované veřejnými a neveřejnými institucemi v oborech:
 - *učitelství (teacher training colleges),
 - *učitelství cizích jazyků (foreign language teacher training colleges),
 - *sociální práce (colleges of social work),

se studijní dobou 3 roky (pro účely mezinárodních srovnání jsou klasifikovány jako terciární, ale v polském kontextu jako nevysokoškolské);

- třetí cyklus (doktorský studijní program) (ISCED 6) trvá 3-4 roky a je uskutečňován vysokoškolskými institucemi univerzitního typu a výzkumnými nevysokoškolskými institucemi (např. Ústavy Polské Akademie věd nebo jinými výzkumnými a vývojovými institucemi).

Studijní programy (ISCED 5A) – bakalářské a magisterské jsou uskutečňovány veřejnými i neveřejnými vysokými školami univerzitního a neuniverzitního typu.

3. Přístupy ke klasifikaci a dalšímu členění institucí terciárního vzdělávání

Existuje jen základní členění institucí realizujících terciární vzdělávání popsané i s podmínkami pro zařazení institucí v zákoně a příslušných vyhláškách. Vysoké školy veřejné a neveřejné univerzitního typu realizují všechny typy studijních programů (ISCED 5A, 6). Vysoké školy veřejné a neveřejné neuniverzitního typu realizují studijní programy bakalářské a magisterské (ISCED 5A). Polská akademie věd a některé další výzkumné instituce realizují doktorské studijní programy (ISCED 6). Vzdělávací „koleje“ ve všech třech typech – učitelství, učitelství cizích jazyků a sociální práce realizují studium připravující studenty pro zaměstnání (ISCED 5B). Instituce učitelství (Teacher training colleges) připravují učitele pro předškolní vzdělávání (jesle, školka) a primární vzdělávání. Instituce učitelství cizích jazyků (Foreign language teacher training colleges) připravují učitelé cizích jazyků pro předškolní až postsekundární, tj. všechny úrovně s výjimkou vysokoškolské. Oba typy institucí mohou být autorizovány pro poskytování kurzů vedoucích k pedagogické kvalifikaci, vyžadující učitelskou praxi a kurzy dalšího vzdělávání učitelů. Instituce pro vzdělávání v sociální práci (Colleges of social work) vzdělávají sociální pracovníky a mohou nabízet i kurzy dalšího vzdělávání.

V akademickém roce 2006/07 mělo Polsko 448 vysokých škol, z toho bylo 130 veřejných. Byly rozlišovány:

- univerzity (uniwersytety) (18);
- technické univerzity (politechniki) (18);
- zemědělské univerzity- akademie (akademie rolnicze) (7);
- ekonomické univerzity-akademie (uczelnie ekonomiczne) (5);
- pedagogické univerzity-akademie (uczelnie pedagogiczne) (6);
- lékařské univerzity-akademie (akademie medyczne) (9);
- námořní školy-univerzity (uczelnie morskie) (2);
- sportovní univerzity-akademie (akademie wychowania fizycznego) (6);
- umělecké školy-akademie (uczelnie artystyczne fizycznego) (18);
- vojenské vysoké školy (uczelnie wojskowe) (5);
- vysoké školy pro státní správu (uczelnie sluzb penstrvovych) (2).

Asi 70 % vysokých škol je univerzitního typu, které realizují všechny tři typy studijních programů, 30 % neuniverzitního typu, které realizují bakalářské a magisterské programy. Dále existuje 34 neuniverzitních vysokých škol, které realizují pouze bakalářské studijní programy.

4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání z úrovně státu a příp. regionů

Vztah státu a vysokých škol v oblasti vzdělávání je dán Zákonem o vysokém školství (2005) (Law on Higher Education) a řadou vyhlášek ministra pro vědu a vysoké školství, které blíže specifikují oblasti vzdělávacích programů – návrhy oborů, strukturu studijních programů v závislosti na oborech, podmínky pro doktorské studijní programy, činnosti institucí, podílejících se na řízení a chodu vysokého školství (Akreditační komise, Konference rektorů atd.) a řadu dalších, týkajících se např. studentských záležitostí, záležitostí zaměstnanců atd. Výše citovaný zákon se vztahuje na veřejné a neveřejné instituce. Nevztahuje se na instituce administrované církvemi s výjimkou Catholic University of Lublin.

Stát realizuje svou politiku vůči vysokým školám především prostřednictvím Ministerstva pro vědu a vysoké školství, které pro řešení dílčích problémů využívá „podpůrné organizace“, jako jsou:

- Generální rada pro vysoké školství (General Council for Higher Education), spolupracuje s ministerstvem pro vědu a vysoké školství na vývoji národní vysokoškolské politiky. Předkládá návrhy na názvy oborů a požadavky na studijní programy a k řadě dalších věcí se vyjadřuje (např. k návrhu rozpočtu vysokých škol, k návrhům legislativních změn, k otázkám předloženým ministrem a dalším;
- Státní akreditační komise (State Accreditation Committee)

Komise se vyjadřuje a dává návrhy ministrovi týkající se:

- 1) zřízení vysokoškolské instituce a autorizace instituce pro realizaci studijních programů v daném oboru a úrovni studia;
- 2) hodnocení kvality vzdělávání provedeného komisí v daném oboru studia, včetně studia učitelství a naplnění požadavků na studijní program daných zákonem a vyhláškami.

Komise může vykonat návštěvy na vysokých školách v souvislosti s vyjádřením podle bodu 1 nebo na žádost ministra. Na žádost ministra může komise hodnotit kvalitu vzdělávání na určitých vysokých školách či jejich organizačních jednotkách. Komise může spolupracovat s národními a mezinárodními organizacemi, které se zabývají hodnocením a akreditací. V souvislosti s těmito činnostmi může Komise využívat osobní data o akademických pracovnících a studentech. Rozhodovací pravomoci jsou v kompetenci ministra. Komise je jmenována ministrem z kandidátů navrhovaných Generální radou, konferencemi rektorů (Conference of Rectors of Academic Schools in Poland, Conference of Rectors of Non-

University Higher Education Institutions in Poland), Studentským parlamentem (Students Parliament of the Republic of Poland), senátů vysokých škol, jakož i národními akademickými asociacemi a zaměstnaneckými organizacemi. Členy mohou být akademičtí pracovníci, kteří mají minimálně doktorský titul a jsou v hlavním pracovním poměru zaměstnanci vysokoškolské instituce. Ministr respektuje požadavek zákona § 50 na zastoupení 11 oborových skupin v komisi. Členem komise je ze zákona president studentského parlamentu. Komise má minimálně 60, maximálně 80 členů.

Dalším významným článkem řízení na úrovni státu jsou Rektorské konference. Jedná se o:

- Konference rektorů vysokých škol univerzitního typu (Conference of Rectors of Academic Schols in Poland);
- Konference rektorů vysokých škol neuniverzitního typu (Conference of Rectors of Non–University Higher Education Institutions in Poland).

Konference rektorů podporují rozvoj vysokého školství výzkumu a kultury. Veřejné autority projednávají s konferencemi rektorů následující:

- principy řízení vysokého školství;
- návrh státního rozpočtu týkajícího se vysokých škol;
- návrhy legislativních změn o vysokých školách, výzkumu a kultuře.

Stanoviska k určitým záležitostem Státní akreditační komise a konferencí rektorů vyžádaná ministrem jsou vzata v úvahu, jsou-li dodána v určitém termínu (1 měsíc).

5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání

Vysoké školy se řídí statutem přijímaným senátem nebo jiným samosprávným útvarem indikovaným ve statutu v závislosti na typu vysoké školy (veřejné/neveřejné). V některých případech (podle typu vysokoškolské instituce) je pro jeho uznání potřeba rozhodnutí ministra. Kolektivním orgánem podílejícím se na řízení školy je na veřejné škole senát a rady základních organizačních jednotek. Vedle senátu může na veřejné vysoké škole působit i Rada veřejné vysoké školy, je-li to dáno statutem. Na neveřejné škole je kolektivní orgán specifikován statutem. Představiteli vysokoškolské instituce jsou rektor a vedoucí základních organizačních jednotek, děkan je vedoucím fakulty. Složení senátu je dáno statutem. Veřejná vysoká škola určuje proceduru voleb a procentní složení z jednotlivých skupin pracovníků a studentů školy. Rektor je prezidentem senátu. Senát vysoké školy mj. přijímá: statut, studijní řád a další. Senát vysoké školy dále schvaluje: výroční zprávu rektora a další záležitosti dané zákonem.

Senát veřejné vysoké školy dále:

- přijímá plán aktivit a finanční plán instituce;

- schvaluje finanční zprávu instituce;
- stanovuje pravidla a dává svolení k některým majetkovým záležitostem.

Rada může být veřejnou vysokou školou ustavena jako další kolektivní orgán, pokud je tak stanoveno ve statutu školy. V Radě veřejné vysoké školy mohou působit:

- representanti státu a další representanti místní správy a samosprávy, akademici, zástupci zaměstnavatelských svazů, podniků a finančních institucí. Složení a jmenování je dáno statutem.

Kompetence Rady jsou dány statutem, statut rovněž může definovat společné kompetence Senátu a Rady.

Rektor řídí vysokou školu a reprezentuje ji vůči veřejnosti. Rektor veřejné vysoké školy přijímá rozhodnutí ve všech záležitostech instituce, pokud zákonem nebo Statutem není kompetence svěřena někomu jinému.

Rada základních organizačních jednotek je definována ve statutu včetně způsobu volby a složení a kompetencí. Rada kromě jiného

- přijímá studijní plány bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů;
- přijímá studijní plány postgraduálních programů, rekvalifikačních kurzů a další.

Zákon stanovuje pravidla, podle kterých může rektor odmítnout návrhy jednotlivých kolektivních orgánů.

6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce

Rektor veřejné vysoké školy se volí z akademických pracovníků, kteří mají akademický titul profesor nebo akademickou hodnost doktor habilitovaný. Rektorem univerzitní veřejné vysoké školy může být osoba, která je na dané instituci v hlavním pracovním poměru. Rektor neveřejné vysoké školy musí mít akademickou hodnost nejméně doktor a být na instituci v hlavním pracovním poměru. Předseda volební komise potvrdí písemně volbu rektora a informuje o výsledku příslušného ministra. Určitá dílčí specifika platí pro námořní, vojenské vysoké školy a školy poskytující vzdělání ve státních službách. Statut určí kvalifikační předpoklady pro prorektory, které by neměly přesahovat požadavky na rektory. Počty prorektorů jsou specifikovány ve statutu. Prorektoři jsou voleni tělesem volitelů na návrh rektora, obsahujícím kandidáty z akademických pracovníků instituce. Rektor i prorektoři mohou být odvoláni orgány, které je volily.

7. Otázky kariérního postavení akademických pracovníků, zejména otázky postavení profesora a případně docenta

Zaměstnanci vysoké školy jsou buď akademickými, nebo neakademickými pracovníky.

Akademičtí pracovníci se dělí na:

- výzkumné a pedagogické pracovníky;
- pedagogické pracovníky;
- výzkumné pracovníky;
- kvalifikované knihovníky, vědecké dokumentaristy a informatiky.

Akademičtí pracovníci mohou mít jen jeden hlavní pracovní poměr. Výzkumní a pedagogičtí pracovníci mohou být zaměstnáni jako:

- řádný profesor;
- mimořádný profesor;
- hostující profesor;
- adjunkt;
- asistent.

Zákon dále stanoví možnosti zaměstnání ostatních akademických pracovníků, rámcový obsah pracovní náplně, podmínky pro zařazení do určité kategorie, podmínky pro formu uzavření pracovního poměru (jmenování, kontrakt) a řadu dalších záležitostí včetně práv a povinností pro jednotlivé kvalifikace.

8. Řešení práv a povinností studentů

Studenti se musí chovat v duchu složeného slibu a studijního řádu. Studenti bakalářských a magisterských studijních programů mohou studovat ve více studijních programech na jedné nebo více školách. Pravidla takovýchto studií se řídí studijním řádem. Studenti mohou mít individuální studijní plán a mohou přestoupit z jedné instituce na jinou včetně zahraniční v mezích pravidel daných příslušnými institucemi.

Studenti musí plnit studijní povinnosti (navštěvovat kurzy, skládat zkoušky atd.) dané studijním řádem. V případě neplnění povinností vyjmenovaných v zákoně jsou studenti potrestáni, případně mohou být vyloučeni ze studia. Proti rozhodnutí vedoucího organizační jednotky se mohou odvolat k rektorovi.

Ministr stanoví vyhláškou způsoby vydání dokladů o studium a jeho ukončení.

Pravidla uznání zahraničních diplomů jako ekvivalentních k těm získaným v Polsku jsou dány mezinárodními dohodami. V případě, že mezinárodní dohoda neexistuje, je možné zahraniční vzdělání uznat na základě specifického nostrifikačního procesu daného vyhláškou. Obdobná

práva a povinnosti jako mají studenti bakalářských a magisterských studijních programů mají i studenti v doktorských studijních programech.

Studenti prvního a druhého cyklu musí ustavit studentskou samosprávu, která zastupuje studenty v příslušných orgánech, kompetence a pravidla jednání jsou dána zákonem a statutem vysoké školy. Obdobně ustanovují samosprávu studenti doktorských studijních programů. Vysoká škola poskytuje studentské samosprávě nutné prostředky na její provoz. Representanti studentských samospráv vysokých škol ustavují studentský parlament Polské republiky.

9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích

Zajišťování kvality spočívá ve vnitřním a vnějším hodnocení. Vnitřní hodnocení je povinné ze zákona, postup stanoví instituce ve statutu, schvalovaném Senátem. Pro vlastní hodnocení jsou často využívány ankety a dotazníkové akce.

Státní akreditační komise:

- hodnotí kvalitu vzdělávání v jednotlivých oborech studia včetně vzdělávání učitelů;
- posuzuje souhlas s obsahem realizovaných programů s požadavky na studijní programy;
- posuzuje návrhy na zřízení vysoké školy;
- posuzuje návrhy na autorizaci realizace studijního programu.

Výsledky hodnocení a výše zmíněných činností předkládá ministrovi. Ministr může komisi požádat o zhodnocení určité instituce nebo její organizační jednotky a o předložení závěrů hodnocení. Zákon explicitně nespecifikuje mechanismy vnitřního a vnějšího hodnocení na vysokých školách.

10. Řešení sociálních podmínek pro studenty

Pro studenty v prezenčním studiu na veřejných školách není zavedeno školné. Poplatky za studium jsou vybírány v případě prodloužení studia, opakování ročníků, studia v cizím jazyce a na závěr v případě kombinovaného studia. Výše poplatků určuje rektor dané vysoké školy.

Studenti mohou žádat o podporu ze státního rozpočtu na krytí životních a studijních nákladů v případech daných zákonem. Zákon rovněž určuje rámcové podmínky pro udělení jednotlivých podpor, které detailně specifikuje rektor pro diskusi se studentskými samosprávnými orgány. Zákon rovněž určuje procedury odvolání proti prvotním rozhodnutím. Žádost o stipendium ministra za vynikající výsledky studia či mimořádné výkony ve sportu podávají ministrovi orgány vysoké školy. Handicapovaní studenti mohou

obdržet zvláštní podporu. Podmínky pro udělení stipendií ministra stanoví ministr vyhláškou. Studenti mají nárok na 50% slevu ve veřejné městské dopravě.

11. Role vnějších aktérů v systému terciárního vzdělávání

Role vnějších aktérů není v zákoně explicitně pojednávána. Zákon však v části věnované kolektivním orgánům vysoké školy či organizačních složek určuje nutnost nebo možnost participace členů těchto orgánů z vnějšku vysoké školy, a to jak ze státní správy a samosprávy z jiných vysokých škol, ze zastupitelských studentských orgánů, ale i zaměstnavatelských, odborných a odborových svazů.

12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání

Veřejná vysoká škola má svůj majetek specifikován v zakládací listině.

Aktivity veřejných vysokých škol dané statutem musí být financovány ze státního rozpočtu a mohou být financovány z vlastních příjmů. Zákon specifikuje položky, na které má veřejná vysoká škola získat podporu ze státního rozpočtu. Členění položek v zákoně odpovídá věcnému obsahu financovaných činností a ze zákona nelze specifikovat předepsané členění. Neveřejná vysoká škola může získat příspěvek na krytí části poplatků placených studenty bakalářských a magisterských programů (full-time) a doktorskými (full-time) studenty a dále příspěvek na některé další aktivity, které obdrží veřejné školy nárokově. Ministr může vyhláškou stanovit pravidla a požadavky pro žádost o podporu neveřejných vysokých škol.

Pravidla a procedury financování výzkumu na vysokých školách ze státního rozpočtu jsou dány zákonem o principech financování vědy (Act on the Principles of Financing Science (2004)). Zákon dále stanoví příjmy veřejných vysokých škol, kterými kromě výše zmíněné podpory vzdělávání a výzkumu ze státního rozpočtu jsou poplatky za vzdělávání part-time studentů, poplatky za přijímací řízení, poplatky za vydání specifikovaných dokumentů, příjmy z ekonomických aktivit, z prodeje majetku a řadu dalších.

Zákon dále přesně specifikuje poplatky, které mohou veřejné vysoké školy vybírat od studentů jejichž výši s určitými specifiky po projednání se studentskými orgány stanoví rektor, detailní pravidla předkládá senát. Pravidla pro poplatky na neveřejných vysokých školách musí být určena tělesem/orgánem daným statutem školy.

Veřejná vysoká škola předkládá plán aktivit a finanční plán ke kontrole ministrovi pro vysoké školy a ministrovi odpovědnému za veřejné finance. Veřejná vysoká škola musí vytvářet následující fondy:

- kapitálový fond;
- jiné fondy provozované podle zvláštní legislativy;

- fond finanční podpory studentů všech programů naplňovaný jednak ze státního příspěvku, poplatků za ubytování v kolejích, za stravování v menzách a z ostatních příjmů vysoké školy.

13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání

Přístupy k řešení vnitřního uspořádání vysoké školy jsou v kompetenci vysokých škol. Zákon zmiňuje termín základní organizační jednotka (basic organisational unit), kterou blíže nespecifikuje. Tyto jednotky včetně jejich kompetencí v rámci školy, orgány těchto jednotek jsou věcí statutu školy. Základní organizační jednotka veřejné vysoké školy může být zřízena, transformována nebo zrušena senátem, nebo v určitých zákonem daných případech ministrem na žádost senátu. Na vysokých školách vojenských, námořních, uměleckých a lékařských spolupracuje ministr školství s příslušnými rezortními ministry.

Veřejná vysoká škola může zřídit jiné organizační jednotky (other organisational units), jejichž typ a podmínky a procedury pro zřízení, transformaci a zrušení jsou dány statutem. Neveřejná vysoká škola má typ organizačních jednotek a podmínky a procedury zřízení, transformace a zrušení dané statutem.

Vysoká škola může zřídit organizační jednotky i mimo své sídlo. Vysoká škola může provozovat akademické business inkubátory a centra technologického transferu. Vysoká škola musí mít knihovnu a informační centra, jejichž organizace je popsána ve Statutu.

Školní nemocnice, které realizují praktickou výuku lékařských škol fungují také podle zákona o zdravotnických zařízeních.

14. Řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání, např. oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti

Všechny zmíněné aktivity vysoká škola realizuje. Jsou komentovány v jednotlivých částech tohoto textu.

15. Úprava nakládání instituce s majetkem

Zakládací listina veřejné vysoké školy musí indikovat majetek instituce nebo identifikaci poskytovatele majetku. Majetek škole může poskytnout stát nebo lokální orgány podle zvláštních zákonů. Při spojování vysokých škol se spojuje i majetek. Při zrušení veřejné vysoké školy se majetek navrácí poskytovatelům. Zákon dále popisuje nakládání s majetkem v některých specifických případech (školní nemocnice apod.).

RAKOUSKO

1. Celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání

Vysokoškolské instituce univerzitního typu se zřizují, organizují a provádějí své aktivity podle Spolkového zákona o organizaci univerzit a jejich studiu z r. 2002 (Bundesgesetz über die Organisation der Universitäten und ihre Studien, Universitätsgesetz), který vstoupil v platnost v r. 2004. Tento zákon spojuje do jednoho legislativního celku dva dřívější oddělené zákony – organizační a studijní. V porovnání s těmito zákony vystupují do popředí následující přednosti nového zákona:

- určuje povinnost zajišťovat a hodnotit kvalitu;
- zavádí dohody o výkonech univerzity s ministerstvem a spolkové financování univerzit na jejich základě;
- popisuje povinnosti pravomoci ústředních celoškolských orgánů; nezná fakulty, i když samozřejmě je nevylučuje (předchozí organizační zákon měl speciální oddíl o fakultách, jejich povinnostech a pravomocích);
- o své vnitřní organizaci rozhoduje škola na základě svých statutů schvalovaných senátem;
- ve studijní části – potvrzuje boloňské strukturované studium – Bc., Mgr., PhD. (což nebylo v dřívějším studijním zákoně);
- stanoví povinnost ECTS (což nebylo ve studijním zákoně).

Samostatný zákon platí pro Univerzitní centrum dalšího vzdělávání v Kremsu: Spolkový zákon o zřízení univerzitního centra pro další vzdělávání s názvem Dunajská univerzita Krems (Bundesgesetz über die Errichtung des Universitätszentrums für Weiterbildung mit der Bezeichnung Donau-Universität Krems, DUK Gesetz 2004).

Pro univerzity aplikovaných věd (Fachhochschulen) platí Spolkový zákon o studijních programech odborných vysokých škol (Bundesgesetz für Fachhochschulstudiengänge, FHStG) z roku 1993, který byl novelizován v r. 2002. V roce 2005 byl přijat zákon, který dosavadním pedagogickým akademiím přiznává postavení vysokých škol: Bundesgesetz über die Organisation der Pädagogischen Hochschulen und ihre Studien (Hochschulgesetz, 2005).

Do terciárního sektoru patří i další školy, např. medicínsko-technické akademie (Medizinisch-technische Akademie) a další instituce odborné přípravy ve zdravotnictví, které nabízejí bakalářské programy a krátké kurzy 1. cyklu na úrovni ISCED 5B. Legislativu v této oblasti reprezentuje zejména Bundesgesetz über die Regelung der gehobenen medizinisch-technischen Dienste (MTD Gesetz).

2. Struktura systému terciárního vzdělávání

Terciární sektor v Rakousku zahrnuje:

- a) Univerzity -úroveň ISCED 5A a 6;
- b) Univerzity aplikovaných věd (Fachhochschulen, Universities of Applied Sciences)-úroveň ISCED 5A;
- c) Pedagogické vysoké školy (Pädagogische Hochschulen, University Colleges of Teacher Training) - úroveň ISCED 5A;
- d) Různé další školy úrovně 5B (např. Medizinisch-technische Akademie).

Univerzity nabízejí strukturu programů založenou na dvou hlavních cyklech (bakalářský/magisterský) od r. 1999 jako součást Boloňského procesu. Podrobně ji charakterizuje Univerzitní zákon z r. 2002. Odborným vysokým školám poskytla legislativní bázi pro bakalářskou/magisterskou strukturu titulů novela Zákona o studiu na odborných vysokých školách (FH) z r. 2002.

Podle 2. kapitoly univerzitního zákona z r. 2002 jsou univerzity zmocněny nabízet diplomové, bakalářské a magisterské tituly, a doktorské programy. Studijní zátěž v bakalářských studijních programech má hodnotu 180 kreditů ECTS a v magisterských studijních programech nejméně 120 kreditů ECTS. Studijní zátěž v doktorských programech má hodnotu nejméně 120 kreditů ECTS. Jestliže studijní zátěž činí nejméně 240 kreditů ECTS, pak mohou být programy označeny jako programy vedoucí k titulu „doktor filozofie“ označovaného zkratkou „PhD“. Každý program obsahuje povinné kurzy (hlavně vědecky orientované semináře) a vypracování disertace. Čas vyhrazený těmto aktivitám je stanoven příslušným studijním plánem a není centrálně předepsán. Doktorát může být také udělen několika univerzitami včetně zahraničních, jak je tomu v případě společných programů (joint degree programmes).

Od roku 1999 je povinně zaveden kreditní systém ECTS pro bakalářské a magisterské programy a na univerzitách také pro doktorské programy. Systém ECTS se používá jak pro přenos, tak pro shromažďování kreditů. Systém je plně zaveden na univerzitách a na Fachhochschulen. Podle zákona o studiu na akademiích z roku 1999 je rovněž povinný na Lehrer/innenbildende Akademien (školy pro přípravu učitelů).

Nařízení o evidenci univerzitního studia, které vstoupilo v platnost v srpnu 2002, upravuje zavedení dodatku k diplomu. Lehrer/innenbildende Akademien vydávají dodatek k diplomu od letního semestru 2003. Od října 2003 je dodatek k diplomu vydáván zdarma v němčině a angličtině automaticky všem absolventům odborných vysokých škol. Od července 2005 jsou povinny vydávat dodatek k diplomu automaticky všem absolventům rovněž všechny univerzity.

Rakouský vysokoškolský systém tíhne, podobně jako i jiné systémy, k homogenizaci. Příkladem může být zavedení bakalářských programů na bývalých pedagogických akademiích. Změna byla provedena na základě zákona Bundesgesetz über die Organisation der Pädagogischen Hochschulen und ihre Studien (Hochschulgesetz 2005), který vstupoval postupně v platnost do roku 2007. Pedagogické akademie byly přejmenovány na Pädagogische Hochschulen (anglicky University Colleges of Teacher Education) a přešly z úrovně ISCED 5B na 5A.

3. Přístupy ke klasifikaci a dalšímu členění institucí terciárního vzdělávání

V univerzitní oblasti existují kromě kategorie „univerzity“ (kam patří i technické univerzity, univerzita zemědělská, ekonomická, veterinární, báňská a univerzitní centrum dalšího vzdělávání) ještě „lékařské univerzity“ a „umělecké univerzity“. Další typy vysokých škol jsou uvedeny v části 2. Kromě státních vysokých škol existují ve všech typech i soukromé vysoké školy, z nichž část je církevních. Další formy klasifikace se v rakouských právních dokumentech nevyskytují.

4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání z úrovně státu a příp. regionů

Na systémové úrovni je pro řízení využíváno dvou nástrojů, jimiž jsou mechanismy financování (viz. bod 12) a mechanismy zajišťování kvality (viz. níže).

K zajišťování kvality ve vysokém školství je vytvářen jednotný národní systém. Rakouská agentura pro zajišťování kvality (Österreichische Qualitätssicherungsagentur, AQA) byla založena koncem r. 2003; svou činnost zahájila na jaře r. 2004. AQA je autonomní servisní agenturou, která pomáhá všem vysokoškolským institucím, tj. univerzitám, odborným vysokým školám a pedagogickým vysokým školám ve vytváření systému řízení kvality. Agentura je společnou iniciativou Rakouské konference rektorů (ÖRK), Rakouské konference Fachhochschulen (FHK), Asociace soukromých univerzit (PU), Rakouské studentské unie (ÖH) a spolkového ministerstva školství, vědy a kultury (BMBWK). AQA je servisní agentura zřízená k tomu, aby pomáhala univerzitám a odborným vysokým školám vytvořit vlastní systémy řízení kvality. Povinnosti Agentury zahrnují vypracování standardů a postupů pro zajišťování kvality ve vysokém školství, koordinaci hodnocení studijních programů a institucí, poradenství a podporu vysokých škol při vytváření a zavádění systémů vnitřního hodnocení kvality a při certifikaci procesů řízení kvality. Souhrnné výsledky hodnocení AQA publikuje, a to se souhlasem příslušné vysokoškolské instituce a v souladu s mezinárodními standardy pro zajišťování kvality a pro hodnotící agentury. Ve vědecké radě (Wissenschaftlicher Beirat) AQA mají většinu zahraniční odborníci.

Nezávislá Fachhochschulrat (FHR) je akreditační orgán pro sektor odborných vysokých škol. Její povinnosti určuje zákon o studiu na Fachhochschulen a patří mezi ně akreditace, poradní činnost pro ministerstvo, podpora kvality vzdělávacího procesu, inovace, další vzdělávání a monitorování sektoru FH. Shrnutí hodnotících zpráv je publikováno na webových stránkách FHR, pokud s tím příslušná instituce souhlasí. Z výsledků hodnocení – zvláště z realizace doporučení plynoucích z následného hodnocení – vychází FHR při svém rozhodování o reakreditaci. Podle předpisu o hodnocení kvality, vydaného FHR v roce 2004, musí být alespoň jeden člen hodnotícího týmu z podobné vysokoškolské instituce v zahraničí.

Nezávislá Rakouská akreditační rada (AR) je akreditační orgán pro sektor soukromých univerzit. Její hlavní činností je akreditace nových vysokých škol nebo akreditace studijních programů na již akreditovaných soukromých univerzitách. Dále monitoruje soukromý univerzitní sektor a dodržování obecných standardů. Závěry z hodnotících návštěv, uskutečňovaných externími odborníky, slouží jako podklad pro rozhodování AR o akreditacích a reakreditacích. Většina členů AR jsou mezinárodní odborníci. Výsledky hodnocení se nezveřejňují. Zákon o akreditaci univerzit z roku 1999 upravuje proces akreditace soukromých univerzit (na nichž studuje asi 1 % všech vysokoškolských studentů) a vymezuje povinnosti a rozhodovací pravomoci AR. Podle ustanovení tohoto zákona musí soukromé univerzity poskytovat výroční zprávy o činnosti a dokumentaci a výsledky hodnocení své vzdělávací a výzkumné činnosti. Akreditace udělovaná na pět let je založena na výsledcích návštěvy vnějšího hodnotícího týmu. Rozhodnutí AR musí schválit příslušný spolkový ministr.

Proces hodnocení, který s různými obměnami používají všechny akreditační a hodnotící orgány, má tři základní etapy: vlastní hodnocení/dokumentace školy, vnější hodnocení včetně hodnocení odborníky z obdobné instituce (peer review) a následné hodnocení.

5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání

Univerzitní zákon předepisuje formu managementu univerzity: mezi její řídicí orgány patří univerzitní rada, rektorát a senát.

Univerzitní rada plní strategické funkce. Do její zodpovědnosti spadá: volba a uvolňování rektora a prorektorů, funkce dohledu, schvalování rozvojových plánů, organizačních plánů, dohody o výkonech univerzity (uzavírané v tříletých cyklech s Ministerstvem školství, vědy a kultury), alokace financí rozpočtu. Univerzitní rada má pět, sedm nebo devět členů, přičemž 2 (3 nebo 4) členové jsou jmenováni federální vládou, 2 (3 nebo 4) členové jsou voleni univerzitním senátem a jeden člen je určen dodatečně. Takto vybraní členové rady mohou volit další její členy.

Rektoráty (tvořené rektorem a prorektory zodpovědnými za stanovené oblasti) řídí univerzitu. Do jejich zodpovědnosti spadá: reprezentace univerzity, jmenování vedoucích organizačních jednotek, alokace financí, příprava návrhů rozvojového plánu, organizačního plánu a výkonové smlouvy univerzity. Rektor řídí univerzitu, je jejím zaměstnancem a zároveň ji reprezentuje v její funkci zaměstnavatele. Do zodpovědnosti rektora spadá: vedení rektorátu, jednání o výkonové smlouvě univerzity s ministerstvem, reprezentace univerzity v její funkci zaměstnavatele v jednání se členy univerzity.

Senát je zodpovědný za akademické záležitosti, jako jsou univerzitní statuty, kurikula, užší výběry členů za účelem jmenování (především stanovení tříčlenného výboru ke jmenování rektora) a habilitace – které nadále již nemají automatické konsekvence ve smyslu práva na zaměstnání nebo akademických kariér. Senát může mít 12 až 24 členů. Profesori v něm mají absolutní většinu (jsou zastoupeni v počtu 7-13), studenti reprezentují čtvrtinu členů, asistenti, neakademičtí zaměstnanci disponují 2-5 členy.

6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce

Rektor je volen Univerzitní radou ze seznamu tří kandidátů nominovaných senátem. Prorektoři jsou voleni Univerzitní radou na základě nominací provedených rektorem po obdržení návrhů ze senátu. Rektor a prorektoři mohou být také Univerzitní radou uvolněni. Univerzitní rada (kromě jiného také) jmenuje auditora pro audit finančního stavu univerzity. Rektorát jmenuje vedoucí organizačních jednotek. Senát navrhuje seznam tří kandidátů na funkci rektora pro jeho výběr univerzitní radou, vyjadřuje na doporučení rektora mínění o prorektorech (počet, povinnosti a seznam kandidátů), účastní se procedur uvolňování členů univerzitní rady, rektora nebo prorektorů.

7. Otázky postavení akademických pracovníků

Univerzitní profesorky a profesori jsou odpovědní za výzkum a výuku nebo za vytváření a oceňování uměleckých děl a za výuku v oblasti umění. Jsou v trvalém nebo dočasném zaměstnaneckém poměru s univerzitou. Univerzitní profesori jsou jmenováni rektorem v souladu s procedurou jmenování, stanovenou zákonem. Profesori - členové senátu - především jmenují čtyři hodnotitele, které nominovali profesori z příslušného departmentu. Z nich nejméně dva musí být externí. Hodnotitelé posuzují vhodnost uchazečů o volné profesorské pozice. Senát dále jmenuje jmenovací výbor s rozhodovací pravomocí. Více než polovinu členů výboru musí tvořit profesori a nejméně jeden člen musí být student. Jmenovací výbor navrhne seznam tří nejvhodnějších kandidátů na každou uvolněnou pozici. Rektor vybere nejvhodnějšího kandidáta ze seznamu, jmenuje jej profesorem a uzavře s ním

zaměstnaneckou smlouvu. Smlouva poskytuje nově jmenovanému profesoru oprávnění k výuce (venia docendi) v oboru, ve kterém byl jmenován.

Soukromé docentky a docenti jsou osoby, jimž univerzita uděluje oprávnění k výuce v oboru na základě jejich vědecké nebo umělecké kvalifikace; nejsou však s univerzitou v zaměstnaneckém poměru. V průběhu habilitace uplatňuje rektorát právo udělovat uchazečům oprávnění k výuce (venia docendi) v celém vědeckém nebo uměleckém oboru. S udělením oprávnění k výuce je spojeno právo svobodně na dané univerzitě vyučovat s využitím jejího zařízení a také se starat o provádění a posuzování vědeckých a uměleckých prací (udělená venia docendi se automaticky nepřenáší na jiné univerzity).

Předpokladem pro udělení oprávnění k výuce je prokázání výborné vědecké nebo umělecké kvalifikace a také didaktických schopností uchazečů. Předkládaná písemné habilitační práce musí

- mít nezpochybnitelnou metodickou kvalitu;
- obsahovat nové vědecké výsledky;
- prokazovat vědecké zvládnutí habilitačního oboru a schopnost provádět v jeho rámci výzkumy.

Předkládané umělecké práce musí prokazovat schopnosti k reprezentaci uměleckého oboru v rozsahu určeném v navrhovaném oprávnění k výuce. Postup habilitace:

- návrh na udělení oprávnění k výuce je předkládán rektorátu. Ten jej po přezkoumání dále předává Senátu;
- v Senátu jsou určeni 4 posuzovatelé habilitačních prací; zpracovávají posudky;
- senát ustavuje habilitační komisi s rozhodovací pravomocí. Profesori v ní mají většinu, studenty představuje nejméně jeden člen. Posuzovatelé jsou z členství v komisi vyřazeni;
- habilitační komise rozhoduje na základě znaleckých posudků a stanovisek;
- rektorát dochází podle závěrů habilitační komise k rozhodnutí o udělení oprávnění k výuce. Proti tomuto rozhodnutí neexistuje žádný řádný opravný prostředek;
- udělení oprávnění k výuce nezakládá pracovní poměr k univerzitě a nemění ani stávající pracovní poměr.

8. Řešení práv a povinností studentů

Otázkám práv a povinností studentů je věnován celý paragraf 59 zákona o univerzitách z r. 2002. V rámci zákona je studentům přiznána svoboda studia. Ta zvláště zahrnuje právo:

- přijetí do jiných studijních programů, a to jak na univerzitě, v níž jsou zapsáni, tak i na jiných univerzitách;
- výběru mezi učiteli v rámci nabízených kurzů a kurikul;

- využití nabídek kurzů, vůči nimž jsou splněny registrační požadavky, mimo programy vedoucí k titulu na univerzitě, v níž byli přijati nebo na jiných univerzitách;
- používání výukových a výzkumných zařízení, která jsou relevantní k jejich oboru, a také příslušné knihovny na univerzitě;
- jde-li o studenty diplomových nebo magisterských programů: právo navrhopvat témata diplomových nebo magisterských prací nebo je vybírat z již existujících návrhů – podle univerzitních předpisů;
- jde-li o doktorandy: právo navrhopvat téma doktorské nebo je vybrat z již existujících návrhů – podle univerzitních předpisů;
- přípravy akademické práce v cizím jazyce – v závislosti na dohodě se svým školitelem.

Studenti mají (kromě jiného) následující povinnost:

- bezodkladně informovat univerzitu, na níž byli přijati, o změnách jména a adresy;
- každý semestr informovat univerzitu, na níž byli přijati, o pokračování ve studiu - kvůli dodržení lhůty všeobecného přijímacího období nebo její prodloužení;
- včasné zrušit svou registraci programu vedoucím k titulu v případě, že je zjevně nepravděpodobné pokračování ve studiu;
- registrovat se ke zkouškám a rušit tyto registrace ve stanoveném období;
- dodat kopii diplomové nebo magisterské disertace nebo uměleckého diplomového či magisterského díla nebo disertace do univerzitní knihovny a také do Rakouské národní knihovny do doby získání titulu;
- jde-li o studenty programů vedoucích k titulu: mají skládat zkoušky v souladu s předpisy univerzity;
- jestliže splnili požadavky předepsané v kurikulu: mají získání titulu;
- jde-li o studenty programů, které nevedou k titulu: mají navštěvovat navštěvování relevantních univerzitních kurzů a skládání zkoušek.

9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích

Univerzitní zákon z r. 2002 (§ 14) uložil univerzitám povinnost vyvíjet v souladu s jejich statuty vlastní vnitřní systémy zajišťování a hodnocení kvality, aby byla zajišťována kvalita a dosahovány cíle jejich činnosti. Objektem hodnocení se stávají povinnosti univerzity a celé spektrum jejích služeb. Hodnocení jsou prováděna v souladu s mezinárodními hodnotícími standardy a obecně přijímanými postupy. Specifikovány jsou i některé prvky tohoto systému: průběžné vnitřní hodnocení, hodnocení činností a výkonnosti vysokoškolských učitelů a vnější hodnocení konané z podnětu univerzitní rady, rektora nebo Spolkového ministerstva školství, vědy a kultury (BMBWK). Činnost univerzitních profesorů, lektorů a dalších zaměstnanců v oblasti výzkumu, umění a výuky má být hodnocena pravidelně, nejméně jednou za pět let. Detailní uspořádání je stanoveno v univerzitních statutech. Závěry všech hodnocení jsou vázány na rozhodnutí řídicích orgánů univerzit. Opatření týkající se

hodnocení a zajišťování kvality jsou součástími dohod o vykonávané činnosti (Leistungsvereinbarungen), které jsou klíčovým prvkem pro utváření profilu a poskytovaných služeb veřejnými univerzitami (na nichž studuje asi 90 % vysokoškolských studentů). Smlouvy o výkonech zahrnují opatření ke studentskému hodnocení výuky. Při vyjednávání o dohodách se bere v úvahu poslání univerzity a to, jak dosahuje stanovené cíle. Neexistuje právní povinnost akreditovat veřejné univerzity a jejich studijní programy.

Zákon o studijních programech odborných vysokých škol (na nichž studuje asi 8 % všech vysokoškolských studentů) z roku 1993 obsahuje ustanovení o postupech pro zajištění vnitřního hodnocení kvality (např. pravidelné hodnocení kurzů studenty). Ukládá rovněž povinnost akreditovat a reakreditovat studijní programy (vždy nejvýše po pěti letech) prostřednictvím FHR. Předpis o hodnocení kvality z roku 2004 určuje postup vnějšího hodnocení studijních programů a institucí z hlediska jejich reakreditace. Rozhodnutí o reakreditaci se obecně zakládá na vnějším hodnocení, které je koordinováno nezávislou agenturou pro zajišťování kvality. Proces vnějšího hodnocení má tři hlavní etapy: (1) vlastní hodnocení a zpráva, (2) návštěva alespoň trojčlenného hodnotícího týmu, (3) hodnotící zpráva a následné hodnocení.

Všechny vysoké školy v Rakousku obecně uplatňují průběžné hodnocení kurzů a učitelů pomocí dotazníkových akcí mezi studenty. Studenti se často účastní procesu vlastního hodnocení, které předchází hodnocení vnějšimu. Rakouská studentská unie (ÖH) je členem AQA a je zastoupena v její správní radě a na jejím valném shromáždění.

Agentury, které koordinují hodnotící činnost univerzit a odborných vysokých škol, jsou začleněny do mezinárodních sítí. AQA je řádným členem Mezinárodní sítě agentur pro zajišťování kvality ve vysokém školství (INQAAHE) a má statut pozorovatele v Síti agentur pro zajišťování kvality v zemích střední a východní Evropy (CEEN). FHR a AR jsou řádnými členy Evropské asociace pro zajišťování kvality ve vysokém školství (ENQA) a síť INQAAHE a základajícím členem sítě D-ACH (regionální síť akreditačních agentur v Německu, Rakousku a Švýcarsku). Jsou rovněž členy Evropského konsorcia pro akreditace ve vysokém školství (ECA) a sítě CEEN. FHR je členem Joint Quality Initiative.

Univerzitní zákon z r. 2002 uložil univerzitám povinnost vyvíjet v souladu s jejich statuty vlastní vnitřní systémy zajišťování a hodnocení kvality, aby byla zajišťována kvalita a dosahovány cíle jejich činnosti. Objektem hodnocení se stávají povinnosti univerzity a celé spektrum jejích služeb. Hodnocení jsou prováděna v souladu s mezinárodními hodnotícími standardy. Oblasti univerzitních služeb, které mají být hodnoceny, jsou stanoveny ve výkonových smlouvách s ministerstvem. Zákon stanoví, že:

- univerzity provádějí interní hodnocení na současně základně v souladu s jejich statuty;
- externí hodnocení se uskutečňuje:
 - na základě podnětu univerzitní rady nebo rektorátu příslušné univerzity nebo ministra, přičemž se vztahuje k jednotlivým univerzitám;

- na základě podnětu univerzitní rady nebo rektorátu příslušné univerzity nebo ministra tam, kde jde o více než o jednu univerzitu, přičemž se vztahuje k jednotlivým univerzitám;
- univerzity, o které půjde, a jejich řídicí orgány, budou povinny poskytovat nutná data a informace pro hodnocení, a spolupracovat.

10. Řešení sociálních podmínek pro studenty

Rozlišují se přímé a nepřímé podpůrné dávky pro studenty. Nepřímé dávky jsou přidělovány nezávisle na sociálních potřebách studentů. Zahrnují přídavky na děti adresované rodině, pojištění včleňované do zdravotního pojištění rodičů nebo vlastní pojištění, úlevy na daních rodičů jejichž děti studují v terciárním sektoru. Přímé dávky poskytované podle zákona o podpoře studentů (Studienförderungsgesetz) z roku 1992 jsou spojovány s akademickým studiem. Sociální potřeby jsou definovány na základě příjmů studenta a/nebo toho, kde je odpovědný za jeho podporu. Speciální dávky zahrnují cestovné, výpomoc při zahraničním studiu, granty k dokončení studia (vydávané nejvýše do 41 roku věku) studentům, kteří nezávinně museli přerušit studium. Ve výjimečných případech může být poskytnuta dávka na děti.

11. Role vnějších aktérů

Univerzitní zákon se v souvislosti s charakteristikou složení jednoho z nejvyšších orgánů univerzity – Univerzitní rady – vyjadřuje o jejích členech jako o externích členech univerzitního managementu: Univerzitní rada se skládá z pěti, sedmi nebo devíti členů, kteří zastávali nebo zastávají zodpovědné pozice, zvláště v akademické, kulturní nebo podnikatelské sféře a jejichž výjimečné znalosti a zkušenosti jim umožňují přispívat k dosahování cílů a plnění povinností univerzity. Členové univerzitní rady nemohou být členy univerzity, zaměstnanci univerzity nebo zaměstnanci ministerstva zodpovědného za vysoké školství. Orgány zajišťování a hodnocení kvality zařazují pravidelně do svých komisí externí členy včetně zahraničních.

12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání

Podle dvou paragrafů univerzitního zákona (§§12,13) jsou univerzity financovány spolkovou vládou s ohledem na její finanční zdroje, na požadavky kladené vládou na univerzity a na plnění jejich povinností. Ministerstvo školství, vědy a kultury uzavírá s každou univerzitou tříleté veřejnoprávní dohody o vykonávané činnosti (dohody o výkonech, resp. výkonové dohody, Leistungsvereinbarungen). Návrhy dohod, na základě kterých jsou vedena jednání, připravují univerzity. Spolková vláda nevyužívá svého postavení k tomu, aby stanovila rozpočty jednostranně.

Dohody o výkonech zvláště obsahují:

- a) služby, které mají být poskytovány univerzitou v souladu s jejími cíli, principy a povinnostmi. Služby pokrývají následující oblasti: strategické cíle, akademické priority, rozvoj univerzitních a lidských zdrojů; výzkum, tvorba uměleckých děl; studijní programy a kontinuální vzdělávání; sociální cíle; rostoucí internacionalizace a mobilita; meziuniverzitní kooperace;
- b) úkoly stanovené spolkovou vládou; alokace základního rozpočtu, beroucí v úvahu stanovená kritéria;
- c) obsah, rozsah a objem cílů a časový rozpočet dosahování cílů;
- d) dělení základního rozpočtu v daných rozpočtových letech;
- e) aktivity v případě nesplnění dohod o výkonech;
- f) výkaznictví a účetnictví.

Základní rozpočet představuje základní financování určované ve světle dohod o výkonech. Základnu pro jednání o dohodě a klíčové parametry kalkulací představují následující kategorie: (a) potřeby, (b) požadavky, (c) výkony, (d) sociální cíle. Tato čtyři kritéria musí být podrobně specifikována ve smlouvách o výkonech.

Zdrojem financí je na rakouských univerzitách také školné (poplatky). Níže uvádíme příslušná ustanovení univerzitního zákona:

- (1) Studenti, kteří jsou rakouskými občany nebo kterým je Rakousko povinno podle mezinárodních smluv poskytnout stejná práva přístupu k zaměstnání jako svým státním příslušníkům, platí univerzitní školné (poplatky) v rozsahu 363.36 EURO za semestr. Univerzitní školné se zvyšuje o 10 % v případě překročení standardní délky studia.
- (2) Studenti, kteří nejsou rakouskými občany a vůči kterým se neaplikuje žádná mezinárodní smlouva ve smyslu odstavce 1 platí univerzitní školné v rozsahu 726.72 EURO za semestr. Univerzitní školné se zvyšuje o 10 % v případě překročení standardní délky studia.
- (3) Od studentů, kteří byli přijati na více než jeden program vedoucí k titulu na jedné nebo více univerzitách, je požadováno placení jen jednoho univerzitního školného.
- (4) Univerzitní školné je placeno předem za každý semestr. Aby se zajistilo, že univerzitní školné je vybíráno, univerzity předávají Ministrovi údaje o studentech...
- (5) Univerzitní školné si příslušné univerzity ponechávají.
- (6) Univerzitní školné placené studenty, kteří navštěvují studijní program společně nabízený více než jednou univerzitou, nebo kteří jsou přijati na více než jeden studijní program na různých univerzitách, bude rozděleno mezi univerzity, jichž se to týká.

- (7) Studenti navštěvující kurzy kontinuálního vzdělávání, platí kurzovní poplatky. Jsou stanoveny na úrovních odrážejících skutečné náklady kurzů.

Prominutí a úhrada univerzitního školného:

(1) Univerzitní školné je promíjeno zvláště:

- a) studentům na semestry, během nichž budou studovat nebo získávat pracovní zkušenost v transnárodních mobilitních programech EU, v národních nebo univerzitních mobilitních programech;
- b) studentům na semestry, během nichž budou studovat v zahraničí na základě závazných kurikulárních požadavků;
- c) zahraničním studentům, jejichž domovský stát nebo univerzita promíjí školné rakouským studentům;
- d) studentům studujícím na základě úmluvy o uprchlících.

(2) Prominutí univerzitních poplatků závisí na rozhodnutí rektorátu.

...

(8) Proti rozhodnutí rektorátu se lze odvolat k senátu.

13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání

Univerzitní zákon nehovoří explicitně o fakultách, i když je samozřejmě je nevylučuje (předchozí organizační zákon měl speciální oddíl o fakultách, jejich povinnostech a pravomocích). O své vnitřní organizaci rozhoduje škola na základě svých statutů schvalovaných senátem. Zákon rovněž nepředepisuje formu managementu univerzity.

14. Řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání, např. v oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti

Univerzitní zákon stanoví pravidla financování výzkumu. Akademičtí a umělečtí pracovníci univerzity jsou ze zákona zmocňováni k uzavírání výzkumných kontraktů nebo uměleckých závazků, které nebudou financovány z univerzitního rozpočtu, ale z výzkumných kontraktů, z financí na výzkum nebo z jiných alokací třetích stran. Takové projekty budou považovány za univerzitní výzkum. Náklady na užití univerzitních lidských a fyzických zdrojů pro výzkumné kontrakty nebo uměleckou práci objednané třetími stranami budou plně univerzitě refundovány. Uplatnění těchto refundovaných peněz bude plně na uvážení rektorátu. Všichni vedoucí organizačních jednotek jsou v této souvislosti zmocněni jménem univerzity a ve spojení s jejími povinnostmi: získávat prostředky a práva cestou neziskových právoplatných transakcí přijímat finance od jiných právoplatných entit; uzavírat kontrakty o výkonech ve

vědecké nebo umělecké práci, provádění výzkumů a přípravě zpráv jménem třetích stran, pokud slouží účelu akademického výzkumu (nebo tvorbě a posuzování umění); uskutečňovat státní certifikační technické testování a připravovat expertní zprávy za předpokladu, že univerzitní zařízení, o které jde, je uznáno jako státní certifikační testovací laboratoř.

15. Úprava nakládání instituce s majetkem

Není zákonem výslovně specifikována

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

1. Celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání

Vysoké školy se na Slovensku řídí zákonem Národní rady Slovenské republiky (NR SR je jediným ústavodárným a zákonodárným orgánem Slovenské republiky) č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o změně a doplnění některých zákonů. Zákon řeší podmínky právního postavení vysokých škol, managementu, financování, vysokoškolského studia, studijních programů, jejich transformace; tituly absolventů, měřitelnost a přenos získaných vědomostí a zkušeností pomocí kreditního systému; akreditace; postavení pracovníků vysokých škol a obsazování míst vysokoškolských pedagogů, postavení studentů a systém sociální podpory studentů, školné a poplatky na veřejné vysoké škole.

Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a změně a doplnění některých zákonů byl novelizovaný zákony č. 209/2002 Z. z., 401/2002 Z. z., 442/2003 Z. z., 465/2003 Z. z., 598/2003 Z. z., 365/2004 Z. z., 455/2004 Z. z., 523/2004 Z. z., 578/2004 Z. z., 332/2005 Z. z., 363/2007 Z.z., 129/2008 Z.z., 144/2008 Z.z., 282/2008 Z.z. a 462/2008 Z.z.

Vyhlášky a nařízení vlády SR a další opatření:

- Vyhláška č. 614/2002 Z. z. o kreditním systému studia – tato legislativa vytváří právní rámec pro implementaci principů Boloňské deklarace
- Vyhláška č. 280/1994 Z. z. o soukromých školách
- Vyhláška č. 453/2005 Z. z. o rozsahu a dalších podmínkách při priznávání motivačního stipendia (novelou zrušena) Motivační stipendia jsou v rozhodovací působnosti vysokých škol
- Vyhláška č. 238/2005 Z. z. o postupu při uznávání dokladů o vzdělání
- Vyhláška č. 204/2002 Z. z. o poskytování stipendia doktorandům v denní formě doktorandského studia (novelou zrušena); poskytování stipendia studentům denní formy doktorandského studia upravuje novela č. 363/2007 Z. z
- Vyhláška č. 102/2006 Z.z. o přiznávání sociálního stipendia studentům vysokých škol
- Nařízení vlády SR č. 475/2007 Z.z. o určení limitů sum finančních prostředků na zabezpečení studia ve studijních programech v externí formě
- Opatření MŠ SR ze 17. října 2007, kterým se ustanovuje suma maximálního ročního školného na akademický rok 2008/2009 pro studijní programy v externí formě
- Opatření č. 472/2007 – seznam vysokých škol působících na území Slovenské republiky
- Nařízení vlády SR č. 104/2003 o Akreditační komisi
- Pracovněprávní vztahy zaměstnanců veřejných vysokých a státních vysokých škol jsou upraveny zákonem č. 553/2003 Z.z. o odměňování některých zaměstnanců při výkonu práce ve veřejném zájmu, Zákon č. 522/2003 Z.z. o výkonu práce ve veřejném zájmu
- Vyhláška č. 6/2005 o postupu získávání vědecko-pedagogických titulů nebo umělecko-pedagogických titulů docentů a profesorů

- Etický kodex zaměstnanců vysokých škol, který přijala Rektorská konference

Vysokými školami se dle zákona o vysokých školách rozumí: veřejné vysoké školy (§ 5), státní vysoké školy (§ 42) a soukromé vysoké školy (§ 47) se sídlem na území Slovenské republiky a také zahraniční vysoké školy (§ 49a) se sídlem na území členského státu Evropské unie mimo území Slovenské republiky anebo států, které jsou smluvními stranami Dohody o Evropském hospodářském prostoru a Švýcarské konfederace. Vysoké školy jsou právnické osoby, které vykonávají výzkum a vývoj. Veřejné vysoké školy jsou veřejnoprávní a samosprávné instituce. Státními vysokými školami jsou vojenské a policejní vysoké školy, které mají formu státních rozpočtových organizací, a zdravotnické vysoké školy ve formě státních příspěvkových organizací. Soukromé vysoké školy jsou právnické osoby a jejich činnost je podmíněna udělením státního souhlasu. Vysoké školy poskytují vysokoškolské vzdělávání v rámci akreditovaných studijních programů, tvořivého vědeckého bádání či tvořivé umělecké činnosti. Studijní programy se uskutečňují ve třech stupních. Vysoké školy mají výhradní právo na poskytování vysokoškolského vzdělávání a udělování akademických titulů a vědeckopedagogických titulů.

2. Struktura systému terciárního vzdělávání

Vysoké školy se dělí podle charakteru a rozsahu své činnosti na:

- univerzitní vysoké školy – poskytují vzdělání ve studijních programech všech tří stupňů a provádí zejména základní výzkum;
- odborné vysoké školy – poskytují vysokoškolské vzdělání v studijních programech prvního stupně a provádí aplikovaný výzkum.

Strukturované studium – na tři hlavní stupně studia – se zavádí na univerzitách a odborných vysokých školách od roku 1996. ECTS je povinný a kompletně zaveden na všech třech stupních studia od roku 2005/06. Kreditní systém umožňuje prostřednictvím kreditů hodnotit zátěž studenta spojenou s absolvováním studijního programu. Standardní zátěž studenta činí za celý akademický rok 60 kreditů, za semestr 30 kreditů, za trimestr 20 kreditů. Vysoká škola určuje celkový počet kreditů potřebných pro řádné ukončení studia v jeho jednotlivých stupních.

Bakalářský studijní program je studijní program prvního stupně – standardní délka studia je nejméně tři a nejvýše čtyři roky. Do druhého stupně patří studijní programy magisterské, inženýrské a doktorské – standardní délka studia je nejméně jeden a nejvýše tři roky. Studijní program třetího stupně je doktorandský studijní program – standardní délka studia v denní formě studia je nejméně tři roky a nejvíce čtyři roky, v externí formě studia pak lze studovat nejdéle pět let.

Vyšší odborné vzdělávání je v legislativě zavedeno jako nový druh pomaturního studia – tzv. vyšší odborné studium. V tomto studiu absolventi s ukončeným úplným středním vzděláním

nebo úplným středním odborným vzděláním získají vyšší odborné vzdělání. Toto studium neposkytuje vysokoškolské vzdělání, které podle vysokoškolského zákona může poskytnout pouze vysoká škola.

3. Přístupy ke klasifikaci a dalšímu členění institucí terciárního vzdělávání

Zákon č.131/2002 Z. z. o vysokých školách rozlišuje tři typy vysokých škol:

- veřejné vysoké školy (20 škol);
- státní vysoké školy – vojenské vysoké školy, policejní vysoké školy a zdravotnické vysoké školy (3 školy);
- soukromé vysoké školy (10 škol).

Novela zákona umožňuje také působení zahraničních vysokých škol na území Slovenské republiky. Dále zákon rozlišuje vysoké školy podle charakteru a rozsahu své činnosti na: univerzitní vysoké školy a odborné vysoké školy.

Všechny typy vysokých škol mohou zabezpečovat bakalářské, magisterské, inženýrské, doktorské a doktorandské studijní programy, vyhovují-li podmínkám akreditace. Vysoké školy mohou přijímat studenty pouze na akreditované studijní programy, ve kterých je zaveden kreditní systém. Zahraniční vysoké školy poskytují studium podle svých zákonů a předpisů. Bakalářské studium trvá tři až čtyři roky, magisterské a inženýrské studium jeden až tři roky. Doktorské studium v lékařských a veterinárních oborech trvá šest let.

4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání z úrovně státu a příp. regionů

Ústředním orgánem státní správy ve školství je Ministerstvo školství Slovenské republiky. Ministra školství jmenuje prezident na návrh předsedy vlády. Ministr schvaluje materiály, které souvisí s výkonem jeho práv a povinností jako člena vlády. Dále schvaluje návrhy zákonů předkládaných do vlády, vyhlášek a směrnic ministerstva, dohody o spolupráci s ústředními orgány státní správy, hlavní úkoly rezortu při řízení a výkonu státní správy, jakož i závěrečný účet ministerstva. Ministr školství předkládá prezidentovi republiky návrhy na jmenování profesorů vysokých škol, určuje organizační strukturu a funkční skladbu aparátu ministerstva atd.

Ministerstvo řídí a kontroluje výkon státní správy na úseku školství. Určuje síť škol a školských zařízení, zásady pro pedagogické řízení škol. Zabezpečuje rezortní informační systémy, školní výpočetní střediska, materiální a přístrojové vybavení škol a řadu dalších úloh. Pro jejich plnění zřizuje rozpočtové nebo příspěvkové organizace.

Organizační struktura ministerstva školství má dva stupně: do prvního patří sekce, samostatné odbory, dále kanceláře ministra, vedoucího služebního úřadu, státních tajemníků a sekretariát

Akreditační komise. Druhý stupeň pak zahrnuje odbory, oddělení a sekretariáty generálních ředitelů sekcí.

Pro oblast vysokého školství je na ministerstvu zřízena Sekce vysokých škol. Ministerstvo školství Slovenské republiky vytváří podmínky pro rozvoj vysokých škol a vysokoškolského vzdělávání, dále koordinuje jejich činnost a rozděluje jemu přidělené finanční prostředky ze státního rozpočtu jednotlivým vysokým školám. Ministerstvo rovněž vydává souhlas ke zřízení, sloučení, rozdělení a zrušení fakult vysokých škol.

Poradním orgánem vlády Slovenské republiky je Akreditační komise, která sleduje, posuzuje a nezávisle hodnotí kvalitu vzdělávací, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvořivé činnosti vysokých škol. Akreditační komise komplexně posuzuje podmínky fungování vysokých škol a vypracovává doporučení na zlepšení jejich činnosti. Výsledky svých šetření může komise uveřejnit. Akreditační komisi zřizuje vláda, má 21 členů.

5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání

Orgány akademické samosprávy veřejné vysoké školy jsou:

- akademický senát;
- rektor;
- vědecká rada, umělecká rada.

Akademický senát veřejné vysoké školy má široké spektrum pravomocí: schvaluje na návrh rektora název a sídlo školy, popř. jejich změny; schvaluje vnitřní předpisy školy; volí kandidáta na rektora a navrhuje jeho odvolání; dále jmenuje a odvolává prorektory, členy vědecké rady; schvaluje návrh rektora na rozpočet školy, dlouhodobý záměr, podmínky přijetí ke studiu a další (viz §9 zákona o vysokých školách).

Rektor je statutárním orgánem veřejné vysoké školy, kterou řídí, jedná jejím jménem a zastupuje ji navenek. Za svoji činnost je odpovědný akademickému senátu veřejné vysoké školy, ve věcech vymezených zákonem je odpovědný i ministru školství. Rektora jmenuje a odvolává prezident Slovenské republiky (na návrh akademického senátu). Rektor je oprávněn k podání řady návrhů akademickému senátu ke schválení (např. ohledně zřízení, zrušení a změn veřejné školy, ohledně rozpočtu školy), rektor uděluje vědecko-pedagogický nebo umělecko-pedagogický titul „docent“ a předkládá ministrovi návrh na jmenování profesorů (viz §10 zákona o vysokých školách).

Představitelem fakulty je děkan, který ji řídí a jedná jejím jménem. Za svou činnost odpovídá akademickému senátu fakulty a za vymezené oblasti činnosti rektorovi. Rektora zastupují prorektoři a děkana pak proděkani. Děkana volí akademický senát fakulty a jmenuje ho rektor. Prorektora jmenuje se souhlasem akademického senátu veřejné vysoké školy rektor.

Proděkana jmenuje děkan se souhlasem akademického senátu fakulty. Rektor také jmenuje a odvolává po schválení akademického senátu veřejné vysoké školy členy vědecké rady. Rektor je zároveň jejím předsedou. Vědecká rada má rovněž celou řadu pravomocí, např. hodnotí úroveň vysoké školy, schvaluje návrh studijních programů, kritéria pro získání titulu docent a profesor atd. (viz § 11 zákona o vysokých školách).

Funkční období rektora, prorektora, děkana, proděkana a členů vědecké rady je čtyřleté. Akademickou funkci rektora a děkana je možno vykonávat nejvíce dvě po sobě jdoucí funkční období. Na základě výběrového řízení jsou vybíráni vedoucí zaměstnanci – kvestoři a jednotliví vedoucí součástí veřejné vysoké školy. Kvestor zabezpečuje a odpovídá za hospodářský a administrativní chod školy a přímo podřízený rektorovi (§ 14 zákona o vysokých školách).

6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce

Rektor je statutárním orgánem veřejné vysoké školy, kterou řídí, jedná jejím jménem a zastupuje ji navenek. Za svoji činnost je odpovědný akademickému senátu veřejné vysoké školy, ve věcech vymezených zákonem je odpovědný i ministru školství. Rektora jmenuje a odvolává prezident Slovenské republiky na návrh akademického senátu.

Představitelem fakulty je děkan, je volen akademickým senátem fakulty a jmenován rektorem.

7. Otázky kariérního postavení akademických pracovníků, zejména otázky postavení profesora a případně docenta

Vysokoškolští pedagogové mohou působit ve funkcích: profesor, hostující profesor, docent, odborný asistent, asistent a lektor. Funkce profesora a docenta se vážou na studijní obor, ve kterém se udělují vědecko-pedagogické tituly profesor a docent.

Podmínkou pro získání vědecko-pedagogického titulu docent je vysokoškolské vzdělání třetího stupně (§ 54 odst. 1 zákona o vysokých školách), vypracování habilitační práce a úspěšné absolvování habilitačního řízení (§ 76 zákona o vysokých školách). Adept na docenturu musí vědecky a pedagogicky nebo umělecky působit v daném oboru na vysoké škole, dále vytvořit v daném oboru ucelené vědecké dílo nebo ucelené umělecké dílo (svými vědeckými pracemi nebo uměleckými díly) a také být v daném oboru v odborných kruzích uznávanou vědeckou nebo uměleckou autoritou.

Podmínkou pro získání vědecko-pedagogického titulu anebo umělecko-pedagogického titulu profesor je získání titulu docent a absolvování jmenovacího řízení. Mezi další podmínky, které musí uchazeč o profesuru splnit patří: vědecké a pedagogické nebo umělecké působení v daném studijním oboru na vysoké škole, jeho významný vliv v daném oboru (ovlivnění jeho vývoje, vytvoření vědecké či umělecké uznávané skupiny) a publikace vědeckých prací,

objevy a patenty nebo umělecká tvorba a v neposlední řadě má být v daném studijním oboru uznávanou vědeckou nebo uměleckou autoritou, přičemž jeho vědecké práce nebo umělecká díla dosahují i mezinárodní úrovně.

8. Řešení práv a povinností studentů

Sedmá část Zákona o vysokých školách je zaměřena na studenty vysokých škol. Vymezuje práva studentů – právo na studium studijního programu, k němuž byl student přijat, na vytvoření studijního plánu, zvolení studijního tempa, vyučujícího a pořadí zkoušek. Vše za respektování kapacit studijních programů a dalších stanovených pravidel. Dále má student právo v rámci svého studia pokračovat ve studiu na jiné škole, účastnit se na výzkumné, vývojové anebo umělecké a další činnosti vysoké školy. Má právo využívat informačních a poradenských služeb souvisejících se studiem a na informace o možnosti uplatnění po absolvování studia atd. (viz § 70 zákona o vysokých školách). Studenti musí plnit povinnosti vyplývající ze studijního programu, který studuje, a ze studijního řádu. Student musí dodržovat vnitřní předpisy vysoké školy a další povinnosti (viz § 71 zákona o vysokých školách).

Zákon dále definuje disciplinární přestupky, kterými se rozumí zaviněné porušení právních předpisů, vnitřních předpisů vysoké školy (či její součásti) anebo provinění proti veřejnému pořádku (§ 72 zákona o vysokých školách). Zákon dále specifikuje možná disciplinární opatření (od pokárání až po vyloučení ze studia) za spáchání disciplinárního přestupku a podmínky jejich uložení. Vysoké školy (fakulty) řeší přestupky studentů prostřednictvím disciplinární komise. Komise je složena z členů akademické obce, polovinu členů komise tvoří vždy studenti vysoké školy.

9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích

Hodnocení vysokoškolského vzdělávání je zabezpečeno prostřednictvím Akreditační komise. Akreditační komise je poradním orgánem zřízeným vládou Slovenské republiky. Činnost Akreditační komise se řídí platným zákonem o vysokých školách (první hlava deváté části zákona o vysokých školách). Akreditační komisi tvoří významné osobnosti z akademické komunity, kteří disponují vysokou odbornou úrovní a autoritou a za úkol mají sledování, posuzování a nezávislé hodnocení kvality činnosti vzdělávací, výzkumné, vývojové a umělecké. Činnost komise má vést k napomáhání zvyšování kvality. Jedním z výsledků komplexní akreditační činnosti je hodnocení poslání a úloh vysoké školy. Hodnocení obsahuje také doporučení na zlepšení práce vysoké školy (§ 84).

Akreditační komise uskutečňuje též periodickou evaluaci fakult každé vysoké školy. Hodnotí se kvantitativní a kvalitativní vědecká činnost (publikace, patenty atd.), pedagogická činnost,

kvalifikační strukturu pedagogických a vědeckých pracovníků, dále podíl na vědeckovýzkumných akcích, úspěšnost v získávání grantů (domácích i zahraničních) atd.

Vysoká škola má zákonem danou povinnost provádět vlastní hodnocení činnosti, které je spolu s výsledky pravidelných studentských anket (§ 70 ods. 1 písm. h) součástí komplexní akreditace činností dané vysoké školy. (§ 84 odst. 1 písm. a).

10. Řešení sociálních podmínek pro studenty

Otázku sociální podpory studentů řeší zákon o vysokých školách ve třetí hlavě (§ 94 - § 101). Finančně jsou studenti podporováni přímou i nepřímou formou. Přímou formou sociální podpory jsou stipendia – ty jsou vypláceny buď ze státního rozpočtu nebo z vlastních zdrojů prostřednictvím stipendijního fondu. Vyhláška č. 453/2005 Z.z. o rozsahu a dalších podrobnostech o přiznávání motivačního stipendia byla novelou zákona zrušena. Vyplácení motivačních stipendií je nyní v kompetenci samotných vysokých škol.

Podmínky pro vyplácení stipendií z prostředků státního rozpočtu a taktéž z vlastních zdrojů vysoké školy určuje zákon (§ 96 a § 97). Podmínky pro vyplácení sociálního stipendia určuje vyhláška č. 102/2006 Z.z. o přiznávání sociálního stipendia studentům vysokých škol na Slovensku.

Při splnění daných podmínek je sociální stipendium nárokové. Pro nárok na stipendium je rozhodující příjem studenta, resp. odvození od životního minima. Studenti se zdravotním postižením mají zvýhodněné podmínky pro získání sociálního stipendia např. že se pro ně nevztahuje podmínka splnění standardní délky studia (§ 96).

Hendikepovaní studenti jsou podporováni v mnoha ohledech. Jsou respektovány jejich speciální studijní potřeby, mají možnost využít např. individuálního studia (individuálního studijního plánu). Vysoké školy dále (dle svých možností) zabezpečují studentům stravování a příspěvky na náklady spojené se stravováním a také možnost ubytování a příspěvky na náklady spojené s bydlením (s ohledem na sociální situaci studenta, jeho prospěch, zdravotní stav, bydliště, apod.).

Další podporovanými činnostmi je sport a kultura. Vysoké školy se snaží podle svých možností vytvářet podmínky pro sportovní a kulturní činnost studentů. Příspěvky, které škola poskytuje např. uměleckému souboru či tělovýchovné jednotě, jsou hrazené ze státního rozpočtu v rámci dotace na sociální podporu studentů (§ 89 ods. 2 a 7).

Do systému sociální podpory patří také poskytování zvýhodněných půjček ze Studentského fondu půjček. Mezi nepřímé nástroje vysokoškolské politiky patří daňové úlevy, přídavky na

děti, zvýhodněné cestovné, zvýhodnění pro nezaopatřené děti atd. Doktorandi mohou pobírat doktorandské stipendium, splní-li k tomu stanovené podmínky (denní studium, nepřekročení standardní doby studia).

11. Role vnějších aktérů v systému terciárního vzdělávání

Třetí hlava zákona o vysokých školách pojednává o správní radě veřejné vysoké školy. Správní rada je orgán, který v rámci působnosti, která je vymezená zákonem (§ 41), podporuje vazby veřejné vysoké školy a společnosti a uplatňuje veřejný zájem v činnosti veřejné vysoké školy – jedná se zejména o záležitosti související s využíváním majetku vysokých škol a finančních prostředků poskytnutých veřejné vysoké škole státem.

Správní rada má 14 členů, jsou jmenováni a odvoláváni ministrem. Členy správní rady navrhuje nebo o nich podává vyjádření rektor. Členy se stávají především významní představitelé veřejného života, představitelé podnikatelské oblasti a územní samosprávy a také představitelé ústředních orgánů státní správy (z oblastí školství, financí, hospodářství a sociální).

12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání

Otázka financování vysokých škol je předmětem desáté části vysokoškolského zákona (§ 88 – 93). Financování veřejných vysokých škol je více-zdrojové s možností komerčních úvěrů od bank. Hlavním zdrojem financování veřejné školy jsou dotace ze státního rozpočtu a další mimorozpočtové zdroje. Státní vysoké školy jsou financované podle zvláštního zákona (Zákon č. 523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlech veřejné správy a o změně a doplnění některých zákonů). Soukromé vysoké školy si finanční prostředky zabezpečují na svou vzdělávací, výzkumnou, vývojovou nebo uměleckou a další tvořivou činnost. Ministerstvo však může za souhlasu vlády a po vyjádření orgánů reprezentace vysokých škol (§ 107 ods. 1) poskytnout dotace soukromé škole a účelové prostředky na řešení projektů výzkumu a vývoje. Soukromá škola má nárok na dotaci na sociální podporu studentů.

Student denní formy veřejné vysoké školy školné neplatí. Za studium však platí, překročí-li standardní délku studia (student hradí za každý další rok studia roční školné určené vysokou školou). Pokud student studuje více studijních programů stejného stupně, zohledňují se mu v celkové době studia. Novela zavedla zpoplatnění externí formy studia na veřejných a státních vysokých školách pouze na těch studijních programech, které není možné zabezpečit bezplatně, v rámci vládou určených limitů sum podle nařízení vlády (č. 475/2007 Z.z.)

Veřejná vysoká škola může požadovat poplatky za materiální zabezpečení přijímacího řízení. Další poplatky jsou spojeny s rigorózním řízením a vydáním diplomu po vykonání rigorózní

zkoušky, poplatky za vydání dokladů o studiu a jejich kopií, za uznání rovnocennosti dokladů o studiu atd. Cizincům školné a poplatky spojené se studiem určuje vysoká škola. Pokud studenti studují v rámci mezinárodních smluv, školné je hrazeno podle ustanovení těchto smluv. Školné a poplatky spojené se studiem jsou příjmem vysoké školy.

13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání

Členění součástí veřejné vysoké školy je součástí druhé hlavy zákona o vysokých školách.

Veřejná vysoká škola se může členit na:

- fakulty;
- jiné pedagogické, výzkumné, vývojové, umělecké, hospodářsko-správní a informační pracoviště;
- účelové zařízení.

Fakulty zřizuje, slučuje, rozděluje nebo zrušuje rektor po souhlase akademického senátu veřejné školy a také po předcházejícím vyjádření Akreditační komise. Rozsah samosprávného působení fakulty a její práva jsou předmětem § 23 zákona o vysokých školách.

Orgány akademické samosprávy fakulty jsou: akademický senát fakulty; děkan; vědecká rada fakulty, umělecká rada fakulty; disciplinární komise fakulty pro studenty.

14. Řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání, např. oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti

Vědecko-výzkumná činnost na vysokých školách je chápána jako základ pro rozvoj studijních oborů a disciplín. Jednou z klíčových funkcí vědecko výzkumné činnosti je přenos získaných poznatků do výuky. Podle zákona č. 567/2001 Z.z., kterým se mění a doplňuje zákon č. 386/1997 o dalším vzdělávání a o změně zákona č. 387/1996 o zaměstnanosti v znění zákona č. 70/1997, je další vzdělávání součástí školské soustavy Slovenské republiky. Uvedený zákon upravuje další vzdělávání jako součást celoživotního vzdělávání.

15. Úprava nakládání instituce s majetkem

Nakládání s majetkem veřejné vysoké školy je předmětem § 17 zákona o vysokých školách. Rozhoduje o něm rektor. Zákon vymezuje případy (§ 41), kdy rektor rozhoduje po souhlasu správní rady veřejné vysoké školy a akademického senátu veřejné vysoké školy. V případě nakládání s majetkem, který slouží k plnění úloh fakulty, rozhoduje rektor po vyjádření akademického senátu fakulty. Majetek lze využívat i na podnikatelskou činnost a na poskytování služeb pro studenty a zaměstnance školy ovšem za podmínek daných zákonem. Veřejná vysoká škola nesmí poskytovat úvěry, vydávat dluhopisy a nakládat se směnkami.

Studentům však může škola poskytovat půjčky. Veřejná škola může vykonávat podnikatelskou činnost, náklady na ni musí být kryty z jejího výnosu.

Významnou roli při nakládání majetku vysoké školy plní správní rada veřejné školy). Vysoká škola potřebuje písemný souhlas správní rady, chce-li: získat nemovitý majetek nebo movitou věc, zřídit věcné břemeno, založit jinou právní osobu (včetně pohybu financí jako vklad financí), uzavírat smlouvy o čerpání úvěru. Všechny podmínky jsou stanoveny zákonem (§ 41).

ŠVÉDSKO

1. Celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání

Celý systém švédského vysokého školství upravuje jeden vysokoškolský zákon (Högskolelagen) a nařízení vlády o vysokém školství (Högeskoleförordningen), které vstoupily v platnost v r. 1993. Příloha vládního nařízení obsahuje ustanovení o diplomech a akademických titulech. Určuje tituly, které mohou být udělovány ve vysokém školství, a požadavky kladené na jejich nositele.

2. Struktura systému terciárního vzdělávání

Systém švédského vysokého školství zahrnuje:

- univerzity (universitet) a další vysokoškolské instituce, které mají právo udělovat postgraduální tituly;
- univerzitní koleje (högskolor).

Pregraduální vzdělávání je poskytováno na srovnatelné úrovni na univerzitách i univerzitních kolejích. Univerzity oproti univerzitním kolejím nabízejí širší rejstřík kurzů a poskytují postgraduální programy v jedné nebo více oblastech. Některým univerzitním kolejím byly stanoveny specifické oblasti výzkumu, ve kterých nabízejí postgraduální programy.

V současné době ve Švédsku působí 17 státních a 3 soukromé univerzity, 11 státních a 8 soukromých univerzitních kolejí, 7 státních a 2 soukromé umělecké univerzitní koleje.

Hlavní část (kolem 95 %) vysokoškolského vzdělávání a výzkumu je zabezpečována na státních univerzitách a univerzitních kolejích.

Do terciárního systému patří i 5 nezávislých organizací s právem poskytovat vzdělání na úrovni 2. cyklu v oboru psychoterapie.

V lednu 2007 byla schválena a 1. července 2007 vstoupila v platnost novela vysokoškolského zákona zavádějící tři cykly vysokoškolského vzdělávání. Nová struktura nahradila dřívější systém a je jedinou strukturou pro všechny vysokoškolské instituce. Dřívější systém titulů byl reformován a strukturován, aby odpovídal novému systému tří cyklů. Zaveden byl také nový kreditní systém užívající kredity ECTS. Každý akademický rok tak odpovídá 60 vysokoškolským kreditům.

Univerzity uskutečňují též pokročilé kurzy odborného vzdělávání na úrovni ISCED 5B.

3. Přístupy ke klasifikaci institucí

Základní členění vysokoškolských institucí je na univerzity a univerzitní koleje. Samostatnou skupinu mezi univerzitními kolejami tvoří umělecké univerzitní koleje. Jak univerzity, tak univerzitní koleje mohou být státní nebo soukromé. Další klasifikaci právní předpisy neobsahují.

4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání z úrovně státu a příp. regionů

Vysokoškolský zákon určuje, že státní vysokoškolské instituce jsou řízeny centrálně státem. Švédský parlament rozhoduje o existenci jednotlivých institucí (kapitola 2, část 1).

Nižší správní celky mohou zřídit vysokoškolské instituce pouze za souhlasu vlády (kap. 1, č. 10).

Důležitou roli ve švédském vysokém školství hraje Národní agentura pro vysoké školství (Högskoleverket, HSV). Tato agentura provádí od ledna 2001 stále pravidelněji vnější hodnocení kvality, které zahrnuje všechny subjekty a programy. Agentura byla zřízena v roce 1995 jako nejvyšší administrativní orgán pro univerzity a univerzitní koleje. Agentura je nezávislá na vládě i na vysokých školách. Národní agentura pro vysoké školství dohlíží na kvalitu vysokých škol, prosazuje ji a hodnotí. Jedním z jejich úkolů je shromažďovat a zveřejňovat informace o těchto institucích.

Důležitou činností v této souvislosti jsou audity kvality. Agentura provádí rovněž národní hodnocení, které se týká vzdělávání v prvním i druhém cyklu, celých studijních programů nebo jejich určitých aspektů, jako jsou např. zkoušky. Když je hodnocen určitý studijní program, hodnotí se ve všech institucích ve Švédsku, které jej nabízejí. Při zajišťování kvality se klade důraz spíše na její zlepšování, než na kontrolu. Všechny programy prvního a druhého cyklu musí být hodnoceny vždy po šesti letech. Národní agentura uskutečňuje programy, které vedou k udělení obecných nebo profesních kvalifikací, a hodnotí programy druhého cyklu. Tato hodnocení se týkají rovněž oprávnění vysokoškolských institucí udělovat tituly. Instituce, které obecně toto oprávnění nemají, musejí o ně agenturu požádat; ta pak zjišťuje kvalitu nabízených programů. Hodnocení je založeno na vlastním hodnocení a návštěvě týmu externích odborníků. Je zpravidla zakončeno zveřejněním hodnotící zprávy. Tým pro hodnocení předmětů a programů je vždy složen z odborníků z příslušného oboru a mezinárodních odborníků, obvykle z dalších skandinávských zemí. Asi 60 % odborníků je ze zahraničí. Zajišťování a hodnocení kvality se účastní rovněž studenti, a to jak formálně, tak prakticky. Studenti jsou pro hodnocení kvality vybíráni podle určitých kritérií. Seznam studentů, kteří tato kritéria splňují, předává instituce a místní studentský svaz agentuře. Studenty zastupují nejméně jeden student prvního a jeden druhého cyklu. Bere se v úvahu i rovnováha v zastoupení mužů a žen a úroveň dosažená ve studiu. Národní agentura pro vysoké školství se zabývá také právy studentů, zkoumáním a hodnocením systému vysokého školství, hodnocením zahraničního vzdělávání a podporou obnovy a rozvoje vysokého

školství. Agentura rovněž hodnotí kvalifikace získané při vysokoškolském studiu v zahraničí. Při tomto hodnocení určuje, který švédský program odpovídá programu zahraničnímu. Koncepce hodnocení kvality je založena na konsensu mezi vládou a vysokými školami. Agentura provádí rovněž celková národní hodnocení studijních programů a kurzů. Jejich uskutečňování se přitom hodnotí ve všech vysokoškolských institucích, které tyto programy nebo kurzy nabízejí. Od roku 2001 agentura provádí opakovaně a zevrubně hodnocení kurzů a programů. Všechny vysokoškolské programy, včetně programů druhého cyklu, jsou hodnoceny vždy jednou za šest let a výsledky jsou sdělovány studentům.

Agentura rovněž hodnotí právo institucí zvolit si oblast výzkumu a v případech, kterých se to týká, jejich právo na statut univerzity; rozhodování v těchto záležitostech ovšem přísluší vládě. Čtvrtý typ hodnocení se týká řízení kvality na vysokých školách. Agentura zkoumá řízení kvality, tj. procesy, které zajišťují kvalitu na místní úrovni. Národní agentura pro vysoké školství se účastní činnosti Evropské asociace pro zajišťování kvality ve vysokém školství (ENQA) od roku 2000. Skandinávská síť agentur pro zajišťování kvality navíc stále více spolupracuje v záležitostech kvality se zainteresovanými partnery, institucemi a studenty.

5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání

Dle Vysokoškolského zákona (kap. 2, 1992) mezi akademické funkcionáře a řídicí orgány patří:

- vicekancléř, který řídí všechny záležitosti instituce. Je členem Řídící rady (kap. 2, č. 3);
- řídicí rada, jež odpovídá za veškeré dění uvnitř instituce; rozhoduje o celkovém zaměření její činnosti a o její organizaci, odpovídá za výroční zprávy, za informování o hospodaření, za plánování auditů a informování o jejich výsledcích, za vnitřní alokaci finančních prostředků, za ukončení pracovních poměrů, kázeňská řízení, přijímací řízení, systém jmenování do funkce. Předsedu Řídící rady jmenuje vláda (kap. 2, č. 4).

Většinu členů řídicí rady volí vláda, zákon nicméně stanovuje, že zde musí být zastoupeni učitelé a studenti (kap.2, č. 5). Učitelé jsou jmenováni na základě voleb a studenti si sami volí své reprezentanty. Vláda určuje proces jejich výběru (kap. 5, č. 1). Obvykle má Rada 15 členů: je to předseda, vicekancléř, sedm členů jmenovaných vládou, tři členové reprezentující učitele a tři členové reprezentující studenty.

Univerzity a univerzitní koleje samy rozhodují o své vnitřní organizaci. To zahrnuje též určování pravidel týkajících se fakultních rad, rad pro činnost v oblasti umění a speciálních orgánů pro vzdělávání a výzkum. Více je vnitřní struktura (složení řídicí rady, fakultní rady i

speciálních orgánů) regulována pouze u Švédské zemědělské univerzity (Swedish University of Agricultural Sciences), jak určuje část 7, kapitoly 2.

Každá univerzita má nejméně jednu fakultní radu. Počet těchto rad a jejich kompetence určuje sama vysokoškolská instituce. Fakultní rada je zodpovědná především za výzkum a výuku na vyšších stupních terciárního vzdělávání (kap. 2, č. 5a). Uplatňuje se dále ve struktuře řízení instituce jako poradní sbor v otázkách týkajících se výuky a výzkumu. Zákon stanovuje, že většinu fakultní rady tvoří akademicky kompetentní osoby (kap. 2, č. 6), především učitelé, zastoupeni by však měli být i studenti.

6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce

Rektor je jmenován vládním rozhodnutím (Government decision) na základě návrhu rady příslušné vysokoškolské instituce maximálně na šest let. Rada svůj návrh na post rektora konzultuje s akademickými i dalšími pracovníky a se studenty. Rada při rozhodování zohledňuje ženské i mužské kandidáty. Rada podá vládě zprávu o krocích, které uskutečnila, aby do své práce zahrnula i genderové hledisko.

Prorektor je rektorovým zástupcem. Prorektor je jmenován radou instituce maximálně na šest let. Rada svůj návrh na post prorektora konzultuje s akademickými i dalšími pracovníky a se studenty. Rada při rozhodování zohledňuje ženské i mužské kandidáty. Když je jmenováno více prorektorů, jeden z nich se stane rektorovým zástupcem.

Rektorem nebo prorektorem se může stát profesor nebo docent (professor, senior lecturer). Při rozhodování o rektorovi a prorektorovi se zohledňují také administrativní schopnosti.

7. Otázky kariérního postavení akademických pracovníků, zejména otázky jmenování a postavení profesora, příp. docenta

Vysokoškolský zákon se kariérnímu postavení akademických pracovníků věnuje v kapitole 3. Jako jejich hlavní povinnost určuje především výuku, rozvoj vlastní disciplíny ale hovoří také o sociálním přínosu jejich práce (kap. 3, č. 1).

Vysokoškolské instituce jmenují učitele univerzit a univerzitních kolejí, nicméně vláda může regulovat kritéria pro jejich kvalifikaci (kap. 3, č. 2). Učitelé ve státních univerzitách a univerzitních kolejích mohou být jmenováni jako profesori (professors), lektori (lecturers), asistenti (assistant lecturers), post-doctoral fellows, part-time teachers a hostující lektori (guest lecturers).

Univerzita a univerzitní kolej rozhodují, v jakém rozsahu a na jaké pozici by se měli přijímaní pracovníci zaměřit v oblasti vzdělávání, výzkumu, vývojové činnosti, umělecké činnosti a v

administrativě. Učitelé všech kategorií mají výukové povinnosti v pregraduálním vzdělávání, naproti tomu post-doktorské síly provádějí výzkum (kap. 3, č.5 a 6).

Vysokoškolský zákon stanovuje, že profesori jsou přijímáni na dobu neurčitou, s výjimkou profesorských postů v uměleckých disciplínách, dočasných postů externích učitelů, hostujících profesorů (kap. 3, č. 3)

8. Řešení práv a povinností studentů

Podrobnější informace o této otázce nebyly ve vysokoškolském zákoně nalezeny.

9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích

Podrobnější informace o této otázce nebyly ve vysokoškolském zákoně nalezeny.

10. Řešení sociálních podmínek pro studenty

10.1 Registrační poplatky a školné

Veřejné vysoké školství ve Švédsku je všeobecně podporováno dotacemi a osvobozeno od školného. Studenti však musí platit registrační poplatky Studentské unii.

10.2 Finanční podpora studentů

Studenti, kteří byli přijati na univerzitu, v univerzitní koleji nebo v jiné instituci post-sekundárního vzdělávání a splňují určitá základní kritéria, mají právo na studentskou podporu, jestliže studují přinejmenším na polovinu studentského úvazku. Studentská podpora sestává ze dvou částí, z dotace a splatitelné půjčky. Student si může vybrat a ucházet se pouze o dotaci. Na základě určitých podmínek může být student také vybrán ke studentské výpomoci mimo Švédsko. Na základě určitých okolností může být studentu poskytnuta dodatečná půjčka. Pro studenty s dětmi existuje možnost obdržet výjimečný příspěvek na dítě. Od 1. července 2006 je nejvyšší věkový limit pro získání studentské podpory 54 let. Národní rada studentské výpomoci (Centrala studiestödsnämnden, CSN) je odpovědná za alokaci a opětovné vyplácení finanční výpomoci během studií. Vláda také jmenovala studijně-sociální komisi. Komise má za úkol posoudit a navrhnout opatření týkající se finanční a sociální situace studentů.

10.3 Rovnost přístupu ke studiu

Rovnost přístupu ke studiu upravuje jak Vysokoškolský zákon (kap.1, č. 5a), tak samostatný zákon o rovném přístupu studentů na univerzity (Equal Treatment of Students at Universities Act, 2001).

11. Role vnějších aktérů

Vysokoškolský zákon obecně vysokoškolským institucím ukládá nutnost spolupracovat, komunikovat a prezentovat svou činnost společnosti (kap. 1, č. 2).

Zákon také dovoluje vládě do řídicí rady a dalších orgánů vysokoškolských institucí dosazovat soukromé osoby či sdružení (kap. 5, č. 2).

Podrobnější informace o této otázce nebyly ve švédském vysokoškolském zákoně nalezeny. (Högskolelagen (Vysokoškolský zákon, Higher Education Act), SFS 1992:1434, Amendments).

12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání

Podrobnější informace o této otázce nebyly ve švédském vysokoškolském zákoně nalezeny.

13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání

Podrobnější informace o této otázce nebyly ve švédském vysokoškolském zákoně nalezeny.

14. Řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání, např. oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti

Vysokoškolský zákon stanovuje, že vysokoškolské instituce jsou povinny prosazovat udržitelný rozvoj, „který zajišťuje dnešním a budoucím generacím zdravé a dobré životní prostředí, ekonomickou a sociální blaho a spravedlnost“, rovnost pohlaví a příslušníků národnostních skupin (kap.1, č. 5). Podrobnější informace o této otázce nebyly ve švédském vysokoškolském zákoně nalezeny.

15. Úprava nakládání instituce s majetkem

Podrobnější informace o této otázce nebyly ve švédském vysokoškolském zákoně nalezeny

ŠVÝCARSKO

1. Celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání

Nejobecnější ustanovení týkající se vysokého školství obsahuje ústava Švýcarské konfederace (Schweizer Bundesverfassung) ze dne 18. dubna 1999. Příslušné paragrafy znějí takto:

§ 63a Vysoké školství:

1. Spolkový stát/federace je zřizovatelem federálních technických vysokých škol (Eidgenössischen Technischen Hochschulen). Zřizuje další vysoké školy, přejímá a provozuje jiné vysokoškolské instituce.
2. Podporuje kantonální vysoké školy (Kantonale Hochschule) a může zřizovat jiné jimi uznané vysokoškolské instituce.
3. Spolkový stát a kantony se společně starají o koordinaci a zajištění kvality švýcarského vysokoškolského prostoru. Berou současně zřetel na autonomii vysokých škol a jejich různých zřizovatelů a dbají na rovnoprávnost institucí stejného zaměření.
4. Ke splnění svých úloh uzavírá spolkový stát a kantony smlouvy a přenášejí pravomoci na společné orgány. Zákon reguluje pravomoci a stanovuje podmínky organizace a metody koordinace
5. Pokud spolkový stát a kantony nedosáhnou společného cíle vydá spolková vláda předpis o studijních stupních a jejich přeměně, o dalším vzdělávání a o uznávání institucí i jejich ukončení. Mimo to spolkový stát stanovuje pro podporu vysokých škol jednotné principy financování a rozděluje úkoly mezi závislými vysokými školami ve zvláště nákladných oblastech.

§ 64 Výzkum a inovace:

1. Spolkový stát podporuje výzkum a inovace.
2. Podpora je zejména závislá při dodržení kvality a koordinace.
3. Spolkový stát zřizuje, přejímá a provozuje výzkumná zařízení.

§ 64a Další vzdělávání:

1. Spolkový stát stanovuje zásady dalšího vzdělávání
2. Podporuje další vzdělávání.

Pro jednotlivé součásti terciárního školství (viz. část 2) pak platí zvláštní zákony. Pro univerzitní vysoké školy (Universitäre Hochschulen) je to Bundesgesetz über die Förderung der Universitäten und über die Zusammenarbeit im Hochschulbereich (Universitätsförderungsgesetz, UFG) z 8. října 1999. Tento zákon se týká především

financování univerzitních vysokých škol, a to jeho rozdělení mezi federaci a kantony. Vnitřní organizací institucí ani organizací studia se nezabývá, ale přenechává významné kompetence v této oblasti Švýcarské univerzitní konferenci, kterou označuje za univerzitní a zároveň politický orgán. Samostatný zákon (a další právní předpisy) platí pro dvě federální technické vysoké školy (Eidgenössischen Technischen Hochschulen).

Pro odborné vysoké školy (Fachhochschulen) platí Bundesgesetz über die Fachhochschulen (Fachhochschulgesetz, FHSG) z 6. října 1995. Tento zákon je ve srovnání s předchozím mnohem podrobnější, upravuje mj. podmínky přijetí, organizaci studia, akreditaci, financování. Další záležitosti upravuje nařízení Verordnung über Aufbau und Führung von Fachhochschulen (Fachhochschulverordnung, FHSV) z 11. října 1996.

Pro odborné školy, jejichž část (vyšší odborné školy a instituce dalšího odborného vzdělávání) patří do terciárního systému, platí Bundesgesetz über die Berufsbildung (Berufsbildungsgesetz, BBG) z 13. prosince 2002. Podle tohoto zákona se o odpovědnost za odborné vzdělávání dělí federace, kantony a „organizace světa práce“ (sociální partneři, profesní svazy, další organizace a další poskytovatelé odborného vzdělání). Zákon je rovněž poměrně podrobný, řada ustanovení se týká ověřování a uznávání získaných kvalifikací.

V současné době se pracuje na novém návrhu zákona, jehož znění bylo předloženo k diskuzi 29. května 2009 (Bundesgesetz Entwurf über die Förderung der Hochschulen und die Koordination im schweizerischen Hochschulbereich, HFKG). Tento zákon, na jehož přípravě se podílel spolkový stát s jednotlivými kantony, má vytvořit jednotný Švýcarský vysokoškolský prostor (Hochschullandschaft Schweiz), který by zahrnoval všechny stávající vysoké školy (kantonální univerzity, vysoké odborné školy, federální technické vysoké školy (Eidgenössische Technische Hochschulen, ETH), a má poskytnout prostředky k novému řízení toho prostoru. Cílem je dlouhodobé zajištění zvýšení kvality a konkurenceschopnosti švýcarských vysokých škol. V návrhu zákona je patrná tendence ke zrovnoprávnění bakalářského studia na různých typech vysokých škol, přejmenování vysokých odborných škol na vysoké školy aj.

2. Struktura systému terciárního vzdělávání

Do systému terciárního vzdělávání ve Švýcarsku patří:

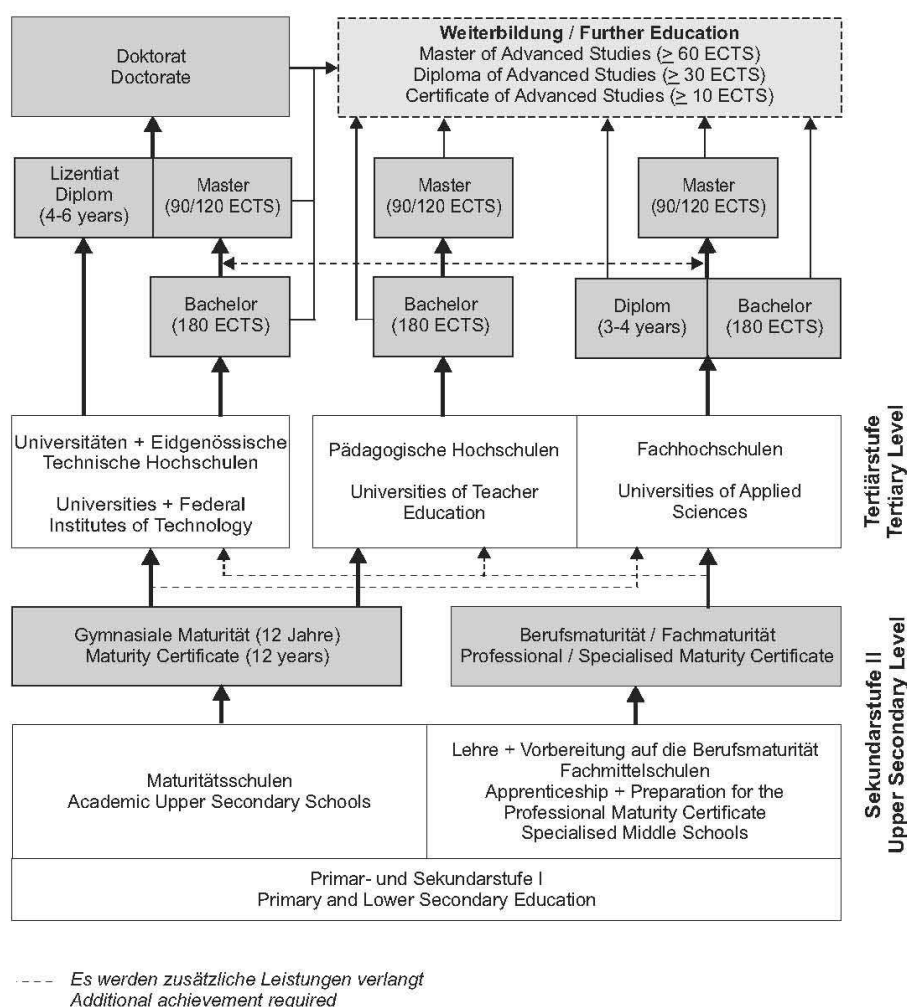
1) vysoké školy:

- a) univerzitní vysoké školy: kantonální univerzity, federální technické vysoké školy (Eidgenössische Technische Hochschulen, ETH); poskytují vzdělání na úrovni ISCED 5A a 6 (platí pro ně Universitätsförderungsgesetz, UFG z roku 1999);
- b) vysoké odborné školy (Fachhochschulen, Pädagogische Hochschulen); poskytují vzdělání na úrovni ISCED 5A (platí pro ně Fachhochschulgesetz, FHSG z roku 1995).

2) vyšší odborné školy (Höhere Fachschule) a instituce vyššího odborného vzdělávání; poskytují vzdělání na úrovni ISCED 4B (platí pro ně Berufsbildungsgesetz, BBG z roku 2002, který zahrnuje i nižší typy odborných škol, které nepatří do terciárního systému).

Struktura vysokoškolského systému je znázorněna na následujícím schématu, v němž je vyznačena i prostupnost mezi jednotlivými stupni a standardní doba studia nebo časová náročnost vyjádřená počtem kreditů.

Das schweizerische Hochschulsystem / The Swiss Higher Education System

V důsledku složitého systému rozdělení kompetencí mezi federálními a kantonálními úřady byla právní odpovědnost za zavádění Boloňské reformy na univerzitní úrovni přenesena federálním zákonem na Konferenci švýcarských univerzit (SUK-CUS), což je orgán spolupracující s federální vládou i s kantony. V prosinci 2003 schválila SUK-CUS směrnice pro koordinovanou reorganizaci výuky na švýcarských univerzitách. Tyto směrnice tvoří právní základ reformy. Pro Fachhochschulen (vysoké odborné školy) a Pädagogische

Hochschulen (Pedagogické odborné školy) přijala podobné směrnice pro Boloňskou reformu Rada pro vysoké odborné školy v roce 2002.

Struktura studia založená na dvou hlavních cyklech byla částečně zavedena na univerzitách a na Pädagogische Hochschulen. Počínaje akademickým rokem 2004/05 byla značná část studijních programů přizpůsobena struktuře bakalář/magistr. Fachhochschulen zavádějí své bakalářské programy od podzimu 2005. Padesát procent studentů prvních ročníků nyní nastupuje do nového systému a od roku 2010 budou všechny instituce a studijní programy plně reorganizovány.

Struktura a obsah doktorských programů nejsou organizovány jednotně, nýbrž je stanoví nezávisle jednotlivé univerzity. Pro vstup do doktorských programů je požadován magisterský titul nebo jeho ekvivalent; nejsou povinné žádné přípravné programy. Některé univerzity nabízejí teoretické kurzy, které studenti navštěvují při svém samostatném výzkumu. Nejsou zavedeny společné nebo dvojité doktoráty (joint or double doctorates), které by udělovaly dvě nebo více švýcarských univerzit. Na Evropské úrovni mohou být společné tituly udělovány ve spolupráci s francouzskou nebo italskou univerzitou na základě dvoustranných dohod uzavřených Konferencí rektorů švýcarských univerzit (CRUS). Dvě federální technické univerzity se těchto programů neúčastní.

ECTS je zaváděn současně s bakalářskými a magisterskými studijními programy (180, respektive 90-120 kreditů). V roce 2005 musely všechny univerzity přizpůsobit své vnitřní předpisy zavedením dvoustupňového studia včetně systému ECTS, který se používá pro přenos i shromažďování kreditů. Od roku 2010 budou mít všechny studijní programy zabudován systém ECTS. Pädagogische Hochschulen již tento systém ve všech svých programech zavedly. ECTS je povinný v magisterských programech pokročilého studia (Master of Advanced Studies) a v normálních bakalářských a magisterských programech, v doktorských programech však nikoli.

V roce 2002 vydala Konference rektorů švýcarských univerzit (CRUS) doporučení, aby se na univerzitách vydával dodatek k diplomu. Dodatek je k dispozici na všech institucích a ve všech programech zdarma. Je vydáván všem studentům automaticky spolu s diplomem v jazyce příslušné univerzity (např. v němčině, francouzštině nebo italštině) a v angličtině. Fachhochschulen vydávají dodatek k diplomu od roku 2000 dobrovolně, bez právních předpisů. Pädagogische Hochschulen zavedli ECTS v akademickém roce 2005/06.

3. Přístupy ke klasifikaci a dalšímu členění institucí terciárního vzdělávání

Uznány jsou následující instituce:

- 10 kantonálních univerzit;

- 2 federální technické vysoké školy (Eidgenössischen Technischen Hochschulen), které jsou spravovány spolkovým státem;
- 8 odborných vysokých škol;
- 18 uměleckých a hudebních škol;
- 15 pedagogických vysokých škol;
- 3 ostatní instituce.

Ve Švýcarsku je též řada soukromých vysokých škol a institucí, které nabízejí studijní cykly a ukončené vzdělání připomínající spíše angloamerický systém. Nejsou však uznávány a nelze je vhodně zařadit do švýcarského vzdělávacího systému. Soukromé studijní cykly musí však úspěšně projít akreditačním řízením, tak aby mohly být státem uznány. Odpovědnost za soukromý sektor mají kantony. Předpisy se však jednotlivých kantonech různí. Odpovědnost za akreditace má akreditační komise (Akkreditierung und Qualitätssicherung, OAQ). Přezkoumávány jsou zejména učení, výzkum, personální, prostorové a hmotné prostředky. Na základě dobrozdání OAQ rozhodne konference rektorů (Schweizerische Universitätskonferenz, SUK-CUS) a udělí souhlas nebo nesouhlas. Tak, aby mohly tyto instituce získat finanční podporu od spolkové vlády, musí soukromé univerzitní vysoké školy podle příslušných zákonů (Bundesgesetz über die Förderung der Universitäten und über die Zusammenarbeit im Hochschulbereich, Universitätsförderungsgesetz, UFG) splňovat vysoce náročná kritéria. Tyto jsou opětovně hodnocena OAQ. V současné době jsou vypracována nová jednotná pravidla pro akreditaci vysokých škol (Bundesgesetz über die Förderung der Hochschulen und die Koordination im schweizerischen Hochschulbereich, HFKG).

Soukromí poskytovatelé vysokého odborného vzdělávání (Fachhochschulen - FH) obdrží souhlas pouze v případě, že splní podmínky stejné pro státní školy (nabídka oborů, diplomů, další vzdělávání, výzkum, vývoj, nabídka třetím subjektům, financování, akreditace, atd.) podle zákona o vysokých odborných školách (Fachhochschulgesetz, FHSZ). V roce 2005 vznikla první soukromá škola tohoto typu (Kalaidos Fachhochschule) bez podpory veřejných financí.

4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání z úrovně státu a příp. regionů (vznik institucí, akreditace a hodnocení, stanovení počtu studentů apod.)

V odborném vzdělávání v terciárním sektoru a v dalším odborném vzdělávání zajišťuje inovace při zajišťování kvality a trendů spolkový zákon (Berufsbildungsgesetz, BBG) ze dne 13. prosince 2002. Vytváření jednotného vysokoškolského prostoru podle zásad Boloňského procesu má velký vliv na interním hodnocení vysokoškolských zařízení a studijních oborů, jejich kvalitu, akreditaci a uznávání.

Orgánem odpovědným za vnější zajišťování kvality je Centrum pro akreditaci a zajišťování kvality švýcarských univerzit (OAQ) založené 1. října 2001. Polovinu jeho rozpočtu hradí kantony, v nichž jsou univerzity, polovinu federální vláda. V současné době působí výhradně na národní úrovni a podává zprávy SUK-CUS. Své úkoly plní v těsné spolupráci s Konferencí rektorů (CRUS).

OAQ má pro potřeby Státního sekretariátu pro školství a výzkum každé čtyři roky kontrolovat, zda systémy zajišťování kvality na univerzitách jsou kompatibilní s mezinárodně přijatými standardy a zda je jejich výsledkem vysoká kvalita výstupů ve vzdělávání i ve výzkumu. Federální financování kantonálních veřejných univerzit je částečně vázáno na výsledky těchto tzv. „auditů kvality“. S audity bylo započato na 10 kantonálních univerzitách 1. července 2003. Odborníci, kteří navštívili univerzity, měli k dispozici jejich vlastní hodnotící zprávy. Na základě zpráv odborníků vypracovalo OAQ v červnu 2004 výslednou zprávu. Hodnocen byl i sám proces auditu. Ve všech formách vnějšího zajišťování kvality předchází vnějšímu hodnocení vnitřní hodnocení (vlastní hodnocení). Postupy a standardy kvality používané OAQ jsou založeny na mezinárodních zkušenostech. Před vypracováním vlastních postupů se OAQ do hloubky seznámila se zahraničními systémy akreditace a hodnocení. Studenti se na řízení OAQ přímo nepodílejí, jsou však zapojeni do všech hodnocení kvality (do přípravy vlastních hodnotících zpráv a jako partneři v rozhovorech při hodnotících návštěvách). OAQ provádí různé formy hodnocení kvality jako je akreditace (postupy na úrovni institucí a studijních programů ve veřejném i soukromém sektoru vysokého školství, a to jak v „konvenčním vzdělávání“, tak v distančním vzdělávání nebo e-learningu), audity kvality a hodnocení institucí při uznávání nových institucí na federální úrovni. Dalším úkolem OAQ je také nabízet služby v oblasti zajišťování kvality. Ve vědecké radě OAQ je několik mezinárodně uznávaných akademiků. Rada připravuje rozhodnutí o akreditaci pro potřeby SUK-CUS. V odborných skupinách pro vnější hodnocení a akreditace musí být většina odborníků zaměstnána mimo Švýcarsko.

Systém akreditací funguje od roku 2002. Je otevřen veřejným i soukromým akademickým institucím a jejich studijním programům. Akreditace je třístupňový proces, který zahrnuje vlastní hodnocení akreditované jednotky, hodnotící návštěvu mezinárodní skupiny nezávislých odborníků a rozhodnutí o akreditaci založené na prvních dvou stupních. Akreditace se soustřeďuje hlavně na vzdělávací proces. Je-li výsledek kladný, je jednotce udělena akreditace bez podmínek na sedm let, nebo podmíněná akreditace na stanovenou dobu, během níž musí být odstraněny nedostatky zjištěné během akreditačního procesu. Akreditace je dobrovolná (zvláště pro univerzity). Cílem není akreditovat všechny instituce nebo všechny nabízené programy, nýbrž spíše využít akreditace v případech, kdy to přinese příslušné akademické jednotce zvláštní prospěch.

Podle změny zákona o Fachhochschulen (FH), který platí od roku 2005, je pro tyto instituce a jejich studijní programy akreditace povinná. Výsledky akreditace musí být publikovány,

třebaže podle zákona na ochranu dat nemohou být negativní akreditační rozhodnutí zveřejněna.

Pädagogische Hochschulen (PH) podléhají zvláštním hodnocením. Za hodnocení a uznávání studijních programů těchto škol je odpovědná Konference kantonálních ministrů školství. Postupy hodnocení a uznávání obsahují tyto kroky: předložení zprávy úřadům; předběžné rozhodnutí na základě zprávy; návštěva instituce odborným týmem; návrh rozhodnutí o uznání; rozhodnutí vydané Konferencí kantonálních ministrů školství. Do procesů hodnocení a uznávání jsou zapojeni mezinárodní odborníci z příbuzných oblastí a studenti.

OAQ se aktivně účastní činnosti několika evropských sítí pro zajišťování kvality a akreditace: Společné iniciativy pro kvalitu (JQI), Evropského konsorcia pro akreditaci ECA (založeného v roce 2003) a regionální sítě D-A-CH (založené v roce 2003). Švýcarsko také vyjádřilo v roce 2005 zájem o připojení k Evropské asociaci pro zajišťování kvality ve vysokém školství (ENQA). OAQ je dále členem příslušných sítí a organizací pro zajišťování kvality na mezinárodní úrovni (INQAAHE), v rámci UNESCO a OECD nebo v rámci přeshraniční spolupráce.

4.1 Spolupráce spolkového státu a kantonů

V roce 2006 začala základě veřejného hlasování revize ústavního zákona týkajícího se vzdělávání zmíněného v § 61a ff. ústavy Švýcarské konfederace.

Je kladen důraz, při zachování pravomocí a svrchovanosti kantonů, zejména na tyto otázky:

- zakotvení kvality a prostupnosti jako cíl švýcarského vzdělávacího systému;
- zakotvení povinnosti koordinace a spolupráce v oblasti vzdělávání;
- jednotná celostátní pravidla při uznávání závěrečných zkoušek;
- společná odpovědnost spolkového státu a kantonů při koordinaci a zajišťování kvality na vysokých školách;
- zavedení jednotlivých pravidel pro studijní stupně a přestupy, o dalším akademickém vzdělávání, uznávání institucí a financování vysokých škol;
- rámcová zákonná kompetence spolkového státu o další vzdělávání.

5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání (rozhodující vnitřní aktéři, jejich práva a odpovědnost)

Ve Švýcarsku je vybudována autonomie vysokoškolského prostředí, zejména univerzitních vysokých škol (UH). Řídící struktury a kompetence řídicího aparátu jsou odlišné podle typu vysoké školy nebo instituce: univerzitní vysoké školy (UH) jsou veřejno-právní instituce a právním subjektem. Řídí a spravují své záležitosti samostatně a mají právo na autonomii. Velmi rozšířeným typem organizační struktury na UH je rozdělení na strategickou a operativní složku:

5.1 Strategická složka

Vysokoškolská rada (Univerzitní rada na UH nebo rada ETH) přejímá strategické vedení. Tyto rady jsou pojítkem ke zřizovatelům. Jsou složeny z politických a veřejně činných osobností státní správy, jakož i zástupců mimo státní sféru. Tyto rady mají poměrně velkou pravomoc, jakož i výkonné kompetence v oblasti samořízení jako např.: ustanovení univerzitních stanov, definici všeobecné institucionální politiky, udělují souhlas dlouhodobého plánu, dělení financí na jednotlivé orgány a oblasti univerzitní vysoké školy, tvorba a rušení studijních oborů, volba rektora nebo jmenování profesorů. Tyto rady zaujímají střední pozici mezi správní radou vysoké školy a státní dohlížecí komisí. Přejímají přímý dohled nad vysokou školou.

5.2 Operativní složka

Operativní vedení na univerzitní vysoké škole (UH) přejímá vedení univerzity/rektorát v částečné spolupráci se senátem (profesoři, vědečtí spolupracovníci, studující). Vedení univerzity má více členů volených na určité funkční období. Reprezentují univerzitní školu navenek. Rektor/rektorka předsedá vedení univerzity. K úkolům univerzitního vedení patří na různých vysokých školách např. koordinace výzkumu, učení a poskytovaných služeb, vypracování standardů kvality, administrativa, rozvoj vysoké školy, rozpočet, personalistika atd. Vedení školy (prezident a viceprezident) na Švýcarských technických vysokých školách (ETHZ) a Ecole Polytechnique Fédérale de Lausanne (EPFL) jsou nejvyššími orgány těchto institucí. Jsou zde odpovědní za oblast, výuky, výzkumu a poskytování služeb. Zde působí další orgány jako např. senát, děkanát, zástupce univerzitních institucí nebo oddělení jako i různé valné hromady/sbory. Zástupci všech kantonálních UH a ETH tvoří konferenci rektorů Rektorenkonferenz der Schweizer Universitäten (CRUS).

Konferenci rektorů KFH – (Rektorenkonferenz der Fachhochschulen der Schweiz (KFH)) tvoří vedoucí nebo rektori veřejných vysokých odborných škol.

Pedagogické vysoké školy (Pädagogischen Hochschulen) jsou veřejno-právní subjekty s nebo bez vlastní právní subjektivity. Rektorát nebo ředitelství je, podle situace v kantonu, buďto právnickou osobou nebo jsou jimi representační grémia. Konference rektorů pedagogických vysokých škol (COHEP).

Ředitelé vysokých odborných škol (FH) jsou sdruženi v různých výborech jako např.: Konferenz der Höheren Fachschulen der Schweiz (Konferenz HF).

6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce

Prezidenty federálních technických vysokých škol volí spolková rada. Vysokoškolská rada (Univerzitní rada na UH nebo rada ETH) přejímá strategické vedení. Tyto rady jsou pojítkem

ke zřizovatelům. Jsou složeny z politických a veřejně činných osobností státní správy, jakož i zástupců mimo státní sféru. Tyto rady mají poměrně velkou pravomoc i výkonné kompetence v oblasti samožřízení jako např.: ustanovení univerzitních stanov, definici všeobecné institucionální politiky, udělování souhlasu dlouhodobého plánu, dělení financí na jednotlivé orgány a oblasti univerzitní vysoké školy, tvorba a rušení studijních oborů, volba rektora nebo jmenování profesorů.

7. Otázky kariérního postavení akademických pracovníků, zejména otázky jmenování a postavení profesora, příp. docenta

7.1 Požadavky pro učitele na vysokých odborných školách

- ukončení vyšší odborné školy maturitní diplom nebo maturitní zkouška, nebo odborná kvalifikace, nebo vysokoškolský diplom v oboru, ve kterém vyučují;
- odborná praxe v oboru, který vyučují;
- Hochschulinstitut für Berufsbildung (EHB - <http://www.ehb>) požaduje minimálně jednoroční učitelskou praxi a doporučení odborné školy o vykonané zkoušce pedagogiky a didaktiky;
- pohovor.

7.2 Požadavky pro docenty na vysokých školách

- podmínky přijetí pro docenty na kantonálních univerzitních vysokých školách (UH), na vysokých obchodních školách (FH) a pedagogických vysokých školách (PH) se řídí podle zákonů kantonálních vysokoškolských zákonů a specifických podmínek jednotlivých vysokých škol;
- zákon (Fachhochschulgesetz, FHSG) reguluje podmínky pro docenty na FH;
- předpisy o uznání diplomů v oblasti učitelských způsobilostí regulují kvalifikační požadavky.

7.3 Jmenování profesorů

- Kompetenci ke jmenování profesorů mají vysokoškolské rady (univerzitní rady na UH nebo rady ETH).

Zaměstnanci Švýcarských technických vysokých škol (ETH) jsou státními zaměstnanci. Pracovní poměr se řídí podle spolkového zákoníku práce (Bundespersonalgesetz) a zákona pro Švýcarské vysoké školy (Bundesgesetz über die Eidgenössischen Technischen Hochschulen - ETHGesetz).

Osoby působící na vysokých školách (učitelé, vědeckí pracovníci, asistenti, studenti, administrativní pracovníci se mohou účastnit na rozhodovacím procesu týkajícího se uspořádání chodu vyučování. Mají právo na spoluúčast podle příslušných kantonálních zákonů.

8. Řešení práv a povinností studentů

8.1 Studentské organizace

Studentské organizace zastupují vysokoškolské, politické, kulturní a sociální zájmy studentů a jsou zastoupeny v orgánech a grémiích vysoké školy. Zápisem na vysokou školu se automaticky stává studující členem odpovídající studentské organizace. Na národní úrovni jsou studentské organizace zastřešeny vrcholovým orgánem. Svaz švýcarských vysokoškolských spolků (Der Verband der Schweizerischen Hochschulstudierendenschaften, VSH) zastupuje studentské zájmy a reprezentuje studenty při jednáních s akademickými a politickými institucemi. Účastní se pracovních jednání Konference rektorů a vede diskuzi se Sekretariátem pro vzdělávání a výzkum (Staatssekretariat für Bildung und Forschung, SBF) na univerzitní půdě je zastoupen svým zástupcem, který má za cíl dobrou informovanost a kontakt se studujícími. Další organizací je např. Verband der Schweizer Studierendenschaften (VSS).

8.2 Kantonální univerzity a federální technické vysoké školy

Zkoušky na univerzitních vysokých školách jsou organizovány jednotlivými fakultami nebo odděleními. Pravidla jsou regulována formou zkouškových, studijních a promočních řádů. Zavedení dvoustupňového studijního systému a zavádění ECTS kreditního systému přinesl změnu ve zkouškovém systému. K získání bakalářského diplomu je zapotřebí 180 kreditů, na magisterský diplom je požadováno 80 – 120 kreditů ECTS. Podle studijního zaměření musí student napsat závěrečnou práci (jak v magisterském, tak v kombinovaném studiu).

8.3 Odborné vysoké školy (FH)

Výsledky studia jsou měřeny rovněž podle kreditů ECTS. Studující obdrží kredity pokud získají požadovanou kvalifikaci v jednotlivém modulu. Modul se skládá zpravidla z jednotlivých kurzů. Kursy jsou hodnoceny podle místních, regionálních nebo národních systémů.

FHS mají svůj vlastní systém promočního řízení. Studium je ukončeno, pokud student získá potřebný počet kreditů ECTS. V bakalářském studiu 180 ECTS, v magisterském 90-120 kreditů. Jeden ECTS kredit je za 25-30 pracovních hodin. V magisterském studiu a též často v bakalářském studiu se vyžaduje vypracování závěrečné práce podle předem stanovených podmínek.

8.4 Tituly - Kantonální univerzity a federální technické vysoké školy

Doposud jsou vydávány po ukončení studia diplomy nebo licence (doposud za minimálně osmi semestrální studium, dělené na základní a hlavní studium). Přechod na bakalářské

a magisterské program, bude ukončen do roku 2010. Konference rektorů stanovila ve smyslu Boloňského procesu jednotné pojmenování :

- Bachelor resp. Master of Theology (BTh bzw. MTh);
- Bachelor resp. Master of Law (BLaw bzw. MLaw);
- Bachelor resp. Master of Arts (BA bzw. MA);
- Bachelor resp. Master of Science (BSc bzw. MSc);
- Bachelor resp. Master of Engineering (BEng bzw. MEng);
- Bachelor resp. Master of Medicine (B Med bzw. M Med);
- Bachelor resp. Master of Dental Medicine (B Dent Med bzw. M Dent Med);
- Bachelor resp. Master of Veterinary Medicine (B Vet Med bzw. M Vet Med).

Současně jsou vydávány Dodatky k diplomu / Diploma Supplement (DS). Po absolvování magisterského studia je možné začít studium v doktorském studiu (PhD-Studienprogramm). Trvání doktorského studia se řídí podle oboru a podle individuálních předpokladů.

8.5 Tituly - Fachhochschulen (FH)

Ve švýcarském systému je na vysokých odborných školách uznávána následující forma titulů:

- Bachelor resp. Master of Science [jméno vysoké odborné školy] in [označení studijního cyklu] specializace v [označení oboru];
Zkratka: BSc [jméno vysoké odborné školy] nebo. MSc [jméno vysoké odborné školy] nebo
- Bachelor resp. Master of Arts [jméno vysoké odborné školy] in [označení studijního cyklu] specializace v [označení oboru];
Zkratka: BA [jméno vysoké odborné školy] nebo. MA [jméno vysoké odborné školy].

9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích (jaké povinnosti má instituce uloženy zákonem, zejména v oblasti vzdělávací činnosti)

9.1 Vnitřní hodnocení kvality

V centru vnitřního hodnocení kvality vzdělávacích institucí je položen důraz na schopnost dalšího vývoje a samořízení. Vnitřní hodnocení jeho cíle, forma a provádění je v odpovědnosti školy a koná se za účelem analýzy instituce/zařízení. Je na rozhodnutí kantonu a stupně který management kontroly kvality (zřizovatel nebo škola) použije povinná standardizovaná kritéria.

V terciární sféře zavazuje zákon (Berufsbildungsgesetz, BBG) aktéry vysokého odborného vzdělávání, aby vědomě a důsledně uplatňovali kvalitativní trendy. Vysoké odborné školy (FH), které žádají o uznání vzdělávacího cyklu, musí prokázat jak je zajištěna kvalita a rozvoj systému hodnocení kvality. Ve Švýcarsku existuje několik různých nástrojů hodnocení a zajištění kvality. Vnitřní hodnocení se liší na jednotlivých vysokých odborných školách.

Vysoké odborné školy mohou k tomuto účelu pověřit zvláštní oddělení, odborné orgány nebo komise. Volba nástrojů hodnocení je v odpovědnosti školy.

Na univerzitních vysokých školách (UH) bylo započato od roku 1990 ve výuce a výzkumu se systematickým zavedením opatření pro hodnocení kvality. Vývoj těchto opatření je rozdílný a řídí se podle regionálních nebo specifických podmínek a potřeb. Orgán pro zjišťování kvality Organ für Qualitätssicherung (OAQ) započal mezi lety 2003–2004 inventarizovat a hodnotit univerzitní vysoké školy prostřednictvím auditů. Zpravidla každá univerzitní vysoká škola zavedla strukturální mechanismy na zajištění kvality (zakotvené zákonem nebo předpisem, zřízením střediska pro hodnocení kvality). Většina škol přepracovala opatření jako např. hodnocení vyučujících, hodnocení kvality výzkumu, regulaci procedury jmenování, didaktické nabídky pro vyučující, podporu studujících, statistické databáze studujících). Účinnost těchto nových forem je již zřetelná a hodnotící experti zjistili řadu povzbudivých výsledků, ale také řadu slabých míst. Výsledky obsahovaly doporučení, která musel vysoké školy provést do dalšího auditu v roce 2007/2008. Švýcarská univerzitní konference (Schweizerischen Universitätskonferenz, SUK-CUS) stanovila v roce 2006 pro vysoké univerzitní školy minimální požadavky a zásady, které musí být dodrženy.

Podle zákonného nařízení jsou vysoké odborné školy (FH) povinny pravidelně hodnotit svoji činnost a musí zřídit management pro hodnocení kvality. Mohou použít systém, který je zaveden na univerzitních vysokých školách. Na FH byly konferencí rektorů zřízeny odborné komise (Fachkommission Qualitätsmanagement, FQM). Tato instituce navrhl používat model vypracovaný European Foundation for Quality Management, který lze přizpůsobit podmínkám a potřebám FH. Také pedagogické vysoké školy (PH) zavádějí různé výše prezentované nástroje hodnocení.

9.2 Vnější hodnocení kvality

Vnější hodnocení je prováděno osobami, které nejsou se školou nebo zařízením spjati.

Vysoké odborné školy (FH) musí podstoupit uznávací proces týkající se uznávání titulů, postgraduálního studia, studijních oborů. Vysoké odborné školy mohou získat certifikát ISO nebo Q2E, eduQua atd.

Švýcarsko se ve vysokoškolském prostoru podle Boloňské deklarace vyslovilo pro zřízení systematicky organizovaného systému akreditací a hodnocení kvality. Doposud však akreditační proces není ve švýcarském vysokoškolském systému jednotný. Sjednocení je navrženo v novém vysokoškolském zákoně, která se připravuje.

Akreditační proces probíhá ve třech stupních. Prvním krokem je interní hodnocení školy/instituce, druhým je externí posudek nezávislou skupinou expertů. Na základě těchto posudků rozhodne pro univerzitní vysoké školy (UH) Schweizerische Universitätskonferenz (SUK-CUS), pro vysoké odborné školy (FH) Eidgenössische Volkswirtschaftsdepartement

(EVD) o udělení akreditace. Pedagogické vysoké školy (PH) s procesu akreditace nepodrobují.

Vysoké školy se mohou v rámci „rankings“ nechat srovnávat s ostatními švýcarskými vysokými školami nebo s jinými v zahraničí. Žebříček je postaven na statistických datech, jakož i anket uskutečněných mezi studenty a pedagogy. V tomto systému nejsou posuzovány školy jako celek, ale pouze jednotlivé studijní obory. Vypovídací hodnota žebříčků je velmi kontroverzně diskutována. Často jsou tyto výzkumy realizovány médii nebo výzkumnými organizacemi různého typu. Konference rektorů švýcarských univerzit (Rektorenkonferenz der Schweizer Universitäten, CRUS) a Státní sekretariát pro vzdělávání a výzkum (Staatssekretariat für Bildung und Forschung, SBF) vytvořily webovou stránku, která představuje a průběžně aktualizuje jednotlivé žebříčky The Ranking Forum of Swiss Universities.

10. Řešení sociálních podmínek pro studenty

Stipendijní politika spolufinancování na druhém stupni byla změněna v roce 2008. Kantony přejímají odpovědnost a financování na tomto stupni. V terciárním sektoru zůstávají stipendia společným úkolem jak kantonů, tak spolkové vlády. K této problematice nabyl v roce 2008 platnost nový zákon (Bundesgesetz über Beiträge an die Aufwendungen der Kantone für Stipendien und Studiendarlehen im tertiären Bildungsbereich (Ausbildungsbeitragsgesetz).

10.1 Podpora vzdělávání studentů

Rodiče jsou zásadně odpovědní za pokrytí nákladů za studium na základním stupni. Při omezených finančních prostředcích přicházejí v úvahu stipendia a půjčky. Stipendia jsou příspěvky studujícím, které se nemusí vracet. Půjčky na vzdělávání jsou bezúročné nebo s nízkým úrokem, a které je nutno po ukončení studia splatit. Poskytování půjček je v kompetenci kantonů. Kanton podle svého zákonodárství rozhoduje o nároku a výši příspěvků. Žádosti podávají studenti u příslušných kantonálních úřadů. Udílení příspěvků je závislé na jednotlivých kantonálních zákonech. Od 70. let se postupně stipendijní politika harmonizuje a v posledních letech je téměř jednotná. Závazným dokumentem se stal materiál „Modellgesetz der Schweizerischen Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren (EDK) 1997“ z roku 1997 harmonizující všechny základní principy pro udělování stipendií. Spolková vláda kantony ve financování podpor podporuje.

V terciární sféře existuje dohoda mezi kantony a spolkovou vládou. V platnost ke dni 1. ledna 2008 vstoupil zákon (Bundesgesetz über Beiträge an die Aufwendungen der Kantone für Stipendien und Studiendarlehen im tertiären Bildungsbereich, Ausbildungsbeitragsgesetz). Stipendijní „konkordát“ zahrnuje druhý vzdělávací stupeň a terciární sféru. Tak byly poprvé stanoveny celonárodní podmínky (limity, věkové hranice, doba trvání apod.) pro přidělování podpory.

V oblasti výzkumu a podpory studia podporuje ve velkém rozsahu Švýcarský národní fond Schweizerische Nationalfonds (SNF) zejména mladé vědce a výzkumníky, zejména na studium v zahraničí. Současně působí řada národních a soukromých institucí poskytující stipendia nadaným studentům. Oblast podpory kultury je podporována stipendii v uměleckých oborech Ministerstvem kultury (Bundesamt für Kultur).

11. Role vnějších aktérů v systému terciárního vzdělávání

O roli vnějších aktérů nebyly v dostupné legislativě nalezeny podrobnější informace.

12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání

Veřejné financování školství je rozděleno mezi spolkový stát, kantony a obce. V terciárním vzdělávání se ve švýcarském systému aplikují různé mechanismy: Spolkový stát se finančně podílí na krytí provozních nákladů kantonálních univerzitních vysokých škol (UH) a vysokých odborných škol (FH). Rozdělení těchto prostředků vysokým školám je závislé na počtu studentů. Mimo to se spolkový stát přiděluje investiční prostředky podílí se na financování projektů národního významu. Podkladem jsou následující zákony:

- Universitätsförderungsgesetz (UFG);
- Bundesgesetz über die Fachhochschulen (Fachhochschulgesetz, FHSG).

Švýcarské technické vysoké školy (ETH), které patří pod spolkový stát, jsou státem rovněž financovány. Podkladem je zákon Bundesgesetz über die ETH (ETH-Gesetz). Zřizovatelé kantonálních univerzitních vysokých škol financují na základě smlouvy.

Pedagogické vysoké školy jsou financovány plně kantony. Každý kanton platí paušální příspěvky na své studenty, kteří studují v jiném kantonu na základě uzavřené smlouvy (viz Interkantonale Universitätsvereinbarung (IUV) a Interkantonale Fachhochschulvereinbarung (FHV)). Švýcarský národní fond (Schweizerische Nationalfonds), Podpůrná agentura pro inovace (Förderagentur für Innovation KTI) a Evropská unie (EU) rozděluje na základě soutěžních výsledků finanční příspěvky na výzkumné a inovační projekty švýcarských vysokých škol nebo nezávislé výzkumné organizace. Soukromé organizace dávají prostředky prostřednictvím mandátů, nadací apod.

Účast poskytovatelů na financování univerzitních vysokých škol se liší. V případě kantonálních univerzitních vysokých škol a Švýcarských technických vysokých škol byl podíl financování v roce 2005 následující: spolkový stát 46 %, kantony 39 % a privátní zdroje 15 %. Spolkový stát je odpovědný za financování třetiny investičních a provozních nákladů u vysokých odborných škol (FH). Situace se však mění a tak např. v roce 2005 se podílel 20 % na nákladech na vzdělávání. Finanční účast kantonů byla cca 59 % a privátní účast byla

21 %. Od roku 2008 se spolkový stát podílí 20 % na financování studijních zdravotnických, uměleckých oborů a také oborů sociální práce.

Další vzdělávání je ve Švýcarsku převážně soukromé a je financováno zaměstnavateli nebo zaměstnanci. Spolkové financování je zaměřeno převážně na odborné profesní vzdělávání v oblasti zaměstnanostní politiky. Zaměstnavatelé podporují další profesní vzdělávání svých zaměstnanců, organizují interní kurzy nebo se podílejí u dlouhodobých kurzů na jejich financování.

13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání

Podrobnější informace v právní úpravě nejsou dostupné.

14. Řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání, např. oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti

14.1 Kantonální univerzity (UH) a Švýcarské technické vysoké školy (ETH)

Vzdělávací instituce pořádají různé typy dalšího vzdělávání ve formě přednášek, seminářů, cvičení, tutorátů, praktik. Obsahy bakalářských a magisterských studijních programů jsou nabízeny formou modulů. Samostudium zaujímá důležité místo ve vzdělávacím procesu.

14.2 Vysoké odborné školy (FH)

Přechod na studijní systém podle Boloňské deklarace vede také v metodickém ohledu k mnoha změnám a inovacím. S modularizací studijních oborů jsou zaváděny nové vyučovací a učící metody, uspořádání studia je více flexibilní a stoupají možnosti výběru. Naopak klesá stupeň péče o studenty v závislosti na stoupající odpovědnost samostudia. Vyučující využívají rozličné formy výuky a metod a podpůrných prostředků týkajících se dostupnosti dat, definování cílů apod. využívání nových informačních a komunikačních zdrojů nabývá na významu.

15. Úprava nakládání instituce s majetkem

Podrobnější informace v právní úpravě nejsou dostupné

VELKÁ BRITÁNIE

1. Celková konstrukce právní úpravy v terciárního vzdělávání

Legislativní úprava terciárního vzdělávání není upravena jedním zákonem, ale ošetřena množstvím na sebe navazujících a doplňujících se zákonů (Further and Higher Education Act, Education Act, Teaching and Higher Education Act, Higher Education Act). Situace je navíc od poloviny devadesátých let komplikována probíhajícím procesem devoluce ve Spojeném království - jedná se o zpětný přenos některých kompetencí na národní parlamenty Skotska, Walesu a Severního Irsku. Oblast vzdělávání je právě jednou z těch, jichž se tento proces týká. V současné době jsou tedy na území Spojeného království pro oblast vzdělávání čtyři paralelně platné legislativní úpravy: pro Anglii, Skotsko, Wales a Severní Irsko. Přihlédnuto k faktu, že v Anglii se nachází cca 80% obyvatelstva Spojeného království a budeme od této komplikace v dalším textu spíše odhlížet.

Vzdělávací legislativa pak je obsažena nejenom ve výše uvedených zákonech, ale je na každé národní úrovni specifikována v Regulations (Statutory Instruments) vydávaných příslušným národním ministrem (Secretary of State for Education).

2. Struktura systému terciárního vzdělávání

Základním předpisem upravující strukturu současného terciárního vzdělání ve Velké Británii je Further and Higher Education Act z roku 1992. Postavil totiž na stejnou úroveň jak tradiční university, tak především v průběhu 20. století vzniklé polytechniky. Rozdělil také poskytovatele dalšího (Further Education) a vysokoškolského vzdělání (Higher Education).

Vysoké školství ve Spojeném Království není financováno ani řízeno přímo vládou. Velká Británie má dlouhou a velmi silnou tradici autonomie vysokoškolského vzdělání a výzkumu a především rozhodování o využívání přidělených prostředků. Model řízení struktury systému je třístupňový. Na prvním stupni jsou nastaveny obecné parametry vládou a ministerstvem pro vzdělání (Department of Education). Celý proces řízení systému, tj. rozdělování prostředků, stanovování rozsahu výuky apod. spadá pod kompetenci Higher Education Funding Council for England (HEFCE) a odehrává se na druhém stupni; pro Skotsko a Wales fungují příslušné rady paralelně již od roku 1992, v Severním Irsku od roku 1998. Třetím stupněm je pak autonomie univerzit ohraničená rozhodnutími na stupni jedna a dva.

Stupně studia a jejich návaznost je stanovena v Rámci pro vysokoškolské kvalifikace (Framework for Higher Education Qualifications (FHEQ)) poskytující následující tituly/certifikáty:

- Certificate level: Certificates of higher education, Intermediate level, Foundation degrees, Ordinary bachelor's degrees or first degrees, Higher national diplomas, Diplomas of higher education;
- Honours level: Bachelor's degrees with honours, Graduate certificates and diplomas;
- Masters level: Master's degrees, postgraduate certificates and diplomas;
- Doctoral level: Doctorates (QAA 2001).

Mnohými britskými institucemi je využíván kreditní systém (Credit Accumulation and Transfer Schemes (CATs)) zajišťovaným organizací SEEC.

Neexistuje systém pro akreditaci vysokoškolských institucí, ale právo udělovat vysokoškolské tituly (degree) je chráněno vládou. Instituce, které nemají právo udělovat vysokoškolské tituly, však mohou poskytovat kurzy vedoucí k titulům, které udělují instituce, které toto právo mají.

3. Přístupy ke klasifikaci institucí a dalšímu členění

Není zákonem specifikováno, všechny instituce mají dle zákona z roku 1992 stejný status. Rozlišují se pak školy s univerzitním statusem z období před rokem 1992, s univerzitním statusem získaným díky zákonu z roku 1992 a instituce speciálního typu.

4. Modely řízení celého systému terciárního vzdělávání z úrovně státu a případně regionů

V současnosti řídí terciární vzdělávání ve Velké Británii čtyři orgány: the Department of Education and Employment (v Anglii); the Welsh Office; the Scottish Office Education Department; the Northern Ireland Education Department. Navíc existuje ještě oddělení the Office of Science and Technology v rámci Department for Trade and Industry, které působí v celé Velké Británii.

Realizace politiky terciárního vzdělávání je v zodpovědnosti též jiných institucí: the Higher Education Funding Council for England (HEFCE); the Funding Council for Wales (HEFCW); the Northern Ireland Education Council (NIEC); the Scottish Higher Education Funding Council (SHEFC). Tyto instituce zpravují vládu o aktuálních potřebách svého sektoru, rozdělují finance mezi jednotlivé vysokoškolské instituce, které jsou v jejich kompetenci, a zajišťují pro jednotlivé instituce finanční prostředky a zároveň kontrolují kvalitu jejich akademických programů. The Department for Education and Skills in England se zavázal pokračovat v rozšiřování přístupu k vysokoškolskému studiu až k dosažení hranice, kdy bude do terciárního sektoru vstupovat jedna polovina populačního ročníku do třiceti let. The Welsh Assembly Government chce zvýšit počet waleských studentů studujících na waleských

vysokých školách. The NAO (National Audit Office) kontroluje výdaje vysokoškolských institucí.

Všechny vysokoškolské instituce ve Velké Británii jsou autonomní a zodpovídají samy za svou vnitřní organizaci.

Akreditace udělují profesionální orgány tj.: the Chartered Institute of Public Finance and Accountancy; the Council of Legal Education. Jedná se o specifické kvalifikace pro určité profese v případě, že absolvent nestudoval akreditovaný kurs.

5. Modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání

Každá instituce má řídicí orgán sestávající z několika desítek členů. Zhruba polovina členů nejsou zaměstnanci instituce – z jejich řad se volí předseda. Část externích členů je vybrána z oblasti obchodu a průmyslu, další členové jsou zkušení na poli vysokoškolské politiky. Dalšími členy jsou zástupci zaměstnanců instituce, zástupci studentů, místní autority, rektor a finanční ředitel instituce. Maximální doba působení každého člena je 8 let, externích členů 9 let. Řídicí orgány institucí jsou odpovědné za zajišťování efektivního chodu instituce, za plánování jejího budoucího rozvoje, fungování administrativy i najímání personálu.

Rektor je nejvyšším akademickým i administrativním funkcionářem. Jmenovaní vedoucí pracovníci (nominated Chief Executives) a rektor jsou odpovědní parlamentu za výdaje příslušné instituce.

Vnitřní řízení instituce závisí na tom, zda byla založena před rokem 1992 nebo později. Pokud byla založena před rokem 1992, řídicím orgánem je rada (council), která má zodpovědnost za spravování veškerých záležitostí instituce. Členové rady jsou funkcionáři instituce, volení zaměstnanci, zástupci studentů a členové jmenovaní lokálními autoritami nebo sesterskými institucemi. Jestliže byla instituce založena po roce 1992, řídicím orgánem je tzv. Board of Governors, který má zodpovědnost za spravování veškerých záležitostí instituce. Board of Governors se skládá z nezávislých členů, vybraných (co-opted) členů, zaměstnanců instituce, studentského orgánu a lokálních autorit.

Příbuzné ústavy/katedry jsou obvykle sloučeny do fakult, hlavou fakulty je děkan. Fakulty rozhodují o schválení nových kurzů, o formálním uznávání nových akademických titulů (degrees). Přesná funkce fakulty a její pravomoci se odlišují na jednotlivých univerzitách. V rámci fakult existují výbory (committees), jejich počty se též liší dle jednotlivých univerzit.

6. Způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce

Tato otázka není upravována na nejvyšší legislativní úrovni.

7. Otázky kariérního postavení akademických pracovníků, zejména otázky jmenování a postavení profesora, příp. docenta

Tato otázka není upravována na nejvyšší legislativní úrovni.

8. Řešení práv a povinností studentů

8.1 Undergraduate – první cyklus studia na vysoké škole

Studenti bakalářského studijního programu potřebují k dosažení diplomu 120 kreditů, které získali na základě složení zkoušek z předmětů dané vysoké školy.

8.2 Postgraduate – druhý cyklus studia na vysoké škole

Postgraduální studium je ve Velké Británii rozděleno na dva stupně, jedná se o Master's Degree (magisterský stupeň) a Doctorates (doktorský stupeň). Magisterský stupeň studia je možno ukončit po jednom či dvou letech studia, které navazuje na předchozí bakalářské studium. Po studentech magisterského studia je požadováno minimálně jednoleté prezenční (nebo adekvátní kombinované) studium. Rozdílné podmínky jsou stanoveny na univerzitách Cambridge a Oxford. Doktorský stupeň studia je možno ukončit po úspěšném obhájení dizertační práce. Studenti doktorského studia musí splňovat jasně stanovená kritéria, kterými jsou: práce je založena na vlastním výzkumu a myšlenkách, které jsou jasně formulovány a přináší společnosti nové poznání.

8.3 Podmínky přijetí

Většina škol ve Velké Británii požaduje ukončené středoškolské vzdělání zkouškou GCE A-level (General Certificate of Education Advanced Level) a GCSE (General Certificate of Secondary Education) s tím, že je požadováno složit dvě nebo tři zkoušky GCE A-level a nebo minimální počet zkoušek GCSE ohodnocených známkou C. Tento způsob přijetí na vysokou školu ve Velké Británii převažuje, dále však existuje mnoho dalších možností. Pokud je počet přihlášených studentů vyšší než kapacita míst na vysokých školách, přicházejí na řadu další kritéria výběru studentů, kterými jsou: přijímací pohovory, posudky učitelů, výsledky zkoušek, osobní motivace studentů.

9. Úprava otázek zajišťování kvality v institucích

Zákon z roku 1992 (Further and Higher Education Act 1992) pověřil Funding Councils, aby zajistily kvalitu vyučování na vysokoškolských institucích. Toto nařízení později vedlo k ustanovení národní agentury Quality Assurance Agency (QAA), která nastavila proces hodnocení kvality výuky Teaching Quality Assessment (TQA) pro všechny studijní programy. Tato agentura (AQQ) provádí hodnocení kvality v UK od roku 1997.

QAA je nezávislý orgán, který provádí externí hodnocení kvality (external quality assurance) několika způsoby. Jedná se především o kontrolní návštěvy universities a colleges, při které je sledováno, do jaké míry plní své povinnosti. QAA dále nabízí rady/směrnice jak udržet a zlepšit proces zajištění kvality. Audity QAA provádí každých 6 let. V současné době QAA monitoruje kvalitu na vysokých školách. Tento postup je však založen na samoregulaci jednotlivých institucí a ukládá jim menší zátěž (rozdíl oproti původnímu stavu, kdy byl prováděn zároveň audit a hodnocení předmětů „subject review“). V současné době existuje v UK úzká vazba mezi zajišťováním kvality a průmyslem, což napomáhá univerzitám k jejich sebereflexi.

V rámci Velké Británie se výrazněji odlišuje Skotsko. Model zvýšení kvality byl vytvořen několika institucemi QAA Scotland, Scottish Funding Council, Universities Scotland a the National Union of Students. Hlavní úkol, který si tyto instituce vytyčily bylo: zlepšit informovanost o kvalitě, zvýšit studentský zájem v celé systému zajišťování kvality, zlepšit přehledy o jednotlivých hodnoceních kvality a další.

Ve Velké Británii neexistuje jednoduchý ukazatel kvality výuky. Organizace HESA (Higher Education Statistics Agency) připravuje soubor ukazatelů.

V UK je však realizován Teaching Quality Information (TQI). Je to soubor informací publikovaný organizací HEFCE (Higher Education Funding Council for England). Jedná se o přesné informace o kvalitě a standardech, které by měly být aktuální pro potenciální studenty, investory a zaměstnavatele.

10. Řešení sociálních podmínek pro studenty

Otázka stipendií a poplatků za studium je diskutována v zákoně „Higher Education Act“ v části: „Student fees nad fair Access“ a části „Student support“.

10.1 Poplatky za studium

Do roku 1998 byly poplatky za studium součástí britského vysokoškolského systému, ale Local Education Authorities (LEA's) je za britské studenty v prezenčním studiu platily. Od roku 1998 je placení poplatků za studium povinné pro všechny studenty, až na studenty z nízko příjmových rodin, kterým je částka poměrově k výši příjmu snížena. Od roku 2003, na základě vládních debat v souvislosti se zpracovanou Bílou knihou, byla diskutována maximální výše poplatků. Od roku 2006 může poplatek za rok studia dosáhnout maximální výše 3000£.

10.2 Půjčky, příspěvky

V současné době je možné, aby studentům v bakalářském programu prezenčního studia platila plně nebo částečně poplatky za studium vláda. Snížení poplatků je odvislé od rodinného příjmu. Pro studenty prezenčního bakalářského studia z nízko příjmových rodin jsou připraveny speciální granty:

- nevratné půjčky ve výši celého školného;
- nevratné půjčky, které je možno například použít na bydlení během studia apod.;

Postgraduální studenti platí poplatky většinou ze svých vlastních zdrojů. Většině postgraduálním studentům poplatky za studium platí výzkumné rady (research councils). Zaměstnavatelé platí více než 1/3 poplatků studentům v kombinovaných programech. Studenti pocházející mimo EU by měli platit celkovou částku.

Od roku 2006 existuje ve Velké Británii Student Loans Company, která poskytuje novým studentům v prezenčním studiu půjčky, finanční podporu ve formě:

- půjčky na zaplacení celé částky poplatků za studium;
- půjčky umožňující získat prostředky na obživu;
- půjčky pro studenty se speciálními potřebami – studenti/ky s dětmi, s postižením atd.

Otázka půjček se týká většiny studentů. Studentské půjčky jsou organizovány pomocí daňového systému. Splácení půjčky začíná v době kdy student ukončí svá studia a je schopen si vydělat 15 000 liber. Tento systém, beroucí v potaz výši hrubého příjmu, je znám jako Income-Contingent Repayment (ICR).

11. Role vnějších aktérů v systému terciárního vzdělávání

Vnější aktéři jsou především zastoupeni v řídicím orgánu instituce, kde tvoří zhruba jeho polovinu. Ve Velké Británii je role vnějších aktérů do jisté míry propojena s procesem zajišťování kvality, jelikož zajišťování kvality je zde úzce spjato s průmyslem a obchodem. Toto propojení umožňuje univerzitám zpětnou vazbu při utváření studijních programů. Například od roku 1998 spolupracovala QAA spolu se sektorem vysokých škol a investory na nové metodě hodnocení kvality, která měla propojit dva, dříve používané, způsoby hodnocení kvality (institutional audit a subject review). Je zřejmé, že externí aktéři hrají v oblasti vysokých škol nezanedbatelnou roli.

Ve Velké Británii existuje 8 regionálních rozvojových agentur „Regional Development Agencies (RDAs)“ (založeny 1.4.1999) společně s Londýnskou rozvojovou agenturou „London Development Agency“ (založena 3.7.2000). Tyto RDAs jsou financovány vládou. RDAs existují také v ostatních zemích Velké Británie.

Vznik RDAs je datován do roku 1997, kdy bylo poprvé zmíněno, že by měl být podporován ekonomický rozvoj v regionech, který by měl být zaštitěn strategickým rámcem. Dále se již konkrétně hovořilo o vzniku RDAs ve „White Paper, Building Partnerships for Prosperity“. Kde byla explicitně vyjádřena snaha o vytvoření, resp. prohloubení vztahu region – vysoké školství „The future of higher education“. RDAs vznikly na základě „Regional Development Agencies“, s tím že v každém regionu bude zřízena jedna agentura. V současné době RDAs spolupracují s mnoha regionálními partnery, včetně vysokých škol, organizací neziskového sektoru, místními autoritami, apod.

Vztah vysokoškolského sektoru a obchodu byl vyjádřen také ve zprávě Dolní sněmovny „The Future of Higher Education“.

12. Modely financování institucí terciárního vzdělávání

Vysokoškolské vzdělávání je založeno na duálním systému financování, kde hlavní zdroje pochází z Rad financování vysokoškolského vzdělávání a vedlejší příjmy jsou poskytovány Výzkumnými radami. Rady financování vysokého školství byly ustanoveny v roce 1992 a každá ze 4 zemí Spojeného království má vlastní radu (stejně tak byly ustanoveny Rady financování dalšího vzdělávání). Rady financování vysokého školství poskytují prostředky na výuku a výzkum. Lze je rozdělit do 4 kategorií:

- 1) Prostředky na výuku, které jsou odvislé od počtu zapsaných studentů na základě dohody mezi vládou a univerzitami (v roce 2006 tvořily 63 % poskytnutých prostředků);
- 2) Prostředky na výzkum (v roce 2006 tvořily 20 % poskytnutých prostředků);
- 3) Speciální prostředky vynakládané na projekty oceněné ve výběrové řízení (v roce 2006 tvořily 6,4 % poskytnutých prostředků);
- 4) Speciální účelové prostředky (v roce 2006 tvořily 10,6 % poskytnutých prostředků).

Institute mohou s prostředky nakládat volně v rámci širokým pravidel Rady financování vysokého školství. Britské instituce jsou tedy financované zejména z následujících zdrojů:

- a) grantů Rad financování vysokoškolského vzdělávání (tvoří téměř 40% příjmů, z toho 2/3 jdou na výuku a 1/5 na výzkum);
- b) školného;
- c) ze zdrojů Výzkumných rad.

Výzkumné rady poskytují finanční prostředky skrze grantové soutěže. Ve Velké Británii existuje 8 výzkumných rad, tj.: Arts and Humanities Research Council, Biotechnology & Biological Sciences Research Council, Council for the Central Laboratory of the Research Councils, Engineering & Physical Sciences Research Council, Economic & Social Research Council, Medical Research Council, Natural Environment Research Council, Particle Physics

& Astronomy Research Council. Dohled výzkumnými radami nimi má generální ředitel Výzkumných rad společně s Úřadem pro vědu a technologie. Celkem 2/3 financí rozdělovaných Výzkumnými radami pochází ze zdrojů nadací.

12.1 Školné

Školné bylo součástí britského vysokoškolského systému již před rokem 1998, ale školné platily za většinou Britů lokální vzdělávací autority. Od srpna 1998 platí školené studenti sami za sebe. Studenti ze sociálně slabších rodin dostávají finanční náhrady za část nebo celé školné.

Rada financování dalšího vzdělávání Anglie má 12-15 členů jmenovaných Secretary of State (SS). Rada financování dalšího vzdělávání Walesu má 8-12 členů jmenovaných SS. Tyto rady mohou poskytovat finanční podporu institucím dalšího nebo vysokoškolského vzdělávání, ale i jakékoliv osobě vyjma místního školského úřadu, řídicímu orgánu školy vydržované granty nebo osobě vydržující či provozující městskou průmyslovou nebo městskou umělecko-průmyslovou školu. Podporu poskytuje formou grantu, půjček a dalších plateb podle podmínek a na dobu, kterou uzná rada jako nezbytnou. SS může poskytnout radám grant na dobu a podle podmínek, které určí.

13. Přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciálního vzdělávání

Further and Higher Education Act umožňuje transformaci institucí dalšího vzdělávání na vysokoškolské instituce, pokud 55% a více všech zapsaných navštěvuje kurzy na úrovni vysokoškolského vzdělávání. Vzdělávání zaměřené na dospělé na Open Colleges je pod kontrolou místních vzdělávacích autorit, ty kontrolují práci ředitele instituce. Mohou doporučovat a delegovat management těchto institucí. Neexistuje právní předpis, který by vyžadoval studentské zastoupení v univerzitních komisích, i když mnoho škol má studentské zástupce podílející se na řízení, kteří však často nemají hlasovací právo.

14. Řešení dalších aktivit institucí terciálního vzdělávání, např. v oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti

Od roku 1993 existuje Úřad pro vědu a technologie včele s Vrchním vědeckým poradcem. Tento úřad koordinuje vědecko-technologickou politiku vlády. Tento úřad také jmenuje generálního ředitele Rady pro výzkum. Od roku 2007 je tento úřad součástí Ministerstva inovací a univerzit (IHEM 2007:32)

Principy financování VaV – viz. bod 12

Výzkumné rady a jejich činnost – viz. bod 12

Nad výzkumnými radami dále stojí od roku 2002 pracovní kolegium Výzkumné rady Spojeného království, tvořené 8 řediteli rad a generálním ředitelem Výzkumných rad, ti kolektivně vytváří a monitorují a řídí strategické aktivity výzkumných rad. Spolu s Úřadem pro vědu a technologie tvoří Spojenou strategickou skupinu, kterou vede generální ředitel Výzkumných rad. Tato skupina je forem pro diskutování strategických témat.

15. Úprava nakládání instituce s majetkem

Tato otázka není upravována na nejvyšší legislativní úrovni.

Příloha

Finsko bylo po dohodě a úpravě smlouvy na zakázku ze seznamu sledovaných zemí vyřazeno z důvodu velkých změn, které se v terciárním vzdělávacím sektoru této země v současné době odehrávají a které by nebylo možné ve studii postihnout, protože zatím chybějí potřebné dokumenty a údaje. Ve Finsku se připravuje nový zákon o terciárním vzdělávání, jehož konečná podoba zatím nebyla zpracovatelům legislativní komparace známa. Je proto přiložena informace v jiné struktuře, než je v zakázce požadována a může sloužit jen jako informace dočasná, než bude k dispozici dostatečné množství informací o současné skutečné situaci.

FINSKO

1. Celková konstrukce terciárního vzdělávání

Legislativní rámec, který stanoví obecné principy vzdělávací politiky, vymezuje parlament.

Opetusministeriö/Undervisningsministeriet (Ministerstvo školství) koncipuje školskou legislativu a přijímá nezbytná rozhodnutí, která se předkládají vládě.

Vláda, Ministerstvo školství a Finská národní rada pro vzdělávání zodpovídají za realizaci vzdělávací politiky na úrovni ústřední státní správy. Do působnosti Ministerstva školství spadá vzdělávání a výzkum: základní školy, vyšší sekundární školy, odborné školy, polytechniky a univerzity. Do kompetence ministerstva náleží rovněž kultura, církevní záležitosti, mládež a sport. Ministerstvo školství je rozděleno na sekci vzdělávací politiky a politiky v oblasti vědy a na sekci kulturní politiky a působí na něm dva ministři: ministr školství a ministr kultury.

Opetushallitus/Utbildningsstyrelsen (Finská národní rada pro vzdělávání) úzce spolupracuje s Ministerstvem školství. Tento orgán vytváří koncepce v oblasti primárního a sekundárního vzdělávání i vzdělávání a profesní přípravy dospělých (nezabývá se však vysokoškolskou úrovní). Finskou národní radu pro vzdělávání řídí představenstvo, jehož členy jsou odborníci v oblasti pedagogiky, zástupci orgánů místní správy, učitelů a sociálních partnerů. Na ústřední úrovni nepůsobí žádné další orgány zabývající se problematikou vzdělávání. Řízení vzdělávacího systému na úrovni státu spadá do působnosti vlády a Ministerstva školství, jedná se konkrétně o zřizování sekundárních škol a vysokých škol a určování kvót pro odborné vzdělávání (v jednotlivých sektorech a krajích). Vzdělávací instituce jsou operativně řízeny prostřednictvím cílů, jež vymezují právní předpisy, a pomocí celostátně platných směrnic pro tvorbu kurikula. Zpětná vazba o fungování vzdělávacího systému se získává pomocí statistik a cílených evaluací.

Všechny univerzity spravuje stát. Požívají značnou míru autonomie v organizaci výuky, ve výzkumu a v dalších interních záležitostech. Zakládání poradních orgánů univerzit spadá do jejich samosprávné působnosti. Orgány s rozhodovacími pravomocemi působí zpravidla na třech úrovních: na celoškolské úrovni, na úrovni fakulty (pokud jde o skupinu oborů) a na úrovni katedry (ve vztahu k jednotlivým oborům). Na každé z těchto úrovní jsou zastoupeni přinejmenším profesori (*Professori/Professor*), další zaměstnanci a studenti.

1.1 Poradní orgány

V součinnosti s Ministerstvem školství působí odborné subjekty, které podporují jeho činnost, např. Rada pro vzdělávání dospělých (*Aikuiskoulutusneuvosto/Vuxenutbildningsrådet*), Rada pro hodnocení vysokoškolského vzdělávání (*Korkeakoulujen arviointineuvosto / Rådet för utvärdering av högskolorna*), výbory pro odborné vzdělávání a profesní přípravu, Státní sportovní rada (*Valtion liikuntaneuvosto Statens idrottsråd*) a Poradní výbor pro záležitosti mládeže (*Nuorisöjärjestöjen avustustoimikunta / Ungdomsorganisationernas understödskommission*). Tyto odborné subjekty pomáhají Ministerstvu školství řešit otázky, jež spadají do jejich odborné působnosti, a rovněž hodnotí a sledují příslušnou oblast vzdělávání.

1.2 Soukromý sektor

Ve Finsku prakticky neexistuje nedotované soukromé vzdělávání. Obecné principy poskytování dotací ze státního rozpočtu a metodické pokyny se vztahují i na soukromé školy. Jedenáct polytechnik ze třiceti je soukromých, všechny univerzity jsou státní.

2. Zajišťování kvality

Ve Finsku bylo centralizované řízení školství razantně omezeno v 90. letech 20. století a nahradilo je přenesení větších rozhodovacích pravomocí na úroveň místní správy. Zřizovatelé škol a vzdělávací instituce mohou stále samostatněji rozhodovat o svých aktivitách, které vycházejí z celostátně stanovených cílů. Výsledkem tohoto vývoje je tak situace, kdy se upevnil význam a postavení evaluace. Evaluace v současné podobě se začala provádět na počátku 90. let 20. století, kdy došlo k reformě systému řízení. Hodnocení vzdělávání je ze zákona povinné a dotýká se všech jeho oblastí. V souladu s novými školskými právními předpisy, které vstoupily v platnost 1. ledna 1999, jsou vzdělávací instituce povinny hodnotit vlastní fungování a výsledky své činnosti.

Zajišťování kvality vysokého školství se týká tří prvků: národní vysokoškolské politiky, národního hodnocení a hodnocení kvality jednotlivých institucí. Všechny finské univerzity a polytechniky jsou ze zákona povinné provádět vlastní hodnocení a podrobit se vnějšímu hodnocení. Aby Ministerstvo školství podpořilo úsilí vysokých škol o kvalitu, přiděluje část finančních prostředků institucím na základě jejich vzdělávacích výsledků. Finská rada pro hodnocení vysokého školství (FINHEEC, neboli *Korkeakoulujen arviointineuvosto/Rådet för*

utvärdering av högskolorna) je nezávislý odborný orgán, který byl zřízen v roce 1995, aby pomáhal univerzitám a polytechnikám v záležitostech hodnocení. Její činnost je financována Ministerstvem školství. Rada působí rovněž jako poradní orgán ministerstva ve věcech týkajících se hodnocení a zajišťování kvality. Všechny finské univerzity a polytechniky prošly hodnocením na institucionální úrovni a rada provedla několik hodnocení studijních programů a studijních oborů. Povinnosti a poslání FINHEEC určuje nařízení o Finské radě pro hodnocení vysokého školství z roku 1995 a jeho novela z roku 1998, která její úkoly upřesňuje. Má také organizovat hodnocení činností vysokých škol a hodnocení vysokoškolské politiky. FINHEEC se má angažovat v mezinárodní spolupráci a výzkumu v oblasti vysokého školství. Má též hodnotit a registrovat profesní kurzy nabízené vysokými školami. FINHEEC dále poskytuje poradenské služby při zavádění procesů hodnocení, rozvíjí metodiku hodnocení a předává informace o finských i mezinárodních příkladech vysokým školám a Ministerstvu školství. Je členem Evropské sítě agentur pro hodnocení kvality vysokého školství (ENQA). Rada je rovněž členem Skandinávské sítě pro zajišťování kvality vysokého školství, která slouží jako diskusní fórum v této oblasti.

FINHEEC užívá základní metody hodnocení, které se běžně užívají v mezinárodním hodnocení vysokého školství a které odpovídají doporučení Rady Evropy (98/561/EC) z 24. září 1998. I když postup hodnocení, který používá FINHEEC, není předem pevně určen, základní postupy při většině hodnocení jsou tyto: Rada rozhodne o provedení hodnocení a jmenuje řídicí výbor, který pak navrhne složení hodnotícího týmu a vypracuje plán hodnotící návštěvy a celého projektu. FINHEEC poté jmenuje tým a schválí plán projektu. Hodnocená vysoká škola vypracuje vlastní hodnotící zprávu pro tým, který pak vykoná návštěvu. Tým potom napíše zprávu o návštěvě, která se publikuje, často v angličtině, pro veřejnou rozpravu.

Studenti jsou zapojeni do všech hodnocení, z nichž většina je typu vlastního hodnocení a *peer review* zahraničními odborníky. Studenti jsou také často zastoupeni v řídicích výborech ustavených pro jednotlivá hodnocení. Jejich názory mohou být rovněž zjišťovány prostřednictvím dotazníků, rozhovorů a seminářů.

V průběhu hodnocení se různé fáze modifikují a upřesňují, takže se mohou někdy značně lišit. Příkladem může být to, jak pevně FINHEEC proces vlastního hodnocení předepisuje. Je tím zřejmě ovlivněna svoboda vysokoškolské instituce při vlastním hodnocení a prostor, který má hodnotící tým při vnějším hodnocení.

Hodnocení může být dále zaměřeno na další rozvoj nebo na akreditaci, jako je tomu při akreditaci profesních kurzů a při výběru jednotek nebo center excelence na základě klasifikace. Postupuje se zde také podle základní metody hodnocení, jen při výběru center excelence se nekoná hodnotící návštěva. FINHEEC působí rovněž jako akreditační orgán pro programy celoživotního vzdělávání nabízené univerzitami a polytechnikami. Patří sem

programy MBA, programy profesního rozvoje a specializační studium v různých oborech. FINHEEC spravuje registr akreditovaných programů.

Kromě reformy spojené s Boloňským procesem se na národní úrovni studují problémy spojené s přijímacím řízením na univerzity. Vláda plánuje změnit systém tak, aby se usnadnil rychlý přechod ze sekundárního do vysokoškolského vzdělávání a aby se současné postupy zjednodušily. To vyžaduje přijmout opatření, jako je zjednodušení požadavků na společné podávání přihlášek. Je třeba též nabídnout více příležitostí dospělým uchazečům o univerzitní studium.

Finské pojetí kvality upřednostňuje princip míry naplňování předem stanoveného účelu a doporučení expertů jednoznačně podporuje jeho zachování. Experti poukazují na obtížnost zachovat rovnováhu mezi hodnocením kvality pro účely zdokonalování a zároveň žádat od institucí odpovědnost za činnosti, které uskutečňují. Experti doporučují upřesnit status FINHEEC vzhledem k ministerstvu i vzhledem k vysokým školám, protože mají za to, že není vhodně definován v současně platné legislativě. Potřeba upřesnění statuty vyplývá i z diskuse o roli zajišťování kvality ve vztahu k řízení vysokého školství a k jeho financování se ukazuje, i z názorů na mandát FINHEEC, který už neodpovídá současným potřebám (například zaměření na nové formy studia, na vzdělávání dospělých apod.). Doporučení vyjadřuje také nedostatečnou legitimitu hodnotících procesů, přestože vysoké školy berou vnější hodnocení kvality velmi vážně a auditu se všechny podrobují, přestože je nepovinný. Svědčí to vysoké kultuře kvality, která vyplývá patrně spíše z vhodného strategického přístupu státu k expanzi vysokého školství (zřízení polytechnik), podpory vlastního diversifikovaného přístupu k hodnocení kvality jednotlivých vysokých škol (od počátku 80tých let) a vytváření vzájemné důvěry mezi státem a vysokými školami, než z vlastního procesu vnějšího hodnocení kvality, který byl zformalizován zřízením vnější agentury FINHEEC až v roce 1996.

Jednoznačně určený vztah ke státu vyplývá také z doporučení nepoužívat výsledků auditů a další činnosti FINHEEC pro rozhodování ministerstva v koncepčních a exekutivních rozhodováních, pro jejichž výkon by si mělo mít možnost opatřovat podklady jiným způsobem. Souvisí s tím i doporučení nepoužívat výsledků práce FINHEEC pro rozhodování o rozdělování finančních prostředků.

Popsaný systém vnitřního a vnějšího hodnocení (FINHEEC) se týká univerzit. Zajišťování kvality na polytechnikách je relativně nová záležitost a experti doporučují postupné zlepšování jeho kultury. V nedávném ukončeném pilotním období své existence prošly všechny polytechniky akreditací a v současné době se pomalu začleňují do existujícího systému zajišťování kvality. Experti doporučují, aby byly pro oba sektory budovány systémy hodnocení založené na institucionálním auditu. Hodnocení kvality v obou sektorech vysokého školství by měl probíhat konzistentním způsobem, podle stejných principů a stejnou

agenturou. Tento přístup k hodnocení kvality by však neměl zamezit vnímání rozdílných cílů institucí a rozdílný kontext, ve kterém existují. V případě využití paralelního hodnocení kvality na univerzitách a polytechnikách by mělo být zajištěno sdílení zkušeností a využívání příkladů dobré praxe. Mechanismy zajišťování kvality by měly situaci v sektoru terciárního vzdělávání stabilizovat, nikoliv problematizovat.

3. Financování

Univerzity jsou financovány přímo ze státního rozpočtu. Zvláštní zákon vymezuje rozdělení odpovědnosti za financování základních škol, vyšších sekundárních škol a odborného vzdělávání.

4. ECTS a dodatek k diplomu

Od srpna 2005 byl národní kreditní systém zcela nahrazen systémem přímo založeným na ECTS a bude používán jak pro přenos, tak pro shromažďování kreditů. Reforma kreditního systému se týká univerzit i polytechnik. Ve starém systému byl jeden kredit udělován přibližně za 40 hodin práce (včetně přednášek a dalších forem výuky, cvičení, seminářů a samostatné práce doma nebo v knihovně). V novém systému se odhaduje, že absolvování jednoho akademického roku vyžaduje průměrně 1 600 hodin práce, což je ekvivalentní 60 kreditům ECTS. Doktorské programy se kredity ECTS nehodnotí.

Univerzity a polytechniky mají od poloviny 90. let nařízeno vydávat studentům na požádání dodatek k diplomu. Většina institucí již vydává dodatek k diplomu v angličtině automaticky všem absolventům, od srpna 2005 je vydávání povinné. Ministerstvo školství vyzvalo v roce 2004 vysokoškolské instituce, aby dodatek vydávaly vždy zdarma.

5. Terciární vzdělávání poskytují univerzity (*yliopistot/universitet*) a polytechniky (*ammattikorkeakoulut/yrkeshögskolor*)

5.1 Polytechniky (Ammattikorkeakoulut/Yrkeshögskolor)

Polytechniky (*ammattikorkeakoulut/yrkeshögskolor*) vznikly z institucí, které původně poskytovaly postsekundární odborné vzdělávání. Jejich zřizovatelem jsou obce, nebo jsou soukromé. Na financování jejich činnosti se podílí vláda a orgány místní správy. Obvykle nabízejí řadu různých oborů studia. Studenti polytechnik absolvují vysokoškolské studijní programy, které jsou profesně zaměřeny (*ammattikorkeakoulututkinto/yrkeshögskoleexamen*): při vytváření těchto studijních programů se vychází z požadavků a potřeb praxe, kvalifikace, k nimž vedou, zakládají způsobilost k různým odborným činnostem. Délka studijních programů polytechnik se pohybuje v rozmezí od 3 do 4 roků.

Polytechnické studijní programy existují na bakalářské úrovni; začátkem roku 2002 byly zkušebně zavedeny i na úrovni druhého cyklu. Programy druhého cyklu jsou určeny těm, kdo mají diplom z prvního polytechnického cyklu (nebo ekvivalentní) a mají alespoň tři roky odborné praxe. Vládní návrh zákona zavádějícího polytechnické programy druhého cyklu jako trvalé byl předložen do parlamentu v březnu 2005 a reforma nabyla účinnosti v srpnu 2005. V souladu s rozvojem společných studijních programů (*joint degree*) v rámci Evropského vysokoškolského prostoru vydalo Ministerstvo školství v roce 2004 doporučení týkající se těchto společných mezinárodních programů. Doporučení se vztahuje na všechny studijní programy a platí i pro společné programy mezi finskými vysokými školami. Aby byla zajištěna právní ochrana studentů, musí být společný program organizován tak, aby byl součástí oficiálního vzdělávacího systému alespoň jedné země.

Postgraduální studijní programy polytechnik (*ylempi ammattikorkeakoulututkinto / högre yrkeshögskoleexamen*) představují nový typ vysokoškolského studijního programu, jenž je určen absolventům studijních programů polytechnik nebo jiných srovnatelných vysokoškolských studijních programů, kteří po ukončení studia získali minimálně tříletou odbornou praxi v oboru. Toto nové vysokoškolské studium se koncipuje s ohledem na potřeby praxe a realizuje se v souladu s cíli vzdělávání dospělých. Do působnosti Ministerstva školství náleží 29 polytechnik. Kromě toho ve Finsku působí i Finská policejní akademie, která spadá do kompetence Ministerstva vnitra (*Sisäasiainministeriö/Inrikesministeriet*). Vlastní polytechniku mají i autonomní Ílandské ostrovy. Vláda polytechnikám uděluje trvalá povolení k výkonu činnosti. Aby polytechnika takové povolení získala, musí její existenci odůvodnit vzdělávací potřeba a tato instituce musí také splnit nároky kladené na kvalitu vysokoškolského vzdělávání a další požadavky. Zákon o polytechnikách (z roku 2003) vymezuje funkci zástupců podnikatelské sféry a praxe: tyto skupiny se mají podílet na stanovení cílů činnosti polytechnik, jež jsou z hlediska celostátní vzdělávací politiky nejvýznamnější. Mají se rovněž zapojit do navazujících aktivit. Zákon mimoto objasňuje postavení praktického výcviku, který prohlubuje profesní dovednosti. V zákoně se klade důraz i na vzdělávání dospělých: tím, že budou více investovat do vzdělávání dospělých, se polytechniky zapojí do formování rychle se měnícího světa práce, a budou tak moci reagovat na měnící se požadavky a potřeby rozvoje profesních dovedností. Kromě vzdělávání, kterým se získává polytechnická kvalifikace, a vzdělávání dospělých mohou polytechniky provádět rovněž aplikovaný výzkum a vývoj, který podporuje polytechnické vzdělávání a pomáhá i v pracovním životě.

5.2 Požadavky na přijetí

Obecnou podmínkou přijetí ke studiu na polytechnice je úspěšné absolvování všeobecného nebo odborného vyššího sekundárního vzdělávání. Jinými slovy o přijetí ke studiu na polytechnikách se mohou ucházet zájemci, kteří vykonali matrikulaci zkoušku (*ylioppilastutkinto/studentexamen*) nebo absolvovali všeobecně vzdělávací vyšší sekundární školu, získali odbornou kvalifikaci (*ammattillinen perustutkinto / grundexamen*) (nebo

postsekundární kvalifikaci) nebo mají odpovídající mezinárodní kvalifikaci nebo vzdělání získané v zahraničí. Uchazeči žádají o přijetí ke studiu na polytechnikách prostřednictvím celostátního systému podávání přihlášek. Polytechniky samy stanoví principy výběru studentů. Při něm se přihlíží k předchozím studijním výsledkům a odborné praxi a v řadě případů se rovněž pořádají přijímací zkoušky. Uchazeč může v jednom akademickém roce přijmout jen jedno místo ve vysokoškolském studijním programu vedoucím k získání titulu, tj. místo ve studijním programu univerzity, který vede k nižší nebo vyšší akademické hodnosti, nebo ve studijním programu polytechniky, který vede k příslušné kvalifikaci.

5.3 Poplatky spojené se studiem, finanční pomoc studentům

Studium vedoucí k polytechnické kvalifikaci je pro studenty bezplatné. Finanční pomoc se nabízí účastníkům prezenčního postobligatorního studia ve škole, které trvá alespoň dva po sobě jdoucí měsíce. Finanční pomoc poskytovanou žákům a studentům tvoří:

- stipendium;
- příplatek na ubytování;
- státem garantovaná studentská půjčka.

Stipendium a příplatek na ubytování jsou peněžní dávky poskytované státem a příjemce je nemusí splácet. Stipendium je zdanitelný příjem, ale pokud nemá příjemce žádný jiný zdroj příjmu, nemusí daň platit. Výše stipendia se pohybuje v rozmezí od 22 do 259 EUR měsíčně. Konkrétní částka závisí na věku uchazeče, formě ubytování a rodinném stavu. Příplatek na ubytování dosahuje výše 80 % nepříliš vysokého nájmu a pohybuje se v rozmezí od 27 do 202 EUR měsíčně.

Studentská půjčka je běžná bankovní půjčka, kterou poskytují na základě žádosti všechny finské banky. Každý student se s bankou dohodne na podmínkách půjčky a splátkovém kalendáři. Protože za půjčku ručí stát, student nemusí poskytovat další bezpečnostní záruku. Půjčka je zatížena úrokem, který odpovídá běžné tržní sazbě, měsíčně se studentovi poskytuje částka 160–300 EUR, resp. 360 EUR těm, kteří studují v zahraničí. Zahraniční studenti mohou obdržet finanční pomoc, jestliže na území Finska trvale pobývají. Studentům, kteří nejsou občany Finska, se poskytuje finanční pomoc, jestliže pobývali ve Finsku po dobu minimálně dvou let za jiným účelem, než je studium, a pokud lze jejich pobyt na území státu pokládat za trvalý. Jestliže je doba pobytu na území Finska kratší než dva roky, může se pomoc poskytovat v těchto případech:

- pokud je zájemcem uprchlík;
- pokud je zájemcem žadatel o azyl, který získal povolení k pobytu za účelem ochrany;
- pokud je zájemcem rodinný příslušník osoby spadající do jedné z výše zmíněných kategorií;
- pokud byl zájemce repatriován do Finska;
- pokud se zájemce přistěhoval do země před dovršením 18. roku věku a jeho rodiče nebo adoptivní rodiče trvale pobývají na území Finska.

5.4 Akademický rok

Akademický rok na polytechnikách i univerzitách tvoří období od 1. srpna do 31. července. Univerzity a polytechniky rozhodují samostatně o nabídce kursů. V mezích možností daných charakteristikami studijního programu rozhodují sami studenti o tom, do kterých kursů se zapíší.

5.5 Studijní programy

Polytechniky nabízejí vzdělávání v těchto oborech a skupinách oborů:

- přírodní zdroje a životní prostředí;
- technologie, komunikace a doprava;
- sociální vědy, obchod a správa;
- cestovní ruch, stravování a služby v domácnosti;
- přírodní vědy;
- sociální služby, zdravotnictví a sport;
- kultura;
- humanitní a pedagogické vědy.

Polytechniky obvykle nabízejí vzdělávání v řadě různých oborů. Obory, v nichž může daná instituce vzdělávání poskytovat, jsou vymezeny v povolení k výkonu činnosti. Většina polytechnik koncipovala a uskutečňuje průřezové studijní programy. Z hlediska počtu studentů patří k nejvíce zastoupeným oborům technologie, komunikace a doprava, sociální vědy, obchod a správa i sociální služby, zdravotnictví a sport. Studium na polytechnikách, které vede k polytechnické kvalifikaci, se uskutečňuje v rámci studijních programů, jež mohou zahrnovat různé oblasti specializace. Studijní programy jsou vytvářeny a zajišťovány vzdělávacími institucemi a orientují se na některou oblast světa práce, která vyžaduje odbornou způsobilost a profesní rozvoj. Jednotlivé studijní programy schvaluje Ministerstvo školství, jejich obsah ale navrhuje samotné vzdělávací instituce. Studijní programy polytechnik zahrnují základní a odborné studium, volitelné složky studia, praktickou přípravu, jež podporuje rozvoj profesních dovedností, a diplomovou práci. Povinná odborná praxe, která odpovídá minimálně 20 kreditům, umožňuje řadě studentů, aby spojili práci na diplomové práci, která je součástí studijního programu, se skutečnými pracovními zkušenostmi a uplatnili teoretické poznatky v reálných situacích. Témata diplomových prací vycházejí především z reálných problémů praktického života a kromě toho je často zadávají právě zástupci praxe. Polytechniky v posledních letech významnou měrou rozvinuly své vyučovací metody. Jejich cílem bylo zvýšit podíl samostatného studia a samostudia motivovaného zájmu studenta. Využívají se různé typy projektů a týmové práce a studium se rovněž stále více přenáší mimo samotnou vzdělávací instituci. Role učitele se zřetelně posunula a učitel vykonává spíše funkci instruktora. Materiály se zpravidla neposkytují bezplatně, ale knihy a další studijní materiály jsou všeobecně dostupné v polytechnických a univerzitních knihovnách.

Každá polytechnika vydává nařízení a pokyny k hodnocení studentů ve svých vnitřních předpisech o studijních programech. Studenti mají právo na informaci o tom, jak se na ně vztahují kritéria hodnocení, a právo nahlédnout do klasifikovaných písemných zkoušek nebo do jiných záznamů studijního prospěchu. Student, který není spokojen s hodnocením, může požádat o opravu. Polytechniky vydávají absolventům studijních programů doklad o kvalifikaci. Studenti mohou na požádání obdržet rovněž doklad o absolvovaných částech studia, i když ještě pokračují ve studiu v daném studijním programu. Na požádání mohou polytechniky držitelům polytechnické kvalifikace vydat rovněž dodatek k diplomu, který je určen zejména pro mezinárodní účely. Většina polytechnik dodatek k diplomu vydává automaticky všem absolventům. Dodatek uvádí nezbytné informace o vzdělávací instituci i studiu a kreditech, které daný studijní program zahrnuje, a údaje o úrovni vzdělávání a jeho postavení v rámci vzdělávacího systému.

5.6 Univerzity (Yliopistot/Universitet)

Ve Finsku působí 20 univerzit a deset z těchto vysokých škol jsou tradiční univerzity, které nabízejí řadu různých oborů studia, a deset se oborově specializuje. Tři z těchto specializovaných univerzit se zaměřují na ekonomii a řízení podniku, tři další jsou technické univerzity a čtyři jsou umělecké akademie. K posledně jmenovaným patří hudební Sibeliova akademie, Umělecko-průmyslová univerzita, Akademie výtvarných umění a Divadelní akademie – dramatická umění a tanec. Vojenské univerzitní vzdělávání poskytuje Národní vysoká škola obrany, která spadá do působnosti Ministerstva obrany.

Studium v *bakalářských studijních programech (kandidaatin tutkinto / kandidatexamen)* univerzit trvá minimálně tři roky a tyto programy se nabízejí ve všech oborech s výjimkou technických věd a lékařství. *Magisterské studijní programy (maisterin tutkinto / magisterexamen)* jsou koncipovány na dobu minimálně pěti let prezenčního studia (nebo dvou let po absolvování bakalářského studijního programu). V oblasti všeobecného lékařství, zubního lékařství a veterinárního lékařství se vyšší akademická hodnota nazývá *licenciát (lisansiaatin tutkinto / licentiatexamen)* a její získání vyžaduje 5–6 let prezenčního studia. V ostatních oborech představuje licenciát nepovinný předstupeň k doktorskému titulu a získat ho mohou absolventi magisterských studijních programů. Prezenční studium vedoucí k licenciátu trvá přibližně dva roky. Získání *doktorského titulu (tohtorin tutkinto / doktorsexamen)* vyžaduje přibližně čtyřleté prezenční studium po udělení magisterského titulu (nebo licenciátu v oblasti všeobecného lékařství, zubního lékařství a veterinárního lékařství) nebo přibližně dvouleté studium po získání licenciátu v jiných oborech studia. Absolventi studia všeobecného lékařství, zubního lékařství a veterinárního lékařství, kteří jsou již držiteli licenciátu, se mohou přihlásit ke studiu, které vede ke *specializovanému vyššímu akademickému titulu (erikoistumistutkinto/specialiseringsexamen)*. Ten se uděluje po absolvování 3 až 6 let specializačního studia.

Doktorské studium nebylo restrukturováno v rámci Boloňského procesu, bylo však jinak aktivně rozvíjeno od poloviny 90. let. Programy třetího cyklu vedoucí k titulu *licentiate* a doktorské programy jsou přístupné studentům s magisterským diplomem nebo odpovídajícím zahraničním diplomem. Požaduje se obvykle klasifikace stupněm 'dobrý' v hlavním předmětu. Titul *licentiate* jako předstupeň doktorského studia není povinný a nenabízejí ho všechny studijní obory. Univerzity a jejich fakulty stanoví pro studijní programy vlastní pravidla v rámci pravidel celostátních. Podle zákona musí studenti pro získání doktorského titulu absolvovat postgraduální studium a vypracovat doktorskou disertaci. V uměleckých oborech mohou absolventi třetího cyklu místo disertace prokázat získané znalosti a dovednosti veřejným vystoupením. Pokud jde o přednáškové kurzy, situace je odlišná na jednotlivých univerzitách a fakultách, dokonce na jedné fakultě existují rozdíly mezi studenty v závislosti na jejich individuálních studijních plánech.

Doktorské studium nabízejí i školy prvního cyklu (*tutkijakoulu*) zřízené v roce 1995; studium je uskutečňováno ve spolupráci s některými univerzitami a výzkumnými ústavy. Ty jsou zapojeny do výzkumných center excelence, vysoce kvalitních výzkumných projektů nebo do široké sítě akademické spolupráce na celostátní úrovni. Na studijních programech se podílejí univerzity, výzkumné ústavy a podniky. Důležitou součástí vzdělávání jsou společně organizované intenzivní národní nebo mezinárodní kurzy. Uvedené školy pokrývají všechny hlavní oblasti výzkumu. Finská akademie podporuje školy vybrané Ministerstvem školství tím, že financuje kurzy vědecké přípravy a domácí i zahraniční cesty studentů doktorského studia.

Vzdělávání dospělých poskytují na univerzitách jejich střediska dalšího vzdělávání. První z nich byla založena v 70. letech 20. století.

5.7 Požadavky na přijetí

Obecný předpoklad ke studiu na univerzitách zakládá Finská matrikulační zkouška (*ylioppilastutkinto/studentexamen*). Stejnou váhu má i Mezinárodní bakalaureát (IB), Evropský bakalaureát (EB) a zkoušky *Reifeprüfung*. Obecnou způsobilost ke studiu na univerzitách mají kromě toho i absolventi studijních programů finských polytechnik, uchazeči s ukončeným postsekundárním odborným vzděláním nebo absolventi minimálně tříletého vyššího sekundárního odborného vzdělávání. Univerzity mohou rovněž přijmout uchazeče, kteří absolvovali studium na otevřené univerzitě, které daná univerzita požaduje, nebo uchazeče, v jejichž případě má univerzita z jiného důvodu za to, že disponují nezbytnými znalostmi a dovednostmi, které jim umožní absolvovat studium. Mezi novými studenty tvoří většinu ti, kteří vykonali matrikulační zkoušku. Přijati mohou být i uchazeči, kteří absolvovali školní vzdělávání v jiné zemi, za předpokladu, že jejich kvalifikace zakládá způsobilost k odpovídajícímu vysokoškolskému studiu v dané zemi. Uchazeč může v jednom akademickém roce přijmout jen jedno místo ve vysokoškolském studijním programu vedoucím k získání titulu, tj. místo ve studijním programu univerzity, který vede k nižší nebo

vyšší akademické hodnosti, nebo ve studijním programu polytechniky, který vede k příslušné kvalifikaci. Univerzity si samy vybírají své studenty a rozhodují o počtu studentů přijímaných ke studiu jednotlivých oborů v souladu se schválenou cílovou kvótou absolventů. Kvóty jsou stanoveny během vyjednávání o počtu studentů mezi Ministerstvem školství a univerzitami. U všech oborů studia je omezen počet nově přijímaných studentů, tj. uplatňuje se *numerus clausus*. Protože množství uchazečů značně převyšuje počet volných míst, univerzity používají při výběru studentů různá kritéria.

Výběr studentů může probíhat na základě:

- klasifikace uvedené na vysvědčení o maturační zkoušce (a vysvědčení o dosažení všeobecného vyššího sekundárního vzdělání) spolu s výsledky přijímací zkoušky, což je nejobvyklejší postup;
- pouze výsledků přijímací zkoušky; nebo
- pouze klasifikace uvedené na vysvědčení o maturační zkoušce a vysvědčení o dosažení všeobecného vyššího sekundárního vzdělání.

V případě některých oborů se kromě toho může klást důraz i na odbornou praxi, předchozí studium, praktickou přípravu atd.

Přijímací zkoušky vytváří daná univerzita, fakulta nebo katedra za účelem zhodnocení motivace uchazeče, vhodnosti výběru oboru a způsobilosti uchazeče k jeho studiu. Tyto zkoušky často vycházejí z předepsané literatury. Probíhat mohou i pohovory nebo zkoušky na základě vypracovaných materiálů a od uchazečů se může požadovat i to, aby prokázali své dovednosti (např. při přijímání do uměleckých akademií). Uchazeči, kteří nemají vysvědčení o maturační zkoušce, jsou obvykle vybíráni na základě přijímací zkoušky.

Univerzity různou měrou spolupracují při pořádání výběrových řízení pro uchazeče. V oblasti technických věd a architektury se uplatňuje společný systém výběru, tj. jednotná přijímací zkouška pro uchazeče o přijetí na tři technické univerzity a dvě technicky zaměřené fakulty na multidisciplinárních univerzitách. Každá z těchto vysokých škol používá stejná kritéria výběru a stejný formulář přihlášky. Spolupráce mezi univerzitními vysokými školami probíhá mj. i v oblasti biologie, jazyků, přípravného vzdělávání třídních učitelů a učitelů mateřských škol, lékařství a ekonomie. Celostátní jednotný systém podávání přihlášek, který se již uplatňuje při přijímání na polytechniky a instituce sekundárního vzdělávání, uchazečům umožňuje, aby podáním jediné přihlášky (nejlépe elektronicky) požádali o přijetí ke studiu na všech univerzitách a ve všech příslušných studijních programech, místo aby podávali žádost na každé škole zvlášť. Tento systém se má do roku 2009 zavést u všech univerzitních studijních programů. Jakmile jsou uchazeči ke studiu na univerzitě přijati, musí v určité lhůtě potvrdit, že přijímají studijní místo, a zapsat se na danou univerzitu. Pokud tak neučiní, mohou pozbýt práva na přijetí ke studiu. Standardní doba studia potřebná k absolvování

studijních programů byla vymezena ve vyhláškách, jež upravují tyto studijní programy, ale ve skutečnosti není délka studia nijak omezena.

5.8 Poplatky spojené se studiem, finanční pomoc studentům

Vysokoškolské vzdělávání se na univerzitách poskytuje zdarma. Účastníci pregraduálního studia (tj. studenti v bakalářských a magisterských studijních programech) platí každoročně nevelký členský poplatek studentskému svazu; na oplátku mají nárok na slevu na stravování, na zdravotnické služby a na jiné sociální výhody. Pro postgraduální studenty je tento poplatek dobrovolný.

5.9 Akademický rok

Akademický rok se dělí na dva semestry. Většina univerzit funguje během celého roku a nabízí letní kursy a mimořádné termíny zkoušek.

5.10 Studijní programy

Univerzitní vzdělávání se dělí na těchto dvacet oborů, na něž se vztahují oborové vyhlášky pro příslušné studijní programy: teologie, humanitní vědy, právo, sociální vědy, ekonomie a řízení podniku, psychologie, pedagogika/učitelství, přírodní vědy, zemědělství a lesnictví, tělovýchova a sport, technické vědy a architektura, lékařství, zubní lékařství, zdravotnictví, veterinární lékařství, farmacie, hudba, užité umění a design, divadelní management, dramatická umění a tanec a výtvarná umění.

V rámci studijních programů se studenti obvykle věnují jednomu oborovému zaměření, ale v některých oblastech se nabízejí i mezioborové studijní programy. Získání nižší (bakalářské) a vyšší (magisterské) akademické hodnosti obvykle vyžaduje studium jednoho hlavního oboru a jednoho nebo několika oborů doplňkových. Některé obory dosud mohou zahrnovat specializace. Prosazuje se to, aby studenti měli v rámci studia doplňkových oborů právo volněji využívat možnosti nabízené mimo jejich fakultu a katedru. Vyhlášky o studijních oborech poskytují univerzitám více volnosti v koncipování studijních programů. Tyto vyhlášky rovněž zvyšují možnosti nabídky pro studenty, i když svoboda výběru doplňkových oborů a studijních předmětů se u jednotlivých oborů liší. Studenti také mohou absolvovat část svého studia na některé jiné finské nebo zahraniční univerzitě. Právo studovat v těchto institucích obvykle vyplývá ze zvláštních dohod. Univerzity kromě toho vytvořily zvláštní magisterské studijní programy, které navazují na bakalářské studijní programy. Často se jedná o mezioborové studijní programy, jejichž obsah vychází z nějaké nové vzdělávací potřeby praxe. Univerzity rovněž pořádají kursy a studijní moduly cizích jazyků (obvykle angličtiny). Vedle tradičních forem výuky – přednášek, názorné výuky a zkoušek na základě přednášek a studia literatury – se při výuce stále více využívají i další metody, jako je například zadávání esejů, projekty, semináře a skupinová práce. Při výuce se také více uplatňují nové informační technologie.

Materiály potřebné ke studiu se zpravidla neposkytují bezplatně, ale knihy a další studijní materiály jsou všeobecně dostupné v univerzitních knihovnách.

5.11 Graduační školy (Tutkijakoulu/Forskarskola)

Na počátku roku 1995 byl ve Finsku uveden do praxe nový systém graduačních škol, který měl doplnit tradiční vzdělávání výzkumných pracovníků. V roce 2006 ve Finsku působilo celkem 124 takových škol, v nichž bylo v prezenčním studiu zapsáno 4 000 studentů. Více než jednu třetinu postgraduálních studentů finančně podporuje Ministerstvo školství, zbývajícím studentům finančně vypomáhají univerzity, nadace a Finská akademie věd. Většina gradačních škol byla zřízena ve spolupráci několika univerzit a výzkumných ústavů. Většina účastníků postgraduálního prezenčního studia se vzdělává na těchto školách. Do systému gradačních škol jsou zapojeny všechny univerzity. Činnost gradačních škol je propojena s výzkumnými centry „centres of excellence“, vysoce kvalitními výzkumnými projekty nebo celostátními vzájemně spolupracujícími sítěmi, jež pokrývají širokou škálu vědecko-výzkumných aktivit. Kromě univerzit se na realizaci studijních programů podílejí i výzkumné ústavy a podniky. Významnou součástí výuky, na které se podílí více subjektů, představují vnitrostátní a mezinárodní intenzivní kursy.

5.12 Hodnocení, kvalifikace

Hodnocení studentů je založeno na průběžném hodnocení. Ve většině případů jsou studenti hodnoceni na základě písemných zkoušek, které skládají po absolvování cyklu přednášek nebo větších studijních celků, ale existují i zkoušky ústní. Studenti kromě toho předkládají písemné seminární práce a další písemné práce. Podmínkou udělení bakalářského a magisterského titulu je vypracování diplomové práce. Na uměleckých akademiích může diplomová práce nabývat formy umělecké produkce, jako je např. koncert, hra nebo jiné představení, která nicméně zahrnuje i písemnou část. Zkoušejícím je obvykle přednášející nebo učitel, který má na starosti příslušný studijní celek či modul, ale konečná odpovědnost za hodnocení spočívá na profesorovi (*professori/professor*), který je garantem daného předmětu. Diplomové práce hodnotí dva nebo více učitelů, které jmenuje univerzita nebo fakulta. Součástí vyhlášek vztahujících se k univerzitám jsou ustanovení o právní ochraně studentů. Kromě toho univerzity obvykle vydávají vlastní podrobnější předpisy, které se týkají zkoušek, právní ochrany studentů a hodnocení studijních výsledků. Studentům musí být rovněž umožněn přístup k informacím o obecných kritériích hodnocení a způsobu, jakým se v jejich případě uplatnila, a musí mít i možnost požádat o opravu a následně se odvolat k příslušné komisi své fakulty (nebo odpovídající součásti univerzity), která zajišťuje jejich právní ochranu.

5.13 Učitelé

Na univerzitách vyučují především profesori (*professori/professor*), odborní asistenti (*ylipistonlehtori/universitetslektor*, *lehtori/lektor*), vedoucí asistenti

(*yliaassistentti/överassistent*) a asistenti (*assistentti/assistent*). Profesori musí mít vědecké či umělecké zásluhy, kvalitní pedagogické dovednosti a zpravidla i kvalifikaci *tohtorin tutkinto / doktorsexamen*. Odborní asistenti a vedoucí asistenti musí mít obvykle příslušnou kvalifikaci *lisensiaatintutkinto/licentiatexamen* nebo *tohtorintutkinto/doktorsexamen*. Podmínkou jmenování na pozici odborného asistenta je absolvování pedagogické přípravy v rozsahu 60 kreditů (ECTS). Odborným asistentem však může být jmenován i kandidát s magisterskou kvalifikací, pokud má hlubokou znalost daného oboru. Asistenti musí mít magisterskou kvalifikaci *maisterintutkinto/magisterexamen*.

6. Další vzdělávání a profesní příprava dospělých (Aikuiskoulutus/vuxenutbildning)

6.1 Koncepce a právní rámec

Vzdělávání dospělých umožňuje občanům získat a doplnit si vzdělání a kvalifikaci kdykoli během života. Během posledních několika desetiletí se vzdělávání dospělých stává stále významnější součástí celostátních koncepcí a plánů v oblasti vzdělávání. Zvětšil se rozsah i rozmanitost poskytovaného vzdělávání a současně se rozvíjí i systém finanční pomoci dospělým studentům. Obdobím rozvoje odborného vzdělávání dospělých byla 80. léta 20. století. V 90. letech se pracovní život a trh práce rychle změnily a vzrostla náročnost pracovních úkolů. Celoživotní učení se proto stalo významným principem určujícím vzdělávací politiku. Míra účasti na vzdělávání a profesní přípravě je ve Finsku obecně vysoká a jeho obyvatelé si učení vysoce cení. Institucí, které poskytují vzdělávání dospělých, je proto ve Finsku ve srovnání s počtem obyvatel poměrně hodně: vzdělávání dospělých zajišťuje přibližně 1 000 institucí, které spadají do působnosti školské správy. Některé z nich nabízejí vzdělávání a odbornou přípravu jen dospělým studujícím, ale většina z nich poskytuje své služby mládeži i dospělým. Vzdělávání a profesní přípravu dospělých zajišťují i univerzity a polytechniky a rovněž pracoviště (profesní příprava při zaměstnání).

Vzdělávání a profesní příprava dospělých se ve Finsku tradičně člení na dvě hlavní oblasti: všeobecné vzdělávání dospělých a odborné vzdělávání a profesní příprava dospělých. Parlament schvaluje zákony, jež se vztahují na vzdělávání a profesní přípravu dospělých, a rozhoduje o dotacích ze státního rozpočtu vázaných na tento účel. Vláda vydává prováděcí předpisy k zákonům a vymezuje obecné zásady plánování a rozvoje vzdělávání v pětiletém plánu rozvoje vzdělávání a výzkumu.

6.2 Polytechniky

V rámci vzdělávání dospělých je možné absolvovat studijní programy polytechnik. Kromě vzdělávání vedoucího k akademické hodnosti mohou polytechniky poskytovat i profesní specializační studium.

6.3 Univerzity

Vykonání testu způsobilosti není podmíněno žádnou formální přípravou; řada účastníků však absolvuje přípravný výcvik, v rámci nějž postupuje podle individuálních programů učení. Střediska dalšího vzdělávání na univerzitních vysokých školách jsou obvykle samostatnými ústavami, které se řídí vlastními interními předpisy. Vzdělávání dospělých na univerzitách poskytují zejména univerzitní střediska dalšího vzdělávání průměrným počtem 200 000 studujících ročně. V roce 2004 absolvovalo 95 000 účastníků kursy dalšího vzdělávání a 58 000 účastníků kursy otevřených univerzit. Středisko dalšího vzdělávání je na každé univerzitě. Hlavním účelem dalšího vzdělávání je umožnit vysokoškolsky vzdělaným lidem obnovit a doplnit si poznatky a dovednosti nebo získat nové profesní dovednosti či kvalifikace. Toto vzdělávání se rovněž zaměřuje na uplatnění poznatků, k nimž dospěl nejmodernější vědecký výzkum, a metod a modelů, které vycházejí z nejnovějších vědeckých konceptů. Jeden z hlavních úkolů středisek dalšího vzdělávání kromě toho spočívá v tom, aby vzdělávání a profesní příprava, které poskytují, zohledňovaly faktory, jimiž se zabývá politika zaměstnanosti.

Vzdělávání na otevřených univerzitách (voin yliopisto / Öppna universitetet) odpovídá z hlediska obsahu vzdělávání a příslušných požadavků pregraduálnímu univerzitnímu vzdělávání. Přijetí však v tomto případě není podmíněno splněním žádných formálních vstupních požadavků. Vzdělávání na otevřených univerzitách nabízí formy a modely studia, které se odklánějí od tradičních schémat; uplatňované vyučovací metody umožňují studium bez ohledu na místo pobytu. Vzdělávání na otevřených univerzitách poskytují střediska dalšího vzdělávání a různé instituce vzdělávání dospělých. Jedna třetina veškerého vzdělávání typu otevřené univerzity se zajišťuje ve formě distančního učení, které využívá elektronickou komunikaci doplněnou konzultacemi s tutorem, aby se tak zajistil efektivní průběh studia. Na otevřené univerzitě není možné získat akademickou hodnost, ale studující, kteří jsou následně přijati ke studiu odpovídajícího oboru na univerzitě, mají nárok na kredity za studium, které absolvovali na otevřené univerzitě.

6.4 Letní univerzity (Kesäyliopisto/Sommaruniversitet)

Letní univerzity jsou obvykle soukromé organizace a spravují je sdružení, jež byla za tímto účelem zřízena. Členy těchto sdružení jsou zástupci orgánů místní správy v daném regionu, vysokých škol, studentských svazů a soukromých organizací. V zemi je 20 letních univerzit a navzdory svému názvu fungují během celého roku. Letní univerzity působí ve 200 lokalitách. Jedná se o organizace, které poskytují vzdělávání na regionální bázi. Nabízejí vzdělávání typu otevřené univerzity, doplňující odbornou přípravu a jazykové kursy a pořádají různé všeobecně vzdělávací a kulturní akce i kursy univerzity třetího věku. Na některých letních univerzitách si studenti vysokých škol mohou doplnit studium v rámci svých studijních programů skládáním zkoušek a účastí na přednáškách a seminářích. Výuka nabízená na letních univerzitách je přístupná všem; při výběru účastníků se vychází pouze z pořadí, v jakém se zapsali.

VI. Závěr

Tato studie je zpracována v rámci zakázky pro MŠMT pro individuální projekt národní „Reforma terciárního vzdělávání“. Jak již bylo řečeno v úvodu, cílem předkládané studie je, v souladu se smlouvou k zakázce, komparace legislativy terciárního vzdělávání v 12-ti zemích (Rakousko, Nizozemsko, Velká Británie, Irsko, Norsko, Švédsko, Dánsko, Polsko, Německo, Švýcarsko, Slovensko, Česká republika) dle stanovených 15-ti aspektů/kritérií. Těmito kritérii byly: 1) celková konstrukce právní úpravy terciárního vzdělávání, 2) struktura systému terciárního vzdělávání, 3) přístupy ke klasifikaci a dalšímu členění institucí terciárního vzdělávání, 4) modely řízení systému terciárního vzdělávání z úrovně státu příp. regionů, 5) modely vnitřního řízení a samosprávy v institucích terciárního vzdělávání, 6) způsoby ustanovení rektora a dalších klíčových funkcionářů instituce, 7) otázky kariérního postavení akademických pracovníků zejména otázky jmenování a postavení profesora příp. docenta, 8) řešení práv a povinností studentů, 9) úprava otázek zajišťování kvality v institucích terciárního vzdělávání, 10) řešení sociálních podmínek pro studenty, 11) role vnějších aktérů, 12) modely financování institucí terciárního vzdělávání, 13) přístupy k řešení vnitřního uspořádání institucí terciárního vzdělávání, 14) řešení dalších aktivit institucí terciárního vzdělávání (např. oblasti výzkumu a vývoje, inovací, dalšího vzdělávání, doplňkové činnosti), 15) způsoby upravující nakládání instituce s majetkem. Jako prioritní pak byla pro komparaci stanovena kritéria 1, 4, 5, 6, a 11.

1. Způsob využití dostupných pramenů a literatury

Hlavními prameny komparace legislativy jsou zákony o vysokých školách a jejich novelizace. V případě že se tyto svým obsahem konkrétně nevztahují k některým ze srovnávacích kritérií, byly pro analýzu využity podkladové zprávy zpracované v rámci projektu „OECD Thematic Review of Tertiary Education“⁵ a další dostupné studie. K analýzám některých klíčových témat komparace, zejména vnějšího i vnitřního řízení vysokých škol, byla též využita publikace *Higher Education Governance in Europe. Policies, Structures, Funding and Academic staff* (EURYDICE, 2008). Předností této publikace jsou její zdroje – byla vypracována za podpory Rady Evropy – na základě dat podrobného dotazníku, který vyplnili představitelé všech zúčastněných států. Neobsahuje tedy jen údaje o zákonech, i když tyto údaje přímo i zprostředkovaně představují podstatnou část její faktografie. Tento široký záběr publikace umožňuje fakta ze zákonů a o zákonech lépe pochopit a zařadit do potřebných souvislostí.

Možnosti využití všech pramenů byly limitovány některými problémy, z nichž nejzávažnější byly v některých případech jazykové kompetence. Relativně dobře bylo možné pracovat se

⁵ Jde o podkladové zprávy z Velké Británie, Nizozemí, Norska, Švédska, Finska, Polska.

zákony, které příslušné země poskytovaly již v překladu do angličtiny. Přestože často byla některá ustanovení předmětem výkladových nejasností a jejich dohledávání v dalších materiálech, jak je uvedeno výše, většinou se patrně podařilo dojít ke správným závěrům. Velké potíže působil zákon holandský, který není k dispozici v jiném jazyce než v holandštině a použito mohlo být pouze textu strojového překladu. Proto je možné, že se v tomto případě mohou vyskytovat nepřesnosti nebo chyby. Podobné obtíže byly zaznamenány též v případě Německa a Švýcarska (zákonné úpravy pouze v německém jazyce) s možným vlivem na jasnost výkladu příslušné legislativy.

Jak vyplývá hned z úvodní části studie, země, které mají vyhraněný binární systém terciárního vzdělávání, uplatňují pro jeho jednotlivé části různé zákony a sektor je řízen podle zcela jiných pravidel. Zvládnutí obou zákonů v plné požadované míře v relativně krátké době poskytované pro práci na zakázce nebylo možné a proto jsou části o neuniverzitním (odborném, profesním, ...) vysokoškolském vzdělávání probrány spíše rámcově. Problém v této oblasti působil i to, že v tomto sektoru vzdělávání existuje daleko méně dokumentů přeložených do angličtiny a ani webové stránky ministerstev jednotlivých zemí nejsou v tomto ohledu příliš informativní (v angličtině, jak je možné konstatovat i v případě ČR). Problémy byly i takového charakteru (jak je vysvětleno v úvodní části ke studii o Irsku), že prakticky nový zákon o irských technologických institutech je řešen jako rozsáhlá novela (44 stránek) k paragrafům původního zákona o regionálních vysokých školách tohoto typu. Pokud je možné ze strany autorů studie doporučit, bylo by vhodné v práci na komparaci legislativy pokračovat. První seznámení je totiž velmi obtížné a zabírá hodně času. Další práce už by mohly mít koncepčnější charakter a doplnění částí o neuniverzitním sektoru by bylo vhodné.

2. K oblastem, které byly označeny jako prioritní (1, 4, 5, 6, 11)

Ad 1. Celková konstrukce právní úpravy je do velké míry úplná, zejména co se týče „hlavních“ zákonů upravujících buď celý terciární sektor vzdělávání, nebo odděleně dva sektory u binárních systémů. Z porovnání je vidět, že je možné pokrýt i původně výrazně koncipovaný binární sektor terciárního vzdělávání, jako tomu bylo v Holandsku nebo ve Velké Británii. I když se tyto systémy formálně integrovaly, zejména v Holandsku je možné argumentovat s tím, že vysoké odborné školy mají stále svá specifika, ale především tím, že i v době, kdy byly od univerzit velmi ostře odděleny, zákon existoval pro celý systém pouze jeden. V České republice existuje dlouhodobě problém sektoru vyšších odborných škol, které jsou prostřednictvím různých dokumentů (poprvé ve Strategii terciárního vzdělávání do roku 2005) formálně zařazeny do terciárního vzdělávání, avšak jejich podřízenost zákonu o základním a středním školství přináší stále nemalé problémy, které řada odborníků (včetně hodnotitelů OECD) doporučuje vyřešit legislativní změnou (kromě jiného). Ze srovnání vidíme, že není důvod, proč se jednomu zákonu bránit, je však potřeba vidět, že toto řešení může přinést jiné, nové problémy, a bylo by vhodné situaci nejdříve pečlivě pro legislativní změnu připravit.

Ad 4. V řízení na státní úrovni se asi dá o modelu/modelech hovořit jen obtížně. Obecné zákonitosti, které vysvětlují změnu státního řízení na státní dohled a dávají státu k dispozici především nástroje nepřímého řízení, se dají vyzorovat na konkrétních případech všech sledovaných zemí. Všechny zákony nebo jiné dokumenty popisující sledované země deklarují jejich vysokou (narůstající) institucionální autonomii, která se dá jasně prokázat, v jednotlivých zemích různými zákonnými úpravami v různých oblastech. Vliv státu na veřejnými vysokými školami si státy udržují především prostřednictvím financování, vliv na veřejné i soukromé školy opět ve velmi obecné rovině prostřednictvím vnějšího zajišťování kvality (s výjimkou Dánska prostřednictvím akreditace).

Ve srovnávací části je pak na příkladech ukázáno, jak si v různých zemích různým způsobem stát udržuje vliv i na jejich vnitřní správu. Zajímavou otázkou by bylo sledování vývoje vlivu externích aktérů, jejichž role ve vnitřních řídicích strukturách nepochybně s transformacemi i v běžném vývoji terciárních systémů roste, s vývojem vlivu státu na instituce, jelikož v řadě sledovaných zemí jsou externisté do řídicích orgánů jmenováni či nominováni státem.

Česká republika se z tohoto vývoje nijak výrazně nevymyká. Vliv externistů na „život“ vysoké školy je však relativně malý, protože správní rada nemá kompetence srovnatelné s řídicími orgány například v severských zemích. Sledování nejen legislativy, ale i skutečných problémů a dobrých výsledků v těchto systémech by bylo pro změny plánované u nás velkou podporou. Stejně tak vliv externistů na činnost Akreditační komise je oproti řadě sledovaných zemí velmi malý. O změnách se hovoří, doporučovali je i hodnotitelé OECD a do jisté míry si je bude vynucovat Boloňský proces prostřednictvím Standardů a Návodů, které zpracovala ENQA.

Ad 5. Ve studii je ukázáno, že obě tematiky (vnitřní a vnější řízení) spolu hodně souvisí, především možností (zákonnou možností) uplatňovat vliv státu na vnitřní řízení instituce.

Ze velmi obecné srovnání, které se týká pouze počtu řídicích orgánů instituce jednoznačně vychází, že v ČR (společně se SR) je jich nejvíc. Při podrobnějším rozboru bychom došli k tomu, že problém musí nutně působit i provázanost jejich jednání, i když na druhé straně zajišťuje to, že není možné rozhodnout rychle a uplatnit například osobní zájem, jak by to bylo možné v případě jednoduššího řídicího modelu.

Je také velmi obtížné přirovnat naše řídicí orgány těm, které působí v jiných zemích, protože se odlišují vnitřním složením a kompetencemi, které jim zákon určuje.

Diskuse o novém postavení správní rady na českých vysokých školách je z hlediska „modelů“ vnitřního řízení v jiných zemích zcela legitimní. Je však potřeba velmi dobře zvážit naše historické prostředí i obecné zvyklosti, které se u působení správních rad (v některých případech nejen na vysokých školách) za poslední dobu vyvinuly a na tomto podkladě, s využitím mezinárodních příkladů, formulovat návrhy.

Ad 6. Postavení rektora jako nejvyššího funkcionáře s kompetencemi rozhodovat o fungování vysoké školy je nejsrovnatelnější aspekt, který byl ve studii probírán. Méně srovnatelný je už mechanismus návrhu rektora a jeho ustavení do funkce. Modelů je téměř stejně, jako sledovaných zemí, včetně modelu, kdy rektora ustavuje do funkce Rada (složená i z externistů) a dokonce rozhoduje o způsobu, jak rektora ustavit (Norsko). Pro konzervativní české prostředí by patrně stačilo více prosazovat možnost navrhnout rektora z vnějšího prostředí (například akademického pracovníka z jiné vysoké školy nebo výzkumné instituce), což zákon připouští. Pro další změnu bychom se mohli inspirovat na Slovensku, kde může kandidáta pro volbu navrhnout i správní rada.

Ad 11. Role vnějších aktérů byla do jisté míry probrána v předcházejících bodech. Konkrétní dobré zkušenosti s činností správních rad jsou vesměs odvozené z toho, jak správní rady jednají v oblasti svých výkonných pravomocí, tj. v nakládání s majetkem. Pro závažnější roli správních rad by bylo třeba diskutovat o kvalifikaci členů, kteří budou do správních rad jmenováni tak, aby jim obecná problematika řízení vysokoškolských systémů nebyla cizí a byli seznámeni s konkrétní situací v terciárním systému v ČR.

VII. Hlavní použitá literatura a zdroje

Dánsko:

31 May 2000 Act on Medium-cycle Non-university Education (Act. No. 481).

28 May 2003 Universities Act (Act No. 403). Explanatory Notes to the Draft Bill on Universities (The University Act).

<<http://en.vtu.dk/acts/act-on-universities/explanatory-notes-to-the-draft-bill-on-universities.pdf>>

6 May 2004 Ministry of Science, Technology and Innovation Order on university. Ministerial Order concerning the Act on Universities (the University Act).

Consolidation Act no. 1368 of 7 December 2007.

<<http://www.ubst.dk/lovgivning/universitetsloven-1/universitetsloven-1/The%20University%20Act.pdf>>.

Denmark. In: Focus on the Structure of Higher Education in Europe 2006/07. Eurydice, Brusel 2007. <http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/086EN.pdf>

The Education System in Denmark 2007/08. In: Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe. Eurydice, Brusel 2008. <<http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/EuryPage?country=DK&lang=EN&fragment=178>>.

Irsko:

Department of Education and Science, Ireland <<http://www.education.ie/home/home.jsp?pcategory=27173&ecategory=27173&language=EN>>.

Eurybase – Ireland (2005/2006) <www.eurydice.org>.

Higher Education Authority Act, 1971 <<http://acts.oireachtas.ie/zza22y1971.1.html>>.

Institutes of Technology Bill <<http://www.oireachtas.ie/documents/bills28/bills/2006/2106/b2106d.pdf>>.

Irish Universities' Quality Board <www.iuqb.ie>.

OECD Review of Higher Education <www.oecd.org>.

Regional Technical Colleges Act <<http://www.irishstatutebook.ie/1992/en/act/pub/0016/sec0002.html>>.

Universities Act, 1997 <<http://www.irishstatutebook.ie/1997/en/act/pub/0024/sec0018.html>>.

Německo:

Akkreditierungsrat <<http://www.akkreditierungsrat.de/>>.

Bildungsbericht <<http://www.bildungsbericht.de/start.html>>.

Bundesagentur für Arbeit <<http://www.arbeitsagentur.de/>>.

Bundesausbildungsförderungsgesetz – BaföG <<http://www.das-neue-bafoeg.de/de/204.php>>.

Bundesinstitut für Berufsbildung – (BIBB) <<http://www.bibb.de/>>.

Bundesministerium für Bildung und Forschung <<http://www.bmbf.de/>>.

Bundesverwaltungsamt <<http://www.bundesverwaltungsamt.de/>>.

Deutsche Bildungsserver <<http://www.bildungsserver.de/>>.

Gemeinsame Wissenschaftskonferenz (GWK) <<http://www.gwk-bonn.de/>>.

Hochschulrahmengesetz <<http://www.gesetze-im-internet.de/hrg/index.html>>.

Institut zur Qualitätsentwicklung im Bildungswesen (IQB) <<http://www.iqb.hu-berlin.de/>>.

Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) <<http://www.kfw.de/>>.

Kultusministerkonferenz <<http://www.kmk.org/home.html>>.

Zentralstelle für die Vergabe von Studienplätzen <<http://www2.zvs.de/>>.

EURYBASE <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DE_DE.pdf>.

EURYDICE - <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_DE_EN.pdf>.

Nizozemí:

The Education System in Netherlands 2007/08. In: Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe. Eurydice, Brusel 2008.

<<http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/EuryPage?country=DK&lang=EN&fragment=178>>.

Higher Education Governance in Europe Eurydice, Brusel 2008. (HEGiE 2008).

Nizozemsko. In: Zaostřeno na strukturu vysokého školství v Evropě 2004/05. Vývoj v jednotlivých zemích v rámci Boloňského procesu. Eurydice, Brusel 2006.

<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/065CS.pdf>.

Netherlands. In: Focus on the Structure of Higher Education in Europe 2006/07. National Trends in the Bologna Process. Eurydice, Brusel 2007.

<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/086EN.pdf>.

(Nový) Zákon o vysokém školství a výzkumu, (New) Higher Education and Research Act (Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, WH00), 2007.

Zákon o vysokém školství a výzkumu, Higher Education and Research Act (Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, WHW), 1992 (amended in 1996, 2002, 2003, 2004).

Norsko:

8 September 2005 Regulation No. 1040 relating to Accreditation, Evaluation and Recognition under the Act relating to Universities and University Colleges.

16 December 2005 Regulation No. 1574 relating to Degrees and Professional Training.

Courses, Protected Title and Normal Study Periods at Universities and University Colleges.

The Act of 1 April 2005 No 15 on Universities and University Colleges.

Higher Education Governance in Europe. Eurydice, Brusel 2008. (HEGiE 2008).

Higher Education Governance in Europe. Eurydice, Brusel 2008. (HEGiE 2008).

Norsko. In: Zaostřeno na strukturu vysokého školství v Evropě 2004/05. Vývoj v jednotlivých zemích v rámci Boloňského procesu. Eurydice, Brusel 2006. (Zaostřeno na strukturu 2004/5).

<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/065CS.pdf>.

Norway. In: Focus on the Structure of Higher Education in Europe 2006/07. National Trends in the Bologna Process. Eurydice, Brusel 2007. (Focus on the Structure 2006/07).

<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/086EN.pdf>

The Education System in Norway 2007/08. In: Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe. Eurydice, Brusel 2008. (Eurybase 2007/08).

<<http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/EuryPage?country=DK&lang=EN&fragment=178>>.

Polsko:

Act of 27 July on Higher Education.

<<http://www.cepes.ro/hed/policy/legislation/pdf/Poland.pdf>>.

The Education System in Poland 2007/08. In: Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe.

<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/eurybase/pdf/0_integral/PL_EN.pdf>.

Rakousko:

Austria. In: Focus on the Structure of Higher Education in Europe 2006/07. National Trends in the Bologna Process. Eurydice, Brusel 2007. (Focus on the Structure 2006/07).

<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/086EN.pdf>.

EURYDICE, Brusel 2008. <<http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/EuryPage?country=DK&lang=EN&fragment=178>>.

Federal Act Governing Higher-level Paramedical Professions (Bundesgesetz über die Regelung der gehobenen medizinisch-technischen Dienste) (MTDGesetz). <http://www.rotekreuz.at/fileadmin/user_upload/PDF/Blut/Blut.at/gesetzliche_Bestimmungen/BGBl.Nr.460_1992>.

Federal Act on the Establishment of the University Centre for Further Education and Training, named Donau-Universität Krems (Bundesgesetz über die Errichtung des Universitätszentrums für Weiterbildung mit der Bezeichnung Donau-Universität Krems).

<http://www.donau-uni.ac.at/imperia/md/content/donau-uni/duk_gesetz_2004.pdf>.

Federal Act on Study Programmes at Fachhochschulen 1993 (Amendment 2002) (Bundesgesetz für Fachhochschulstudiengänge) (FHStG).

Rakousko. In: Zaostřeno na strukturu vysokého školství v Evropě 2004/05. Vývoj v jednotlivých zemích v rámci Boloňského procesu. Eurydice, Brusel 2006. <http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/065CS.pdf>.

Universities Act 2002 (Universitätsgesetz 2002, University Organisation and Studies Act, Bundesgesetz über die Organisation der Universitäten und ihre Studien). <http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Austria/Austria_Universities_Act_2002.pdf>.

Slovensko:

Zákon č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách a o změně a doplnění některých zákonů.

<<http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/EuryCountry>>.

<<http://www.minedu.sk>>.

Zákon č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách a o změně a doplnění některých zákonů, zákon č. 29/1984 o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov.

<<http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/EuryCountry>>.

<<http://www.minedu.sk>>.

Zákon č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách a o změně a doplnění některých zákonů, zákon č. 567/2001, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 386/1997 o ďalšom vzdelávaní a o zmene zákona č. 387/1996 o zamestnanosti v znení zákona č. 70/1997 a ktorým sa mení zákon č. 416/2001.

<<http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/EuryCountry>>.

<<http://www.minedu.sk>>.

Švýcarsko:

Bundesgesetz über die Berufsbildung (Berufsbildungsgesetz, BBG) vom 13. Dezember 2002.

<http://www.admin.ch/ch/d/sr/412_10/>.

Bundesgesetz über die Fachhochschulen (Fachhochschulgesetz, FHSG) vom 6. Oktober 1995.

<http://www.admin.ch/ch/d/sr/c414_71.html>.

Bundesgesetz über die Förderung der Universitäten und über die Zusammenarbeit im Hochschulbereich (Universitätsförderungsgesetz, UFG) vom 8. Oktober 1999.

<http://www.admin.ch/ch/d/sr/c414_20.html>.

Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft vom 18. April 1999:

<<http://www.admin.ch/ch/d/sr/c101.html>>.

Eidgenössische Fachhochschulkommission (EFHK).

<<http://www.bbt.admin.ch/themen/hochschulen/00176/00180/index.html?lang=de>>.

[ETHZ-ETHL-Verordnung](#) (SR 414.110.37).

Fachhochschulen (FH).

<<http://www.kfh.ch/index.cfm?nav=2&CFID=1714777&CFTOKEN=90679926>>.

[Forschungsanstalten-Verordnung](#) (SR 414.161).

[Gebührenverordnung ETH-Bereich \(inkl. Studiengebühren\)](#) (SR 414.131.7).

[Geschäftsordnung ETH-Beschwerdekommision](#) (SR 414.110.21).

[Geschäftsordnung ETH-Rat](#) (SR 414.110.2).

[Immaterialgüter- und Beteiligungsverordnung ETH-Bereich](#) (SR 414.172).

Konzeptevaluation der Bachelor- Studiengängen an Fachhochschulen (KEVA).

<http://edudoc.ch/record/1965/files/abschlussbericht_d.pdf>.

Organ für Akkreditierung und Qualitätssicherung der Schweizerischen Hochschulen (OAQ).

<http://www.oaq.ch/pub/de/01_00_00_home.php>.

[Organisationsverordnung für das Eidg. Departement des Innern](#) (OV-EDI) (SR 172.212.1).

[Personalverordnung ETH-Bereich](#) (SR 172.220.113).

[Professorenverordnung](#) ETH (SR 172.220.113.40).

Richtlinien für die Umsetzung der Erklärung von Bologna an den Fachhochschulen und den Pädagogischen Hochschulen.

<http://www.kfh.ch/uploads/dobo/doku/080815_Richtlinien%20Umsetzung%20Bologna%20de.pdf?CFID=14536458&CFTOKEN=84482420>.

Schweizerische Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren (EDK):

<<http://www.edk.ch/>>.

Schweizerische Universitätskonferenz (SUK-CUS).

<<http://www.cus.ch/wDeutsch/index.php>>.

Staatssekretariat für Bildung und Forschung (SBF).

<http://www.sbf.admin.ch/htm/index_de.php>.

Universitäre Hochschulen (UH).

<<http://www.crus.ch/information-programme/die-schweizeruniversitaeten/rechte-navigation/homepages-der-universitaeten.html>>.

[Verordnung betr. die Überführung der Ruhegehaltsordnung](#) (SR 414.146).

[Verordnung ETH-Bereich](#) (SR 414.110.3).

[Verordnung des ETH-Rates über das Rechnungswesen des ETH-Bereichs](#) (SR 414.123).

[Verordnung des ETH-Rates über das Finanzinspektorat des ETH-Bereichs](#) (SR 414.121).

Verordnung über Aufbau und Führung von Fachhochschulen Fachhochschulverordnung, FHSV) vom 11. September 1996.

<http://www.admin.ch/ch/d/sr/c414_711.html>.

Švédsko:

Högskoleförordningen (Ordinance for higher education), SFS 1993: 100.

Högskolelagen (Higher Education Act), SFS 1992:1434, Amendments.

The Education System in Sweden 2006/07. In: Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe. <http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/eurybase/pdf/0_integral/SE_EN.pdf>.

Velká Británie:

Leisyte, Liudvika; Higher Education in United Kingdom, IHEM Country Report, CHEPS, Entschede, 2007.

<<http://www.utwente.nl/cheps/publications/Publications%202007/2007countryreportuk.pdf>>

Higher Education in the United Kingdom. IHEM Country Report. CHEPS, 2007.

OECD Thematic Review of Tertiary Education. Country Report: United Kingdom. OECD, 2006.

Office of Public Sector Information.

<<http://www.opsi.gov.uk/>>.

The Education System in England, Wales, Northern Ireland 2007/08. In: Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe.

<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/eurybase/pdf/0_integral/UN_EN.pdf>.

The Education System in Scotland 2007/08. In: Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe.

<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/eurybase/pdf/0_integral/SC_EN.pdf>.